

Абдулла Орипов

ЙИЛЛАР АРМОНИ

Шеърлар ва дostonлар

ТОШКЕНТ

*Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва
санъат нашриёти*

1987

Уз2
0—68

Сўзбоши муаллифи
Матёқуб Қўшжонов

Қайта нашри

Орипов, Абдулла.

Йиллар армони: Шеърлар ва дostonлар
[Сўзбоши муаллифи М. Қўшжонов].—Т.: Ада-
биёт ва санъат нашриёти, 1987.—592.

Авт. чиқиш маълумотларида кўрсатилган.

Хамза номидаги УзССР Давлат мукофоти лауреати, ўтю-
рак шоир Абдулла Ориповнинг ушбу мажмуасига унинг шу
вақтга қадар ёзган деярли барча шеърлари ва дostonлари
киритилди. Китоб шеърят мухлисларига албатта манзур
бўлади деган умиддамиз.

Арипов, Абдулла. Мечта прожитых лет
Стихи и поэмы.

А $\frac{4702570200 - 23}{M 352 (04) - 87}$ 69 — 87

Уз2

- © Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат наш-
риёти, 1983 йил.
- © Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат наш-
риёти, 1987 й. (безаклар)

Камалакдек сержило

«Ватаним маним...»— Абдулла Ориповнинг «Ўзбекистон» номли шеърининг ҳар бир банди мана шу икки сўз билан тугалланади. Зотан, бу икки сўзда истеъдодли шоир ижодининг моҳияти акс этган. Абдулла қайси бир мавзуга қўл урмасин, пима ҳақда шеър ёзмасин, унинг кўз олдида Улуғ Ватан туради, ўша Улуғ Ватаннинг фарзанди сифатида у қўлига қалам олади. Шу сабабдан унинг шеърлари доим ҳаётбахш, пафоси баланд, овози дадил, руҳи тетик.

Аксарият пайтларда шоирлар ҳаёт қайнаган гавжум шаҳарларда туғилиб, тарбия оладилар, қандайдир тўгаракларда иштирок этиб, қандайдир истеъдодлардан илҳомланган бўладилар. Абдулла Орипов ундай жойда туғилиб ўсган эмас.

Қарши шаҳрини кўрганлар бордир. Унинг ғарб томонида, шаҳардан анчагина чеккада Некўз қишлоғи бор. Абдулла Орипов ўша қишлоқда туғилган. У ўз тенгқурлари билан оёқ яланг чанг-тўзон кўчаларда чопиб, она заминдан қувват олиб ўсган, ёшлигидан ер чопиб, мол боқиб, тирикчилик нима эканини ўша қишлоқда англай бошлаган. Некўзнинг шарқида унча баланд бўлмаган, кўпроқ йирик тепаликни эслатадиган тоғ ястаниб ётибди. Уни некўзликлар Қўнғиртов деб атайдилар. Мабодо бирор сабаб билан Некўзга бориб қолсангиз Абдулла Орипов сизни

албатта ўша Қўнғиртовга олиб чиқади ва: «Мен шу тоғда қўй боққанман, мана шу ғорчаларда қаттиқ шамол ва ёмғирлардан беркинган пайтларим бўлган», деб бутун тоғни нигоҳдан ўтказди. Эҳтимол «Ватаним мапим...» деган муқаддас тушунчалар бўлгуси шоир дилида ўша вақтлардаёқ тугилгандир.

* * *

Абдулла Ориповнинг тўпламларига киритилган шеърларнинг дастлабкиси 1957 йилга тўғри келади. Шундан роса ўн йил ўтгач, 1967 йилда у ўзининг «Созим» деб аталган программ шеърини эълон қилди. Бу табиий олбатта. Истеъдодли шоир ижодининг бошланишиданоқ унинг шеъриятдан муддаоси сезилади, бироқ маълум бир вақтлар ўтгандан кейингина муддао маълум бир тартибга тушади ва программа шаклида ифодаланади. Қўряписизки, Абдуллага бунинг учун роса ўн йил керак бўлди.

Мен шоирман,
Истасангиз шу,
Ўзимники эрур шу созим,
Бировлардан олмадим туйғу,
Ўзгага ҳам бермам овозим.

Ҳа, у ўз сози, ўз туйғуси билан шеърятга кириб келди. У «бировлардан олмадим туйғу» деб фахр билан айтиши мумкин. Абдулла сертуйғу шоир, унинг ҳис ва туйғуларининг чеки йўқ, у туйғулар билан тўлиб-тошган, дарёдек жўшади. Балки шунинг учун ҳам у шоирдир.

Ҳа, унинг ўз овози бор. Синчков китобхон шеърлар уммонидан Абдулланинг овозини ажрата олади. Унинг овози керак пайтда вазмин, керак вақтда жўшқин пардалар устида ҳаракат қиладиган, ҳис

ва туйғулар амрига бүйсуниб ўзгарадиган, ҳар хил куйга тушадиган овоз.

Бу ўзига хос туйғу, ўзига хос овоз билан нималарни куйламоқчи шоир? Жавоб аниқ: «...Оламда инсон бўлиб туғилганини», «баъзан аламда йиғлаб бўғилганини». Мана шу икки жумланинг ўзида катта маъно бор. Одам инсон бўлиб туғилгандан фахрланади, чунки у бутун оламга ҳоким, бутун борлиққа эга бўлган ягона онгли зот, бутун борлиқ — еру кўк, тоғу тош, денгизу уммон, замин у замон уники. Нега буни куйламаслик керак? Бироқ бу ҳоким, бу улуғларнинг улуғи баъзан аламларга ғарқ, оддий ҳаёт муаммолари олдида ожиз, дод-фарёд кўтаради — нималарнидир йўқ қилиш, нималарнидир қайта яратиш, қайта қуриш, қайта тиклаш ғоялари билан яшайди. Шоир мана шуларни куйлайди. Шу асосда «Абдулла Орипов шеърларига ўз постида «мағрур турган халқ», улуғ инсон, инқилобнинг оташ нафаси, халқ яратган дурдоналар шарпаси, синовлардан ўтган имон руҳи кириб келади.

* * *

Эллигинчи йилларнинг охирлари, ТошДУнинг филология факультети қошидаги адабиёт тўғарагида ҳали ёш Абдулла Орипов ўқиган биринчи шеърлар ҳамон эсимда. Мана унинг ўша вақтда ўқиган шеърларидан бири — «Арча».

Қояларнинг тўшидан олиб тошйўнар уста тегирмонтош йўнмоқчи. Нима бўлади-ю, қоядан ажратиб олаётган тош қулайди. Пастга тушиб, ёш арчани поймол этади. Арчанинг аҳвол ачинарли, унинг мажруҳ танаси тош тешигидан боқар эди. Вақтлар ўтди. Тошйўнар устанинг йўли яна шу қоя томон тунди. У кўрди:

Ўнгирлардан бўй чўзган буюк,
Водийларга ажиб бир гултож.
Мана меъ, деб турарди арча
Кўтарганча бошларида тош.

Танланган воқеадан бир оз сунъийлик сезилса ҳам, унда катта мажозий маъно бор. Ҳаётга интилаётган арча, бошига ҳар қанча кулфат тушмасин, «ешгамач, ўсаман, кўркам бўламан», дейди.

Кичик бир шеърга шу катта маънони сиғдириш учун ҳаётда олға боқадиган, олға боқиб, узоқларни кўрадиган, энг муҳими, кузатилган воқеадан тўғри ва зарур хулоса чиқара биладиган истеъдод бўлши керак эди. Абдулла ёшлигиданоқ ўзини шундай истеъдод сифатида кўрсатди. «Арча»-ку муваффақиятли топилган сюжет асосида яратилган шеър. Сюжет доим ҳам топила бермайди. Шоир ўз сози, ўз туйғуси билан истаган шаклда фикр айта билиши керак. Абдулла Орипов шу йўлда узоқ изланди.

Гоҳо хаёл дарёсида жим
Ўтказаман тунларни бедор.
Баъзан ғализ жумла устпда
Соатлаб бош қотирганим бор.

Абдулланинг «Учқун» (1957) шеъридан олинган мисралар у қай даражада шеърятга йўл излагани, йўл топила бермаган пайтларда қай даражада дард ва алам чеккапини кўрсатади.

Қисқаси, Абдулла Орипов бир думалаб шоир бўлган эмас. Унинг биринчи шеърларида бирор йирик фикр айтиш истаги борлиги, бироқ ҳали уни айтишга йўл тополмай қийналгани сезилиб туради. Шоир қандайдир ёр хаёлида ёнади, «Капалак билан бирла юриб завқ атриш йиғади», шамолнинг шовиллаши,

қалдироқлар ларзасини тинглаб, дўстининг «баҳор келди» деган хабарини эшитади. Баъзи шеърларида Абдулла Орипов гўзаллар тасвирини беради. Унинг назарида гўзалнинг «лаблари ол», «сочлари сумбул банд», «кўзлари тонг юлдузи». «Қўл» (1962) номли шеърда кучга тўлган йигитнинг қудратли қўллари ёр юзида гул каби майин сийпалгани ҳақида ёзади.

Булар ҳали фикрдан кўра ҳолат тасвири, ҳаёт ҳақидаги ўйларнинг парчаларидек кўзга ташланди. Шоир катта фикрлар парвозига тайёргарлик кўраётгандек, пималар биландир дилини тўлдираётгандек эди.

Ҳаёт ҳақидаги жиддий ўйлар Абдулла Ориповнинг «Куз хаёллари» номли шеърдан бошланади. Шоир куз пайтида вақти етиб япроқларнинг бандидан узилишини кузатади. Шу муносабат билан у ҳаёт суръати, тез ўтиб кетадиган умр ва унинг бетакрорлиги хусусидаги ўйларини шеърга солади:

Мени саволларга кўмар дафъатан
Хазоннинг тақдири, сўнгги шовқини,
Кўзимга кўринар умрим қайтадан,
Гарчанд сурмоқдаман баҳор шавқини.
Гарчанд йигит ёшим яшнаб турса ҳам,
Кексалик қисматин ўйлайман шу дам.

Ҳа, азим дарахтдаги сарғайган битта барг банди шоирни не хаёлларга олиб бормади дейсиз! Зотан, шунинг учун ҳам у шоир. У ҳаётга энди қадам қўяяпти, энди йигитлик шавқини суришга киришяпти, бироқ у кексаларга ўхшаб катта умр сабоқларини, катта ҳаёт қисматини ўйлашга мажбур. Абдулла Орипов шеърдан шеърга ўта борар экан, ҳаётдан маъно излайди, ёш дилни безовта қилган саволларга жавоб сўрайди. Мана унинг «Пушкин» (1964) номли шеъри.

Қизиги шундаки, улуг шоир ҳақидаги бу шеър

«сен улуғсан, сен тенгсизсан» деган схематик сўзлар йиғимдан иборат эмас. Улуғ шоир ҳақида у нима ҳис қилиб юрган бўлса, нима унинг юрагида дард бўлиб юрган бўлса, шуни ёзади.

Шоир ҳайкали атрофида баҳор чоғи кезиб юрибди... У ва илҳом ажиб бир даврада бирга тургандай, барглар шовиллашиб ўйинга тушади. Ёш шоир ажабланди: ахир улуғ шоир кузни севарди-ку, «Недур топар ундан ўжар хаёллар», дерди-ку! Сабабини топиб, ўзи айтгандек бўлади, улуғ шоир учун бор ҳаёт куз эди, чунки унинг қалби баҳор гами билан тўла эди. Шу боисдан ҳайкал атрофидаги дарахтлар шов-шуви, барглар рақси Пушкин қўшиқларидек мунгли эди. Бироқ мана шу поэтик ифода орасида Абдулла Орипов улуғ шоир ҳаётига чанг солган замон устидан ўз ҳукмини айтади:

Тожи тахт қусури, қону адоват,
Ғийбату кин, ғазаб бижғиб сасиган —
Замонга абадий лаънатлар бўлсин!
Эзгулик куйчисин ўққа тутган у
Олифта Дантеснинг қиёфасида!..

Абдулла Орипов биринчи шеърлариданоқ замонавий шоир сифатида қалам тебратди. Тўғри, унинг баъзи бир шеърларида ёр васли, дийдор ҳажри мотивлари ҳам учраб туради. Бу хилдаги шеърлар катта мушоҳадалардан тин олиш, фикр йиғиш учун ёзилгандек таассурот уйғотади.

Абдулла Ориповнинг маънодор шеърларидан бири «Альбом» (1964) эди. Шеърда у ўзи яшаётган замоннинг улуғ ғояси — коммунизмни улуғлайди.

Абдулла Орипов тасаввурида шоирлар олами бамисоли катта альбом, бу альбомга ҳамма тушган, ҳар бир шоир ўзи қатнашган жаңдан сўз очган. У

эса бу шоирлар альбомининг оқ варағига ўз дардини — коммунизм сўзипи ёзажак.

Зотан коммунизм бугун мен учун
Барча шахсий ишдан кўра шахсийроқ.

Шоир сўздан сўзга, шеърдан шеърга ўсиб борди. Ҳаёт проблемаларини теран ва кўламли қамраб олиш жиҳатидан унинг «Юзма-юз» шеъри (1964 йил) характерлидир. Бу шеър Абдуллани ижоднинг муҳим босқичига олиб чиқди.

«Юзма-юз» одатдаги биз тушуниб келган, яқка планли шеърлардан фарқ қилади. У кўппланли ва мураккаб шеър. Фақат шакл жиҳатдан эмас, балки мазмун жиҳатдан ҳам мураккаб шеър. Абдулла Орипов бир масала — коммунизм масаласини асос қилиб олиб, ҳаётда мавжуд бўлган кўп масалаларга муносабат билдиради. Бу ерда нималар йўқ дейсиз? Бу ерда инсонлар аро зиддиятни туғдирган шахсий мулкчиликнинг туғилиш тарихию ёплик адабиётларини эслатадиган Инсонни тўғри йўлдан тойишлари; қулдорлар калтагини еб, Спартак сиймосида ҳаққини талашган ҳуқуқсизлар қисмати, Цезарь найзасига дуч келиб, Чингизхон чўқмори зарбасини еган бечоралар... Тарихнинг инсон бошига ёғдирган муаммоларини шоир шундай якунлайди:

Наҳотки дунёда ҳақсизлик мангу,
Наҳотки одамзод қилингандир оқ?!
Наҳот ўша Фрейд ҳақ бўлса, ёҳу,
Наҳот қотил бўлса ўсиб чақалоқ?!

Йўқ, деб жавоб беради шоир. Ўзаро зиддиятни туғдирган инсон ўша зиддиятни йўқотиш йўлини топиши муқаррар эди. Бироқ уни топиш учун инсон

мнинг-мнинг йиллар курашди, пзланди. Бу йўл коммунизм:

Фақат коммунизм — ул эзгу ният
Инсонга софлигин берар қайтариб.

Фикр маълум бир ниҳояга етгандек, шу билан шеър тамом бўлиши ҳам мумкин эди. Бироқ асар шу билан тамом бўлса, маълум даражада аввалги «Альбом» шеърига ўхшаб қолар эди. Абдулла ҳаёт зиддияти томон яна бир қадам ташлайди. У ҳаётга назар ташлаб коммунизм талаб қилган софлар қаторида нопоклар, «шайтонга ўртоқлар», пайзабозлар, тиниқ осмонга қора булут тарқатувчилар борлигини қайд қилади ва уларга лаънатлар айтади.

Табий равнишда гап халқ томон бурилади. Тинимсиз заҳматқаш, ишпараст, мунис, тарихда толен тўғри кела бермаган, юлдузни кашф этиб «авом» номин олган унинг халқи. Қанчадан-қанча Фурқатлар қувғин қилинган бу халқ ичидан, қанчадан-қанча Алишерлар офатларга чалинган бу халқ ичидан! Бу билан ҳам фикр маълум бир ниҳояга етгандек:

Бироқ бу билан ҳам шеър тамом бўлмайди. Шоир диққат марказда «миллион эгатларга сочилган ўзбек». Унинг ичида омади кела бермаган, «кузги райҳондайин маъюс ўсган», «на соғлиқ, на ёрдап ёлчимаган» сингил. Шоир сингилни ўйлайди, унинг тақдири хусусида безовта, бироқ уни бугун ўз халқининг бир бўлаги сифатида кўриб тинчланади. Халқ эса эзгу келажакни яратиш билан банд...

Шеър бу билан ҳам тугамайди. Абдулла яна халқ мавзусига қайтади. Яна кескин зиддият; бир томонда шоирга тенгдош худбинлар бовори, кўлмак-сифат нокаслар давраси. Шоир келажакнинг ўшалар кўлига ўтишидан хавфсирайди, кўнгли эзилади.

Халқим, келажакнинг ўшалармикип,
Халқим, шундайларга қолмасин кунинг.

Бироқ шоир ҳаётнинг олға интилишини кўриб тинчланади. У «яғрини ялтираб юрган» подаларни кўриб қувонади, далаларда «буғдойзорларнинг шовиллашини», «сопсиз мўрпалардан чиқаётган тутунлар»ни кўриб, таниш уйда доғ бўлаётган ёғнинг ҳидини сезиб ўзида йўқ суюнади.

Кўряпсизки, Абдулла Ориповнинг бу шеърида икки ҳақиқат доим ёнма-ён, бири ҳар хил вазиятда ҳар хил ном билан аталадиган ёмонликнинг мавжудлиги, иккинчиси ҳаётнинг келажакини таъмин қиладиган яхшилик. У яхшиликни улуғлайди, бироқ ёмонликнинг борлигини ҳам эсдан чиқармайди. У меҳнатни, жасоратни улуғлайди, шу билан баробар меҳнатга, жасоратга халақит берадиганларнинг борлигини ҳам унутмайди. Бу ҳол қуйидаги парчада жуда аниқ кўзга ташланади:

Аmmo инсон умри тўй эмас ҳар вақт,
Олддадир ҳали энг гўзал замона.
Истайман қораранг қолмаса жипдай,
Истайман ботмаса шу рангин қуёш.
Аканинг сингилга ачинганидай!
Инсон инсон учун тўка олса ёш.

Ҳа, шоир «қораранг» душмани, қуёш шуъласини тўсувчиларга қарши, бировларнинг ғамини кўриб қувонадиганларга, ўзини халқ сафида ҳисоблаб, аслида бу сафни бузгувчиларга қарши, хиёнатчилар, ўз имонини арзимаган матоҳга сотувчиларга қарши...

«Юзма-юз»да ўзига хос, кескин динамика бор. Кичик туйғулардан улуғ ҳисларга уланадиган, осойишта баёндан жўшган далилли мушоҳадаларга туташидиган, маънос фикр изҳор қилишдан Маяковский-

симон янгроқ овозли чақириқларга кўтарилган динамика.

Қани, ҳей, бу йўлдан бўлмасин тойиш,
Қани, ҳей, Коммуна, янгра беомон!
Майлига созимни севмас давралар,
Ошиқлар сатримдап чекмасин ғарёд.
Менинг хаёлимни ҳозир етаклар
Фақат коммунани эслатган ҳаёт.

Назаримда шоирни ҳаёт динамикаси, бинобарин шеър динамикаси Маяковскийга олиб келади ва тасодифмаски, буздан бир оз кейин Маяковскийга шеър бағишлаб уни қуйидагича якунлайди:

Чунки ҳаёт аталур бугун
Сиз севган,
курашган энг асосий гап —
Коммунизм деган тушунча!

Шу тарзда коммунизм деб революция байроғини баландларга кўтарган Маяковский овози билан бугун «Коммунизм сарп олға» деб ҳайқираётган А. Орипов овози қўшилиб кетади:

Зотан коммунизм ўзи ҳам
Миллион-миллион Маяковский демак.

Бу — ғоявий бирлик нуқтаси.

Хуллас, «Юзма-юз» А. Ориповнинг ёш шеърляти-ни янги босқичга олиб чиқди. Биз шоирни ҳаёт билан, ундаги ёруғлигу баъзан кўзга ташланиб турадиган қора доғлар билан юзма-юз кўрамиз.

Кўп ўтмасдан А. Ориповнинг номи оғизга тушди. У ўз шеърларидаги зиддиятли, бироқ мақсадга интилувчап мазмун, шунга мувофиқ оддий ва ифо-

дали шакл билан тезликда фақат китобхон дилга етиб бордигина эмас, балки устоз касбдошларининг эътиборини ҳам тортди. Унинг шеърлари юзасидан Марказий матбуотда фикрлар айтилди. Мана шу фикрларидан бири: «Абдулла Ориповнинг шеърларида мен фикрнинг салмоқдорлигини, образларнинг пишқ ва янгилигини, китобхонни зериктирадиган тор маъноли қизилсўзликдан холи эканини кўрдим. Еш шоир сўзнинг ифода кучини беҳато сезади, ҳаётни ўз бўлишпича, уни ўзига хос янги назар билан кўради. Ўзбек поэзиясини янги катта истеъдод билан табрикласа бўлади» (Қайсин Қулиев).

Дарҳақиқат, Қайсин Қулиев айтганидек, истеъдодли шоир бошқа бировларни такрор қилмайди. Истеъдодли шоир устозларни эсда тутган ҳолда, ўзига хос йўл ахтаради.

Эътибор қилинг, тематик жиҳатдан Абдулланинг шеърлари бошқа шоирларнинг асарларидан унча кўп фарқ қилмайди. Ҳамма совет шоирлари тасвирлаган муқаддас темалар — Ленин, Партия, Ватан, она-Ер, Халқ, оқ сут берган Она, Муҳаббат кабиларни ҳам қаламга олади.

Шоир партияни, Ленини улуғлайди. Она-Ерга — унинг ўтмиши ва келажагига назар ташлайди. Ўз халқига тасанно айтади. Оқ сут берган она меҳрига мадҳиялар ўқийди. У висолни куйлайди, баъзан муҳаббат ҳажридан волийди, биринчи муҳаббатни қўмсайдди. Ўзи туғилиб ўсган жойларидан гўзаллик ахтаради, болалик дамларини хаёлидан ўтказади. Биринчи дарс олган муаллимларини хотирлайди, илҳом берган адир ва далаларни, қишлоқ ва кўчаларни тилга олади...

Бу мотивларни Абдулла авлодига мансуб ҳамма шоирлар ҳам, ҳатто ундан олдинги авлодга тегишли барча совет шоирлари ижодида ҳам учратиш мумкин. Бироқ, у мавзу материалга ўзига хос йўллар

билан ёндашади. Шоир бу темаларнинг янги, ҳали биров айтмаган қирраларини топади ёки ўз фикрини ифодалашда ҳали биров ишлатмаган образларни ишлатади. Шу йўл билан у ўзгаларни такрор қилмайдиган жозибали асарлар яратади.

Шоирнинг «Онажон» деб номланган тўплами Ленинга бағишланган шеър билан бошланади. (Бу шеър унинг кейинги тўпламларига ҳам киритилган.) Ленин даҳосига қайси бир шоир асар бағишламаган дейсиз? Абдулла улуғ доҳий ҳақида асар яратиб, улардан биронтасини такрорламайди. Масалан, Ойбек Ленинга шеър бағишлар экан, унинг ғоялари дунёдаги нималарга нисбат бўла олади, каби саволларга шоирона жавоб беради. Абдулла эса Лениннинг бошқа улуғлардан нималар билан фарқ қилишига асосий эътиборини қаратади.

Шоир ўтган буюкларни бир қатор санаб, китобхонга саволлар қўяди ва ўзи жавоб беради:

Гоҳ оддий тасодифнинг оддий бир ҳамласида
Капалак қанотидай учиб кетар қасрлар.
Балки замонлар ўтиб, даврлар шамолида
Совурилар қанча зот, яна қанча буюклик.
Ўйлайман, мангуликнинг ойнаи жамолида
Ким қоларкан севгидай абадий ва суюклик.
Ким яшаб қолар экан соҳиб авлодлар оша,
Кимнинг иши доимо аталар экан савоб?
Ким фалакни қуёшдай мангу қилгай томоша,
Қайси бир зотни инсон беминнат айлар тавоб?
Ҳақсизликдан мазлумнинг ичга сиғмаса дарди,
Агар зулмат ичида кўринмай қолса ҳаёт,
Кимга у сажда қилиб, кимга дилин ёрарди,
Ҳақиқат ахтарганда айлар эди кимни ёд?
Жавоб бергин десалар, мен ҳам узримни айта,
Қолган буюк зотларнинг қошидан қайтар эдим.

Мен ҳам у азиз номпи такрорлар эдим қайта,
Мен ҳам оддий сўз билан Ленинни айтар эдим!

Кўряпсизки, бу буюк сиймо образини тасвирлашда Абдулланинг ўз йўли, ўз оҳанги бор, ўзи яратган шеър динамикаси бор.

Қайси бир шоир ўз Ватани ҳақида шеър ёзмаган? Қайси бир китобхон Ойбекнинг «Бир ўлкаки, тупроғида олтин гуллайди» деб бошлапган «Ўзбекистон» шеърини завқ билан қайта-қайта ўқимайди дейсиз? Қайси бир китобхон Ҳамид Олимжоннинг «Бахтлар водийси» шеърини эшитиб завқланмаган дейсиз? Бироқ Абдулла на Ойбекни такрорлайди, на Ҳамид Олимжонни ва на Уйғунни. Ойбекда ўзбек халқининг бугунги билан кечаги ҳаёти солиштирилса, Ҳамид Олимжонда гўзал ўлка баҳор нафасига йўғрилиб, ажойиб романтик оҳангда берилади. Уйғун эса Ватанининг бугунги қудратига урғу беради. Абдулла устозларидан сабоқ олиб, уларни такрорламаган ҳолда, Ватани ҳақида жозибали шеър яратди. У шеърга қарийб минг йилларга тенг келадиган Советлар тарихини жойлади. Бугунги улуғ ишларда улкан ҳисса бўлган ўзбек халқининг яратган улуғ сиймолари тақдирини жойлади: «Пахта қолди, йиғиштирай келмасдан аёз», деб ором олишни билмасдан Ватан учун миллион-миллион тонна дур етказиб бераётган ялангтўш бободехқонни жойлади — қисқаси, Абдулланинг «Ўзбекистон»ида «коммунистик кенгликлар аро» амалга оширилаётган оламшумул воқеалар ўтмиш фожиаларига зидлашиб берилади ва шу йўл билан бугунги кунини, халқини, Ватанини улуғлайди у.

Она-Ватан, ўтмишда жабрдийда, бугун бахтини қўлга олган халқ Абдулла шеърларининг асосий лейтмотиви. Бугина эмас, Ватан ҳақида фикр юртар экан, у баъзан ўзи туғилиб ўсган ўлка чегара-

сидан чиқади, бутун она сайёрага табиат мўъжизасининг улуғ вакили сифатида юксакликлардан қарайди, қараб, Ҳимолай бағридаги «елкасида кўзаси, булоққа бораётган қиз»ни, «фарзандларини кўксига босиб қаёқларгадир шошилаётган» бутун ер шарини кўради. Бироқ, бу «Она сайёра»нинг юрагида лахта, лахта қон, «сийнаси пора», у қаёққадир шошилади, унинг елкасида эса яхшию ёмон — ҳаммаси бор. Аммо бу дардқаш курранинг шундай бир жойин борки, «офтоб ўша жойга келади, у ерда ғамдан нишона йўқ, иблисга макон йўқ».

Абдулла учун суратига қараганда «салмоғи Қува анорича келадиган», бироқ ўзига «чексиз уммонларни, осмонўпар тоғларни сиғдира олган», «елкасига яхшию ёмонларни ортиб қаёқларгадир шошаётган» ер курраси ҳам Ватан, тарихда қисматлари бир-бирларига ўхшаб кетадиган Туманян юрти ҳам Ватан, ўзи туғилиб ўсган илк бор юрагига ғулу солган, биричи муҳаббат ҳижронини тотқизган Қарши кенгликлари ҳам Ватан.. У Ватан маъносини кенг ва борлиғича тушунади. У Ватанни қайси кенгликда қандай тасаввур қилмасин, у ҳар гал гўзаллик билан бирга ногўзалликларни ҳам кўради, баъзан ўша ногўзалликдан гўзаллик ахтаради ва ўша хунукликларга қарши инсон шижоатидаги гўзаллик мўъжизаларини топади.

* * *

Абдулла табиатан сатирик шоир эмас. Бироқ ҳар бир шеърда нималарнидир инкор қилади, нималарнидир ёқлайди. Инкор қилинадиган ва ёқланадиган томонларнинг зиддияти шоир шеърларида жуда кучли. Унинг устига бу зиддият алоҳида ҳаяжон ва пафос билан ифодаланади. Баъзан унинг кичик-кичик сюжетларга мурожаат қилишининг сабаблари ҳам шунда бўлса керак. У ҳаёт зиддиятларини ифода-

лашда ҳам поэтик усуллардан, ҳам сюжет имкониятларидан баробарига фойдаланади. Умуман, реал зиддиятни тўлароқ ифодалаш учун шоир ранг-баранг имкониятлардан фойдалангиси келади.

Абдулла Ориповнинг «Темир одам» деган шеъри бор (1964 йил). Унда роботга эстетик таъриф берилди. Робот одам қилиши мумкин бўлган кўпгина ишларни қила олади. Бироқ одамни одам қиладиган, унинг инсонийлигини белгилайдиган азиз томонлари бор. Робот ўшаларни амалга оширишдан ожиз. У гўдакни юпата олмайди. У на ҳидни билади, на рангни. На меҳр бор унда, на шафқат. Тақдир нималагини у билмас, дунё ташвишлари уни қийнамас, у йиғлай олмас ва кула олмас... Булар ҳаммаси маълум гаплар. Бироқ Абдулланинг санъати шундаки, у ўзи тасвирлаётган роботни бошқа ҳодисаларга боғлай олади. Робот унинг учун роботсмон, темирдан фарқ қилмайдиган, бироқ ўзини «муҳтарам инсон» ҳисоблайдиган одамларга муносабат билдириш учун керак. «Темир одам»да шоир шу хилдаги инсонсмон, бироқ темирсифат шахсларга муносабат билдиради.

Ҳар қандай чиройли образ ҳам айтиладиган тирак фикрнинг ўрнини боса олмайди. Ҳақиқий шоир аввало фикр излайди, бироқ у фикрларни тўлароқ ва таъсирлироқ қилиб айтиш учун ўша фикрларни образли ифодалайди. Абдулланинг фикрлари ҳам табиий равишда образларда туғилади.

Одатта биз типлар ҳақида гапирганимизда йирик-йирик қисса ва романларда яратилган образларни назарда тутамиз. Абдулла Ориповнинг темир одами баъзи бир типларга хос тафсилотлар билан яратилган эмас, албатта. Лекин унда темирсифат ҳис ва туйғусиз одамларнинг тасвири мажозий планда шу даражада аниқ ва ифодали берилганки, бу фикрларни бошқа йўл билан айтиш қийин.

Шоир салбий типларнинг хилма-хиллиги топади. Мана унинг «Тилла балиқча» (1965 йил) номли шеъри. Шеър ихчам, бор-йўғи 8 мисрадан иборат, би-роқ унда яратилган образ катта маъно касб этади.

Тухумдан чиқибдики, балиқча ҳовузни кўрипти, «ташландиқ ушоқ сиб» ўсипти, «хори хас хазонлар» устини ёпибди, «мудроқ толларнинг аччиқ хазони»ни шимибди...

Фараз қилайлик, балиқча шу шароитда ўсди, ҳо-вузнинг у бети билан бу бетига сонсиз-саноқсиз сузиб ҳам ўтди. Унинг учун сувнинг энг каттаси шу ҳовуз. Дунёдаги кўз илғамас денгизу уммонларни, шарқираб оқадиган ирмоғу жўшқин дарёларни у тасаввур ҳам қила олмайди. Бутун дунёни мана шу «кўлмак ҳовуз» деб билади. Икки фикр, икки муддао бир пуқтада жамулжам. Ахир дунёни фақат ўзининг тор, чекланган дунёқараши орқали кўрадиган, баъзан фақат ўз шахсий манфаати нуқтаи назаридан ҳаётга муносабатда бўладиган, ўзини эр билиб, ҳаётда «шерлар» борлигини тасавур қила олмайдиган тилла балиқсимон худбишлар бор-ку ҳаётда!

Абдулла Орипов учун, кўряпсизки, ёмонлик умуман ёмонлик эмас. Унинг хиллари бор. Темирсифат одамлар ҳам ёмон, шунингдек тилла балиқсифат одамлардан ҳам яхшилик чиқмайди. У «Жаннатга йўл» достонида бошқа типдаги одамлар хислатини қаламга олади.

Номига қараб шоирнинг бу асари бугунги ҳаётдан узоқдаги бирор афсона ёки ярим афсона, эртасимон воқеа тасвири бўлса керак, деб ўйлайсиз. Би-роқ асар номи афсонавий жаннат билан боғлиқ бўлса ҳам, асл мазмуни билан кундалик ҳаёт воқеа-ларига боғланади. Достонда бугун учраб турадиган биз кўриб, кузатиб юрган иллатлар, улар натижаси-да юзага келадиган драматик ва сатирик воқеалар

тасвириланади. У дунё, жаннат, дўзах, қиёмат — булар шунчаки восита. Аслида... Мана асар қаҳрамони қиёфаси: гуноҳ ва савоблари илоҳий тарозуга солиништи. Қаҳрамон ўзини беками кўст ҳисоблаб, тўғри жаннат томон йўл олишни кутади. Кутилмаганда тарозибон жаннатга ўтиш учун у қилган савоблар етарли эмаслигини билдиради. Қаҳрамон таажжубда. У ҳаётда соҳибқалам бўлган. Китобхон ҳам таажжубда. Наҳотки, соҳибқалам бўлмиш зотнинг савоби етмас-а? Далиллар олдида лол қоламиз: у ҳаётда нуқул само шуъласини куйлаган, юлдузларга, гулга, оҳуга шеърлар боғишлаган. Қора юрак ва ҳасадгўй, манфур олчоқ ва товламачи, текинхўрлар унинг нигоҳидан четда қолиб кетган. Инсон номига помувофиқ бу кучларга қарши курашда у ўз қалами кучидан фойдалана олмаган. Ҳатто тарозибон олдида ҳам уларга рўпара келишдан безор: «Кўрсатма мепга уларнинг юзини», деб зорланади.

Бу ерда Абдулла Орипов диний мифологиядан фойдаланиб санъаткорнинг бурчига тегишли муҳим фикрни ўртага ташлайди. Ҳаётнинг гўзал томонларини, унинг инсонга завқ бағишлайдиган жабҳаларини акс эттириш қалам соҳибининг биринчи даражали вазифаларидан. Бироқ ҳаётни тўла акс эттириш, инсон ва жамиятга хизмат қилиш учун фақат нур ва гулрухсор тасвири ва таърифнинг ўзи етарли эмас. Ҳаётни тоза сақлаш учун галамисларга, кажрафторликка қарши кескин кураш эълон қилиш керак. Муаллиф асарида мана шу ҳақиқатни улуғлайди.

Шоир ҳажвий маънони ниҳоясига етказиш учун йўл излайди. У икки пайса савоб ахтариб, аросат саҳросида юрган қаҳрамоннинг саргузаштларини беради. Бу саргузаштларнинг ҳар бир ҳалқасига бош маънони очиб берадиган эпизодларни сингдиради. Ота-онасини сансираб, бир лаҳза бўлса ҳам

ранжитган кимса борми, ҳатто худога ҳам, тарозибонга ҳам чап бериб, тўғри беҳиштга ўтиб кетадиган учқур ва олғирлар борми; аجدодларига ёдгорлик деб қабртош йўндириб, унга катта ҳарфлар билан ўз номини ўйдирган шуҳратпарастлар борми: инсон руҳига жавобгар бўла туриб, ўзлари номус ва виждонни топтаб, руҳий мажруҳларни кўпайтирувчилар борми; иғво уруғини сепиб, дилларни хун қилувчи ҳасадгўйлар борми; орқа-олдига қарамасдан шуҳрат талашиб бир-бирини бўғадиган беандиша ёш билан нафси бало кекса борми; иғволи ўзига касб қилган, бу йўлда ҳеч бир одамни, бирор кимса топилмаган пайтларда иғво қилиб, ҳатто ўз ота-онасини бир-бирларидан ажратиб юборишга ҳам қодир, ҳатто «одилларнинг одили» деб тан олинмиш афсолавий тарозибон устидан ҳам иғво қилиб, унинг ишларини ҳам текшир-текширгача олиб борадиган юзсизлар борми — хуллас, шоир қиёмат, гуноҳ ва савоб ҳисоби, дўзах ва беҳишт воситасида реал ҳаётда учраб турадиган бу хилдаги ахлоқсизликлар устидан ҳукм чиқаради. Достонни яқунлаб:

Бир ривоят баҳона-ю, достон сўйладим,
Турли-туман тақдирларни айлаб мужассам
Одамларга ибрат бўлсин дея ўйладим,—

дейди шоир.

Абдулла Орипов «Жаннатга йўл»ни драматик ғожиа деб атаган. Ҳа, асар мазмуни худди шундай. Бироқ у ҳам сатирик ғожиа. Маълумки, сатирада ёзувчи ҳар хил шартли приёмлардан фойдаланиши мумкин. Шу асосда нуқсон ва камчиликларни, ҳаётда учраб турадиган пллатларни қабарттириб, айрим жойларда ошириб тасвирлаши, зарур пайтларда гайритабиий, поэтик ҳолатлар ҳам яратиши мумкин. Гап бу ерда ана шу ҳолатлардан реал хулосалар

чиқариб, ҳаётда учраб турадиган айрим камчиликларни соғлом позициядан туриб фoш қила билишда, ҳаётимиз улуғ бир оқим эканлигини, унга тушиб қолган баъзи бир хас-чўшлар, шох-шаббалар, шиддатли тараққиёт йўлида пайдо бўлган енгил кўшиклар оқимга зарар етказа олмаслигини англаган ҳолда иш тутишдадир. Шоир худди шу йўлдан борди ва китобхон руҳига таъсир ўтказадиган, жамият тараққиётига хизмат қиладиган сатирик-драматик дoston яратиб бера олади.

Кўряписизки, Абдулла Ориповнинг шеърларидаги танқидий парчалар, «Темир одам», «Тилла балиқча» сингари шеърларидаги ташқидий йўналиш «Жаннатга йўл»да катта планда ва мукамал тарзда ўз ниҳоясига етказилади.

* * *

Яна такрор айтамызки, тарих Абдулла Орипов учун дастак, бугунги ҳаёт хусусида фикр айтиш майдони. У ҳар бир йирик шеърда кўҳна тарих саҳифаларини варақлашни яхши кўради ва тарих фактлари билан бугунги ҳаёт воқеаларини бир-бирларига боғлайди ва бу боғланишдан маъно чиқаради.

Шу йўсинда шоир бир қатор улуғ сиймоларнинг ҳаётига шеърлар бағишлайди. Булар ичида Алишер Навоий, Беруний, Абу Али ибн Сино, М. Горький ва В. Маяковский, Ойбек, Ғафур Ғулом, Ҳамид Олимжон, Мақсуд Шайхзода, Аброр Ҳидоятлов ва бошқалар бор. Улуғ сиймолар ҳаётига асарлар бағишлаб, уларнинг ҳаётини шарҳлабгина қўядиган шоир ва ёзувчилар ҳам йўқ эмас. Абдулла Орипов бу йўлдан бормайди. У ҳар бир улуғ сиймо ҳаётига мурожаат қилар экан, ўша ҳаётнинг мағзини чақишга ҳаракат қиладди. Улуғ ҳаёт баҳона бугунги китобхонга нималариндир уқтиради.

У Маяковскийга мурожаат қилар экан, «коммунистик кенглиларга» Маяковскийдек ишонч, шижоат, садоқат билан ташланган бутун оламни, бу трибун шоирнинг портретида «титроқ дўрдоқ лабни, беаёв боққан кўзларни, уюлган қовоқлар»ни кўради. У Маяковский портретидаги бу хислатларнинг сабабини яхши билгани учун нидо қилади: «Азиз Владимир Владимирович, қовоғингиз уйилди?! Қани бир жылмайинг, қани бир кулинг». Ахир сиз юксаклардан ўзингизни ташлаган коммунистик кенгликларга бугун «бутун бир олам» ўзини ташлаётир.

«Отелло» номли шеърнинг энг кейинги икки мисрасини эсланг: «Ролингни ўйнаса рашк қилиб мана, қабрга тикибсан буюк актёрни». Шу икки жумланинг ўзида буюк драматургнинг дурдона асари мазмунидан дарак берадиган, буюк актёрнинг ҳаёти, маҳоратини характерлайдиган катта маъно бор.

Оддий воқеадан, баъзан маъносиз сезиладиган воқеалардан маъно топиш истеъдоднинг биринчи белгиси бўлса керак. Абдулланинг шеърларидан бири «Мўмин Мирзо»ни эсланг. Шеърида Абдулла бундан 550 йил муқаддам бўлиб ўтган мудҳиш воқеани — Ҳусайн Бойқаронинг невараси Мўмин Мирзони ўз ҳукми ила қатл қилганини қаламга олибди. Шаҳзодани «укам» деб атабди, унинг қисматидан, тарих устидан шикоят қилибди. Шундай қарасангиз бу кутилмаган бир воқеа. Бугунги шоир бундан 550 йил илгари ўтган бир шаҳзодани «укам» деса, унинг ўлими учун ачинса, бу воқеага шеър бағишласа! Аммо яхшироқ ўйлаб кўрсангиз, шоир мақсадини англаш қийин эмас. Бу мисраларга разм солинг:

Беш юз йил берида эсладим бирпас,
Лекин бу беҳуда мотаминг эмас,
Қалбимни ўртади, аллақандай сас...

Шоирни безовта қилган ҳам мана шу машъум «сас». Бу XX асрда қатл қилинаётган беғуноҳ норасталарнинг саси. Бу сас дунёнинг кўп жойларида ҳамон эшитилмоқда. Жанубий Америка ерларида, араб мамлакатларида, Африка қитъасида... Мана, шу муносабат билан шоир қилган нидо:

Сен-ку йўқсан, аммо қотиллар яшар,
Ҳамон гўдакларга қилич қайрашар,
Қачон пок бўларкан булардан башар,
Мўмин Мирзо, укам, сени ўлдирдилар.

* * *

Абдулла Ориповни баъзи бировлар мунгли шоир дегандек бўладилар. Бизнинг назаримизда, у мунгли шоир эмас, балки унли шоир! Шунинг учунким, у ҳаётга доим ҳам бир хил қолин-андоза асосида қарамайди, у ўсади, ўзгаради, улғаяди. Баъзан ҳамма одамларда бўлгани сингари унда доимий олға силжишлар билан бирга бир оз чекинишлар ҳам унинг шеърларида олға силжишга хизмат қилади. У ҳаётни мураккаблигича кўради, ҳис қилади. У қандай кайфиятда асар яратмасин, у шеърни қайси бир мавзуга бағишласин, доим ҳаёт сўзи билан бошлайди, яратиб сўзлари билан давом қилади, она-Ватан, коммунизм билан тугаллайди. У баҳорга шеър бағишлар экан, шеърнинг дебчаси қилиб ҳаётни, уйғонишни, қайта тикланишни олади. Бирок ҳаёт фақат уйғониш, қайта тиклашдангина иборат эмас. Қиш бор, биз ёзни улуғлаймиз, совуқ бор, иссиқни ёқтираемиз, кечанинг қоронғиси бор, гундузнинг ёруғини истаймиз. Табиатнинг бир-бирига зид шу қонуниятлари бўлмаса эди, биз на нурнинг, на илиқликнинг, на баҳорнинг қадрига етардик. Абдулла ҳаётни шу хилдаги зиддиятларда

кўради. Баҳорни улуғлай туриб, янги баҳорда бош кўтара олмаган улуғ зотларни эслайди. Эслайди-ю, бироқ инсоннинг фақат ўтмиш билан яшай олмаслиги, инсон охи ҳар қанча улкан бўлмасин, ҳаётга нисбатан — баҳорга нисбатан бир зумлик ҳолат эканини, ҳаётнинг боқий эканини англайди. Баҳор ҳам ўтар, умр ҳам ўтар, фақат Ватан мангу қолар... Ватан — бу, шоирнинг англашича, чексиз уйғонишлар, ва қайта тишланишлар... Ватан қалбларни чўқирмай мадад беради, руҳларга илҳом бағишлайди.

Юқорида биз Абдулланинг шеърларидан баъзи мисра ва пбораларни атайлаб кўчирдик, зотан, бу пбораларсиз унинг асарлариши таҳлил қилиб бўлмасди. Шу пборалардан маълумки,— образларда теран фикр қиладиган шоир. Баъзан образларга шу даражада юк берадики, улар шеърхоннинг турғун фикрларини уйғотади, у ўз фикр-мулоҳазалари билан нималарнидир топиб олади. Шу йўл билан у ўқувчини ўз фикрларига шерик қила олади. Юқорида таҳлил қилинган йирик ва маънодор шеърларни қайта такрор қилиб ўтирмасдан Абдулланинг бошқа баъзи бир шеърларига назар ташлаб кўрайлик: мана унинг «Одамлар» номли шеъри. Қош қорайибди. Йўловчи бир хонадонда меҳмон бўлибди. Эрта тонгда йўловчи товуш қилибди: «Ҳой, мен кетдим.— Қол!— Раҳмат». Мезбон билан меҳмон бир-бирларининг исмларини ҳам сўрашмабди. Шеърдаги бор-йўқ гап шу. Бироқ шеърда катта маъно бор. Халқимизда: «Меҳмон азиз», «Меҳмон отангдан улуғ» деган мақоллар бор. Абдулла шу мақолларнинг маъносини шеърга солган. Шу йўл билан шоир халқининг меҳмондўстлигини, инсонийлигини характерлайдиган асар яратибди. Агар шоир ўзи яратган образларни биргина сўз билан бўлса ҳам шарҳласа эди, биз унинг фикрига шерик бўла олмасдик. «Ҳа, маълум гапни айтибди-да», деб қўя қолар эдик,

Умуман, Абдулланинг баъзи шеърлари шеърий гутқдан ташқари зарур пайтларда ҳаётий деталлар, кичик воқеачалар, афсоначалар билан тўлдирилган. Бу унинг образли фикр қилиш имконини яна ҳам бойитади. Шу маънода унинг кўпгина шеърлари ҳам наср, ҳам назм қонуниятлари асосида яратилгандир.

* * *

Абдулла Орипов шеърларининг таҳлилни яна ҳам давом эттиравериш мумкин. Бироқ шу нарса аёнки, у Ватан куйчиси. У Ватанни борлигича, бутун гўзаллиги билан, унда бор бўлган зиддиятлар билан бирга кўради. У Ватаннинг ўтмишига назар ташлаб, толеи ўнг келмаган юртини, жабрдийда халқини кўради, бугунги кунига назар ташлаб, яшнаётган шаҳар ва қишлоқларни, шижоат билан чўлга баҳор олиб келаётган, тарихда тахмин қилинмаган ишларни амалга ошираётган халқини кўради, келажакка назар ташлаб, ҳамма мамлакатлар, ҳамма халқларнинг эзгу нияти бўлмиш коммунизмни кўради.

Биз таҳлилга кўпроқ Абдулланинг гражданлик руҳидаги сараланган асарларини жалб қилдик. Табиийки, унинг ҳамма шеърлари ҳам бадиий, ҳам ғоявий жиҳатдан бир хил қувватга эга эмас. Баъзи бир шеърларида айтилмоқчи бўлган фикрлар етарли даражада аниқ бўлмайди, баъзан эса асардан чиқариладиган хулосалар бир оз яланғочроқ бўлиб қолади. Ушбу мақоланинг бошида келтирилган «Арча» шеърига ўхшаган баъзи бир шеърларида Абдулла шартлилик приёмидан меъеридан ортиқ фойдаланган пайтлари ҳам бўлади. Аммо шоирнинг ижодига бир яхлитлик нуқтаи назаридан қарасангиз, унинг ўзига хос ва келажаги бор истеъдод эканига ишонч ҳосил

қиласиз. Энг муҳими, Абдулла Орипов руҳан тетик шоир. «Руҳим» шеърининг охириги мисраларига разм солинг:

Сенга на бўронлар кор қила олур,
Сени на йўқотиб, бор қила олур.
Сен мисли камалак — юксак ва сўлмас,
Камалакни эса парчалаб бўлмас!

Бу ерда ҳам мажозий маъно бор. Мажозий маъно яқунни талаб қилаётир: Абдулла Орипов шеърларидаги ғоялар унинг руҳидан келиб чиққан. Бу ғоялар ҳам бамисоли камалак, уни на парчалаб бўлади, на емириб. Бу ғоялар вақт ўтган сайин ўз юксакликларини, ранг-баранглигини, энг муҳими, ҳаётийлигини намоиш қила беради.

*Матёқуб Қўшжонов,
Ўзбекистон Фанлар академиясининг
мухбир аъзоси, Ҳамза номидаги
республика Давлат мукофоти лауреати*

УЧҚУН

Гоҳо хаёл дарёсида жим
Ўтаказаман тунларни бедор.
Баъзан ғализ жумла устида
Соатлаб бош қотирганим бор.

Шалоладек бўлса шеърларим,
Ёғду сочса мисли аланга.
Сидқидил-ла қобил ўғилдек
Хизмат қилса элга, Ватанга.

Ҳали бунга кўп гап бор; ҳали
Фикрларим тарқоқ, туйғусиз...
Ҳали қанча тунларни яна —
Ўтказишим керак уйқусиз...

Ачинмайман, сизга ўйларим,
Ачинмайман, сизга узун тун.
Ачинмайман, чунки оташга,—
Оқ йўл берар одатда, учқун!

ҚУШЧА

Гоҳ булоққа, гоҳ гулга қўнар,
Тиним билмас сайроқи қушча.
Нечун баҳор сени ром этган,
Қайда эдинг баҳор келгунча?

Кел яшайлик ҳамиша бирга,
Бизда баҳор, гуллар барчаси.
Билсанг мен ҳам чаман ўлкамнинг
Шўх ва қувноқ, шод ўғилчаси.

ЮЛДУЗЛАР

Апрель осмонига тикиб кўзингни,
Қандай соз! Тунларни кузатиб қолсанг,
Кўк сари хаёллар элтса ўзингни,
Қандай соз, юлдузлар ичра йўқолсанг.
Юлдузлар ичида юлдузсан ўзинг,
Завқингни қитиқлар ширин туйғулар.
Милт-милт ёнаётган жажжи дил сўзинг
Юлдузлар чамани ичра шўх бўйлар...
Ипак из қолдириб учар қувноқлар,
Бир-бирин қувлашиб, чақишар чақни.
Осмон гўзалларин кумуш ётоқлар
Қўйнига чорлайди, субҳидам яқин...
Дейман: осмонларнинг ҳилоли бўлсам,
Хулкар ва Зухроси бўлгим келади.
Шу гўзал ўлкамда камолга тўлсам,
Порлоқ юлдузлардай кулгим келади.
Юлдузлар, о бўшлиқ, мусаффо чирой!
Сен илҳом гулида кумуш шабнамдай.
Учарман сиз билан бир кун пайдар-пай,
Осмон гумбазида баҳсга тушгандай.

ТОҒЛАР

Эҳ, сиз тоғлар, нақадар кўркам!
Сизга берар илк нурин қуёш.
Пар булутлар, марварид қорлар
Юксак чўққи узра қўйган бош.

Шўх шалола тошар ҳайқириб,
Кўксингизга бахш этиб чирой.
Қояларга бош урар сапчиб,
Сувлар тўлиб оққан тошқин сой.

Сиздан кўзин узолмай ҳар кеч
Қуёш қўяр ёстигига бош.
Соф ҳавода олишиб ором
Ухлар сокин ҳар чўққи, ҳар тош...

Фақатгина у шўх шалола
Дараларга солади шовқин.
Ой сузади кўм-кўк самода,
Ўқигандек ҳуснингга таҳсин...

Эҳ, сиз тоғлар, дилрабо тоғлар,
Ёш қалбимни мафтун этгансиз.
Ёшлик, бахтни куйлагин дея
Ижодимга илҳом тутгансиз.

ЧУПОН

Изларингни қучиб шалола
Қояларга тамганг солади.
Пешвоз чиқиб сенга гул, лола
Яна келгин, дея қолади.
Савлат тўкиб, қўриқчисимон
Боботогинг турар ёнингда.
Сени севиб, қаршилаган тонг
Нур тўшайди истиқболингга.
Шўхликларга тўлгил, ўйнагил,
Яйра, завқлан янглиг қўзичоқ.
Саргаймасин сен севган чаман,
Қуримасин сен ичган булоқ.
Най чалишиб бирга сен билан
Қалбга илҳом солгим келади.
Шодликларга тўлиб бир умр
Ҳузуригнда қолгим келади.

КАПАЛАК ВА МЕН

Капалакнинг учишин узоқ
Кузатдим ҳам юрдим ортидан.
Қаршимизда гунчалар порлоқ,
Милтир шудринг чаман сатҳидан.

Аллақайда кезиб, тинимсиз
Йиғдик роса завқ атирларин.
Сўнгра, баҳам кўрдик иккимиз,
Менга тегди шу сатрларим.

* * *

Умр дуч қиларкан кимга бир-бирни,
Таҳлил этмоқ даркор аввал тақдирни.
Паҳлавон эмасман, кўкни — ер, ерни —
Осмон айламоқни кутмагил менадан.

Ҳар пари рухсорга бермадим хаёл,
Сен ҳам, эй дилбарим, шуни билиб ол
Ҳусндор эмасман, кўрганларни лол,
Ҳайрон айламоқни кутмагил менадан.

Баъзан кечирарлар ёш бўлса подон,
Аммо умр бўйи мен дейман шодон,
Бойликни севмасман, яъни тиллодан
Ҳамён айламоқни кутмагил менадан.

Истасанг, истасанг, қўшиқларим бор,
Баъзи яхши-ёмон тўқишларим бор.
Гар шеърни севмасанг, сўқишларим бор,
Омон айламоқни кутмагил менадан.

* * *

Ҳали олдиндадир гўзал кунларим,
Ҳали лаб тегмаган кулгулар олдда.
Вазига тушмаган қўшиқлар олдда,
Ҳеч нима эмасдир бу кўрганларим.
Ҳаммаси олдинда, гам ҳам, алам ҳам,
Айрилиқ ҳам, қанотлари зил..
Саксон ёшли бобо, сен ҳам дупёнинг
Ҳаммасини кўрдим, демагил.
Асло ундай дема,
Ўн гулимдан бири ҳам
Очилмаган деб тургил ҳар вақт,
Ҳаммасини кўрдим,
Тўйдим деган кунинг, билсанг,
Яшамоққа қолмайди ҳожат.

СЕВГИСИЗ ОДАМ

Қулоқ солиниг менга яхши қиз, бироз
Дилимини очмоқчи бўляпман Сизга.
Тунов кун бир дўстим мени даб-дуруст
Айблади севгисизликда.
Беҳабар эмишман муҳаббатдан мен,
Қалбимда ишқ эмас, бор эмиш илон.
Исбот: қизлар билан юрмас эмишман,
Сирлашмас эмишман ҳар кимлар билан.
...Етмасмиди ўзи қалбдаги тўлқин,
Етмасмиди ўзи шунча шодлик, ғам?
Кул босган оташни қўзгадинг нечун?
Севги керакмиди сенга, дўстгинам?..
Севаман тивч оқшом, юлдузли тунни,
Севаман сайраса қушлар бетартиб.
Севаман оромни, суронни, лекин
Мен уни севардим булардан ортиқ.
Хуруж айлаганда бедаво фиरोқ,
Аччиқ алам ичра ёнсам тутоқиб,
Ўлимни жонимдан севаман, бироқ
Мен уни севардим ўлимдан ортиқ.
Аммо ҳаёт оқар ўз билишича...
Ўзганинг юраги сенга бўйсунмас.
Севсанг-у, севсанг-у, севилмасанг гар
Бундан қайғулироқ қайғу топилмас.
Нима керак менга ишқ-муҳаббатни
Яна ўзга қиздан талаб айламоқ.

**Муносибдир бугун ишқисиз хилватни
Менинг номим билан балки бойламоқ.
Яхши қиз хаёлга толдингиз нечун?
Нечун кўз ёшингиз томди йўлимга?
Севгисиз одамга ачинмоқ нечун,
Кўз ёш йўл тополмас менинг дилимга.
Хайр энди чиқай,
Ойдин кўчадан
Эшитилса агар бир ёлғиз қадам,
Ажабланманг, асти, у сизга таниш
Севгисиз одам...**

Кулма, кулма,
Нега куласан
Хижолат чекканнинг ҳолига.
Нега қўл тегиздинг
Камбағалнинг
Уғрилардан қолган молига.

СЕНДАН ЙИРОҚДА

Сенинг эзгу хаёлинг билан
Тонг ёришди, қуёш ҳам ботди.
Ва менинг бу севги асири
Юрагимда ҳислар туюқди.
Қайда сенинг латиф қиёфанг?!
Ишонмадим шеър хаёлига.
Наҳот тушсам сендан йироқда
Пинҳон ёнган ошиқ ҳолига...

* * *

Шовиллади тун бўйи шамол,
Қалдироқлар кўчди ларзақор.
Шивирладинг ёнимда хушҳол:
«Яна келди, дўстгинам, баҳор».

Шовиллади тун бўйи шамол,
Қорликларда ўчди изимиз.
Шивирладинг ёнимда хушҳол:
«Мангу бирмиз, дўстим, иккимиз».

«НОМАЪЛУМ ҚИЗ» СУРАТИГА

Сен чиндан ҳам гўзалсан,
Лабларинг ол, қирмизи..
Сочларингга сунбул банд,
Кўзларинг — тонг юлдузи.
Сен чиндан ҳам гўзалсан,
Ҳузурингга келдим бот.
Елбораман, туш пастга,
Елбораман, паризод...

КУЗ ХАЁЛЛАРИ

1

Қорайганда узоқ тоғларнинг қорп,
 Боғларга чўкканда оқшомги туман,
 Совуқ куз елидан жунжикиб, нари —
 Очиқ айвон остин этганда маскан.
 Дўстгинам, хаёлан қучаман сени,
 Хазон даврасида кутаман сени.

2

Бунда бари гўзал: тим қора оқшом,
 Юлдузлар боқади тунд ва ёввойи.
 Қамишзор, шовуллаб тургувчи сой ҳам
 Совуқ ва ёқимли: шундоқ анвойи.
 Уларга боқаман, тўнаман баъзан,
 Ширин бир хаёлга чўмаман баъзан.

3

Нимани хоҳлайман? Истагим нима?
 Чапгалзор шовқинин тинглаб тураман.
 Япроқлар бандида кезган жимгина
 Маънос ва безовта кузни кўраман.
 Унинг қўшигида, унинг оҳида
 Сезаман одамзод қалбин гоҳида.

Унга бари бирдай ҳаёт ва ўлим,
 Гўёки кекса чоя сўнгини ўйлар.
 Ва секин силкитиб қаҳрабо қўлин
 Кўрганин-билганин бирма-бир сўйлар.
 Бир ҳикмат ўқийман хазонларда мен:
 «Яшагин-у, бироқ япроқ бўлма сен».

Мангу яшилликнинг маскани қайда,
 Қайдадир хазонин билмаган баҳор?
 Нечун у ҳовлиқиб оққувчи сойда
 Чавандоз умрининг қайтмас сеҳри бор?!
 Нечун уйғонади қайтадан баҳор,
 Нечун инсон умри бўлмагай такрор?..

Мени саволларга кўмар дафъатан
 Хазоннинг тақдири, сўнгги шовқини,
 Кўзимга кўринар умрим қайтадан,
 Гарчанд сурмоқдаман баҳор шавқини,
 Гарчанд йиғит ёшим яшнаб турса ҳам,
 Кексалик қисматин ўйлайман шу дам.

Шу дам туйғуларга тўлади кўнглим,
 Титраб тарашлайман қаламим учин.
 Тонг ҳам ёришади, эй менинг умрим,
 Бунчалар тезлик-ла чопасан нечун?
 Хазонлар шопадаи, шошаман мен ҳам,
 Дўстим, ҳузуринга шошиб кел сен ҳам!

ДАРБАНД ДАРЭСИ

Яшил тўлқинларинг айқирса чунон
Ғазаб тангрисининг худди ўзисан,
Гоҳо сен ширин бир оромга макон,
Гоҳо қайнаб тошган булоқ кўзисан.

Юракда сен ижод ҳиссини чертдинг,
Тўлқинлар гулдури, гирдоб навоси.
Хотирамга ажиб ўйлар киритдинг,
Эй илҳом дарёси, илҳом дарёси...

Арчазорлар кўркин дилга кўчирдим
Сенинг хушҳаволи соҳилларингда.
Чўпон, бахшиларнинг базмида бўлдим,
Тўймадим ҳикоя, нақлларидан...

Яшил чиройингни соғинганимда
Тўйиб кўрмоқ учун қайтарман яна,
Соғинган қалбимни тўлқинларингда
Аллалатмоқ учун қайтарман яна,
Эй Дарбанд дарёси, илҳом дарёси...

ҚЎЛ

Йигит кучга тўлди, етилди,
Билакларин тўлдирди мускул.
Чамасида билак кучининг
Қаршисида осон ҳар мушкул.
У истаса метин тошларни
Совуради тунроқ, кул каби.
Аммо ёрнинг юзида у қўл
Сийпалавар майин гул каби.

ОДАМЛАР

— Эй, йўловчи, бўла қол қўноқ,
Уйда борин кўрамиз баҳам.
Тагин ўзинг биласан, бироқ,
Қош қорайди, йироқдир йўл ҳам.
Йўлчи қолар овулда, мезбон
Келтиради топган-тутганни.
Отамлашар сўнгра икковлон
Едга олиб ўтган-кетганни.
Ҳорғин йўлчи мудрар ичиб чой,
Чўзилади мезбон ҳам аста.
Тонгда йўлчи товуш қилар — Ҳой,
Мен кетдим.— Қол!— Раҳмат.
Шу бас-да!
Ажралишар, улар ҳаттоки
Исмларин сўрашмаслар ҳам.
Улар қайта учрашар балки,
Балки қайта учрашмаслар ҳам...

ЭСЛАШ

Ҳар тонг қаршилардим сени шу йўлда,
Билмам, қайларгадир шошиб ўтардинг.
Илк баҳор селидай тошиб ўтардинг,
Нигоҳсиз кимсага, на ўнгу сўлга.
Мен дердим, бу қизнинг қайда гўшаси,
Йўлларида унинг кимдир зормикан?
О, у севгисидан бахтиёрмикан
Ва ё манзилида хазон тўшаги?
Энди йўлларимиз тушди кўп йироқ,
Босилди қалбдаги ўшал тўфонлар.
Қайдасан, қалбимни тирнаган сўроқ,
Қайдасан, илҳом бахш айлаган онлар?
Қайдасан, мен сени унутгим келмас,
Умр йўлларимнинг тотли дамлари?
Бунда ўтган бир йил, қайгу ҳам ҳавас,
Ениш, ўртанишлар, хаёллар барн...

* * *

Деразангни қоплар оқишом зулмати,
Изни қора айлаб ботади ой ҳам.
Нечун мени фақат шу зулмат пайти
Қучиб ардоқлайсан, нозик фариштам?
Самовий кўзларинг сачратиб учқун,
Нечун тикилади фақат ўшанда?
О, наҳот шу кўзлар ётдир мен учун
Кундуз машғаласи порлаб турганда.
Тепамдан тун каби қуюлади соч,
Қора тун ёнади оташ юзларда.
Нечун ўзгаларга нур сочган қуёш
Бизнинг орамизда бўлади парда?
Нечун иккимизни қолдириб ёлғиз
Космос тубида қуёш чекар оҳ?
Жавоб бер, қошингда чўкмоқдаман тиз,
Жавоб бер, макрингдан мени қил огоҳ.

Уйлардимки, номингни сенинг
Такрор этмас эди тилларим.
Кўп бўлмишки, қўмсаб васлингни
Йўлларингда оқмас унларим.
Мен бепарво яйраб аршимда
Сен учун ҳам юардим подон,
Нечун пайдо бўлдинг қаршимда,
Яна кабоб бўлсинми бу жон.
Яна қўшиқ айтайми инграб,
Яна андуҳ бўлсинми ишим?!
Истамайман, гамимни тинглаб
Дўстларимнинг маъюс бўлишин...
Хайр энди, хайр, дилрабо,
Майли куйлай номингни айтиб,
Катта йўлга чиққанман, аммо,
Ул сўқмоққа бормасман қайтиб,
Хайр энди, хайр, дилрабо.

ПУШКИН

Шовуллайдн зангор дарахтзор тунда,
Япроқлар учнда ой нури зарҳал.
Осмон ва боғларнинг туташ сафида
Кўринар таниш ҳайкал.
Ажиб бир ўхшашлик, о, буюк шоир...
У— сен, шеъриятнинг дилрабо қадди,
Мангу яшилликнинг тугма улфати —
У — сен!
Тегрангда даврасин қурмишдир илҳом,
Ажиб бир макон бу:— Шоир ва Илҳом!
Ажиб бир макон бу, тингла, эй, гений;
Табиатнинг мангу ёш қўшиқчиси.
Сенмасмидинг ахир безаган уни...
Тилсиз табиатнинг тил уқувчиси!
Сенмасмидинг ахир, шовқинли тунлар
Лицей боғларидан излаган ором,
Сенмасмидинг ахир, дардли ўйларин
Сўққабош чинор-ла баҳам кўрган жон
Ва сўлим Тригорское боғларин ўпган,
Озодликка чанқоқ, куйчи қаҳрамон!
Кузни севардинг-ку, ажиб тафовут:
Тегрангда шивирлар маъсума баҳор.
Япроқлар ўзлигин этибди унут,
Сакрашар, шовулла, куйлайди бедор.
Кузни севардинг-ку, ҳолбуки, баҳор...
Кузни севардинг-ку, дердинг-ку ўзинг:

«Недир топар ундан ўжар хаёллар».
Йўқ, йўқ дардли шоир, порлоқ юлдузни
Айт-чи, ким гамли деб айта оларкан,
Боқувчи кўзда гам бўлмаса агар!
Сил бўлган гўзалга ўхшармиди куз,
Қалбингда баҳордан гам бўлмаса гар,
О, буюк шоир!..

Сўйла-чи, сен кимга бергандинг озор,
Сен учун баҳорни қора этдилар.
Хор-зорларга ачинмоққа чақирган
Эзгу юрагингни пора этдилар.
Сўйла-чи, сен кимга бергандинг озор..
Тожу тахт қусури, қону адоват,
Ғийбату кин, ғараз бижғиб саспган —
Замонга абадий лаънатлар бўлсин!
Эзгулик куйчисин ўққа тутган у
Олифта Дантеснинг қиёфасида!..
Сен қуладинг, шоир, ўзга йўл йўқди,
Қаддингни тиклашга истаб бир замон:
«Бош устимда қушлар, сайрасин, дўстим,
Мангулик чиройда яшнаб беармон...»
Баҳорни васият этдинг ул замон..
Қонун каби пучдир ўлимнинг кучи
Ўзидан юксакроқ одамлар учун.
Қаҳқаҳа ур, шоир, тирик нафасинг!
Ўлганлар устидан қаҳ-қаҳ ур бу кун.
Ўчгандир зулматнинг заққумли саси
Ва ул жаллод замон битган абадий.
Қаҳқаҳа ур, шоир!..
Шовуллайдди тинсиз дарахтзор тунда,
Планетарийнинг зангөр гумбази зарҳал.
Шовулла, дарахтзор, ой ёлқинида
Товланган ҳайкал —
Буюк одам эди, баҳодир қалбли,
Қўшиқчинг эди, у, эй тирик олам!

Кўряпсанми, гавжум булоқдан
Чирт узилиб тушди бир япроқ.
Барглар йиғласа-да фироқдан,
Қутқаролмас дўстини бироқ.

Бахт кутмасман ўзгадан зинҳор,
Бировга бахт беролмасман ҳам.
Сен бахтимсан, демагил, дилдор,
Бахт беролмас одамга одам.

ОНАМГА ХАТ

Қайтгим келди, онам, ёнингга,
Юрагимда исмсиз дардлар.
Совуқ хонам, соат чиқ-чиқи,
Ташқарида хазонрез боғлар,
Ёмғирнинг жим хониш қилиши...
Бариси ҳам нечундир бу дам
Туширмоқда сени ёдимга...
Қайтгим келди, онам, ёнингга.
Юрагимни очиб гапирсам,
Кам-кам бўлар менда бундай ҳол.
Шодмон юрсам, менинг ёдимга
Сен тушмайсан ростдан, онажон.
Ногаҳоний бундай ҳолда-чи,
Шундай кўргим келади сени.
Айтсам сенга бор гапларимни,
Орзуларим, ҳасратларимни
Йиглаб, кулиб айтгим келар, ҳа,
Одамларнинг қадру қимматин
Англамаймиз бирга бўлганда,
Аммо ногоҳ узоққа тушсак,
Ё таңҳолик ҳасратин чексак,
Баъзан шундоқ,
Одам зотининг
Тиригига зор бўламиз, ҳа!
Тушунмайман бул ҳақиқатни,
Сен-ку ахир опасан, она...

**Она, ранжимагил хатимдап,
Мен ростини ёздим, шод дамим
Сен тушмайсан асло эсимга.
Аmmo ҳаёт ўзи биламан,
Солар сени ёдимга бот-бот,
Яъни, бошимизни доим ҳам
Она бўлиб силамас ҳаёт.**

СЕН БАҲОРНИ СОҒИНМАДИНГМИ?

Уйгонгувчи боғларни кездим,
Топай дедим қирдан изингни.
Ёногингдан ранг олган дедим —
Лолазорга бурдим юзимни,
Учратмадим аммо ўзингни,
— Сен баҳорни соғинмадингни?

Узоқлардан залворли тоғлар
Хаёлимни келдилар босиб.
Кечди қанча интизор чоғлар,
Васлинг менга бўлмади насиб,
Сенсиз мен ҳам, баҳор ҳам гариб,
— Сен баҳорни соғинмадингни?

Унгуларда сакрайди оҳу,
Наъматакда саъва миттижон.
Қорликлардан сипқорилган сув
Дараларда уради жавлон.
Нигоҳимдан фақат сен пинҳон,
— Сен баҳорни соғинмадингни?

Мапа, бугун наврўзи олам,
Дўстларимга гуллар тутарман.
Қайлардасан, севгили эркам...
Қўлимда гул, сени кутарман,
Умрим бўйи чорлаб ўтарман:
— Сен баҳорни соғинмадингни?

БУЛОҚ

Қутлуг бир саҳарда кўз очди булоқ,
Йўл солди дарёлар сари адашиб.
Унга раҳм этмоқчи одамлар шу чоқ,
Тоғу тошлар аро яқин йўл очиб.
Одамлар, тегмангиз, майли тошсин у,
Майлига, тоғни ҳам кўрсин йўлида.
Қўйинг ўз йўлини ўзи очсин у,
Завқлаюлсин у ҳам кураш сўнгида.

ГИЕҲ

Улуғвор бир қудрат билан
Чайқалди чўнг денгиз.
Қанча оғир харсанг тошлар
Тубда унга чўккан тиз.
Аммо мўъжаз, позик гиёҳ
Ўша тубсиз ўлкада
Кўкка ўсар, ҳа, денгизни
Кўтарганча елкада!

Жўнар бўлдим мен бундан дилтанг,
Йўлларимга қараб қолдинг сен.
Сочгинангни тараб қолдинг сен,
О, биламан, баджаҳл отанг.
Остопанга йўлатмас мени,
Ишонмайди сен севган ёрга.
Узоқларга жўнатмас сени,
Кетар бўлсак иккимиз бирга.
Билагузук тақибди отанг
Қўлгинангни боғлаб бир йўла.
Билагузук, бандинг узилсин,
Ёр қўлини қисгандан кўра.
Сен дединги: «Бўлсайдим юлдуз,
Осмонлардан боқсам-да сизга,
Тушишга йўл топардим, эсинз,
Отам оқ йўл берсайди бизга».
Тўхта, етар, бир кун отангини
Ҳузурига қайтиб келармиз.
Кечир, дермиз, етмаса агар,
Учта бўлиб узр сўрармиз.
Бизни ҳеч ким айб этмас, жоним,
Ғамгин бўлмас биздан хотира.
Севгисидан бахт топганларнинг
Бўлганми ҳеч номлари қора?..

АЛЬБОМГА

Ўз қалбини дафн этди шунда.

Б а й р о п

Юзлаб шоир ётган қабристон аро
 Кўймоқдаман мен ҳам қалбимни.
 Юзлаб мазор ичра адашмай асло,
 Топа олгин менинг қабримни.
 Мана, гулга чўмиб ётибди Байрон,
 Фахрланиб лордлиги учун.
 Сен мени унутиб қўймагин аммо
 Гуноҳим — ҳаваскор, мўртлигим учун...
 Рейн бўйларидан Гейне ҳам шунда,
 Гўзал Лорелея тинглар сирини;
 Бир қўли ишқилоб ногорасида,
 Амалия томон чўзган бирини.
 Юзлаб шоир ётар бунда, бари ҳам
 Жанглар майдонида жангдан сўзлаган,
 Нечун сенга келганда, альбом,
 Ҳар ким ўз дардини айтиб бўзлаган?
 Буюк жангчилар ҳам варагинг очиб
 Аламлар шарҳидан ўтмади асло.
 Альбом, альбом, жанглар даъватига сен
 Наҳот беролмасдинг бир акси садо?
 Юзлаб шоир ётган шу альбом ичра
 Мен ҳам қалбим учун қабр қазаман.
 Ҳали из тушмаган ошноқ вараққа
 Мен ҳам ўз дардимни ёзаман.
 Аммо кеча кўрган тушимни эмас,

Коммунизм сўзин ёзаман, ўртоқ!
Зотан, Коммунизм бугун мен учун,
Барча шахсий ишдан кўра шахсийроқ!
Ким менга афтини бужмайтди шу зум,
Ким менга панадан эълон қилди жанг?!
Гар шу асрда ҳам Коммуна ишин
Ўз ишимдир, дея қабул этмасанг,
Тан олмасанг агар миллионлар дардин.
Уни альбомингга ёзмасанг агар,
Майлига, кўзларинг кўр бўла қолсин,
Майли, қулоқларинг бўлиб қолсин кар.
Улуғ Маркс Хайгет қабристонда
Ишакмас, тупроққа ётар бурканиб.
Фидо бўлди Нозим¹ Коммуна дея
Олис ватанининг ҳажрида ёниб.
Кўзларингни очгин, қара дунёга,
Дўстим, ҳақиқатни ҳис эт бир замоп.
Сен учун, мен учун, жангда мардона
Миллион-миллион одам тўккан эди қон.
Тарих бизлар учун жангга кирганда
Нима керак яшаш ўргимчак мисол.
Коммуна, йўлингга ғов бўлганларга
Найзадай санчилу тезроқ бўлақол...
Коммунизм эзгу сўздирким, зотан,
Унинг замирида энг олий қисмат...
Унда мен ахтарган энг порлоқ Инсон,
Унда мен истаган синмас ҳақиқат!
Коммунизм сўзини ёздим альбомга,
Сен унга боқмагин бир эрмаксимон.
Қалбим буюрмаса, бирор сўзни ҳам
Ёзмасман ҳеч қайда, ҳеч вақт, ҳеч қачон!

¹ Нозим Ҳикмат.

МЕН НЕЧУН СЕВАМАН ЎЗБЕКИСТОННИ

Мен нечун севаман Ўзбекистонни
Тупроғин кўзимга айлаб тўтиё.
Нечун Ватан дея еру осмонни,
Муқаддас атайман, атайман танҳо.
Аслида, дунёда танҳо нима бор,
Пахта ўсмайдими ўзга элда ё?
Ёки қуёшими севгимга сабаб?
Ахир қуёшли-ку бутун Осиё.
Мен нечун севаман Ўзбекистонни?
Боғларин жаннат деб кўз-кўз этаман,
Нечун ардоқларкан тупроғини мен
Упаман: «Тупроғинг бебаҳо, Ватан!»
Аслида тупроқни одил табиат
Тақсим айлаган-ку ер юзига тенг.
Нечун бу тупроқ деб йиғлади Фурқат,
О, Қашқар тупроғи, қаншоқмидинг сен?!
Хўш, нечун севаман Ўзбекистонни,
Сабабини айтгин десалар менга,
Шоирона, гўзал сўзлардан олдин
Мен таъзим қиламан она халқимга.
Халқим тарих ҳукми сени агарда
Мангу музлякларга элтган бўлсайди,
Қорликларни макон этган бўлсайдинг,
Меҳрим бермасмидим ўша музларга?
Ватанлар, Ватаплар,
Майли, гулласин,
Боғ унсин мангулик музда ҳам, аммо
Юртим, сени фақат бойликларинг-чун
Севган фарзанд бўлса, кечирма асло!

ТЕМИР ОДАМ

Бир ҳайкал турибди,
У — Робот эмиш,
Темирдан ясалган, одам тимсоли.
Илмда энг сўнгги кашфиёт эмиш,
Ақлли зот эмиш, қусурдан холи.
Шахмат ҳам ўйнариш,
Ер ҳам қазармиш,
Росмана ювармиш юзу қўлини.
Ҳадису ҳисобдан адашмас эмиш,
Ҳаттоки санармиш Сомон йўлини.
Енида халойиқ ҳайратда турар!
— Қарангиз, нақадар ақлли, мумтоз!
Хулласки, оламда кашфиёт дерлар.
Кашфиёт эмас бу, кечиринг, устоз.
Тилсимни билмайман, аммо анчайин
Одатим тарк этиб, кўкрак кераман!
Мен сизга темирнинг худди шундайин
Ажиб бир нуҳасин топиб бераман.
У ҳам ишлай билар, унинг қошида
Сизнинг темирингиз ожиз бир буюм,
У ҳам санай билар, унинг бошида
Алжабр усули уюм ва уюм.
Балки у донодир беқиёс, якка,
Балки йўқ унинг-чун бирор муаммо,
Балки у ҳеч қандай темир-терсакка
Аъло вужудини эгмайди, аммо,

Устоз, қалби йўқдир унинг ҳам, ҳайҳот,
На нафрат, на ишқни танламас у ҳам.
Унинг ҳам кўзида чақнамас ҳаёт,
Мунис боқишларни англамас у ҳам.
У ҳам тўлғанолмас, инграмас, кулмас,
Йиғлаган гўдакни юпатолмас ул.
У ҳам юлдузларнинг ҳидни билмас,
Бағрини тирнамас сўлаётган гул.
Кимсанинг меҳридан, балки, о, балки
Сизнинг темирингиз бўлар мишнатдор.
Азиз дўст меҳрини билмас бу ҳали,
Дўст кутиб, йўлларга чиқмас интизор.
Дунёю одамлар тақдири зарра
Ташвишга солмагай, йўқ зўру зори.
Ташвишга солмаган на қўшиқ ва на
Менинг юрагимда нималар бори.
Балки темирлар ҳам йиғлайди чиндан...
Бу-чи, йиғлаёлмас, айланган тошга!
Кимдир у?
Кимдир у? Балки у менман?!
Балки у сиздирсиз?
Балки у бошқа...
Ҳаётнинг поёнсиз уммони ичра
Бор шундай ғариблар — темирлар ҳиссиз,
Ва лекин ўзларин темирмас сира
Муҳтарам инсон деб атарлар эсиз...
Шундайлар бўлмаса, азалдан тупроқ
Яшнарди тагин ҳам гўзал ва мумтоз.
Темир одам ясаб юргунча, кўпроқ,
«Жонли темир»ларни ўйлангиз, устоз.

«МУНОЖОТ»НИ ТИНГЛАБ

Қани, айт, мақсадинг нимадир сенинг,
Нега тилкалайсан бағримни, оҳанг,
Нечун керак бўлди сенга кўз ёшим,
Нечун керак, рубоб, сенга шунча ғам!

Эшилиб, тўлғониб ингранади куй,
Қайлардан келмоқда бу оҳу фарёд.
Ким у йиғлаётган, Навоиймикин
Ва ё май куйчиси Хайёммикин, дод!

Бас, етар, чолғучи, бас қил созингни,
Бас, етар, кўксимга урмагил ханжар.
Наҳотки дунёда шунча ғам бордир...
Агар шу «Муножот» рост бўлса агар,

Агар алдамаса шу совуқ симлар,
Гар шул эшитганим бўлмаса рўё.
Сен бешик эмассан, дорсан, табиат,
Сен она эмассан, жаллодсан, дунё!

Эшилиб, тўлғониб ингранади куй,
Асрлар ғамини сўйлар «Муножот».
Куйи шундай бўлса, ғамнинг ўзига
Қандай чидай олган экан одамзод!

* * *

Бола эдим,
Менинг ҳам озроқ
Бўлар эди ваҳима «дардим».
Гулдураса ногоҳ момақалдироқ
Онамнинг бағрига яширинардим.
Бовлиқ эшар эдим бир кун пичанда,
Ҳамла қилиб қолди чинқироқ илон.
Серкесак шудгорга қочдим ўшанда,
Онамнинг бағрига шошганимсимон,
Ўша йиллар эди қишлоқ кўчасида
Қувлаганди мени бир ит қутуриб.
Ўшанда осилиб чинор шохчасига
Қутурган итдан ҳам қолдим қутулиб.
Майли дейман бугун бўрон турса ҳам,
Майли, даҳшатларга тўлса ҳам дунё.
Балки фазоларнинг қўйнида бир дам
Бекина олурман улардан, аммо
Гар гуноҳ орттирсанг ўзингга оғир,
Виждон азобида қоврилсанг бот-бот,
Ҳайҳот! Кимга бориб дод дейсан, ахир,
Қайга бекинасан ўзингдан, ҳайҳот!

АСРИМИЗ ОДАМИ

Менинг кўз ўнгимда жонланар тарих,
Ғамлардан тўқилган шу кўҳна олам.
Асрлар бирма-бир ўтар ва ахир,
Юксалар қаршимда энг бахтли одам.
Юксалару шу дам чопар, уринар,
Талпинар қайгадир билмасдан тиним.
Бахтининг ёнида ғами кўринар,
Ғами кўринади бахтида унинг.
Билагида гарчанд етарли кучи,
Бойлик эргашса-да, гарчанд ортидан,
Унинг чеҳрасида ташвиш бор, нечун?
Нечун у айрилмиш ҳаловатидан?
Гоҳ бемор бошида жарроҳ бўлиб у
«Тақдири азал»га кўрсатса кучин.
Гоҳо бир довиюрак сайёҳ бўлиб
Совуқ Арктикага уради тўшин.
Дам оғир хаёлга бўлур занжирбанд,
Дам қўшиқ тўқийди у ёна-ёна.
Интилар юлдузлар туманига дам,
Дам ойнинг ёнида бўлар парвона.
У нима истайди? Шону шавкатми —
Юлдузлардан баланд, кундан пурзиё?
У нима истайди? Тенгсиз қудратми,
Оёғи остида ётсинми дунё?!
У нима истайди? Балки, истаги,
Унинг теграсида айлансин олам?

**О, дўстим, саволнинг йўқдир кераги,
У истайди, бунинг ҳаммасини ҳам!
Одамлар ўтдилар бир вақт, бир замон,
Ўтдилар энг оддий бахтдан ҳам йироқ.
Ягона орзуси эди парча нон,
Энг буюк армони — озод яшамоқ!
Одамлар ўтдилар бир вақт, бир замон,
Ҳа, яшаб ўтдилар, энди-чи, мана:
Ўзи банди бўлган олам устидан
Ҳоким бўлмоқни у истар ягона!**

БУРГУТ

Еш бургут учмоқда кўкда шиддаткор,
Кумуш булутларнинг тўзгитиб парин.
Учмоқда, қалбида мағрур ишонч бор,
Қақшаган қоялар, чўққилар сари.

Учмоқда! Қаерга? Чўққига! Нечун?
Бургутнинг шиддатин уйғотган нима?
Бўронли даргоҳда не кутар уни,
Қудратли қанотин қўзғатган нима?

Ўйноқи шамоллар ила басма-бас,
Ана, қўнди бургут энг юксак жойга!
Чўққи узра мағрур турди-ю, бирпас,
Яна бўрон мисол қўзгалди. Қайга?..

Ахир не бўларди берсанг, табиат,
Шу буюк шиддатга яраша мақсад!

БУЛУТ

Тиниқ кўл бағридан парча оқ булут
Сузиб чиқди бир вақт мовий осмонга.
Шамол қанотида йўл олди хушнуд
Ошёнидан узоқ-узоқ томонга...
Қайларга шошарди? Билмас эди у.
Ошиб ўтди чўллар, тоғлардан йироқ
Ва бир кун кезишлар жонга тегди-ю,
Қайтмоқ бўлди шунда ортига, бироқ,
Бироқ... йўл бермади шамоллар ҳайдаб,
Йиглаб битди булут, сел бўлди кўз ёш.
Сўнг ирмоқ бўлдию, билмайди қайда...
Маконин ахтариб олиб кетди бош.

* * *

Йўлим бошлар,
Кетарман бир кун
Сендан йироқ, ўзга томонга.
Уй ёнидан ўтаркан, секин
Кўз ташларсан бўм-бўш маконга.
Балки у кун бу жойда якка
Турган бўлар ўзга бир одам.
Балки у ҳам ётиб тўшакка
Хаёл сураб эҳтимол у дам.
Балки уни ўхшатиб менга
Чақирарсан номимни айтиб.
Ишонмассан балки кўзингга,
Балки сўнгра боқмассан қайтиб.
Ерилмаган ярадай севги
Унда бизни қийнамас тўлиб.
Кўчаларда ёр эмас энди
Тўқнашамиз бегона бўлиб.
Наҳот биздан қолмас ҳатто мунг,
Наҳот бўлмас бирор хотирот?
Ишонмайман, муҳаббатдан сўнг
Бегоналик бошланса наҳот?!

* * *

Сен Пушкиннинг севган малаги,
Сен Гёте орзу этган қиз.
Сен Байроннинг ўтли юраги,
Сен Гейнени ёндирган юлдуз,
Алишернинг Гулисисан сен,
Сен Лутфийнинг сўлим ғазали.
Булбулисан Ҳофиз гулшанин
Ва Хайёмнинг ширин асали.
Толеимда нозланиб турган,
Эй сен менинг эрка гўзалим!

* * *

Юлдузлар ўтига бардош берурман,
Фазолар тафтига қилурман тоқат.
Ёнингга соғ-омон қайтиб келурман
Оташ нигоҳингда ёнгали, фақат.
Тўлқинлар қутурсин, майли беомон,
Менинг қисматимни кўмолмагай у.
Бари бир, ёнингга қайтаман омон,
Мовий кўзларингга чўмгали мангу.

* * *

У қўшиқ куйлади ёр шаънига маст,
Шўхчан шеърлар айтди севги номидан.
Ҳаммани кулдирди, қиз эса фақат
Бепарво жилмайиб ўтди ёнидан.
У қўшиқ куйлади ёр шаънига маст,
Йиглаб, фарёд чекди севги номидан.
Ҳаммани йиглатди, қиз эса фақат
Бепарво жилмайиб ўтди ёнидан.
У қўшиқ куйлади ёр шаънига маст,
На кулди, на қатра тўкди ёшини.
У куйлади мағрур, қиз бўлса шу вақт
Ҳузурига келди эгиб бошини.

(«Соя» драматик достонидан)

Уни кўрсам қора қуюн қоплар дилимни,
Шунда кимдир йингит номим масхара этар.
Алам билан мен қолгандай тишлаб тилимни:
Феруза ёт,

Феруза ёт?!

Даҳшат нақадар!

Кўз олдимда турибсан-ку, Ферузам, шу зум
Қайси бир куч ололаркан сени қўлимдан!
Токи танда жоним борким, очиқдир кўзим
Қайси бир куч ажратолар толе гулимдан.
О, агар сен-чи?

Мамвун бўлиб боқсанг-чи сен ўшал тақдирга?!

Унда, наҳот, тенг этсанг-а, эр номимни
қора бир ерга?!

Нега гавҳар бўлмадинг сен ва ё чақмоқ тош,

Қўлларимга тугиб юрсам кечаю кундуз.

Нега севгим айламаган сени бир гултож?!—

Бошгинамга қўйиб юрсам кечаю кундуз,

Нега бир тош бўлмагансан, сени авайлаб,

Тил остимга солиб юрсам, жонимга жойлаб,

Нега бир тош бўлмагансан?!

КУЗ МАНЗАРАСИ

**Кечки кузак кирмоқда, нипа санчар изгирин,
Деҳқон ҳам ташлаб кетди қадрдон дала-қирин.**

**Хувиллаб қолди мана гавжум боғлар, боғчалар,
Яшил элларга томон учиб кетди қушчалар.**

**Кетди қирдан турна ҳам, бўшаб қолди табиат,
Ўлик мезонлар кезар совуқ далада фақат.**

**Каҳрабо кўз ёш тўкиб турар фақат дарахтлар,
Не қилсин, учай деса, уларда йўқ қанотлар...**

* * *

Қуй, дўстим, тилла ранг шаробдан менга.
Қуйгин, шонли улфат кўрсатсин кучин.
Ичай, отагинам деҳқон ҳаққига,
Жавдар хирмонининг соғлиги учун!
Ортиқ ҳеч бир нима менга керакмас,
Бошимда нур сочиб турса бас офтоб.
Ўша заҳматкашим омон бўлса бас,
Қуйилиб турса бас ғазал ва шароб.

* * *

(Манзара)

Булут тошди.
Водий осмонини
Қоплаб олди хира кўланка.
Ел овора,
Намхуш хазонни
Учиролмай боғдан йўлакка.
Новдалари бирдан қотгандай
Кўринади сукутда толзор.
Гўё ниманидир кутгандай
Булутлар ҳам ювош, беозор...

- Нега мени севмадинг?
- Кўзгинанг юлдуз учун.
- Нега мени демадинг?
- Қошгинанг қундуз учун.

Юлдузи йўққа боқай,
Юлдузим талош бўлур.
Қундузи йўққа боқай,
Қундузим талош бўлур...

ЮЗМА-ЮЗ

I

Қани, ҳей дўстларим, келинг бир нафас
Сўзлашиб олайлик очиқ, юзма-юз.
Буюк коммунизм мавзумиздир, бас,
Тагин ўрнингиздан сапчиб кетмангиз.
Қани, ҳей дўстларим, келинг бир нафас
Шу қизил дафтарни очайлик яна.
Эриш туюлмасин ташбиҳларим, бас,
Ҳозир дабдурустдан дейманки: ана,—
Мамонтлар тўдаси чиқди ўрмондан,
Шимол кўчкинидай ваҳший ва сармаст
Ва лекин ваҳшийроқ тўда ҳар ёндан
Бостириб келдилар гурас ва гурас.
Яна тўқнаш келди инсон ва ҳайвон,
Яна ҳаёт учун жанг кетди узоқ.
Яна ғолиб келди ваҳший оломон,
Яна шўрлик мамонт енгилди. Бироқ,
Уша кун бузилди азалий удум,
Уни инсон ўзи бузиб ташлади.
Кундузги ошкора ўғрилардай у
Ўлжасин уй-уйга торта бошлади.
Бизнинг бошимизни боғлаган зулмат,
Нотиқлар тутақиб сўккан зулм, қон,
Дунёдаги неки ёмонлик, кулфат,
Барчаси бошланган эди ўша он...
Йўқ, ҳавас қилмайман маймунга ҳечам,
Иштонсиз аждодни қўмсамоқ нега?

Аммо ўлжасин талашган одам
Йўлдан адашгандай кўринар менга.
Мен бир тажрибасиз, гўр йигит, нечун
Адашдинг деяпман дунёга, ҳайҳот,
Оҳ, шоир, ханжарни ўзингга ургин,
Сен ўзинг адашмай ўсдингми, наҳот!
Ҳа, ёшликда мен ҳам бир оз адашдим,
Қотил бўлганим йўқ аммо, ҳар қалай...
Дунё ҳам бир вақтлар мамонт талашиб,
Адашиб кетганди йўлидан мендай.
У шўрлик илк бора ўрмонга қочди,
Қулдорнинг калтаги қонатди бурни.
Спартак бўлиб сўнг ҳаққин талашди,
Зевс сиймосида ахтарди ўрнин.
Мангу экзотика — Римни у қурди,
Бироқ тиёлмади кўзда ёшнини:
Юрагига Цезарь найзасин урди,
Чингизхон чўқмори ёрди бошнини.
Асрлар шундайин тентиб ўтдилар,
Ер узра ҳукмрон ҳам бўлди фақат!
Кимларки яхшилик донин экдилар —
Ёмон деб ном олди ўзи оқибат!
Наҳотки дунёда ҳақсизлик мангу,
Наҳотки одамзод қилингандир оқ?!
Наҳот ўша Фрейд ҳақ бўлса, ёҳу,
Наҳот қотил бўлса ўсиб чақалоқ?!
Одамлар бир замон энг буюк маъни —
Ёшлик софлигига қўйганлар сарҳад.
Ёшлик софлигига ким қайтмас қани,
Адашган йўлидан ким қайтса, шу мард!
Ер юзида кезган зулмату ваҳшат
Чекинар-ку охир чириб ва қариб.
Фақат коммунизм — ул эзгу ният
Инсонга софлигин берар қайтариб.
...Ўжар мухалифлар, сал пастга тушинг,
Оғирроқ бўлинг сал, сиз ҳам жўралар.

Эй, нозик ўқувчим, учмасин ҳушинг,
Буюк мақсад сари етди мисралар.
Фарёд солманг тагин, қизил гап, дея.
Элга фарзанд инсон элнинг гапин дер.
Сизга бир жуфт савол айлайин ҳадя:
Мавзуда нима айб, гализ бўлса шеър?
Осон қутуламиз мавзудан баъзан,
Хас-пўшлаб ўтамиз, урра-урралаб.
Сўнгра дод соламиз:— фалону нистон,
Қулоққа ёқмайди деймиз — ўша гап.
Ҳолбуки, ўзимиз ахтарган бахтлар,
Бўғзимизда турган ҳар эзгу армон,
Барчаси бир сўзда жамланди, агар
Ёқмаса топингиз бошқа бирор ном!
Ҳа, мен истиқболни куйлайман, балли,
Унда халқ йўлига туташар йўлим.
Бироқ урраларни севмайман ҳали,
Урра демоқликка қисиқдир тилим!
Баъзи одамларни кўрсатиб ҳали
Қийиндир соф инсон дея атамоқ.
Гарчи инсон зоти бўлолмас пари,
Бироқ ҳали бордир шайтонга ўртоқ.
Қора булут ёғмай кетса-да магар,
Тиниқ кўзгуларга тўшаб ўтар нам.
Ҳали осмонларда булутлар учрар,
Ҳали найзалар бор, баъзан менга ҳам
Шундайин тиканлар санчилар гоҳо...
Шунда ҳамдард бўлар ширин меҳнатим.
Дўстлар даврасидан кетаман, ҳатто
Олис юлдузларга кўчар хилқатим.
...Юлдузлар, юлдузлар, сиз менинг учун
Софлик ва маъсумлик бўлиб ёндингиз.
Борим шудир дея, жавдираб секин
Оқ кўнгил фарзандим бўлиб қолдингиз.
Йўқ! Йўқ! Мен сизларга термулиб бедор
Фалак сафарини ўйлаганим йўқ.

Юлдузлар, мен сизга боққанда хумор,
Қалбимда ер ишқи бўлади тўлиқ.
Юлдузлар, билмайсиз менинг халқимни,
Бундайин заҳматкаш ер юзида кам.
Елда тиним бордир, унда йўқ тиним,
Шундай ишпарастдир у мунисгинам.
Мен уни ўйлайман тун-кечаларда,
Она халқим, дейман, меҳрим оқар жим.
Кўзимга баъзида кўринса жапда
Кўнглим тўлиб кетар, инграйман, халқим...
Халқим, мозий ўтди, толе кўрмадинг,
Пиширдинг ўзингга бенасиб таом.
Кийгиздинг бировга, ўзинг киймадинг,
Юлдузни кашф этиб ном олдинг: авом!
Утганга ачинмоқ одатим йўқдир,
Беҳуда мотамлар теккандир жонга
Ва лекин тош отмай иложим йўқдир
Фурқатни бадарга этган замонга.
Мени кечирингиз, оддий одамлар,
Сизни эсга солар ҳар машъум тақдир.
Орангизда ўтди қанча фурқатлар,
Безгакка чалинди қанча Алишер!
Ер юзида кезган зулмату ваҳшат,
Чекинар-ку ахир, пок бўлур дунё!
Фақат коммунизм — ул эзгу ният
Халқимга бахтини айлар ҳадя.

II

Мезонлар учмоқда ҳаво биллурдан...
Яна ҳисларимга кел, деб ёлвордим.
Хазонлар тўкилди, мен ҳам қалбимдан
Бадбин ўйларимни қувлаб юбордим.
Ажойиб фасл бу: ўйчан, баркамол —
Қиздай маъюсгина туради куйлаб.

Мен жузни севаман, кезаркан хушҳол
Олтин Ўзбекистон тупроғи бўйлаб.
Бўғзимга ҳисларим тикилар яна,
Танҳо тептирайман, билмайман, нечун.
Куйлагим келади тунлар жимгина
Гулгун шафақларнинг соғлиги учун.
Кумуш ранг йўлларда от суриб юрсам,
Шимирсам шабнамдан, куйласам сармаст.
Сўнгсиз водийларга термулиб турсам,
Бепарво оҳуда қўзгасам ҳавас.
Аммо кечалар мен кезсам-да бедор,
Оҳулар қўйнимга кирса-да қиздек,
Менинг нигоҳимни тортади такрор
Миллион эгатларга сочилган ўзбек.
Гарчанд пахтазорга боқаман мен ҳам
Ва лекин дилимда ташвиш бор менинг.
Майлига, шўх қўшиқ янграсин тилда,
Рангпар сингилгинам, ўйлайман сени.
Кузги райҳондайин маъюс ўсдинг сен,
Табиат бермади билагингга куч.
Ўзингдай одамга қаллиқ тушдинг сен,
На соғлиқ, на ёрдап ёлчимадинг ҳеч.
Мен сени ўйласам, синглим — рангпарим,
Гоҳо тўлгонаман сўзсиз ҳасратда.
Сен унда тер тўксапг, синглим, жигарим,
Мен нечун юраман ахир ишратда?!
Йўқ, рангпар бўлмасин ҳеч ким ҳам, йўқ, йўқ!
Сингиллар полвондай юрсинлар бардам
Ва лекин табиат бермайди ҳуқуқ
Полвон деб уларни унутмоққа ҳам...
Сенинг қаторингда она халқ бордир:
Сен каби меҳнаткаш, сен каби суюк.
Унинг ташвишини унутмоқ ордир,
Уни унутганлар — тўнкадир, куюк.
Сингилга — халқимга боқсам доимо
Улуғ келажакни айладим орзу.

Дедим: Коммунадан бахт топар дунё.
Дедилар: гўдагим, тўғри йўлинг шу.
Қўлимдан тутди-ю, шу улуг имон,
Менинг ҳам кўнглимда жўшди тилагим.
Аммо баъзиларга дуч келсам бир он
Аччиқ изтиробга тўлар юрагим.
Рост-да, бировларни этади шайдо
Ўз айби турганда ўзга бир чирой.
Кулги аримасин лаблардан, аммо,—
Тақдир эркалатди бизни ҳар қалай...
Соқин кечаларда келар ёдимга
Набиев — жувонмарг йигит қисмати.
Дейман: қани ёнса авлод қонида
Ўша оталарнинг буюк шиддати.
Худбин тенгдошимга қарайман гамгин,
Кўлмак давра кўрсам эзилар кўнглим.
Халқим, келажакнинг ўшалармикин,
Халқим, шундайларга қолмасин кунинг.
Мен ўзим нимаман? Аслида, балким
Энг нўноқ одамдан нўноқман, фақат,
Фақат бир нарсани яширмас қалбим:
Менинг юрагимда бордир Муҳаббат!

Сени, она халқим, севаман жондан,
Сенинг ташвишингни ташвишим дейман.
Нима қилолардим? Фойдам кам гарчанд,
Бироқ мен ўзимча гамингни ейман.
Дилдан қувонаман, қирларда пода
Яғрини ялтираб юрганин кўрсам.
Дилдан қувонаман, тошлоқ ерларда
Буғдойзор шовиллаб турганин кўрсам.
Суюниб кетаман мактаб боладай
Сонсиз мўриларда кўраркан тутун.
Ана, таппиш уйда доғ бўлмоқда мой,
Шивирлайман:— Сянглим, насибанг бутун!
Куйлаб замондошнинг қадду камолин

Эркиннинг шўх сози таратса жаранг,
Дейман, коммунизм — ул мунис толе
Халқимга шўх қўшиқ бермоқда, қаранг,
Тўю тўйхонани кўрсам, ҳаммавақт
Улуғ замонага айтдим шукрона.
Аммо инсон умри тўй эмас ҳар вақт,
Олддадир ҳали энг гўзал замона.
Истайман, қора ранг қолмаса жиндай,
Истайман, ботмаса шу рангин қуёш.
Аканинг сингилга ачинганидай
Инсон инсон учун тўка олса ёш.
Она халқ бахти деб ҳар вақт, ҳар қачон,
Истайман, бир сафда турса одамлар.
Соқин кечаларда қалбни ногаҳон
Қуршаб олганида шундай оҳанглар —
Сизга талпинаман одамлар яна,
Ўтмиш муҳаббатга талпингандай жон.
Аммо баъзи маҳал қоламан якка
Севгиси рад бўлган ёш Вертерсимон.
Йўқол, эй беҳуда мағрурлик ҳисси,
Йўқол, эй беҳуда самовий дамлар.
Ўзимни сизлардан ажратсам, сўзсиз
Парчалаб ташлангиз мени, одамлар!

Дўстларим, мен сизга талпинган дамда
Қалбимда бўлади ёлғиз бир раъйим:
Хиёнат бўлмаса дейман ҳеч кимда,
Дўстларнинг имони бут бўлса доим.
Дейдилар: дунёни кураш айлар бир,
Инсон жанг-жадалда бўлар жуфту тоқ.
Ахир қон оқиши шартмикан, ахир,
Коммуна қайси бир жангдан осонроқ?
Деймизки, оламни буғдойзор боссин,
Ер юзида фақат янграсин кулги.
Ахир, буғдойзорнинг ўзи унмаским,
Дилдан кула билиш осон эмас-ку.

Ҳа, буюк жанг бу ҳам, қошида хомуш —
Не ўжар одамлар бош эгмоқда жим.
Шу метин сафларни ким бузолур, хўш,
Шу эзгу курашдан четда турар ким?!
Қани, ҳей дўстларим, тинглангиз сўзим,
Бир сўзким, оддийдир ҳақиқатсимон.
Дейман: Коммунизм — тарихнинг ўзи,—
Келмоқда, кимга дўст, кимга беомон.
Ҳайқирияпман ҳозир... Баъзида лекин
Заиф шамолларга бўйсунар созим.
Юрагим, юрагим, миттисан-ку, сен,
Ҳайқириш аслида сенгами лозим.
Биламан, ортимдан кимдир ўқрайиб,
Қараб ўтирибди худди шу замон.
Қани, ҳей, бу йўлдан бўлмасин тойиш,
Қани, ҳей, Коммуна, янгра беомон!
Майлига созимни севмас давралар,
Ошиқлар сатримдан чекмасин фарёд.
Менинг хаёлимни ҳозир етаклар
Фақат Коммунани эслатган ҳаёт.
Ана, йўл четида борар қурилиш,
Ғишт терувчи йигит дорбоздай юрар,
Отга қамчи урар керосинфуруш,
Бир кампир энгашиб кўча супурар.
Ана у тапиш жой — анҳор қирғоғи,
Пивога кўп хумор талаба дўстим.
Мен сенинг исмингни билмайман, соқий,
Буюр мен учун ҳам майли бир жуфтин.
Уларга боқаман, қалбимда ўқтин
Бир хушнуд ҳиссиёт кўтарар елкан,
Ўзгаларнинг гами йиғлатса, нечун,
Нечун иқболлари қувнатмас экан?!
Ахир инсоф билан ўйласанг-ку, рост,
Ўшалардир бугун соҳиби замон.
Ҳеч кимнинг ҳеч кимдан тили қисқмас,
Чегарадир фақат инсоф ва виждон.

**Қани, ҳей, дўстларим, ташланг бир қадам
Шу эзгу Коммуна ҳимоясига.
Мен сизни кутаман, ушбу шеърим ҳам
Ўшанда етади ниҳоясига!**

ҚАСАМ ДАРА

Қасам дара гувиллайди маст,
Гувиллайди туби йўқ макон.
Кўкдан унга кўринар фақат
Митти юлдуз ва парча осмон.
Атрофида қоқ қоя тошлар
Журъат билан термулади лол.
Бир кўрай, деб зина тарашлаб
Қояларга тирмашар ҳилол.
Бунда на қуш, на бир жонивор
Ва на шамол кўрсатар қора.
Афсоналар сўйлайди такрор
Меннинг чанқоқ дилимга дара:
— Ана, овчи оҳу қувади,
Учадилар тошлар аро тик.
Қочқин оҳу тоққа қўнади,
Сўнг дарага сакрайди, шўрлик!
Қасам дара — даралар шери
Ўлжа кутиб увларкан пастда,
— Ҳайт,— дейдию (о, сен, ов мехри!)
Ташланади овчи ҳам пастга.
Ботирини сақлайди омон
Тасодиғга тўла бу дунё...
Овчи овин айлар саранжом,
Овулига чоғланар, аммо,
Аммо бирдан қотади карахт...
Асир этмиш уни бу макон.

Атрофида тошлару фақат
Тепасида юлдузли осмон.
Алвонларин ёйиб уфққа
Чиққунича заркокил қуёш,
Шўрлик овчи интилар кўкка,
Сўнг иложеиз тўкар юм-юм ёш.
Ботирини ахтариб шу зум
Келар ёри, овулдошлари.
— Айтинг, ота, не қилмоқ лозим?!—
Кекса чолга юзланар бари.
Болаларим, ов меҳри уни
Туширибди дарага осон.
Хотин меҳри, ёр меҳри, кўринг,
Олиб чиқар жардан бегумон.
Шунда,
Ёвқур бир йигит дадил
Бажо айлаб чолнинг шнорин:
Дара узра кўтариб адил
Қучоқлайди овчининг ёрин.
Фарёд солар овчи хотини
Йигит эса қучар яхшироқ.
Овчи, ҳайҳот, қутураб ёниб,
Қафасдаги шердан ваҳшийроқ.
Гўё чўкар даранинг зирҳи,
Гўё тошлар кетар орадан:
— Ҳайт,— дейди-ю, (о, сен, ёр меҳри!)
Овчи чиқиб кетар дарадан.
Қасам дара гувиллайди маст,
Гувиллайди туби йўқ макон.
Кўкка боқиб у кўру карахт
Афсоналар сўйлайди ҳамон.
Қасам дара, кездим сахнингда
Киприкдаги ёшдай омонат.
Қасам дара, сенинг бағринга
Қасам ичган тушармиш фақат.
Ҳайрат билан сенга боқурман,

Ҳали қасам ичмаганим рост.
На овчиман ва на ботирман,
Кезиб юрган ошиқман, холос.
Пайти келса, севгим, сен учун
Ёр олдида ичарман қасам.
Фазоларни айланиб бутун,
Денгизларга қўярман қадам.
Амр этса гар ўшал дилбарим
Ташланаман дарага шу вум.
Бир илтимос фақат, дўстларим,
Қайтишида чиқаман ўзим.

* * *

Қани, най бер менга, дўстгинам,
Бергил, майли, рубоб бўлса ҳам.
Бер, бир нафас бўшатиб олай
Тўлиб кетган юрагимни ман.
Қаламимнинг кучи етмади
Ҳисларимни бутун тўкмоққа,
Дўстим, тингла япроқчаларнинг
Шивирлаши эшитилмоқда...
Гўзал, сокин оқшом чўкмоқда,
Тебранади елда чироқлар.
Дарахтзор ҳам сокин соллапар...
Қандай маъсум, эрка бу чоқлар.
Қандай ширин дамлар... менинг ҳам
Юрагимда бир ҳис тошмоқда,
Юрагим ҳам дарахтзор каби
Ниманидир олқишламоқда.
Кўзларимга бу ёруғ олам
Кўринмоқда бирам суюмли.
Қани, най бер менга, дўстгинам,
Тўкай тўлиб кетган кўнглимни.

Умид билан суқилган таёқ
Бир кун берар мевая япроқ:
Гёте

Учқур хаёл соҳиби йнгит
Яшар эди хилват қишлоқда,
Уни бир кун етаклаб умид:
«Хайр,— деди она даргоҳга.—
Олим бўлиб қайтай қишлоғим...
Кечир, қолиб кетсам агарда».
Уни ёш ва бўронли қалби
Олиб кетди олис шаҳарга.
Одамлар-чи, баъзи одамлар
Қишлоқ аро тарқатдилар гап:
«Ҳой, фалончи, эшитдингми, а,
Хув фалончи дайди бўлмиш заб,
Таги паст-да, қурт бор бошида,
Тортди фалон қариндошига...»
Йиллар ўтди... Барг ёзди ахир
Умид билан суқилган таёқ.
Шараф сенга, сабот ва ақл,
Шараф сенга, меҳнат ва идрок.
Олим бўлиб қайтди у балли,
Чўлларига сув чиқаргали...
Одамлар-чи, энди одамлар
Бир-биридан сўрар суюнчи:
«Ҳой, биродар, эшитдингми, а,
Олим бўлмиш ўша фалончи.
Ёшликда ҳам оқил эди, ҳа,
Тортган эди бизга, ҳа бизга...»

ШУНДАЙ ЯШАР ОДАТДА ОДАМ

Йўқ, керакмас, қўйинг, керакмас,
Менга ором истаманг, дўстлар.
Хилват саз деб қистаманг, дўстлар,
Қўйинг, бундай ором керакмас.
Ногаҳонда хаёлга ботсам,
Ё ухласам, уйғотинг дарров,
Номим тутиб, сўз қотинг дарров.
Беҳудага бир ёққа борсам,
Қўлларимдан ушлаб ўшал дам,
Курашларнинг сафига қўшинг,
Қур, ярат денг,
 хайқир денг,
 жўш дўнг,
Шундай яшар одатда одам.

«ЛОВУЛЛАЙДИ ШАФАҚЛАР ЯЛ-ЯЛ...»

Уйгон, қуёш ўйнар юзингда,
Бугунги тонг шунчалар гўзал.
Ловуллайди шафақлар ял-ял,
Нечун хаёл қотмиш кўзингда.
Кипригингда ёш олмос-олмос,
Нечун сенинг уйгонгинг келмас?
Нечун чўмдинг уйқуга қайта?
— Олтин ёшлигимни кўрдим мен,
— Қайда?
— Тушимда...

* * *

(Она тилимга)

Минг йилларким, булбул калом
Ўзгармайди, яхлит ҳамиша.
Аммо шўрлик тўтининг ҳоли
Ўзгаларга тақлид ҳамиша.

Она тилим, сен борсан, шаксиз
Булбул куйин шеърга соламан.
Сен йўқолган кунинг, шубҳасиз,
Мен ҳам тўти бўлиб қоламан..

МИЛТИРАЙДИ МИТТИ ЮЛДУЗ

Кўк гумбазин бир четида
Бўшлиқларга уриб бош,
Милтирайди митти юлдуз,
Танҳоликдан тўкиб ёш.
Атрофида на бир юлдуз,
На булут бор, на туман.
Юлдузларга термулиб у
Титраб турар шамсимон.
Эҳ, бечора, яшаш нечун
Порламасанг, кулмасанг.
Ўз тўдангдан нега учдинг,
Қайтиш йўлин билмасанг?!

ЧОЛ ВА КОММУНИЗМ ҚИССАСИ

Шаҳарнинг серҳашам кўчаси бўйлаб
Қайгадир мункиллаб кетар эди чол.
Кексаликда ахир, миянг бўш турмас,
Ҳар қадамда чулгар янги бир хаёл.
Чолнинг тасавури мапа бир зумда
Қуриб қўйди гўзал коммунизмни:
«Мана ширин кулча сенга ва менга,
Бу эса эмизик, юпат қизингни,
Ким нима истайди, қани марҳамат,
Умум дастурхонда барчаси тайёр.
Мана, меҳмон кутар чол — йигит ёшда,
Ёнида келинчак — кампирни ҳам бор...»
Ва бошқа, ҳоказо хаёллар шундоқ
Чолни ўз қаърига тортди-ю кетди.
Шундай қиб, чолимиз коммуна қурди,
Ёшарди ва унда меҳмон ҳам кутди.
Аммо падарлаънат носнинг хумори
Парчалаб юборди хаёлни бирдан.
Гўлдираб қолди чол: «ҳой ота гўри,
Чекилмасанг бало бормиди шу дам,
Шундай бир хаёлга завол бўлдинг-а».
Ғазабга тўлган чол сўкишнинг барин,
Саксон йилдан буён асраганларин
Роса қалаштириб қўйди бир зумда.
Алам қилмайдими, бир отим нос деб
Қайтиб келсанг ахир коммунизмдан!

Бўлинган хаёл ҳам кўчган ғишт мисол
Қайта тушмас экан ўз қолипига.
Қанча ўй сурмасин, етолмади чол
Хаёл калавасин қочган ишига.
«Коммунани энди қуриб эдим-а,
Ростдан айб ўтдимени менинг ўзимдан?»
Хаёл-ку қайтмади, чолнинг ҳам аммо
Қайтгиси келмади коммунизмдан.
Белини йигитдай тугди-ю, чолнинг
Хира кўзларида порлади зафар:
«Отимни бошқатдан қўйганим бўлсин,
Ўша коммунани қурмасам агар!»
Дўконларга кириб харид қилди чол
Бир талай кулча-ю, ҳамда эмизак.
Сўнгра кимларгадир узатди: «Ма, ол,
Нон сенга, бу эса қизингга эрмак».
Бундан нарёғини, азиз ўқувчим,
Мен ҳам кўрганим йўқ, эшитдим фақат,
Тунов кун чолимиз берибди элга,
Умум дастурхонда умум зиёфат!

ДОРБОЗ

Булутларга ёндош,
осмон остида

Киприкдаги ёшдай турибди дорбоз.
Қиличнинг дамидай арқон устида,
Кўзларини юмиб юрибди дорбоз.
Одамлар, одамлар, уни олқишланг,
Қаранг, у нақадар эпчил ва ўктам,
Биз-чи, эҳ... баъзи бир кўзи очиқлар
Эплаб юролмаймиз катта йўлда ҳам.

ЎЗБЕКИСТОҶДА КУЗ

Юргил, далаларга кетайлик, дўстим,
Диққинафас уйда ётмоқ пайтимас.
Олтин Ўзбекистон тупроғи бу кун
Бир пари фаслнинг оғушида маст.
Шабнам шовиллайди боғлар қўйнида,
Салқин туман ичра бўзарар тонглар.
Қуёшнинг эринчоқ ёғдуларида
Нафис ялтирайди барги хазонлар.
Ҳар ёнда тўкинлик —
Куздан нишопа.
Ҳар ёнда гўзаллик ёймиш дафтарин.
Сонсиз эгатларга сочилмиш, ана,
Менинг шодликларим, эзгу дардларим,—
Менинг она халқим...
Эй қадим ҳалол,
Ризқи она ерга сенилган халқим.
Увоқ чигитни ҳам этмай деб увол,
Ҳар битта эгатга эгилган халқим.
Бир нафас бошингни кўтаргину боқ:
Ер юзида ажиб виқор ва нуфуз.
Сенинг ўзинг каби ўйчан ва қувпоқ,
Хушфеъл бўлиб келмиш тупроғингга куз.
Улуғ Алишернинг соч оқин кўриб
Оғир хаёлларга чўмган бу фасл.
Қайрағоч ёнида гамгин ўлтириб
Чолларга ҳассалар йўнган бу фасл.

Азаллий кўркини қилади кўз-кўз...
Наҳотки шунча тез айланар дунё?!
Бахтли кексалиқни ёдга солар куз,
Соқин хилватларга чорлайди, аммо,
Дўстгинам, пайтимас, айлаб сайрибоғ,
Хилватда ўй суриш ярашмас бугун.
Заҳматқаш ўзбекнинг ҳосили қандоқ?
Кузнинг фалсафаси шудир биз учун.
Улуғ меҳнат кезар шан далаларда,
Ҳар ёнда ҳоким бир ташвишли илҳом.
Қуёш бота бошлар... гавжум қирларга
Қорая-қорая тўшалар оқшом.
Эҳ, кузги оқшомлар...
Дилимда менинг
Теран туйгуларим қўзгалар жўшиб.
Қўзгалару шу дам қалбимдан секин
Тўкила бошлайди ойдин бир қўшиқ.

ТИЛЛА БАЛИҚЧА

**Тухумдан чиқдию келтириб уни
Шу лойқа ҳовузга томон отдилар.
Ташландиқ ушоқ еб ўтади куни,
Хору хас, хазонлар устин ёптилар.**

**Дунёда кўргани шу тор ҳовузча
Ва мудроқ толларнинг аччиқ хазони.
Менга алам қилар, тилла балиқча
Бир кўлмак ҳовуз деб билар дунёни...**

МАЯКОВСКИЙГА

Рухсат беринг, Владимир Владимирович,
мухлисингизга,
Сиз билан бир нафас суҳбат қургали.
Аммо кечирасиз, на бунда РОСТА бор
Ва на сизга қулай Тверь бульвари.
Таъзим қилдим холос ўрнимдан туриб
Сизнинг вазмин суратингизга.
Зотан, сурат ўзи етар, деб ўйлайман
Бир оз гойибона суҳбатимизга.
Сабаби бўлади ҳар бир воқеанинг,
Ҳар бир шеърнинг бордир турткиси — дарди.
Азиз Владимир Владимирович, демоқчи эдим:
Бир оз жилмайсангиз бўларди.
Нима бу қиёфа, титрар дўрдоқ лаб,
Кўз боқар осилган сочга беаёв.
Маълум: қизил баррикада ортидан
Сиз билан ҳали ҳам сўкишмоқда ёв.
Гарчи, Россияда йўқолган энди
Асаббузар чуқур-чайирлар.
Аммо топилади ҳали ҳам, тўғри,
Аждоди Хвостов бўлган шоирлар.
Азиз Владимир Владимирович, биламан,
Бундайларни севмайсиз унча.
Хўроз уриштириш завқлироқ баъзан,
Баъзи шоирларни севгунча.

**Коммунистик кенгликларга ўзи
юксакдан**

**Ишонч билан ташлаган одам.
Билсайдингиз, ўша кенгликларга бугун
Сизга хос бир шижоат билан,
Ишонч билан,
Садоқат билан
Ташланмоқда бутун бир олам.
Боғлар гуллаб, шаҳарлар ўсди,
Аммо мақтанмоққа йўқдир ҳушимиз.
Бир оз уй-жой керак,
Ақлу чирой керак...
Кўряпсизки, кўндир ишимиз.
Азиз Владимир Владимирович, қовоғингиз
уйилди?!**

Балки дерсиз: «Сенда майда гап қанча?»

**Қани, бир жилмайинг,
қани, бир кулинг.**

**Чунки ҳаёт аталур бугун
Сиз севган,**

курашган энг асосий гап —

Коммунизм деган тушунча!

**Биз билан бу йўлда кимки ҳамқадам,
Ҳар қачон, ҳар қайда эслармиз бешак.
Зотан, коммунизм ўзи ҳам
Миллион-миллион Маяковский демак!**

ҚОНЛИ КҮЙЛАК

Бер онажон, бер отамнинг
Кўйлагини қўлимга.
Бергил, майли, чиқсин яна
У муқаддас йўлига.
Бер, кўйлакни байроқ этиб
Қадаб қўлай қуёшга.
Тонгда балқиб, қони билан
Кўринсин қари-ёшга.
Майли, бир зум тирик олам
Бўлиб қолсин ҳайронлар.
Қонли кўйлак порламоқда,
Боқингиз, эй инсонлар.
«Боқинг, уруш даҳшатидан
Огоҳ бўлинг, яхшилар.
Бўлмасин-чун кўйлаклар қон
Сергак бўлинг, яхшилар».
Қонли кўйлак коинотни
Чорлаб турсин шундайин.
Бер, онажон, жамг гувоҳин
Мен қуёшга қадайин.
Бизнинг узоқ авлодлар ҳам
Келганида дунёга,
Кўргай, мангу тинчлик учун
Нелар кечган дунёда!

ХҲРОЗҚАНД

Жажжи ўгилчасин етаклаб олиб,
Ота шошар эди қайгадир тонгда.
Кимдир қаршисидан чиқди жар солиб:
— Хўрозқанд сотаман, қолма армонда.

Дада этагига ёпишди гўдак:
— Хўрозқанд олиб бер, дада, дадажон...
Майли Умригаям бераман қиттак,
Қандфуруш тиржайди:— Обберинг, арзон.

Ота чўнтагига қўл чўзди секин,
Сўнгра бошқасига, сўнг бошқасига.
Ҳаммасин бирма-бир титди-ю, лекин
Ўғлига энгашди:— Юр, бошқасига...

Дада этагини қўймасди бола,
Митти кўзларига тизилган маржон.
Энг сўнгги умиди чиқарди нола:
— Ўғлингиз бўлардим, дадажон...

Дадажони эса турарди бирдак,
Худди ниманидир йўқотгансимон.
...Қайдан билсин бола, қайдан билсин гўдак,
Баъзан оталар ҳам бўлар паришон.

БУЛБУЛ

Сен — булбулсан, булбулларни маст қила қол,
булбулим,
Менинг учун сайрашингни бас қила қол булбулим.

Шому саҳар тиним билмай шарҳ айладинг дилингни,
Қани, айт-чи, булбулгинам, ким тушунди тилингни?

Биров сени нола деди, биров деди оҳ-фигон,
Булбул тилин булбул билар, мен билмасман,
булбулжон.

Анларми деб беҳудага роз сўйлама, қушим, ҳай,
Сен — булбулсан, булбулгинам, сени булбул тушунгай.

АЕЛ

Иигитлар мактубин битганда қондан,
Келинлар фироқдан чекканда ёҳу,
Унинг ҳам паноҳи қайтмади жангдан,
Ун тўққиз ёшида бева қолди у.

Севгидан етиму умрдан ярим,
Қуриган кўксида ёлғиз беланчак.
Абадий фироқни, ҳайҳот, дўстларим,
Абадий висол деб билди келинчак.

Қақраган лабларда оловли нафас,
Кечалар кечмишин айлади кўмир.
Паришон сочлари ёр кўкси эмас,
Муздайин болишда қолди бир умр.

Йиллар ҳам ўтдилар, ҳамон у ёлғиз,
Мунғайиб термулар ботгувчи кунга.
Эй номард табиат, борми сенда ҳис,
Қайтадан бахт берсанг бўлмасми унга?!

Наҳот ишқ қисмати бунча бераҳм,
Бунчалар буюксан вафо шеваси.
Севгадир ҳурматим, сенга шарафим,
Қаҳрамон жангчининг содиқ беваси.

Сиз-чи эй, садоқат сатридан нолиб,
Надомат комида қолганлар, айтинг.

Узини миңг битта бозордан оляб,
Миңг битта бозорга солгавлар, айтипг.

Шу чўлпон кўзларнинг буюк ҳурмати,
Шу ақиқ лабларнинг рост сўзи дея,
Сўйланг-чи, вафонинг надир қиммати,
Сиз ҳам кутганмисиз бирор сония?!

Баъзида тирноқлар безаги учун
Саҳардан шомгача қилурсиз тоқат.
Бироқ ёрингизни кутгали печун
Тошилмас тирноқча сабру қаноат.

Пазокат пайтимас, яқинроқ келинг,
Буюк зот қошида айлапгиз салом.
Шу содиқ бевага саждалар қилинг,
Шу содиқ бевага айланг эҳтиром.

Ҳатто зеб-зийнатни юлқиб зиёда,
Ҳайкал ҳам қўйингиз бамисли хаёл.
Шундайлар бўлмаса агар дунёда,
Бу қадар муҳтарам бўлмасди аёл.

ОТЕЛЛО

Аброр Ҳидоятов хотирасига бағишлайман

Чигатой кўчасин сўл томонида —
Ўтсангиз муқаддас хилхона тараф,
Саноқсиз қабрлар галадонида
Ётибди Отелло — у буюк араб.
Мен баъзан шу йўлдан уйга қайтаман
Сайр этиб ҳовлиқма сойнинг қошини.
Отелло шаънига салом айтаман,
Зиёрат қиламан мозор бошини.
Арабий кулонкир — гарбнинг хўжаси,
Майлига, гапимга қилма эътироз.
Менман, бу ўзбекнинг даҳрий жўжаси,
Уйқашга ўхшайди исминиз бир оз.
Қандайдир оллодан сенинг волиданг
Тиланиб олибди, мен-чи, садақа.
Савдомиз бир экан, номлар ҳамоҳанг
Ва лекин ўхшамас қалблар, шунақа...
Мен орзу қилардим сендай севишни —
Қўлимда ханжару қонимда олов.
Уддалай билмадим лекин бу ишни,
«Телбадай севарди» деёлмас биров.
Истардим сендаги рашкни ҳам, илло,
Булбулга дард қайда гул йўқса агар.
Ҳам бунинг устига, билсанг, Отелло,
Қизларнинг қўлида у қонли ханжар.
Сендаги нафратни хоҳлардим асти,
Разиллар кўзига боқолсам хунхор.

Чунки ҳалигача, Отелло, рости,
Яғони ўқитиб қўйгувчилар бор.
Ортиқча нафрат ҳам керакмас, аммо
Лақаб ҳам тақмасман кимса отига,
Чунки бу асрда, азиз Отелло,
Ҳурмат кўп буюқдир инсон зотига...
Баъзан кўз ўнгимга тизилиб келар
Севгига гадолар айқаш ва уйқаш.
Гадо деб атама сен бизни дерлар,
Дейдилар, дунёда Отелло яккаш.
Шунда сен келасан кўзингни ёшлаб:
— Қайда ишқ, қайда рашк, қайдадир улар?!
Шу шўрлик заминни кетмангиз ташлаб,
Муқаддас туйғулар, олий туйғулар.
Бизнинг руҳимизга ҳокимдир баъзан
Қаноат аталмиш ожиз бир сезги.
Отелло, Отелло, сенинг ишқингдан
Ҳайратга тушишнинг ўзи бир сеvgи...
Йўқ, тақлид қилмасман сенга расмана,
Ҳар кимнинг ҳаётда бор ўзга ўрни.
Ролингни ўйнаса, рашк қилиб, мана,
Қабрга тиқибсан буюқ актёрни.

УЙҒУ

Одамлар ухлайди ўн йил, ўн беш йил¹,
Сезмасдан, севмасдан, ҳиссиз ва мудроқ.
Баъзида, очиқ гап, ўртанса кўнги,
Ухлагим келади менинг ҳам узоқ.
Майлига, дўстларим унутсин секин,
Умид ҳам узсинлар алвидо айта.
Майлига, олис йил ухлайин, лекин
Энг қутлуғ саҳарда кўз очсам қайта,
Балки ер юзида қолмас эди ғам,
Бундан ҳам ёругроқ бўларди дунё.
Фақат табассумда яшнарди олам,
Сержилд китобларда ёзгандай гўё.
Ёмон туш кўрмасдик саҳарлар қалқиб,
Бош эгиб қайтмасдик уйимизга кеч.
Дунёда ёвузлар қолмасди балки,
Разиллар, пасткашлар, бўлмас эди ҳеч.
Балки тинчланарди нотинч асримиз —
Кўксидан қон силққан ярадор оҳу.
Унинг дардларини этиясизми ҳис,
Қандай аср ўзи, биродарлар бу?!
Урушу фалокат, низою таъқиб
Тинмайди, тинмайди, тинмайди сира.
Қани ким шодланар асрга боқиб?

¹ Летаргия уйқуси кўзда тугилади.

Қапи, ким атайди уни бокира?!
Асрим, ўша олис ой қорасини
Санаб бўлгунигча бир зум толмадинг.
Бироқ одамзоднинг дил ярасини
Санаб етолмадинг, йўқ, етолмадинг.
Асрим, самоларда ёқолдинг чироқ,
Юлдуз қилиб отдинг фазога ўзни.
Қўзгата олмадинг ўрнидан бироқ
Аскар елкасида турган юлдузни.
Асрим, изга солдинг уммонлар кучин,
Яратмак истадинг сўнмас бир чирой,
Бироқ гулзорингни топтамоқ учун
Қайдадир разилга бериб қўйдинг жой.
Митти фарзанд бўлиб, бир дилбанд бўлиб,
Асрим, сени бахтда кўрмоқ истаймап
Ва лекин баъзида уйқуга чўмиб
Сендан кўзларимни юймоқ истаймап.
Аmmo борми имкон бундай уйқуга,
Курашга яралган жафокаш инсон.
Ҳар қандай кураш ҳам ҳаётдир унга,
Ҳар қандай уйқу ҳам — ўлим ҳар қачон!

ЭТГАЛИ

Тўлғониб гул очилар, боғларни гулзор этгали,
Боғ еари дилдор чиқар, ошиқларин зор этгали.

Боғ сари чиқмас эди, чиқди бу кун у қасд ила:
Йўлида муштоқларин ё йўғу, ё бор этгали.

Ногаҳоний саҳни боғдан ҳайқириб чиқди Ҳофиз,
Ул деди, ёйди пари кокилларин дор этгали.

Ёлвориб гуллар деди:— Кирма бу боққа, эй йигит,
Бунга кирганлар, кирурлар сочини қор этгали.

Не ажаб, майдон топилса мен учун ҳам деб эдим,
Ўзга бир дилдор билан арузда бозор этгали.

ТУН

Ташқарида ёмгир шивирлайди жим,
Кўринмас на чироқ ва на бир зиё.
Гўё деразамни чертар аллаким,
Босиб кела бошлар қандайдир рўё.
Ўзимни тўшакка отаман шу он,
Ўраниб оламан ваҳима ичра.
Қоронгу йўлакда шитирлар хазон,
Кимдир деразамдан кетмайди сира.
Чироқни ёқаман бетоқат бориб,
Гўё ваҳималар бўлади абас.
Ёмгир ялтирайди нурда оқариб,
Тасалли чулғайди дилни бир нафас.
Липиллаб сўнади чироқ ҳам охир,
Қайдадир шовиллаб эгилади тол,
Кимдир ташқарида энтикар оғир,
Бирдан деразамни қоплайди хаёл.
Кимсан, эй, тунлари мени пойлаган,
Макрига бойлаган ёвуз дарбадар.
Кимсан, эй, руҳимни мағлуб айлаган,
Мағрур юрагимга ташлаган назар.
Ёлвора бошлайман кимгадир ёниб,
Бир зум иродамни этаман бекор.
Бир зум ўзлигимдан қоламан тониб,
Бир зум ожизликка бўламан иқрор.
Гуноҳкор бандадай титраб-қалтираб
Кимдандир сўрайман сўнгги ҳимоя.

Шамол ҳам увпллар нимадир тилаб,
Бирдан кела бошлар у машъум соя.
Тўлганиб кетади ногоҳ юрагим,
Нимази истайсан, сўйла, эй дайди!
Секин гудурлайди шунда аллаким:
— Наҳотки менга ҳеч раҳминг келмайди...
Ёмгир ҳам савалар мени беомон,
Шамол ҳам ҳолимдан кулгани-кулган.
Бошпана бер менга, мен — ваҳимаман,—
Ботирлар қалбидан қувгинди бўлган.

ҲАЁТ ИШҚИ

(Ҳазил)

Сўлим чойхонада давра қуришиб,
Тенги-тўши билан яйрашар чоллар.
Эгилиб-букилиб бахтим борми, деб
Тугурт қутисини таплашар чоллар.
Ҳолбуки, ортдадир энди бу дунё...
Манглайда борини кўрган бу чоллар.
Яна қандай бахтин кутар, ажабо,
Ҳар бири тўқсонга кирган бу чоллар.

АРМОН

(Усмон Носирга)

Жажжи бола тинмасдан сира
Акасига ёлворар ёниб:
— Жон акажон, кўрсат биргина,
Жон акажон, бир кўрай қониб.
Акасининг қўймас қўлидан,
Уртанади ёшгина жони.
Ниманидир олиб қўйнидан
Кўрсатади сўнг акажони.
Гўдак яна ўтмайин фурсат
Акасига тикади кўзин:
— Жон акажон, яна бир кўрсат,
Кўзим билан кўрайин ўзим.
Тинчитмайди уни бир нафас,
Осилади «жон» деб бўйнига.
Акажони кўрсатиб бирпас,
Яширади сўнг бор қўйнига.
Нимайди у? Маъсум туйғунинг
Оромига сололган гавго?
Не бўлса ҳам болакай унинг
Дийдорига тўймади асло.
Нимайду у? Балки бир безак —
Армон қилиб юрган нечалар.
Не бўлса ҳам ўшани гўдак
Тушларида кўрди кечалар.
Нимайди у? Балки бир тугун,
Ё оддий тош, ёки оддий гул.
Не бўлса ҳам ёш инсон учун
Ўша дамда ноёб эди ул.

* * *

Оилада тугилса гўдак
Унга суюб қўярлар исм.
Гар боғланса иккита юрак
Дўстлик дейиш бўлгандир расм.
Волидалар гўдаги учун
Бешик олиб, тортадилар ош.
Худди шундай, дўстлар ҳам у кун
Бир-биридан айлайди маош.
Инсон яшар, пайти ҳам келар
Тўхтаб қолар умр — югурик.
Лекин, дўстлар, айтинг не бўлар
Дўст дўстидан айрилса тирик?
Тобут ўтар сўнгни кўприкни,
Қаро ерга уни қўярлар.
Дўстлар, айтинг, сўнган дўстликни
Қайга олиб бориб кўмарлар?
Марҳумларга очишиб аза
Либосларни кўкка бўярлар.
Дўстлар айтинг, дўстлик сўнганда
Қандай йиглаб, қандай киярлар?
Азалилар кўрса ёмон туш
Мозор узра сукут этарлар.
Тирик туриб, қайта келсанг дуч,
Унда, ахир, қайга кетарлар?
Ҳайҳот, илк бор ингради кўнглим,
Бир баргдайин титрадим, толдим.

Мен дўстимдан айрилдим бугун,
Тирик туриб, айрилиб қолдим.
Ёзармидим йиғлоқи байтни,
Чекармидим мен ахир нола.
Дўстлар, агар бошланмасайди
Икки қалбдан буюк оила.
Ёзармидим йиғлоқи байтни,
Титрармидим кўзда ёш билан,
Дўстлар, агар бошланмасайди
Тоғ қулаши икки тош билан.
Дўстлар, айтинг, дил ёнмаганда
Чекармидим шунчалар оҳ-зор.
Агар, агар... Ҳеч бўлмаганда
Топилсайди кўмгали мазор.

УЛҒАЙИШ

Бебош эдим бир вақтлар мен ҳам,
Бўшамасди ўйиндан қўлим.
Кўп насихат қиларди отам:
— Бир озгина огир бўл, ўғлим.
Катта бўлиб қолдинг ҳар қалай,
Тутиб олгин ўзингни энди.
Йиллар ўтди санқидим талай,
Тутиб олдим ўзимни энди.
Энди шўхлик қаёқда дейсиз,
Юришларим сипо ва ўйчан.
Суронларга боқаман фарқсиз,
Бир маҳаллар чопардим шўхчан.
Минг ўйлайман сўзлар сўзимни,
Оқибатни кўрар кўзларим.
Авайлайман доим ўзимни,
Еш эмасман ахир, дўстларим,
Керак бўлиб қолар бир куни,
Ҳеч кимсани ёмон демасман.
Қўрқоқ деманг, дўстларим мени,
Энди ахир гўдак эмасман...
Энди дилда ҳокимдир тоқат,
Ҳурматни ҳам ўргандим, мана:
Мен онамни сен дердим бир вақт,
Энди бўлса Сиз дейман, она...
Етакламас энди туйгулар,
Турмушимда қатъий қонда.

Бир вақт мени бола дердилар,
Энди бўлса ҳурмат жойида.
Ишлар шундоқ юришса, қаранг,
Арбоб бўлиб қолгум эрта-кеч,
Тутиб олдим ўзимни аранг,
Энди қўйиб юбормасман ҳеч.

МУҲАББАТ

Ҳаёт менадан аямади неъматларини,
Не истасам берди доим, ҳеч бир тонмайман.
Фақатгина бир ғам ўртар юракларимни,
Мен муҳаббат тақдиримдан мақтанолмайман.

Болаликдан ўтиб мен ҳам, бўй етиб секин
Гоҳо пинҳон, гоҳо асов дарёдай тошиб,
Бир ёш йигит севганчалик севдиму, лекин
Бошқалардай толе менга бўлмади насиб.

Кўнгил шишам бир сўз билан қолганда дарз еб
Қаламимдан илк мартаба тўкилди ғамлар.
Сен бўлмасанг дунё ўзи менга надир, деб
Ичдим ҳатто талай-талай шеърний қасамлар.

Ўтар экан ҳамма нарса, йўқ экан тургун,
Ҳатто севги неларгадир бўларкан таслим.
Бугун ҳаёт нималиги, севги йўриги
Бари маълум, ҳаммасига етади ақлим.

Юрагимда севги изи топилмас асло,
На бир афеус, на бир алам чиқмайди ундан.
Шоир сатрин такрорлайман секин, бепарво:
«Қайтмас энди, умид қилма, кетган тўлқиндан...»

Сокингина бўлиб қолган юрагим шундоқ,
Ўтирмайман у кунларни сўкиб, қоралаб.

Энди менга бари бирдир, дейману шу чоқ
Узга оташ ахтараман ҳаёт оралаб.

Елгиз туриб юлдузларга боқаман гоҳи,
Е ўзимча туш кўришнинг сирин ўйлайман.
Кайфиятим кўтарганда, тушса нигоҳим,
Тўғри келган ҳар нарсани шеър деб куйлайман.

Баъзан узоқ қишлоқдаги кекса онамга
Юбораман маънисини йўқ, пала-партиш хат.
Ҳамма нарса гоҳо эрмак туюлар менга,
Ҳамма нарса гоҳо осон кўринар фақат.

Баъзан эса ўз-ўзимдан кетаман тўлиб,
Титрайман ҳам оҳанглари тинглаб жимгина,
Уртоқларим ўраб олар юпатмоқ бўлиб:
— Айтгин, ахир, нима сенга етишмас, нима?!

Йўқ, йўқ, ҳаёт аямади неъматини мендан,
Тўрт мучам соғ, дўстларим бор ҳавас қилгулик.
Нолимайман на келажак, на ўтмишимдан,
Иродам бор, келса агар бирор кўргулик.

Фақатгина бир куч бордир, фақат угина
Зор йиғлатар, қилолмайман мен унга тоқат.
Ҳаётимда чақнамайсан фақат сенгина,
Толсимда сен бўлмадинг, бахтли муҳаббат.

Кимга шошай, кимни қўмсаб, кимга сизгинай,
Фариштам, деб оқ ювибу оқ тарай кимни?
Кимни Лайлим, Шириним деб, бахтим деб атай,
Ҳаётим, деб чўққиларга кўтарай кимни?!

Йўқ, йўқ, ўтган муҳаббатни қўмсамайман ҳеч,
Нима керак кулни титиш, бўлмаса учқун!
Наҳот қайта севолмасам! Наҳот энди кеч!
Наҳот энди кўнгиш узсам севгидан бутун?!

**О, қалбимга сен ҳам ошно бўлсайдинг, севгим,
Айрилиқмас, висол куйлаб қолсайдим ғамда.
Ҳар қандайин аяпчини ҳам улуглар эдим,
Мен ўзимни бахтли, дердим ҳар қандай дамда.**

**Ингласам-да кулар эдим мағрур ва осон,
Севгим билан зарб берардим ҳар қандай ғамга.
Яна қайта севарманми? О, гар севолсам,
Майли, ҳаёт, бор-йўғинини ташла елкамга.**

**Ромеодай ўлимга ҳам тайёрман у кез,
Қотиллик ҳам қилай майли Отелло мопанд.
Фақат сен кел, юрагимда армон бўлган ҳис,
Сенсиз ҳаёт пуч бир нарса, эрмак, омонат...**

Кўпдан кутган эдим орзиқиб, мана,
Булутлар тарқалди тўкишиб кўз ёш.
Хаёлим осмондай ёришди яна,
Ёруғ кунларимдай порлади қуёш.
Шошқин дарёларнинг зангордир лаби,
Шамоллар ўйнайди йироқ-йироқда.
Юргил, сайр этайлик, юргил, малагим,
Дунё ташвишлари қолсин узоқда.
Кўряпсанми, қандай яшармиш олам,
Бепарво гўдакдай жилмаяди жим.
Гўдагим, бу чирой қайтмайди ҳечам,
Қайтмагани каби менинг ёшлигим.
Бугун бош устингда яшнаган япроқ
Шовиллаб тўкилар эрта пойнингга.
Бу учқур йўловчи солмайди қулоқ
Сенинг илтимосинг, сенинг раъйингга.
Хазонли августнинг бирор оқшоми,
Уни кўрарсанми, тушингда такрор?
Майлига, ўзгадир кузнинг илҳоми,
Бугун-чи, кўз ташла, атрофда баҳор!
Қани, қўлгинангни бергил жимгина,
Шу маъсум йўлчига қўяйлик ихлос,
Шоирлар алдайди бизни, жонгинам,
Баҳор доим эмас, уч ойдир холос...

* * *

Ўтинаман,
Йироқлардан мен
Ҳузуригга соғиниб елсам,
Толеймга кулиб чиққин сен,
Қувончингни яширма ҳеч ҳам.

Узоқларга отлансам яна,
Сафар тўнин кийсам эрта-кеч.
Ўтинаман, эркам, ўшанда
Дариг тутма кўз ёшингни ҳеч!

БАҲОР

Яна баҳор келди. Яна оламда
Ажиб бир гўзаллик, ажиб бир баёт.
Мен сени қутлайман шу улуг дамда,
Улуг елкадошим, музаффар ҳаёт!
Ташбиҳ ахтармангиз ушбу ғазалдан,
Нақд жойда нася не керак асли.
Аён бир хислатинг бордир азалдан,
Сени атамишлар уйғониш фасли!
Еллар ҳам уйғонди ишқалаб кафтин,
Офтоб ҳам юксалди — тик келар қуёш.
Тоғлар ҳам юк ташлаб кўтарди кифтин,
Безавол майса ҳам силкитади бош.
Тарновлар бўғзида лола ҳам кўркам,
Терак учларида изгир мавжудот.
Ҳаттоки туйғусиз, чирик хазон ҳам
Яшил пўпанакдан боғлабди қанот.
Ҳовлиқма жилғалар чопар безга,
Қушлар қий-чувига тўлмиш дала, боғ.
Сенинг висолингдан қувонмай нега,
Баҳор, соғинтирдинг ахир кўп узоқ!
Ялдо кечасидай рутубатли қиш
Солди руҳимизга огир бир сурур.
Сен келдинг, уйғонди яна шўх олқиш,
Инглаган кўзларга тушган каби нур.
Ҳа, мангу заволлик бўлмас оламда
То суйин сочаркан абри найсонлар.

Мен сизни эслайман, аммо шу дамда,
Мангуга кўз юмган азиз инсонлар.
Азаллий ҳукмини ўқиди ҳаёт —
Печа бор само ҳам кўмди қуёшин.
Иқболи саждагоҳ бўлганлар, ҳайҳот,
Узлари тупроққа қўйдилар бошини.
Ун ойким, сўнмишдир у таниш наъра¹,
Ҳамон фиругида фиғон чекар Шоп.
Баҳор келаётир, бош кўтар, қара,
О, сурур куйчиси, донгдор замондош.
Ҳамеуҳбат бўлмадим (ким эдим зотан),
Тавоб ҳам қилмадим гулшан маконинг.
Лекин шеър баҳоси мухлисагидир тан,
Қандай чексиз эди руҳий поёнинг!
Бугун-чи, не кезар ўтли қонингда?
Эвоҳ, унда на шеър, на май, на сафо.
Бу қандай мулоқот? Не ҳол? Енингда
Жой олмиш ўзга бир суюкли даҳо².
Беқиёс эди у шеър лочини!
Хаёли бамисли Курагонийдек.
Гар тарих эврилеа шуҳрат тожнини
Унга кийгизарди Султон Улугбек.
Балхдан ҳориб қайтган Алишер мисол
Энди тўлғизганди чўккан довотни.
Кетди пок бир сиймо, терап бир хаёл,
Қолдириб дунёда ҳеч ўчмас отин.
Бақою бебақо аён буюклик
Ўтди сўнги дамда бош эгиб қуйи.
Фақат билганидан қолмас тириклик,
Мана, гулга чўммиш Чигатой бўйи.
Бу сокин элда ҳам ивирсир баҳор,
Учган хотиралар чирогин ёқиб.
Қарайман, қабрлар ястанмиш қатор,

¹ Ғ. Ғулом кўзда тутилган.

² М. Шайхзода кўзда тутилган.

Маъсум бинафшадан сирғалар тақиб.
Кимнингдир кўксига энгашганча гул
Мармар сағанадан ўқиб турар байт.
Баҳор, қатра ёшим айлагил қабул,
Онам бошига ҳам бордингми сен, айт?!
Унинг оромгоҳи бундан олис жой,
Олисда ётибди менинг паноҳим.
Бугун кетганига тўлибди беш ой,
Беш ойким, кўксимда ёнади оҳим.
Фарёд чекканим йўқ эл ичра тақир,
Ўч ҳам олганим йўқ на қаламимдан.
Онажон, онажон, кечиргил ахир,
Шодланмасин дедим биров гамимдан.
Дунёдан кетмасин ҳеч ким бемаҳал,
Ҳеч кимни босмасин ногаҳон ўкинч.
Аммо ўз бошига келмагунча гал,
Онажон, тош қалблар турармиди тинч.
Куйларман хотиранг балки вақт етиб,
Бир умр ўртанур лекин танда жон.
Суронлар йўлимда турибди кутиб,
Ўзинг қўлла энди мени, онажон.
Бугун атрофингда баҳордир балки,
Балки шабнам ичра гарқдир ҳазини тош.
Майсалар тегрангда қатордир балки,
Лекин сен ётасан кўтаролмай бош...
Бунчалар қаттолсан, о, сирли олам,
Бунчалар бедилсан, бепоён хилқат.
Сенинг ҳикматингнинг сўнги-ку одам,
Наҳотки шунга ҳам қилмайсан шафқат.
Майса ҳам уйғонар қайта қиш ўтиб,
Заррача бўлса ҳам бир ҳиммат унга.
Наҳотки энг улуг фарзандинг кетиб,
Бошин кўтаролмай ётса мангуга.
Онарни сўрайман сендан эрта-кеч,
Қайтар деб сўрайман чок этиб яқо.
Лекин менинг дардли саволимга ҳеч

Жавоб беролмассан, о, соқов даҳо!
Жавоб ололмади ҳеч ким ҳам зотан:
На султон, на гадо, на шоҳ, на фақир.
Ким қанча қувмасин сенинг ортингдан
Бир уюм тупроқни кўрсатдинг ахир.
Ҳаёт талвасаси тинмагай, аммо
Мангу боқий қолур Инсон ва Хаёл.
Мерос аталмагай барчага фано,
Қисмат аталмагай ҳар кимга завол.
Фақат ўтмиш билан яшамас инсон!
Гарчанд бўлолмайди ундан ҳеч озод..
Кечаги ғамини ўйласа обдон
Букчайиб қоларди бугун одамзод.
Кетган азизларни хотирлаб гоҳо
Майлига чекайлик бир зумгина оҳ.
Ҳаёт таптанаси бошланмиш, аммо
Дўстлар, нур васлига ташлайлик нигоҳ.
Шу буюк офтобнинг мукофотини
Эъзозлаб қўяйлик айтиб шукрона.
Дилдан ўчирайлик ғамнинг отини,
Баҳор ҳам бахт каби ахир ягона.
Бу кун шеъри чиққан шоирдай дунё
Жилмайиб қўяди барчага масрур.
Темурланг гумбазин қўйинини гўё
Еритгани каби бир лаҳзалик нур.
Дилбар келинчакнинг кўксинда ғулу,
Зардолу шохига ташлар кўз қирин.
Барг аро шуълалар кафтлармикан у,
Баҳор тетапоя гўдакдай ширин.
Юксак арғувоннинг учига ҳилол
Пахмоқ булутларни этади нимта.
Қайдадир шоира куйлайди беҳол:
— Кўнглим ҳам бу кеча ойдай яримта..
Увада камзулда биллур тугмадай
Булутлар ортидан боқади юлдуз.
Қайдадир юртини эслаб инграр най,

Қайдадир қўзигул ёради илдиз.
Қайдадир гулшандан ахтариб висол
Ел кезар — тоғларнинг гўзал арвоҳи.
Шоирнинг дилрабо байтлари мисол
Оҳ тортиб тизилар турналар гоҳи.
Қизгалдоқ баргидек учар дилдан гам,
Тошқинлар киради қалбимга маним.
Баҳоринг муборак бўлсин ушбу дам,
Менинг Ўзбекистон — дилбар Ватаним.
Фақат сен қалбимга чўктирмай малол,
Чарчаган руҳимга илҳом солурсан.
Баҳор ҳам, умр ҳам ўтар эҳтимол,
Фақат сен дунёда мангу қолурсан.

УЙЛАРИМ

Олти ойким, шеър ёзмайман, юрагим зада,
Олти ойким, ўзгаларга тилайман омад.
Олти ойким, дўстларим ҳам пана-панада
Истеъдодим сўнганидан қилар каромат.
Ниманидир ахтараман — шеърдан ҳам улуг,
Ниманидир ахтараман — нондан азизроқ.
Дунё ўзи бепоён-ку, рангларга тўлуғ,
Бироқ менинг кўзларимдан ранглар ҳам йироқ.
Инжиқ руҳим май истайди гоҳи-гоҳида,
Фақат унинг оғушида топаман ором.
Хаёлларим сархуш бўлиб кезган чоғида
У беармон кунларимга қайтаман тамом.
Кўз олдимда киприкдаин тизилар йиллар,
Ҳар бирига маржон бўлар аччиқ унларим.
Хира туман орасида чўгдай милтиллар,
Жайрон қувиб жайрон янглиг ўтган кунларим.
Ўшанда ҳам бўлар эди осмону адир,
Ўшанда ҳам кезар эдик шундоқ яланг бош.
Билмас эдик китоб нима, шаҳар нимадир...
Энагамиз тунда ою кундузи қуёш,
Қуюндаин чарх урардик доим тўзонда,
Чанг нелигин билмас эдик ўша маҳали,
Онамизни ўйлар эдик нисон деганда,
Аммо она танҳолигин билмасдик ҳали.
Балолардан асрар эди ўзи табиат,

Бошимизга сочар эди беминнат зиё.
Тўнкарилган осмон ости — шу сирли хилқат.
Бизнинг учун ҳам кулбаю ҳам буюк дунё.
Кунларимиз жилгалардай ўтдилар оқиб,
Мақтаб бордик — оғир бўлиб қолдик дафъатан.
Девордаги арслон ёлли картага боқиб
Секингина шивирлашдик. Мана шу Ватан!
Ватан! Менинг бор қисматим шу бир сўзда ҳал,
Балки мен ҳам бахш этурман унга жон-танни.
Лекин, дўстлар, ростин айтсам, мен ўша маҳал,—
Жондан ортиқ севар эдим она-Ватанни.
Дўстлик билан бир бутундир дердилар дунё,
Мен ҳам мангу дўстлик учун ичардим қасам.
Тайёр эдим Раҳимовдай бўлгали фидо,
Ўйлар эдим, дўстлар учун жангга ярасам.
Кўз олдимда шу қадарли пок эди олам,
Гўё нурдан яралганди инсон деган зот.
Ҳа, онамни ўйлар эдим инсон деган дам,
Йўқ, маймундан тарқамаган дердим одамзод.
Бу дунёда алам бўлмас, бўлмас деб фироқ
Даста-даста китоблардан ўқирдик таълим.
Равон йўллар қаршингизда турибди муштоқ
Дерди бизга ҳарф ўргатган ёш бир муаллим.
Олис жануб тортганидай қушча юрагин,
Йироқларга етаклади мени бир сурон.
О, Абдулла, кўзларингни очиб қарагин,
Ким айтади бу дунёда йўқдир деб бўрон.
Йиллар она қучоғидан олди-ку юлиб,
Савдоларга урди мени мурғак ёшимдан.
Бир маҳаллар қуюндайин юрардим елиб,
Энди бўлса у айланар менинг бошимдан.
Шеър излайман бу кун Тошкент кўчаларида,
Секингина зирқирайди беором қалбим.
Мен умримнинг бу суронли кечаларида
На бир таскин топа олдим, на шеър тополдим.
Юрагимга бир маҳаллар кирган туйгулар

Энди сендан кетгаймиз деб сўрайди жавоб.
Мени бир зум ҳол-жонимга қўймайди улар,
Қўймайдилар, ваъдаларинг чиқди деб сароб.
Кўз олдимда собит турар фақат шу Ватан,
Кулбаси ҳам кенглик қадар чулгайди мени.
Туйгуларим фақатгина унга берар тан,
Юртим, мен ҳам умрим қадар севгайман сени.
Мен ҳам сенинг қуёшингда ўсиб-улгайдим,
Қарздорман, тупроғингда қолдирдим излар,
Аммо айтинг, қайда қолди у ёшлик пайтим,
Қайда қолди мен ишонган у ўзга ҳислар.
Таъна қилмай ахир севгим мукофотини
Инсон учун минг оташда куяр эдим мен.
О, қанчалар севар эдим инсон зотини,
Қандай буюк муҳаббат-ла севар эдим мен,
Бугун тўниб, атрофимга қарайман секин,
Ўт беролмас қалбга энди у ёшлик дамлар.
Мен инсонни бир инсондай севардим, лекин
Нечун кўпдир ҳалигача разил одамлар.
Қайлардадир ҳамон кезар зулмат тимсоли,
Қайлардадир ҳамон тинмай оқмоқда-ку қон.
Кўзларимга гоҳ кўринар телба мисоли
Мен бир вақтлар сажда қилган ҳазрати инсон.
Қайлардадир фисқу фасод, ҳасад, хусумат
Инсоният фарзандларин тортмоқда дорга.
Гар бор бўлсанг жавоб бер, эй плоҳий қудрат,
Наҳот гўдак ишончини ёзибсан қорга?!
Олти ойким, руҳим шундай учмиш танадан,
Олти ойким, мени хаёл эзар беомон,
Олти ойким, аллакимлар пана-панадан
Тош отади дарвозасиз қалбимга томон.
Шовқин тўла кўчаларда кезаман танҳо,
Яна шеърим юва бошлар дилдан гамимни,
Хаёлларнинг гирдобида қолганда аммо
Алам билан хотирлайман муаллимимни.
Хазон тўла боғчаларга бораман тагин,

Яна ўзни хаёл билан шеърга ташлайман.
Тўшиб қолган юрагимга бериб бир таскин
Яна қувноқ қўшиқларни куйлай бошлайман.
Не тонг, ахир фарзандмиз-ку шу замонага,
Ахир она сийнасида фарзанд тонолмас.
Қўл кўтариб бўлармиди ахир онага,
Зотан, унга қўл кўтарган — фарзанд саналмас.

«ОСМОН УҒҚЛАРГА...»

**Осмон уғқларга сепар кул рангин,
Булутлар чопади, ҳоргин беэга.
Ҳаво нега мунча маъюс,
Ҳаво нега мунча ғамгин:
Оҳ, мен сендан ажралдим нега!..**

БУ КУН МАЪРАКАДИР

Бу кун маъракадир,
Демакки биз ҳам
Тўёна элтамиз, табрик айтамиз.
Бизнинг тўёнамиз пахта тагин ҳам,
Табрик сўзимиз ҳам бир сўз: Пахтамиз!
Чамалаб қарасанг пахта жонивор
Мезондек жўнгина, ёввош кўринур.
Лекин разм солиб қарасанг такрор,
Анчайин ҳикматга йўлдош кўринур.
Фазогир самода ҳафталаб учсин,
Чарчоқ терин артган рўмоли ҳам шу.
Не учун фахр этмай, халқим обрўсин
Кўкларга кўтарган камоли ҳам шу.
Фазодан теранроқ нима бор экан?
Юлдузлар базмидан порлоқ қай йигин?
Файласуф сўз олиб, такрор уқдирган:
Дўстликни айта бер, дўстликни дегин!
Ёр-дўстлар йигилиб келган онда
Таважжуҳ ололган гуруримиз шу.
Дўстликнинг бетимсол қаҳқашонида
Жавоҳир, дуримиз, суруримиз шу.
Бу кун маъракадир,
Демакки биз ҳам
Тўёна элтамиз, табрик айтамиз.
Бизнинг тўёнамиз пахта тагин ҳам,
Табрик сўзимиз ҳам бир сўз: Пахтамиз!

АВЛЮДЛАРГА МАКТУБ

Йўқ, яшай билмасман асримдан нари,
Даъво ҳам қилмасман мангулик изга.
Балки бир кимсанинг унут дафтари
Ногаҳон етказар шу шеърни сизга.
У замон менсиз ҳам билурсиз аён
Бизнинг асримизнинг буюк офатин,
Балки туш кўргандай қолурсиз ҳайрон,
Эшитиб Тошкентнинг сабру тоқатин.
Китобдан санани излаб у нафас
Балки юрагингиз энтикиб урар.
Лекин қаршингизда фожиа эмас,
Хушнуд одамларнинг сурати турар.
Тагида — саргайган сатрлар аро
Кимнингдир сўзлари жараңлар мағрур:
«Бундай жасоратни кўрмаган дунё,
Чунки у асримиз Тошкенти эрур».
Шу замон кўзингиз олдида бирдан
Помпея тарихи қолур бир чақа.
Дерсиз, ё Тошкентда ҳеч гап бўлмаган,
Ё эса боболар сирли, шунақа.
Бизнинг руҳимизни олис юлдуздай
Хаёл осмонида илгарсиз аранг.
Зилзила туюлар мавҳум бир сўздай,
Уйларсиз, боболар қўрқмапти, қаранг.
Дўстлар, буюк эди чиндан фожиа,
Асаблар тупроққа чўккан эди тиз.

Ва лекин ўйламанг сирлисиз дея,
Бизлар сирли эмас, оддий эдик биз.
Бу чексиз оламнинг ичу тошида
Нима бор? Илгарми одамзод кўзи?
Ким кўкрак керарди дунё қошида,
Уни яратмаган бўлса гар ўзи.
Одамзод хаёли етмаган фалак
Гар инсон бошида айлантирса тош,
Илож йўқ инсонга бардошдан бўлак,
Жасорат аталмас иложсиз бардош.
Дўстларим, ҳайратда қолмангиз фақат,
Сирлилик бизларнинг шеърларга мосдир,
Дунё қаршисида ожиз жасорат
Инсон боласига ҳамиша хосдир.
Ботирни тан олмас сўқир фожиа,
Чарчаш ҳам мардликка келтирмагай шак.
Боболар меҳнатда ҳоргандир дея,
Азиз набиралар, ўйларсиз бешак.
Сержилд китобларни варақлаб яна
Раҳмдил қалбингиз энтикиб урар.
Лекин қаршингизда тагин мардона
Паҳлавон кимсанинг сурати турар.
Тагида — саргайган сатрлар аро
Бизнинг услубимиз жаранглар мағрур:
«Бундай меҳнаткашни кўрмаган дунё,
Чунки у асримиз фарзанди эрур».
Шу замон кўзингиз олдида бирдан
Кичик чумолича қолгуси Фарҳод.
Оддий жуссангизга кўз ташлаб зимдан,
Азиз набиралар, солурсиз фарёд.
Ўйларсиз, Алпомиш давридан буён
Паҳлавон ўтмаган булар сингари.
Ўйларсиз, мунча тез қарибди инсон,
Наҳот биз шуларнинг набиралари.
Йўқ, полвон эмасдик бизлар ҳам асло,
Жуссамиз оддий деб чекмасдик андуҳ.

Бир кун айтибдурки Павоний бобо:
«Доим ўзга бўлар суврат ила руҳ».
Дўстларим, ҳайратда қолмангиз фақат,
Девқараш бизларнинг сувратга мосдир.
Дунё яралгандан буён шу меҳнат
Инсон боласига ҳамиша хосдир.
Сизга фалокатдан берганда хабар
Дўстлик борасида ёзурлар албат.
Ёзурлар: «...биз бўлдик тенгсиз биродар,
Бу хислат бизларга хос эрур фақат».
Шу замон кўзингиз олдида беҳол
Рум Ромул номусдан солиб қолур дод.
Уйларсиз, бундаини дўстликни алҳол
Кўрмаган экан-да қадим одамзод.
Дўстлик-ку инсоннинг азалий касби,
Дунёдай қадимдир оддий бир салом.
Агар дўстликни ҳам билмаса асли,
Кимга керак ахир, инсон деган ном!
Дўстларим, ҳайратда қолмангиз фақат,
Паҳлавон асрга шу гаплар мосдир.
Инсон боласига меҳр ила шафқат
Ҳаммага хос эди, бизга ҳам хосдир.
Дўстлар, буюк эди чиндан Ҷоғна,
Чиндан огир эди машъум асорат.
Лекин ўйламангиз бадбинсиз дея,
Бизда ҳам бор эди меҳнат, жасорат.
Биз ҳам измимизни бергандик бутун
Дўстликнинг муқаддас қондасига.
Чин дилдан раҳматлар айтурмиз бугун
Шу буюк Советлар оиласига.
Аммо қолмай дерман шеър гуноҳида,
То виждон қошида чўкмагайман тиз.
Дўстлар, жасоратни гоҳи-гоҳида
Бир оз кўпиртириб ёзар эдик биз.
Баъзан ўзимизга меҳримиз жўшиб,
Бир четда қоларди замини замон.

Ўзи ҳам билмаган хислатин ўқиб
Уялиб юрарди шўрлик қаҳрамон.
Етар, майда-чуйда гина энди бас,
Кўкда юрибди-ку қуёш музаффар.
Авлодлар, сиз мени тингланг бир нафас.
Сизга бир сеҳрдан берурман хабар.
Юз йилда қайтибди бундай фалокат,
Юз йил-ку тарихда — қошнинг ораси.
Азиз набиралар, унутманг фақат,
Ҳар бир фожианинг бордир чораси.
Тупроқ қўзғалмасдан ўрнидан баттар,
Солмасидан аввал даҳшат, қатагон,—
Ер ости тинч турсин десангиз агар,
Сизлар ер устида сўйламанг ёлгон!

* * *

Хат ёзмадим,
Хабар қилмадим,
Боролмадим, солиб галга гал.
Қандай экан онам, билмадим,
Йўлларимга тургандир маҳтал.
Хат ёзарми ўғлим деб зора
У-ку мени турибди кутиб.
Мен-чи, ношуд, бўлиб овора
Авлодларга ёзаман мактуб.

ОНАМ ВАФОТИГА

Мақонда ломаконсан, энди қайдан излагайдурман,
Фигоним кимга айтиб, кимга сендан сўзлагайдурман.
Бировлар мотамида оҳу фарёд айлаган эрдим,
Сенинг-чун, эй ғарибим, ич-ичимдан бўзлагайдурман.

ОНАЖОН

(Онам Турди Карвон қизи хотиласига)

I

Печа кунки йўқ оромим,
Келолмайман ҳушимга.
Онажоним кечалари
Кириб чиқар тушимга.
Қўлларида оқ елпугич
Ой нурида ялтирар.
Онажоним имлаб мени
Қошларига чақирар.
Келтирарлар гоҳо бешик
Кўзларида ҳаяжон.
Ётар пайтинг бўлди-ку дер,
Кела қол, дер болажон.
Қайларгадир югураман,
Фигонимдан чиқар дуд.
Йинглама, деб қўлларимга
Тутқазарлар сўнг тобут.
Тонгда руҳсиз кўз очаман,
Қовурилар танда жон.
Онажоним, бундай қилма,
Бундай қилма, онажон.
Ахир ўзинг дер эдинг-ку,
Силаб ўксук бошимни:
— Энди сенга берсин умр,
Сенга берсин ёшимни.
Афсус ўзинг эрта кетдинг,
Эрта кетдинг оламдан.

Укаларим багрим эзар,
Ажрадик деб онамдан.
Бевақт хазон бўлмай ҳар ким
Яшаб ўтсин дунёда.
Онажоним, ҳар ким ошин
Ошаб ўтсин дунёда.
Гарчи фано ҳар кимсага
Азалий бир қисматдир.
Лекин, она, тириклик ҳам
Билсанг, ярим ҳикматдир.
Тушларимда, майли, бошим
Силаб тургин, онажон.
Қолганларга энди умр
Тилаб тургин, онажон.

II

У кун четда оҳ чекардим
Ғуссаларнинг дастидан.
Сен отамга пул берибсан
Ёстигингнинг остидан.
Айтибсанки, онасизлик
Келмасин ҳеч ўйига.
Сарф қилингиз, менга эмас,
Абдулланинг тўйига.
О, ўғлингга сен шафқатни
Билардинг-ку, онажон.
Бундан кўра багрим ўйсанг
Бўларди-ку, онажон.
Заррагина раҳм этгали
Сабринг менга йўқмиди?
Онажоним, бундан ўзга
Жабринг менга йўқмиди?
Йўқмиди ҳеч ўзга гапинг,—
Нола қилиб сўйласанг.
Наҳот, ахир сўнгги дам ҳам

Фарзандингни ўйласанг.
Ахир орзу қочиб кетмас,
Битказар-ку тириклар.
Онажоним, бир кунини
Ўтказар-ку тириклар.
Унутилар ғуссалар ҳам,
Орзулар ҳам чўзар бўй.
Онажоним, балки бир кун
Айтганингдай бўлар тўй.
Балки сенинг қабринг узра
Кўкарганда гул чечак,
Остонамга қадам қўяр,
Сен истаган келинчак.
Кимдир унинг йўлларига
Балки гул ҳам сочади.
Балки мунис онажоним
Кел, деб, қучоқ очади.
Балки дўстлар даврасида
Камим бўлмас ҳеч қачон.
Лекин сени ўша дамда
Қайдан топай, онажон?

III

Эсимдадир, титрар эдим —
Ғамгин, болиш пастида.
Китобимни кўрдим ногоҳ
Бошгинангнинг остида.
Тошдай қотдим ўшал они
Бор тоқатдан айрилиб.
— Шоир ўғлим,— дединг менга
Секингина қайрилиб.
Онажоним, сўнг бор менга
Нафас қилдинг у замон.
Шоир бўлгин, дея балки
Ҳавас қилдинг у замон.

Онажоним, балки мен ҳам
Бир кун шавққа тўларман.
Балки мен ҳам айтганиндай
Бир кун шоир бўларман.
Куйлай десам ҳурматингни
Ушбу кунда тилим лол.
Балки фақат шу сабабли
Шоир бўлсам эҳтимол.
Балки сарсон — аросатда
Қолиб кетмас бу таним,
Камолимни кўрар балким,
Юртим, она-Ватаним.
Пайти келиб тўлар бир кун
Паймона ҳам беомон.
Кузатарлар мени ҳам сўнг
Сенга томон, сен томон.
Балки у кун бошим узра
Дўстлар бош ҳам эгадир.
Уша дамги иқболим ҳам,
Онажоним, сенгадир.
Дилда неки журъатим бор,
Дилда неки ҳаяжон.—
Бари, бари сенга бўлсин,
Сенга бўлсин, онажон.
Сенга бўлсин бор ҳаётим,
Номим, шоним бир йўла,
Хотирангга ушбу шеърни
Ёзди ўглинг Абдулла.

ТАБИАТ

Узоқларда қолди тугилган уйим,
Ажиб болалигим қолди узоқда.
Қолди ҳоммопишга кўмилган уйим,
Қолди сингилларим бари йироқда.
Энди мен эслайман кўзларимда нам
Уша йилларимнинг оташ сеҳрини.
Қўмсаб талпинаман гоҳи-гоҳи дам
Мунис сингилларим маъюс меҳрини,
Шундай пайтда ўзинг айлагил шафқат,
Сингил бўла қолгил, менга, табиат.

Ақлим танидиму қошимда шу кун
Жасур акаларим сафини кўрдим.
Уларнинг бари ҳам ботир ва дуркун,
Мен улар сафига шеър билан кирдим.
Энди мен эслайман, кўзларимда нам,
Уша давраларнинг оташ сеҳрини.
Қўмсаб талпинаман гоҳи-гоҳи дам
Жасур акаларим ажиб меҳрини.
Шундай пайтда ўзинг айлагил шафқат,
Ака бўла қолгил, менга, табиат.

Ўтган кунларимга боқиб мунтазир
Соғинчдан ёнади ёнган бу жоним.
Афсуски, ёнимда эмассиз ҳозир,
Донишманд устозим — сиз, отажоним.

Энди мен эслайман, кўзларимда нам,
Ҳикматли сўзларнинг оташ сеҳрини.
Қўмсаб талпинаман гоҳи-гоҳи дам
Донишманд отамнинг шафқат, меҳрини.
Шундай пайтда ўзинг айлагил шафқат,
Ота бўла қолгил, менга, табиат.

Мен азиз онамни тупроққа қўйдим,
Ҳали тинган эмас кўздаги ёшим.
Олис кечалари ҳижронда куйдим,
Энди қай сийнага қўяман бошим.
Энди мен эслайман, кўзларимда нам,
Она деган сўзнинг қайтмас сеҳрини.
Қўмсаб талпинаман ҳар зум, ҳар қадам
Онам оғушини, онам меҳрини.
Шундай пайт ҳам ўзинг айлагил шафқат,
Она бўла қолгил, менга, табиат.

АЛВИДО, УСТОЗ

(Ғафур Ғулом хотирасига)

«Зўр карвон йўлида етим бўтадек
Интизор кўзларда ҳалқа-ҳалқа ёш...»
Сарбоним, қўлингдан кетдимикан эрк,
Сарбоним, не учун кўтармайсан бош.

Сўқир, ёвуз ўлим, минг дод дастингдан,
Зулматдай кирдингми шеър майдонига.
Ажал, сен найзангни санчдингми чиндан
Ўзбек шеърятин паҳлавонига.

Олис фазоларга кетган ҳам қайтар,
Ботгувчи қуёш ҳам чиқар билмай ҳад.
Наҳот она халқим алвидо айтар
Бугун Ғафур Ғулом бошида абад?

Илк бора жигарим силқиди балким,
Лол қотган тилимга келмади калом.
Йигла, онажоним, эй она халқим,
Бугун йўқ қошингда фарзанди Ғулом.

Дардли мусиқалар, ингрангиз бир-бир,
Ўзинг ҳам йигла, эй, дилда қотган гам.
Ёруғ бу оламда бормикан, ахир
Шоир вафотидан ортиқроқ мотам!

Зор йиглаб навосиз қолмагай дунё,
Ўзи чора топмай йиглагай алам.
Шогирдлар қўлидан тушмагай асло
Сенинг қўлларингдан тушган шу қалам.

ПАЙ

Яшарди у адирда дуркун,
Эпкинларга очганча қучоқ.
Келдилару одамлар бир кун
Тапасига солдилар шчоқ.

Айирдилар аввал кўзидан,
Сўнг багрини олдилар ўйиб.
Етмагандай бу ҳам, бўғзидан
Пуфладилар лабларини қўйиб.

Кўрмаганди бунчалар хўрлик
Ҳатто аёз тилганда юзин.
Аламига чидолмай шўрлик
Пола чекиб юборди узун.

Одамлар-чи, тўпланди шу он
Фарёдига қилолмай тоқат,
Бир қамишни йиғлатиб чунон,
Сўнг ўзлари қилдилар роҳат.

ШОИРЛАР ҲАЁТИ

(Ҳазил)

Шоирлар сурати турибди қатор,
Мана бу — Лермонтов, мана бу — Фурқат.
Дунёга сизмаган буюклар ночор
Бугун рамкалардан боқинлар фақат.
Ишма ҳам қиларди бир жонсиз бўёқ,
Нарчалаб ташларди тирик бўлганда.
Шоирлар ҳаёти ҳаминша шундоқ,
Рамкага тушади фақат... ўлганда.

ЖАННАТ

(Ҳазил)

Эртак дегани бу — болага эрмак,
Эртак дегани бу — ширин ақида.
Мен бир кун укамга сўйладим эртак
Афсонавий жаннат ҳақида.
Кавсардан гапирдим унга аввало,
Сўнгра мақтаб кетдим ширу шарбатни.
Дам ўтмай у йнги бошлади роса,
Топиб бергин, дея ўша жаннатни.
Нима ҳам дер эдим, ўйласам бундоқ,
Тушибман мен ўзим қўйган тузоққа.
У десам бу деди, бу десам ундоқ,
Хуллас, қанд-қурсе бериб бошладим боққа.
Жаннат деб кўрсатдим боқчани андак,
Майли, болага бу ўйин бўлади.
Лекин катталарга сўйламанг эртак,
Улардан қутулиш қийин бўлади.

* * *

Чувалади ўйларим сенсиз,
Хаёлимга талоқ ургайман.
Менинг қўлим етмаган юлдуз,
Тушларимда сени кўргайман.

Баланддасан тоғлар қоридан,
Чақирасан мени илгари.
Елвораман арвоқ ортидан
Интилувчи Гамлет сингари.

Маҳшаргача, майлига, кетай,
Кетай, майли, бўлиб овора.
Сени сўраб қўймасан нетай,
Ерда қолган севги бечора.

* * *

— Хайр энди...

Қалбимда бир виро қолди,
Хайр энди, сен кетдинг, беғуноҳ оҳу.
Бугун сен қайдасан? Қайларда қолдинг?!
Бугун бош устингда кимнинг паноҳи?!
Сени кеч топгандим, эрта йўқотдим,
Қарғагин, лойиқман сенинг қаҳрингга.
Ўзгалар қалбида қадр уйғотдим,
Бироқ етолмадим ўзим қадрингга.
О, инсон қисмати, бунчалар чигал,
Бунчалар хилма-хил фоже ва аза.
Қисматим, ўзимман гуноҳкор бу гал,
Наҳот, гуноҳкорга қўшиқдир жазо?!
— Хайр энди...

Қалбимда бир виро қолди,
Хайр энди, сен кетдинг, беғуноҳ оҳу.
Бугун сен қайдасан? Қайларда қолдинг?!
Сен бугун кимларнинг маъсум ҳамроҳи?!
Қайси бир одамнинг бахтига ёрсан,
Очилдими сенга толе дарчаси?!
Бугун сен кимларнинг меҳрига зорсан,
Менинг юрагимнинг мажруҳ парчаси.

* * *

Ёмгирли кун эди,
Атроф жим, сокит,
Маъюс кўзларингга боқардим сармаст.
Секин шивирладинг:— Боқмагил, йингит,
Севгинг менга янгилик эмас...

Ёмгир ҳам тинмади ўша куни ҳеч,
У ҳам қуволмади кўздан хобингни.
Совуқ, рутубатли хонамга шу кеч
Олиб қайтдим изтиробингни.

Тунда ҳам жимгина ёш тўкди осмон,
У менинг ҳолимга йинглар эди, бас!
Бас, дўстим, мени деб чекмагил фигон,
Сенинг кўз ёшинг ҳам янгилик эмас.

КЕТГАНЛАР ЕДИ БУ...

Гуш кўрдим,
Тушимда бир денгиз эмиш,
Тўлқинлар сапчирмиш мовий осмонга.
Манзил йироқ эмиш,
Уфқ сўнгсиз эмиш,
Бир кема борармиш ўша томонга.
Унинг саҳнасида жами дўст-ёрон,
Умрлик дўстларни кўрган эмишман.

Жаннат хаёлидай даврада шодон
Мен ҳам қаҳ-қаҳ уриб турган эмишман.
Кема бир соҳилга етгани маҳал
Мени йўл азоби қўймиш толдириб.
Кема жўнаб кетмиш йўлида жадал,
Кема жўнаб кетмиш мени қолдириб.
Мен унинг ортидан югурдим гирён,
Ногоҳ айрилиқдан кўзларим ёшлаб.

Нега сен қоронгу ёқларга томон
Менинг дўстларимни кетдинг деб бошлаб.
Танҳо ётар эдим бўм-бўш қиргоқда,
Теппамда юлдузлар чекар эди оҳ.
Кема кўздан ғойиб бўлгани чоғда
Аччиқ йиғладим-у уйғондим ногоҳ.
Бу бир туш-ку ахир, шунчаки рўё,
Тасалли берардим дилга шу замон.

Бу бир туш-ку, ахир, бошқа-ку дунё,
Лекин туш дердиму йиғлардим ҳамон.
Алам қилмас менга кемадан қолмоқ,
Уйқу-ку сўнгига бориб етганди.
Мен-ку бир манзилга тушгандим, бироқ
Кема дўстларимни олиб кетганди.

СЕНГА

Ватаним деб сени уйғондим

Ҳ а м и д О л и м ж о н

Менинг ҳам бор дўсту қарогим,
Шаънларига шеърлар куйладим.
Лекин танҳо қувонган чоғим,
Сирдошим деб сени ўйладим.

Бедард эмас умр ҳам асло,
Ҳасратлардан гоҳо сўйладим.
Шубҳа нчра қолганда танҳо,
Ғамдоним деб сени ўйладим.

Қучолмасман мен сени ҳаргиз,
Сен осмонсан, мен-чи зарра тан.
Қиблагоҳим, юпанчигим ёлғиз
Сен барҳаёт онамсан, Ватан...

«ОҲ УРИБ ҲАР ЁНДА...»

**Оҳ уриб ҳар ёнда изғийди шамол,
Замон макон бермай уни қистайди.
Орзуи фақат шу: у ҳам тоғ мисол
Дили ором олиб ётмоқ истайди.**

**Аросатда инграр тоғлар ҳам, аммо
Кўҳи замонадан тополмай илож.
Армон қилар улар: шамолдай гўё
Мовий кенгликларда ёзсам деб қулоч.**

ХУШ КЕЛИБСАН ЯНГИ ЙИЛ!

(«Ғунча» учун)

Яна келдинг ҳадыга тўлиб,
Кутмоқдайдик сени интизор.
Қадамингдан миннатдор бўлиб
Зарра-зарра тўкилади қор.
Хафамасмиз бобо йилдан ҳам,
Қувонтирди у бизни қанча:
Конфетини кўришдик баҳам
Ва қўшиқлар ўргандик анча.
Ниҳол ўсди, қурилди қаср,
Фазоларга қилдик сафарлар.
Ўша йили туғилди ахир
Бизнинг қанча ўринбосарлар.
Сени асло унутмагай дил,
Хайр энди, хайр, йил бобо.
Симобдайин типирлар кўнгил,
Янги йилга энди марҳабо.
Энди уни қутлаб зиёда
Манзилига жадал элтамиз.
Кирмоқ учун кечки кинога
Ўн олтига тезроқ етамиз.
Йўл оламиз мактабга қатор
Бу йил энди биринчи карра.
Мактаб йўли, дўстлар фазокор
Парвозидан кам эмас зарра.
Бағчаларга эмаклаб оз-оз,
Яна келар янги қисиммиз.
Улғаяди ёшимиз бир оз,
Ўзгармайди аммо исиммиз.

СОЗИМ

Мен шоирман,
Истасангиз шу,
Ўзимники эрур шу созим.
Бировлардан олмадим туйгу,
Ўзгага ҳам бермам овозим.
Мен куйлайман гоҳ дилда кадар.
Гоҳ севиниб шеър тўқийман мен.
Тингламаса ўзгалар агар
Ўз-Ўзимга шеър ўқийман мен.
Мен куйлайман, ушбу оламда
Инсон бўлиб тугилганимни.
Мен куйлайман, баъзан аламда
Йиглаб-йиглаб бўгилганимни.
Мен куйлайман, бу олам аро
Мағрур турган халқимни фақат,
Мен куйлайман ўтмишнинг қаро
Зулматида йўқлигини шафқат.
Инқилобнинг оташ сафоси
Кириб келур менинг шеъримга.
Бу кун буюк Ленин даҳоси
Дастур бўлмиш она-Еримга.
Керак бўлса, амр этса юрак,
Келтирурман умримга ямон,
Менинг учун на таъзим керак,
На ҳолвайтар каби шуҳрат-шон.
Шайдо бўлиб юрганда бирдан

Хаёлимга ташламанг каманд.
Мишгов ва паст, ғийбат гаплардан
Жажжи шеърим қўюрман баланд.
Хаёл каби кенг эрур олам,
Майда гапни кўтармагай шеър.
Керак бўлса менинг учун ҳам
Жавоб берар бобом Алишер.

ОНА

Кўкда юлдуз учса ногаҳон,
Битди, дерлар қайси бир тақдир.
Бундай ғамни кўтармак осон,
Бу эҳтимол, бизлар ҳақдадир.

Баъзи тунлар кўкка тикиб кўз,
Эслаб дейман онамни шу он:
Она кетса, юлдуз-ку, юлдуз,
Қулаб тупса арзийди осмон.

МЕН СЕНИ КУЙЛАМОҚ ИСТАЙМАН

(Оқ шеър)

Мен сени куйламоқ истайман,
Сенинг юзларингни куйламоқ истайман.
Сенинг кўзларингни куйламоқ истайман,
Юзларким, малагу афсонада йўқ,
Кўзларким, жаннату ризвонада йўқ.
Мен сени куйламоқ истайман,
Аммо шундай куйласамки,
Ииртилиб кетса овоз пардаларим...
Мен сендан бўсалар олмоқ истайман;
Аммо шундай бўсаларким,—
Тирқираб қон оқса лабларимиздан.
Зотан, одамлар севгисини ҳам
Алами, нафрати, қувончи каби
Ҳайқириб, ҳайқириб очиб ташласин.
Истайманки, наъра тортсин чақалоқлар ҳам,
Ўликлар ҳам тинч ётмасин қабрларида.
Мен ҳамма нарсани буюклигича кўрмоқ истайман
XX аср одамларида.
Зотан, бу аср
Ҳар қандай чекланиш, ҳар қандай қулликни
Итқитиб ташламоқда ўз елкасидан...
Бу асрнинг талаби оддий ва содда:
Юрагинг буюрган ҳар қандай гапни,
Тилагинг буюрган ҳар қандай гапни,
Ҳеч кимдан тортинмай ўртага ташла,
Бўғзингда қолмасин овозинг асло!

Мен шу асрнинг бир митти фарзандиман,
Мен унинг бутун қўполлигини,
Бутун нозиклигини,
Бутун совуқлигини,
Бутун ҳароратини
Сенинг шу гунчадай нозик лабларингга
Жо қилмоқ истайман, севгилим...

* * *

**Узимни мозийнинг багрига урдим
Ва шу он шукрона айтиб қайтдим мен.
Кимдир кўрмай кетган бахтни мен кўрдим,
Кимдир айтмай кетган сўзни айтдим мен.**

**Мени кутаётир ажиб келажак,
У менинг иқболим, менинг бахтимдир.
Мен кўрмаган бахтни кимдир кўражак,
Мен айтмаган сўзни айтажак кимдир.**

АРМАНИСТОН

Ватаним қуёшга кўксини очиб,
Осиё қўйнида яшнаган бўстон.
Мен бу кун дарёлар, тоғлардан ошиб,
Қучоғингга келдим, гўзал Ҳаястон.
Бир ёнингда турар оқ соч Арарат,
Тоғлар тасбеҳининг гавҳар донаси.
Нима ҳам дер эдим гўзалсан фақат,
Эй сен, арман юртинг ғамгин онаси.
Бир ёнингда эса Севандай баҳр.
Мисоли булутлар ичида қамар,
Арман ҳасратлари бари бундадир,
Бундадир Мажнуннинг дўсти Оҳтамар¹.
Бунда Сосун ўгли кезиб юрибди.
Оддан тушган эмас, ҳамон фидойи.
Минг йиллик ғамлардан сўйлаб турибди
Гарни харобаesi, Звартноц жойи².
Гўзал Арманистон, эй қадим днёр,
Эй, Одам Атонинг ўғай болаеси.
Қанча кўп дарбадар фарзандларинг бор,³
Барининг кўксиди ўқинч, нолаеси.
Уч бўстон булбули Саят Паво бу,

¹ Оҳтамар — мажнунсифат ошиқ образи.

² Гарни, Звартноц — қадимий ибодатхоналарнинг харобалари.

³ Арман халқининг катта бир қисми тарих тақовси билан бутун дунёга сочилиб кетган.

Қўлида сози-ю, қалбида алам,
Туманин юртим деб чикканда қайғу
Арман қисматига йиғлади олам.
Чаренц таъналардан ҳайиқмай тақир
Шеърият кўкида кўтарди ялов.
Ҳайҳот, бу зотни ҳам ёндирди охир,
Ўзи муқаддас деб снғинган олов.
Гўзал Арманистон, мени афв эт,
Даъвом йўқ, шуҳратинг овозасига.
Сен билан турибман бу кун бетма-бет,
Бош уриб Ереван дарвозасига.
Буюк фожиянинг гувоҳи эрур
Жаҳон пучмоғида ҳар етти тараф.
Йўл усти сенга ҳам қўнганди Темур,
Сени мутаб ётди неча йил араб.
Афсона ошиғи буюк Искандар
Саройларинг бузди эрмакка фақат.
Дунёга тўзғидинг бамисоли пар.
На салжуқ, на Чингиз қилмади шафқат.
Тозига чап бериб қочган ҳар тулки
Арман тупроғини бўяди қонга.
Босқинчи сўзининг маъноси шулки,
Нонга тўйганда ҳам тўймас маконга.
Тарих деб аталган қисмат бу, ахир,
Қошида юзтубан ҳаттоки худо.
Кимни у камситиб, этмаган таҳқир,
Кимни у юртидан қилмаган жудо.
Менинг ҳам ватаним жанглар гувоҳи,
Менинг ҳам тупроғим топталганди хор.
Менинг ҳам руҳимда аждодлар охи,
Менинг ҳам қонимда қилич занги бор,
Минорлар эмас бу — фалакка қасам,
Қасоскор боболар кетмишлар санчиб.
Мен тортган гамни ҳам бир-бир санасам,
Ўлик фиръавнлар кетарлар сапчиб.
Яхшиям неча бир замонлар ўтиб,

Кўрдик ватанимиз озод, музаффар.
Гўё таъна тошин саюги битиб,
Тарих соққонидан тушган каби зар.
Яхшиям замонлар дастурхонида
Баробар турибмиз таъми бир туздек.
Яхшиям қуёш бор толе тонгида
Арман май шишаси узра юлдуздек.
Гўзал Арманистон, эй қадим диёр,
Эзгу эҳтиромим қабул эт жондан.
Сен қанча бўлмагин сулув ва дилдор,
Юрт излаб келмадим Ўзбекистондан.
Мен бир кезиб юрган куйчи шоирман,
Не тонг, Ҳаястонга келибман бу кун.
Бахтни куйламакка анча моҳирман.
Ғамни куйламоққа тилларим тугун.
Ташна бу руҳимга шеър бўлиб кирди
Мовий дараларда аерлик туман.
Шеър мени чаманлар сайрига бурди,
Саргашта этган ҳам ўша «ёсуман».
Хайр, Арманистон, эй, гўзал диёр,
Хайр, Наирининг тонгги саломи.
Хайр, Севан кўли, пок ва бегубор,
Хайр, мангу ўлмас арман каломи.
Эзгу тилакларим сен учун бўлсин,
Ўтмишинг қадарли боқий бўл, бор бўл.
Йироқ фарзандларинг бағрингга тўлсин,
Барига она бўл, сингил бўл, ёр бўл.
Доим мағрур турсин Гарнида КеҒарт,¹
Оҳу тўдалари кезсин мардона.
Мендай ҳорғин йўлчи келганда фақат,
Ўзингни бегона тутмагин, она.

¹ КеҒарт — арманча йўлбарс дегани, Гарпида шундай ҳайкал ҳам бор.

НЕЧУН ТИМ ҚОРАДИР АРМАН КЎЗЛАРИ?

Нечун тим қорадур арман кўзлари,
Хассос табиатнинг сеҳримкан бу?
Ё гўзал бўлишлар арман қизлари —
Деган оналарнинг меҳримкан бу?
Йўқ, бу меҳр эмас, сеҳр ҳам асло,
Бу кўзлар ўз-ўзин айлаб қўяр фоти.
Йиғидан бўлармин кўзлар тим қаро...
Ҳеч ким арманчалик тўкмаган кўз ёш.

* * *

Алвидо, деб қўлларимга бойладинг бир тола соч,
Ошиқ аҳли ичра кимни сайладинг, бир тола соч?
Қолди умрим доми ишқда, соч каби ҳолим забун,
Толемни тола-тола айладинг, бир тола соч.

ЕРЕВАН КЎЧАСИДА

Мен Ереван кўчасида озар қизни учратдим,
Умрим бўйи илк мартаба дуч келдим мен рўёга.
Йўқ, мажусий эмас эрдим, лекин суратдай қотдим,
Биродарлар, бундай гўзал келмагай ҳеч дунёга.
Бекор бўлди иқтидорим, бекор бўлди юрагим,
Бекор бўлди шеърим у гўзалнинг қошида.
Бекор бўлди саёҳатим, бекор бўлди юрмагим,
Бекор бўлди Ереван ҳам туйгулар талошида.
Ёш умримни тарозуга солиб аста қарайман,
Ёшлик ва шеър бу дунёнинг азал-абад тимсоли.
Мен-ку шеърни тўқимоққа сал-палгина ярайман,
Лекин сенсиз йиғлаб ўтгум Самад Вургун мисоли.
Озар қизи, нега менга зарра қиё боқмадинг?
Бошим узра турар эди Ўзбекистон сурати.
Озар қизи, нега менга гулларингда тақмадинг?
Фузулийнинг даҳосига ҳурматимнинг ҳурмати.
Тақдир деган подшо бўлса ошиқларнинг ҳоли танг,
Қаёқларга олиб кетар мени ҳам бу йўлларим.
Тилакларим бажо бўлар ва лекин сен бўлмасанг,
Бамисоли Искандардай очиқ кетар қўлларим.

Қўйгил, у кунларни эслатма менга,
Қалбимни ёқмасин бу хазон фаслинг.
Энди бегонаман, жонгинам, сенга,
Энди бегонадир менга ҳам васлинг.
Гоҳида севиниб, гоҳи ғамдадир,
Иниқ узра ёзардим мен эркин қанот.
Билмайман қайси кун, қайси дамдадир,
Менинг қисматимга чанг солди сайёд.
Унинг қўлидадир бу кун имконим,
Бу кун ҳамроҳимдир гўзал изтироб.
Қўйгил, у кунларни эслатма, жоним,
Қўйгил, юрагимга сен берма азоб.
Ўзгалар юзимга боқса ҳам ҳайрон,
Фақат сен томоша қилма ҳолимни.
Фақат сен шеъримни севма ҳеч қачон,
Фақат сен ҳимоя қилма номимни.
Даринг тут ишваю нақозатларинг,
Фақат сен юзимга боқмагил кулиб.
Ҳайҳот, энди барча илтифотларинг
Менга туюлади масхара бўлиб.

СЕВАН КЎЛИ

Севан кўли, сенга айтар икки оғиз гапим бор,
Ушбу сўзим сенга ғамдош бир юракнинг матлаби.
Арманистон осмонидай соф экансан, бегубор,
Рухсорингда гард йўқ экан арман тупроғи каби.
Майли, сенинг оғушингда Зангу оқмасин асло,
Майли, мовий сувлар билан қайта лим-лим тўлмагин.
Севан кўли, рухсорингга губор қўнмасин, аммо
Қуриб қолсанг қуригини, лекин нопок бўлмагин.

НУТҚ

(Ғафур Ғулом вафотининг бир йиллигига)

Ғафур Ғулом ўлганига бир йил тўлибди,
Нарёгини ўйлаганда сесканар одам.
Ғафур Ғулом учун бир йил нима бўлибди,
Бу — мангулик йўлидаги биринчи қадам.
Биз учун-чи, бир йил демак «шунчаки план»,
Бола-чақа, ўтин-кўмир, уй-жой ташвиши.
Гоҳо унга марсия деб ёзган шеър билан
Мангуликка қоларман деб ўйлайди киши.
Лекин фақат оёқ билан чиқмаслар тоққа,
Арқон керак, чўкич керак, керак улов-от.
Бу асрдан мангуликка ёрлик олмоққа
Етмас экан фақатгина шеърний истеъдод.
Ғафур Ғулом — буюк шоир, файласуф, ҳакам,
Ғафур Ғулом — адиб, нотпқ ва соҳиб сурур.
Эҳ-ҳе, бунинг барчасини санамоққа ҳам
Керак бўлар лофи билан яна бир умр.
Асқад ака лутф этгандай, у мисли кўзгу,
Бизнинг учун халқ тимсоли, ўзбек тимсоли.
Камалакдай неча рангли дарёларини у
Жамлай олган бир ўзида денгиз мисоли.
Бу дунёда кўпдир балки ҳар хил муаммо,
Мумкин унинг баъзисини кўра билмаслик.
Нима деса деяверсин одамлар, аммо
Мумкинмас ҳеч улуг зотга ҳавас қилмаслик,
Мангуликка кетаётир шоир шошганча,
Мовий кўкка шаън қуёши ўрламоқда, бас,
Ғафур Ғулом тирикликни истаса қанча,
Биз ҳам унга ўшанчалик қилгаймиз ҳавас.

ГЎЗАЛЛИК

Кузнинг рутубатли оқшоми эди,
Боғлар секингина чекар эди оҳ.
Руҳимда бир хазон айёми эди,
Ажиб гўзалликка дуч келдим ногоҳ.
Мисли хаёл эди у малак сиймо,
Чирой оламининг тенгсиз сайқали.
Кўзларим олдида турарди гўё
Навойи ғазалин тирик ҳайкали.
Бир зум кўзларимдан йўқолди уйқу,
Бир зум баҳор каби ёришди олам.
Бир зум хаёлимдан чекинди қайғу,
Бир зум юрагимдан кетди ғам-алам.
Бир зум гўзалликнинг ҳузурида жим
Самовий ҳисларга бўлиб қолдим банд.
О, доно табиат, о, буюк ҳаким,
Ҳикмат кўрмадим ҳеч мен сенга монанд.
Ўзинг юракларга чўктириб кадар,
Халос ҳам қилурсан раҳм этган дамда.
Шундай гўзалларни яратмасанг гар,
Қолиб кетармидик доимо ғамда.

Баҳор кунларида кузнинг ҳавоси,
Танимни жунжитар оқшомги шамол.
Нега мунча ғамгин найнинг навоси,
Нега қалбим тўла ўкинч ва малол?
Барглар орасига тинмасдан сира
Ошно юлдузлардан тўкилади нур.
Билмайман, қийнайди қайси хотира,
Титроқ юлдуз каби музлаган шуур.
Мағлуб баҳодирнинг найзаси мисол
Маънос эгилади терак учлари,
Барглар соясида ўйнайди беҳол
Уйқудаги қизнинг бедор тушлари.
Атрофимда ётар ғариб бир виқор,
Билмам, нега ўчди қалбим сафоси.
Нима ҳам қилардим, на иложим бор,
Баҳор кунларида кузнинг ҳавоси.

КУЗ МАНЗАРАЛАРИ

Яна далаларга бошлайди ҳавас,
Боғларда хазонлар ёнади лов-лов.
Дўстларим, бу кузнинг барглари эмас,
Менинг юрагимдан тўкилган олов.

Шохларда мезонлар ялтирар хира,
Пойнда шивирлар менинг куйларим.
Дўстларим, булар ҳам мезонмас сира,
Бу менинг чувалган, сўнгсиз ўйларим.

Қуёш ҳам фалакда бамисли рўё,
У энди ёндирмас, ялтирар фақат.
Дўстлар, у ҳам энди қуёшмас асло,
У олис ёшликда қолган муҳаббат.

ОҲУ

Маконинг бўлибди тоғлар ораси,
Сенсан гўзалликнинг асли, сараси.
Маъюс юрагингда ишқнинг яраси,
Сен ҳам ошиқмисан ёки оҳужон.

Даралар қўйнида нени истарсан,
Нечун доим ғамгин, доим мустарсан.
Латиф шижоатинг қайга қистарсан,
Сен ҳам ошиқмисан ёки оҳужон.

Йўқ, сен ахтармисан тоғлардан макон
Ва на гўзаллигинг учун шухрат-шон.
Сайёд жабри сенга бермаган имкон,
Сен ҳам ошиқмисан ёки оҳужон.

Қўй, жоним, кўзларинг тўлмасин ёшга,
Тонгда оёғинг қўй баланд бир тонга.
Сени қуёш ўзи кўтаргай бошга,
Сен ҳам ошиқмисан ёки оҳужон.

СЕВГИ ҰЛИМИ

Емгир тишмай ёғди кун бўйи,
Емгирли кун каби эзилди дардим.
Яйдоқ кўчаларда жим юрган кўйи
Сенинг изларингни ахтардим.
Уфқларда эса аччиқ бир туман
Менинг кўзларимга қуярди заҳар.
Увишган қалбимни сокинлик билан
Эзар эди бўм-бўш бу шаҳар.
Энди сен тутмассан асло қўлимни,
Ўтган севгим учун очмассан аза,
Оҳ, қандай ўлим бу, севги ўлими,
Унга на қабр бор ва на жаноза.

ПАҲЛАВОН МАҲМУД ҚАБРИ ҚОШИДА

Мадорсиз қўлимга қалам олганда,
Ё узоқ йўлларда ҳориб толганда,
Бир номард қошида ожиз қолганда
Паҳлавон Маҳмуддан сўрадим мадад.

Юлдузлар мисоли кулганда руҳим,
Бўронли ҳисларга тўлганда руҳим,
Баъзан шеър устида сўлганда руҳим
Паҳлавон Маҳмуддан сўрадим мадад.

Куйладим, фазога нақлим етмади,
Ўйладим, дунёга ақлим етмади.
Қай ишга қўл урдим, шахдим етмади,
Паҳлавон Маҳмуддан сўрадим мадад.

Мен учун хилхона бўлганда олам,
Гумбазлар остидан чиқди бир алам:
— Ҳаётсан, бунчалар фарёд айлама,
Мен ўзим мададга зорман-ку, болам.

Оталар боладан ранжиса озроқ,
Гоҳида шундайин сўзни дейдилар:
— Болам, кексаларни қадрла кўпроқ.
Боғлаб қўйган эмас бизни, дейдилар.
Кекса дилингизга тушмасин титроқ,
Оталар, чайқалиб турибди олам.
Сиз ҳам болаларни қадрланг кўпроқ,
Боғлаб қўйган эмас, болаларни ҳам.

* * *

Умр ўтиб борар мисоли эртак,
Эртанинг кетидан келиб қолар шом.
Фақат гафлат ичра ётмагин, юрак,
Қайтиб келмас сира бу ёшлик айём.

Пайт келар, ваъданинг қиммати қолмас,
Муҳлат бермас у дам тўлган паймона.
Утган бир онингни қайтара олмас
На кўз ёш, на афеус ва на баҳона...

* * *

Дунё бир гулзордир, кенг ва бетимсол,
Юлдузлар ғунчадир унинг учида.
Қўғирчоқ ичида қўғирчоқ мисол
Гуллар ўстирамиз хона ичида.

Дунё бир боладир, шўх ва бетимсол,
Унинг ахтаргани шодлик ва кулгу.
Қўғирчоқ ичида қўғирчоқ мисол
Унга эрмак бўлиб қолмасак бўлди.

ШОИР

Парво қилма, дўстим, эзилма сира,
Ғамгин қўшиқларни куйласа шоир.
Мисралари гарчанд маъюс ва хира,
Лекин барчаси ҳам қалбига доир.
Буюк замонанинг оташин зарби
Унинг қаламига ёт эмас асло.
Агар керак бўлса Шарқни ва Ғарбни
Ёлғиз бир шеърига эта олур жо.
Лекин у юрагин қасдан ёқмагай,
Қалбига оламдан оқар оҳанглар.
Айтинг, ҳилол бунча маъюс боқмагай,
Айтинг, мунча сулув бўлмагай тонглар.
Айтинг, Боботоғнинг силсиласида
Сакраб кезмасинлар мунис оҳулар.
Улар акс этади шеър мисрасида,
Ажиб ўйчан қилиб қўяди улар.
Парво қилма, дўстим, эзилма сира,
Ғамгин қўшиқларни куйласа шоир.
Мисралари гарчанд маъюс ва хира,
Барчаси ҳам шайдо қалбига доир.

ВУЛҚОН

Оғир бир уйқуда
Етарди дунё.
Сархуш шоир каби
Инграрди жаҳон.
Ғафлат етар энди,
Уйғон, деб гўё
Россия кўксидан
Отилди вулқон.
Дунё титраб кетди
Уйқуси қочиб,
Бирдан англаб қолди
Асрий аламин.
Шоир ҳам ғафлатдан
Кўзларин очиб,
Тарашлай бошлади
Чўлтоқ қаламин.
Дунё ўз глобус —
Калласин чайқаб,
Қиртишлай бошлади
Қотган музларни.
Шоир ҳам жанг чоғи
Етганин пайқаб,
Ахтара бошлади
Ўтли сўзларни.
Юзма-юз ўлтириб,

Иккиси шу он —
Бошлади зарурий
Машғулотларин.
Ўзини кир-чирдан
Пок этса жаҳон.
Шоир нишга солди
Шеър—баётларин.
Ўртада неча бор
Шўрлик дунёнинг
Истиқбол қуёши
Тутилди қаро.
Шоир ҳам неча бор
Кўрди зиндонни,
Қайради қаламин
Курашлар аро.
Мана, эллик йилки,
Тинмасдан сира,
Отилиб турибди
Бу буюк вулқон.
Дунё бўлаётир
Пок ва бокира,
Шоир ёзаётир
Улуғ бир дoston.

СОВҒА

*(Бухоро газининг Москвага етиб бориши
муносабати билан)*

Қани, қўлингни бер, эй қардош диёр,
Ўзбек йигитининг қайноқ қафти бу.
Бу кунги совганинг ўзга номи бор,
Заҳматкаш юртимнинг юрак тафти бу.
Бахтини бус-бутун топгунича то,—
Не-не балоларпи кўрган ўзбекман.
Меҳмон жой сўраса, аямай ҳатто,—
Унга жонини ҳам берган ўзбекман.
Дилбар Фарғонадан соҳибкор халқим
Ҳар йили узатар тонналаб мева,
Бундаини бисотни кўрмаган балким.
Маккага қатнаган миллионлаб тева.
Томди яйловида маъсум қўзичоқ
Инсон деб кўз очмай берар жонини,
Ҳисоблаб чиқишга сон етмас бу чоқ
Мурунговдан оққан пур тугёнини.
Бизнинг пахтага-ку барча мунтазир,
Ер юзи ўртада кўрмоқда баҳам...
Баён этмоқдаман фикримни ҳозир,
Бугун олиб келдик ўтимизни ҳам.
Газ деган, дўстларим, нима бўлибди,
Азалдан жонимиз сизга садақа.
Жаҳон-ку рост гапни кўриб турибди,
Бизлар шундоқ эдик, бизлар шунақа.
Бизлар бахш этамиз дўстларга олов,
Мана, Осиёнинг қуёни сизга.

Ез пайти саратон қиздирса лов-лов,—
Сиздан ҳам шаббода келгуси бизга.
Ва лекин шамолдай саргардон юриб,
Бахтимни ахтариб кезмаслигим чин.
Мен бу кун Москва бағрида туриб
Сени улуглайман, эй она халқим.
Бир неъмат бўлсин деб қалбда қонни ҳам
Апор донасига жойлаган жонсан.
Агар қўйиб берса, кенг жаҳонни ҳам
Зарга ўрагувчи Ўзбекистонсан.
Нурли истиқболда барчанинг кўзи,
Олдинда келажак турар аломат,
Майлига, яшасин бутун ер юзи,
Дўстларнинг жонлари бўлсин саломат.
Буюк салафларнинг силсиласида
Ахир Россиянинг фарзандлари бор.
Лермонтовнинг ўтли бир мисрасига
Озод Ўзбекистон оташи инсор.
Бу оташ тоблайди дўстликни фақат,
Бу оташ орттирар иқболнинг кучин.
Бу оташ тафтида ҳурмат ва ҳиммат
Табаррук Лениннинг даҳоси учун.
Юртим ташвишлари тушиб елкамдан
Агар Россияга бошласа ҳавас,
Менинг Саша дўстим, сенга ўлкамдан
Тагин совға билан боражакман, бас.

ЁЗАЖАКМАН

Дўстлар, демангиз, мен шеър дoston ёзажакман,
Мен шеър дoston ичра бир афгон ёзажакман.
Ҳайрона боқур бу маним аҳволима ҳар ким,
Мен эрсам ўзгалар аҳволига ҳайрон, ёзажакман.
Шоир дилига қилма ҳавас, бут эса бағринг,
Шоир юрагин доимо вайрон ёзажакман.
Солди дилима қанча алам ул шўхи бадхў,
Билмамки, ахир қай бири қурбон, ёзажакман.
Осмон элининг турфа-туман юлдузи кўндир,
Хўбдир бариси, равшани — чўлпон ёзажакман.
Сен шеърга қўлинг чўзмагил, эй жоҳили нокас,
Бўлсанг-да, «худо» номингни шайтон ёзажакман.
Бошингга агар қўнса шу кун шарпан иқбол,
Пойингга, элим, бош уриб қуръон ёзажакман.
Қулдир демангиз гарчи номи Абдулла эрурман,
Расул ҳам эмас, йўқ ҳали унвон, ёзажакман.

МИНОРАИ КАЛОН ТЕПАСИДАГИ ЛАЙЛАК

Ташлаб кетди бу шаҳарни беклар, амирлар,
Ташлаб кетди бу шаҳарни ислом шавкати.
Ташлаб кетди бу шаҳарни шайхлар, кабирлар,
Ташлаб кетди маҳмадона Манғит давлати.

Булбуллар ҳам кетди бундан кўзларин ёшлаб,
Товуслар ҳам қайларгадир аста йўқолди.
Фақат бир қуш бу шаҳарни кетмади ташлаб,
Фақат лайлак Бухорода мангуга қолди.

Мен бу ҳолга ҳайрон бўлиб боқдим ҳар сафар,
Бир шеър излаб Бухорони кезганда узоқ.
Ажаб, қушнинг оёқлари ғўзага ўхшар,
Қанотлари эса унинг пахтадек опшоқ.

АЛИШЕР

Жаҳонки муқаддас нени кўрибди,
Барига онасан, эй қодир ҳаёт.
Беш юз йил наридан боқиб турибди
Нурли бу юзларга нуруний бир зот.

Шу буюк ўғлининг ардоқлаб дилдан,
Халқим, таъзим этсанг арзигай тамом.
Унинг номи билан бирга битилган
Дунё дафтарига ўзбек деган ном.

Бойқаро иргишлаб истак отида
Жаҳонга боққанда мисли бола шер,
Ҳирот дарвозасин бир қанотида
Шеърин лашкарини тизган Алишер.

Дунёда бирор ном қолдирмоқ учун
Юрт бузини шарт эмас, деган гап-ку, рост.
Кимдир пеш қилганда найзанинг кучин,
Алишер қаламини кўрсатган, холос.

Тун билан тонг эрур ташбеҳда удум,
Мисоли заҳру май, ҳажру шакар лаб.
Кимнидир қуёшдай эсласа мардум,
Кимнидир зулматдай юрарлар қаргаб.

Нидо тингла, бу кун. юртинг тарафдан,
Эй, йироқ Ҳиротда маскан топган эр!

**Огоҳ бўл, Алишер, сен ушбу гапдан:
Ҳар икки набиранг — бири Алишер.**

**Байтингга бир бора қовушган ҳар лаб
Такрорлаб кетгуси Маҳшаргача то.
Қаратиб турибсан бу ёп, не ажаб,
Миллиард мартабали жаҳонни ҳатто.**

**Бировлар наздида жоҳил Осид
Фақат завоп кўриб, кўрмаган камол.
Мусо илтижоси етди-ю, гўё,
Ҳақ Тур тоғи узра кўргазди жамол —**

**Жаҳон меҳробиди пайдо Алишер...
Шодмон қасида айт сен ҳам, эй қуёш!
Беш юз йил унга ҳам нима гап ахир,
Мингга қадам қўйди йиғирма беш ёш.**

АЛИШЕРНИНГ ОНАСИ

Болаларга

Билмам, қапдай аёл бўлган
Алишернинг онаси.
Балки унинг ақлига ҳам
Лол қолган замонаси.
Балки унинг кўзларида
Бўлган огир бир хаёл.
Балки гамгин бир зотдир у,
Балки шўхчап бир аёл.
Балки буюк фарзандига
Териб келган чечаклар.
Балки тунлар унга бедор
Айтиб берган эртақлар.
Майлига, у ким бўлмасин,
Елгиз бир сўз маъноси:
Алишернинг онаси у,
Навойнинг онаси.

БАҒИШЛОВ

*(М. Горький таваллудининг юз йиллигида
ўқилган шеър)*

Устоз, тақдирингга таъзим қил бу кун,
Бу кун эҳтиром қил толе қошида.
Қаро кечмишингга разм қил бу кун,
Не кунлар ўтмаган Руснинг бошидан.
Қўш калла бургутга тутқун Россия
Ардоқлай билмаган ҳатто ўз ишқни.
Шарафсиз юртининг шарафи дея,
Шарафсиз қўлларда жон берди Пушкин.
Буюк Лермонтовнинг оташ чоғлари
Кулдай совурилди бадбўйи сўзлардан.
Бу зотни ҳаттоки Кавказ тоғлари
Яшира билмади ёвуз кўзлардан.
Ёш қалбим замонлар дардига тўлуғ,
Тарихни ўйлайман мен гоҳи онлар.
Бу юрт ғамлари ҳам нақадар улуг,
Бу юрт шавкати ҳам не бир ўғлонлар...
Фарзандлар ўйида Ватаннинг дарди,
Фарзандлар Ватап деб топширарлар жон.
Асримиз бошида бошин кўтарди,
Россия кўкесида тағни бир ўғлон.
Шеър ҳам ёзмас эдим мен унга балким,
Пойлаб ҳам турмовдим таваллуд кунни.
Таажжуб қиламан тақдиригаким,
Жафо-ю, ғам бўлмиш дорилфунуни.
Давр ўқи дилини юз пора қилмиш,
Зирапчадан зада жаҳоний бир зот.

Аччиқ кечмишига пшора қилмиш,
Ва қўймиш ўзига Горький деган от.
Яхшиям толеп тўғридан боқиб,
Бобосин зулмидан омон қолган жон.
Йўлида инқилоб машъала ёқиб,
Қўлларида тутди Лениндай инсон.
Яхшиям тубанда қолиб у тақдир,
Топди устоз деган қутлуг номни у.
Оқибат замонда кўролди охир
Пушкин кўролмаган эҳтиромни у.
Устоз, тақдирингга таъзим қил бу кун,
Бу кун эҳтиром қил толе қошида.
Қора кечмишингга разм қил бу кун,
Не кунлар ўтмаган сенинг бошингдан.

ХАТОЛАР

Ватерлоода хато қилди Наполеон —
Жаҳонгирнинг қайтди шу кун омади.
Мана, ўтса ҳамки неча бир замон,
У ҳақда гапирмаган одам қолмади.

Темур пайгамбарлар қасоси учун
Етмиш минг инсоннинг олди бошини.
Уни қаргадилар хатоси учун,
Ҳамон отмоқдалар таъна тошгани.

...Хато қилган бўлсам кечиргин, болам,
Юз йил давомида чўзаверма, бас.
Кўриб турибсан-ку, мен — оддий одам,
Наполеон эмасман, Темур ҳам эмас!

БИРИНЧИ МУҲАББАТИМ

Кеча оқшом фалакда ой бўзариб ботганда,
Зухро юлдуз милтираб, хира ханда отганда,
Руҳимда бир маъюслик сокинлик уйғотганда,
Мен сени эсга олдим, бирипчи муҳаббатим,
Эслаб хаёлга толдим, биринчи муҳаббатим.

Ўтди ёшлик завқ билан, гоҳи тўполон билан,
Гоҳида яхши билан, гоҳида ёмон билан,
Айри ҳам тушдим баъзан қалб билан, имон билан...
Лекин сени йўқотдим, биринчи муҳаббатим,
Мангу гафлатда қотдим, биринчи муҳаббатим.

Дунё деган шувдайин англаб бўлмас сир экан,
Гоҳ кенг экан, гоҳида туйнуксиз қаср экан,
Лекин инсон ҳамиша бир ҳисга асир экан...
Печун билмовдим аввал, биринчи муҳаббатим,
Парво қилмовдим аввал, биринчи муҳаббатим.

Ҳолбуки орзулардан жудо ҳам бўлганим йўқ,
Юлдуздай кулганим йўқ, ой каби тўлганим йўқ,
Эрта хазон гул каби сарғайиб сўлганим йўқ,
Сени эслаб йиғлайман, биринчи муҳаббатим,
Эслаб бағрим тиглайман, биринчи муҳаббатим.

Йўлини йўқотса одам — муҳаббатга суянгай,
Ғуссага ботса одам — муҳаббатга суянгай,

**Чорасиз қотса одам — муҳаббатга суянгай,
Мен кимга суянгайман, биринчи муҳаббатим,
Фақат эслаб ёнгайман, биринчи муҳаббатим.**

**Ийдо бергил, қайдасан, шарпапга қулоқ тутдим,
Сирли тушлар кўриб мен бор дунёни унутдим.
Тонгда туриб номингга ушбу шеъримни битдим,
Дилдаги оҳим менинг, биринчи муҳаббатим,
Елгиз оллоҳим менинг, биринчи муҳаббатим.**

* * *

Бул ажаб хор кимсадин имдод сўрайди хорлар,
Сиз бемор кўксига бош урмангиз, эй беморлар.

Гар фалак буржида шаме уйқуга солса ўзни,
Етди навбат бизга деб чақнар эмиш сайёрлар.

Саждага бошинг уриб фарёд чекма, эй рафиқ,
Энди сен тошгаймидинг, топмабди-ку агёрлар.

Фозилу дониш эли қўл ювса бу дунёга гар,
Во ажаб, оққан сувин нўш этар шайх хунхорлар.

Нафс ила дунёга дил берган фосиқлар, сиз букуни
Яхшилар хок пойидан айлаб олинг тумморлар —

Ким бериб дунёга зар, абгор ўлиб қолган ўзи,
Кимки дорни бузди гар, анга қурилди дорлар.

Кимсалар, бадбин дея боқманг бу кун Абдуллага,
Тингласа гоҳи юриб мозий элидин зорлар.

Севгидап сўйлардинг у кун энтикиб,
Сўйлардинг висолнинг яқин келишин.
Мен бўлсам кўзимни қайгадир тикиб,
Ўйлардим дунёнинг савдоли ишин.

Бугун-чи, бир ўзим, юрибман танҳо,
Севги ҳам, висол ҳам бўлдилар абас.
Барчаси мангуга тарк этди, аммо
Фақат ўша ўйлар тарк этган эмас.

САМОЛЕТДА ЕЗИЛГАН ШЕЪР

Чарх урар эрдим фазода, юлдузим йўлдош эди,
Юлдузимга термулиб юлдуз кўзимда ёш эди.

Дер эдим:— Жон юлдузим, васлингга бир етказ
манн,
Дер эди:— Кўк севмагай сендай гуноҳкор бандани.

Чарх урар эрдим фазода, юлдузим йўлдош эди,
Юлдузимга термулиб юлдуз кўзимда ёш эди.

Дер эдим:— Туш, юлдузим, йўқса заминга, сен ўзинг,
Дер эди:— Хуш кўрмагай ташвишли ерни юлдузинг.

БУ КУН

Ваҳки, пишқ саҳросида қолдим бешиқ танҳо бу кун,
Чиқма, Қайс, оҳим билан ёнмоқда бу саҳро, бу кун.

Чехраи заррин сира кўрмакка ҳожат қолмади,
Шаме парвони уза агёр эрур пайдо бу кун.

Шарҳи дил этмай туриб рад этди ёрим, бўйлаким
Қисмат омин айтди, айтмай зарра биёмилло бу кун.

Нун лабинг узра сокин қолди ҳилолдек ҳолатим,
Ҳарф ўйин айлай десам, ўзга эрур имло бу кун.

Бағри қонлар бирла ёрнинг зарра дарди йўқ, не тонг,
Иблис ила кўкда ҳам машгул эрур олло бу кун.

Чархи кажрафторнинг шеваси доним шул экан,
Васл уйида гайр эли айлаб юрар ялло бу кун.

Ер висоли толенгда бўлса, Абдулло, агар
Сенга парво қилсалар ҳам қилмагин парво бу кун.

БАҲОР КУНЛАРИДА

(Ҳазил)

Баҳор чоғи эди,
Шод эдик жуда.
Богда дилдор билан айладик висол,
Жилмайиб юрардик ҳуда-беҳуда,
Худди китобларда ёзилган мисол.

Бирдан гумбурлади момақалдироқ,
Ҳавонинг авзойи бузилди, не ҳол?
Ёмғир ҳам шариллаб қўйди-ку шу чоқ,
Худди китобларда ёзилган мисол.

Бир зум ёмғир ичра қолдик иккимиз,
У менинг кўксимга бош қўйди беҳол.
Чўмдик аллақандай ҳисларга ҳам биз,
Худди китобларда ёзилган мисол.

Йўқ, энди китобга ўхшамади ҳеч,
Қургур ёмғир биздан кетибди кулиб.
Икков икки ёнга тарқалдик шу кеч,
Менинг белим оғриб, у тумов бўлиб...

ЛЕНИН

Поёни йўқ тарихнинг кечмишини ўйлайман,
 Еш гидроким замонлар қаршисида қолур лол.
 Ва шу улкан дунёнинг кемтигидан бўйлайман,
 Унда биров қуради, биров бузар бемалол.
 Баъзан ёмон от қолур яхши одамдан ҳатто,
 Қай бир ёвуз кимсан яхши дерлар эрта кун.
 Наҳот, дейман, дунёда собит нарса йўқ асло,
 Наҳотки стукликнинг тимсоли йўқ, бус-бутун?
 Дейдилар, ҳар замоннинг бордир ўз тарозуси,
 Оҳ, нақадар рост эрур ушбу буюк ҳақиқат.
 Мангулик салтанатнинг қанча-қанча кўзгуси
 Офтоб олдида шамдай милтираб қолди фақат.
 Султон эса ҳам гарчанд ўз даврида Улугбек
 Оддий бир қулбободай қиличга эгди бўйин.
 У-ку қайта тирилди ҳеч нима кўрмагандек,
 Лекин дунёнинг иши бамисоли от ўйин.
 Мангуга қолай дея шуҳрат қули Исқандар
 Юксак тоққа ўзининг сувратини солибди.
 Хўжасида бўлса ҳам қанча-қанча сийму зар,
 Қаранги, жулдур кийган Эзон мангу қолибди.
 Ҳа, садақа кам эрур мангулик халтасида,
 Пайҳон бўлур саройлар, қанча юксак қабрлар.
 Гоҳ оддий тасодифнинг оддий бир ҳамласида
 Капалак қанотидай учиб кетар қасрлар.
 Балки замонлар ўтиб, даврлар шамолида
 Совурилар қанча зот, яна қанча буюклик.

Уйлайман, мангуликнинг ойпаи жамолида
Ким қоларкан севгидай абадий ва суюклик...
Ким яшаб қолар экаи соисиз авлодлар оша,
Кимнинг иши доимо аталар экаи савоб?
Ким фалакни қуёшдай мангу қилгай томоша,
Қайси бир зотни инсон беминнат айлар тавоб?
Ҳақсизликдан мазлумнинг ичга ситмаса дарди,
Агар зулмат ичида кўринмай қолса ҳаёт,
Кимга у сажда қилиб, кимга дилин ёрарди,
Ҳақиқат ахтарганда айлар эди кимни ёд?
Жавоб бергин десалар, мен ҳам узримни айта,
Қолган буюк зотларнинг қошидан қайтар эдим.
Мен ҳам бу азиз номни такрорлар эдим қайта,
Мен ҳам оддий сўз билан Ленинни айтар эдим!

ХОТИРОТ

Уйдан кетганимга ўн йил бўлибди,
Ўн йил қишлоғимдан юрибман узоқ.
Мен юрган йўлларда ўтлар унибди,
Кўмилиб бўлибди мен кезган сўқмоқ.

Ешлик чоғим эди, шўхлигим тутиб
Исмиим ўйган эдим битта теракка.
У ҳам жароҳатдай кетибди битиб,
У ҳам юксалибди менсиз юксакка.

Бузилиб бўлибди аллақайси дам
Ҳовли ортидаги омонат кўприк.
Бу ерда мен билган одамларнинг ҳам
Баъзиси энди йўқ, баъзиси тирик.

Ҳайратга тушмасман бу ҳолдан сира,
Дунё бу — қувгинди оҳудай елар.
Дунё бу — энг оддий ҳукмига кўра
Кимдир тугилади ва кимдир ўлар.

Лекин қалбни босди ногоҳ бир сукут,
Ногоҳ бир ҳаяжон эди дилимни.
Умрим йўлларини босмаганим ўт?
Хазон кўммаганим ҳаёт йўлимни?

Кўксидан номимни бешафқат, баттар,
Учиргани каби оқ бадан терак,

**Багрига исминни ёзган бўлса гар,
Ўчирмадимкикан бирорта юрак?**

**Ешлигим беҳуда ўтмадимкики?
Гўзал туйгуларим бормикики тирик?
Ногаҳон бузилиб кетмадимкики
Биронта юракка мен солган кўприк?**

**Инлар умримизга қиларми шафқат?
Бирор иш бормикан айлагали ёд?
Қайта тиклаш мумкин барчасин, фақат
Қайта тикланмагай ўчса хотирот!..**

ОНА САЙЁРА

Қаршимда ер шарин суврати турар,
Салмоғи Қуванинг анорича бор.
Тим қора осмонда порлаб кўринар,
Шу жажжи сайёра кўркам, улугвор.
Унга боқаману ушлайман ёқа,
Паҳот шу кўрганим рост бўлса, паҳот?
Паҳотки еримиз бир кичик соққа?
Паҳотки биз шунга жо бўлсак, ҳайҳот!..
Уммоилар кўринар қатра ёш мисол.
Чигит увогича келмас тоғлар ҳам.
Қитъалар, денгизлар афтода бир ҳол,
Бари бир нуқтага бўлиб олмиш жам.
Набилар, расуллар, доҳийлар унда,
Қабрлар, қасрлар тургандир қатор.
Балки ҳув кўринган мовий тўлқинда
Сув ичган гўдакнинг нафаси ҳам бор.
Қулоққа чалинар отлар дупури,
Сор бургут ўзини ўлжага урар.
Шарқда чўпон ёққан гулханнинг нури
Шимол сайёҳига кўриниб турар.
Ана, Ҳимолайнинг бағрида бир қиз,
Елкада кўзаси — борар булоққа.
Соҳилда учрашди икки қалб ёлғиз,
Шивир-шивирлари келар қулоққа.
О, она сайёра, куррап қутлуг,
Самодан сувратинг илк бора кўрдим.

Ҳавоийн бир хаёл сеҳри эмас, йўқ,
Фарзанд меҳри билан мен боқиб турдим.
Кун кеча эмасми, хислатинг санаб,
Шеър ёзиб юрардим сенга нарвона,
Бу кун сувратингга сўзсиз босдим лаб,
Шу сенми, ёлғизим, шу сенми она...
Фалакда бир ўзинг турибсан ҳайрон,
Паҳот сен бўлмасанг бунчалар танҳо,
Сийнангга ёпишган фарзандинг, инсон
Бева бағридаги етимдай гўё...
Қайга кетмоқдасан бунчалар шошиб?
Ором истайсанми кўкда овора?
Балки фарзандингни кўксингга босиб
Йиғлаб кетмоқдасан, она сайёра...
Фарзандларинг бордир сонсиз-саноқсиз.
Во ажаб, қадрингни гоҳида билмас.
Улар-ку қошингда чағдай салмоқсиз,
Лекин бағрингга ҳам сиққувсиз келмас.
Осмон торлик қилган гала чумчуқдай
Макон талашади гоҳо бетартиб,
Сен-чи, меҳварингда айланасан тек,
Яхши-ю, ёмонни елкангга ортиб.
Сенинг юрагингда лахта-лахта қоп,
Сийнанг нималардан бўлмаган пора.
Қайғу-ҳасратларинг барчаси аён,
О, бунча дардқашсан, она сайёра.
Сен ҳозир сувратсан кўзим ўнгида,
Эшита билмассан сўзимни балким.
Бир зумлик безовта ўйлар сўнгида
Ина рухсорингга тикиламан жим.
Бир ёйда ложувард Баҳри Муҳит бор,
Бир ёнда заъфарон Саҳрон Кабир.
Бир ёнда оқ сочли тоғлар пурвиқор
Сенинг толенгга ўқийди такбир.
Эллар тўзғиб ётар гул япроғидек,
Бир ён шоҳу гадо, бир ён дўст, ганим.

Бир ёнда хаёлий Эрам боғидек
Буюк ва бетимсол менинг ватаним.
У менинг кўзимга ҳилолдай маҳваш,
Офтоб келар фақат унинг қошига.
О, она сайёра, бағрингни поклаш
Менинг ватанимнинг тушган бошига.
Унинг қучоғида ғамдан йўқ нишон,
У ерда тентимас иблис хаёли.
У ерда дўстликни улуглаб иссон
Такаллум қилади қумри мисоли.
Йиллар ўтар, балким ўтар кўп замон,
Ер юзи чулганар бахтга, чамапга.
Агар дардларингга бўлолса дармон,
Руҳим фидо бўлсин шундай ватанга.
Мен ҳам бир ўглингман, она сайёра,
Бағринг мен учун ҳам ҳоки пок бўлсин.
Толенг то абад бўлмасин қора,
Манглайинг оқ бўлсин, ярқироқ бўлсин.

ЮРТИМ ШАМОЛИ

Йўлларда елдириш мисоли елдим,
Еллар водийсига бошлади ҳавас.
Елвагай Ҳисорнинг бағрига келдим,
Сен эдинг — таралди сийм танда атлас,
Сен эдинг — очилди ёрнинг жамоли,
О, юртим шамоли, юртим шамоли.

Мен-ку, бу дунёда бир зори висол,
Карбало даштида Мажнуи сифатман.
Шамоллар ичида мен ҳам бир шамол,
Чечаклар атридан мен ҳам сармастман.
Лекин сен руҳимнинг мангу хаёли,
О, юртим шамоли, юртим шамоли.

Қанча шамолларга юзимни бурдим,
Улардан эдилар турфа хил нафас.
Уларда гоҳ қайғу, гоҳ шодлик кўрдим,
Тўхтамай ўтдилар бари ҳам бирнас.
Фақат қайғуларда сен ўзинг холи,
О, юртим шамоли, юртим шамоли.

Шамоллар эсандир ушбу дунёда,
Шамоллар гоҳ қуюн, гоҳида довул.
Улар гоҳ ошкора, гоҳо рўёда
Қанча бўстонларни совурган буткул.

**Лекин сен бўлмагин боғлар заволи,
О, юртим шамоли, юртим шамоли.**

**Эсги, эй боғларнинг жамоли кулени,
Мовий нафас билан тўлени этаклар.
Учқур қўшиқларга бу олам тўлени,
Шаънингга шопрлар айтени эртақлар.
Эсги, Ватанининг таралени боли,
О, юртим шамоли, юртим шамоли.**

**Мени чорлаётир олий бир жамол,
Билмасман, оҳ, унга қачон етурман.
Бу гулшап водийда мен ҳам бир шамол,
Шамол каби келдим, шундай кетурман.
Лекин Абдулланинг боқий камоли —
О, юртим шамоли, юртим шамоли.**

«БУ ЖОЙЛАРГА НЕГА КЕЛДИМ МЕН...»

**Бу жойларга нега келдим мен
Қизиқмасам унут чиройга.
Нечун келиб бошим эгдим мен
Ҳасратларим кўмилган жойга.**

**Ахтараман титраб дамо-дам
У аламли кунимдан пишон.
Наҳот ортда қолган ғамини ҳам
Увутгуси келмайди ипсон.**

САРАТОН

Саратон чоғи бу — зарра шамол йўқ,
Тутлар қавагида мудрар гурраклар.
Ногаҳон фалакка урган каби дўқ
Сўзсиз қотиб турар бўйчан тераклар.

Осмон лов-лов ёнар офтоб қўридан,
Уфқда саробдан оташни балдоқ.
Чинқириб юборар куннинг зўридан
Қайгадир беркишиб олган чирилдоқ.

Бирдан тиниб қолар шу бетинч дунё,
Хатто шаршаракнинг учгандай саси,
Борлиқ сув тагига чўккандай гўё,
Қанчалик термулма — чиқмас нафаси.

Гўдак уҳича ҳам шамол топилмас,
Бутанинг тагида бўзтўрғай ҳайрон.
Деҳқон тол тагига чўзилди бирпас,
Тинди шохчадаги қушча ҳам бийрон.

Менинг деҳқон бобом, андак ором ол,
Қуёш буровига олган палла бу.
Саратон ўзи ҳам мудрайди беҳол,
Оҳангсиз ялла бу, сўзсиз алла бу!

Ҳали тонг гунчаси очмасидан лаб,
Наҳор фароғатин ўйламай тақир,

Кимсасиз далага кўзни уқалаб
Чиқиб келганингни кўрдим-ку ахир.

Кўрдим-ку, манглайнинг тер билан қотиб,
Бераҳм оташга берганингни тоб.
Кўрдим-ку, тепангда ўзин йўқотиб,
Ҳайратдан лол қотиб қолгани офтоб.

Азму шижоатинг мен ахир кўрдим,
Кўрдим кўзларингда чарчоқ бир кулгу.
Майли, ором олгин, эй бобо юртим,
Саратон жунбушга келган пайт-ку бу.

Бутун олам гўё улкан дошқозон,
Қайдадир — кўринмас унинг нарғи.
Бу қайноқ қозонни кузатмоқ осон,
Ичига тушмоқлик осонмас чоғи.

Чўнтакдан тўкилган таңгалар мисол
Шуълалар ўйнайди супа учида.
Бировдан хижолат бўлган каби тол
Ер чизиб туради — дами ичида.

Офтоб қайта бошлар, кўлапка майдон,
Яна бош кўтарар номозшомгуллар.
Секин мовийлашар қизарган осмон,
Оқариб кўрринар кумуш ранг йўллар.

Яна елканини кўтарар шамол,
Яна чуғурчуқлар уйғонар боғда.
Бобо ёнидаги боладай хушҳол
Тўрғайлар чарх урар сўнгсиз самода.

Яна ела бошлар оқшом нафаси,
Шеър они, ишқ они, меҳнат они бу.
Бу қуёш ўлкасин оташин саси,
Ўзбек диёрининг саратони бу.

«ОТАШГА СИҒИНДИ БИР ЗАМОН ХАЛҚИМ...»

**Оташга сиғинди бир замон халқим,
Арзини йўллади ўтли самога.
Шоирлар тарихни этдилар талқин
Бош эгиб ўтпараст ўша даҳога.
Халқим бидъатлардан бугун кўп йироқ,
Мен ҳам шоирликдан йироқман балким,
Лекин меҳнатингни куйлайман бу чоқ,
Сени улуглайман, пахтакор халқим!**

КУРАШАДИ ИККИ ТЎЛҚИН

Курашади икки тўлқин,

Қараб турайми?

О й б е к

Курашади икки тўлқин
Бир-биридан йироқда.
Бири сарҳад орқасида,
Бири эса буёқда.
Бири машъум ғоясини
Қурол билан ўтказар.
Бири эса адолатнинг
Дастурини тутқазар.
Бирига ҳеч ёқмайди нур,
Ёқмайди ҳеч ҳақиқат.
Бирига-чи, шуъла керак,
Ҳақиқат керак фақат.
Бирисининг номи дўзах,
Номи уруш, номи қон.
Бирига-чи, ором керак,
Керак фақат тинч жаҳон.
Бири учун инсонларнинг
Оҳи ошини тобора.
Бири эса фарёд унин
Ўчиролмай овора.
Бири учун бу дунёда
Инсон номи икки пул.
Бирига-чи, бебаҳо деб,
Аталади у буткул.
Курашади икки тўлқин
Бир-биридан йироқда.

Бирн бўлса у томонда.
Бирн эса бу ёқда.
Азиз дўстим, тингла мени,
Тингла мени тенгдошим.
Сендан садо тинглар бу кун,
Тинглар садо, бу бошим.
Кимдир ваҳшат уругини
Биз учун ҳам эсмоқда.
Тингла, дўстим, она-Ватан —
Бизга кўзин тикмоқда.
Истайсанми, аросатда
Қолиб кетсин ушбу тан?
Иўқ-йўқ, бирор кимса учун
Бош эгмасин бу Ватан.
Дўстим, кураш энди бу кун
Сарҳадидан ошибди.
Кураш энди уммөн каби
Қирғоғидан тошибди.
Еш Ойбеклар байроғини
Кўтарайлик баландга.
Дўстим, жонин бахш зтайлик
Фақат она-Ватанга.

БИЗНИКИЛАР

Чапай аскарлари келдилар босиб,
Босиб келди оқлар устига.
Томошабини йигит юраги тошиб,
— Бизникилар,— деди дўстига.

Раҳимов фашистларнинг кўзича
«Миссершмит»ларнинг кўзини ўйди.
Кимдир мамнуният билан ўзича,
— Бизникилар,— деб қўйди.

Йироқ ўлкаларда кезарди сайёҳ,
Кезарди юртига кўзини тикиб.
Советлар сўзини эшитиб ногоҳ,
— Бизникилар,— деди энтикиб.

Ҳеч ким мангу эмас ушбу оламда,
Агар бир кун таним кўмсалар,
Кошкийди, аҳли юрт туриб тепамда,
— У бизники эди,— десалар...

Ендиму ва лекин ҳижрон тунда
Сенга аҳволимни этмадим баён.
Сокин кечалари кўзим ўнгида
Мунис қарашларинг бўлди намоён.

На сен назар қилдинг ҳолимга бир бор,
На мен айта билдим сенга бирор сўз.
Шундай ўтиб борар умримиз бекор...
Орамизда сарсон бир жуфт қора кўз.

ИЛК СЕВГИ

**Оддий машинани кўрса болалар
Ҳайратга тушишни кавда қилмайди.
Олис-олисларда улкан кемалар
Учиб юрганини улар билмайди.**

**Биз-чи, дунё ишин биламиз андак,
Оила қурамиз, бола кўрамиз.
Лекин машинага боққандай гўдак,
Ҳамон илк севгини эслаб юрамиз.**

РУҲИМ

**Вужуд деганлари асли нимадир?
Дайр денгизда юрган кемадир.**

**Бир кун бир қояга урилгай кема,
Руҳим, сен вужуднинг гамини ема.**

**Юксак фазоларда айлагил парвоз,
Сенда на оҳанг бор ва на бор овоз.**

**Сенга на бўронлар қор қила олур,
Сени на йўқотиб, бор қила олур.**

**Сен мисли камалак — юксак ва еўлмас,
Камалакни эса парчалаб бўлмас.**

ЧЕКСИЗЛИК

Дейдилар, фазонинг чегараси йўқ,
Миллиард юлдузларнинг сўйиги ҳам фазо.
У шу қадар чексиз, шу қадар буюк,
Хаёлга сиғдириб бўлмайди ҳатто.

Баъзан фазоларга боқаман узоқ,
Рухимга шу туйғу сигмасе гупириб.
Чексизлик юракни қисганда, шу чоқ,
Торгина уйимга кетамап кириб.

ҚАНОТ

Инсонда қанот йўқ,
Ачинманг бунга.
Зотан унга юрак — сабот берилган.
Қушда-чи, сабот йўқ, шунинг-чун унга
Қочиб қолмоқ учун қанот берилган.

ЎЗБЕКИСТОН

Юртим, сенга шеър битдим бу кун,
Қиёсингни топмадим асло.
Шоирлар бор, ўз юртин бутун —
Олам аро атаган танҳо.
Улар шеъри учди кўп йироқ,
Қанотида кумуш диёри.
Бир ўлка бор дунёда бироқ
Битилмаган дostonдир бори:
Фақат ожиз қаламим маним,
Ўзбекистон, Ватаним маним.

Юрмасман ҳеч беҳиштни излаб,
Тополмасам чекмасман алам.
Ўтирмасман эртақлар сўзлаб,
Мусалло деб йўпмасман қалам.
Кўкламингдан олиб сурурни
Довруғ солди устоз Олимжон,
Ғафур Ғулом туйган гурурни
Қилмоқ мумкин дунёга дoston.
Олис тарих қадамим маним,
Ўзбекистон, Ватаним маним.

Кечмишинг бор чиндан ҳам узоқ,
Илғай олмас барчасин кўзим.
Мақтанмасман мозийни бироқ
Ўтмишингни ўйламан бир зум.

Забтга олиб кенг Осиёни
Бир зот чиқди мағрур, давоигир,
Икки аср ярим дунёни
Зир қақшатди оқсоқ жаҳонгир.
Демам, бу кун, у манним, манним,
Ўзбекистон, Ватаним манним.

Боболардан сўз кетса зинҳор
Бир калом бор гап аввалида.
Осмон илми туғилган илк бор
Кўрагоний жадвалларида.
Қотил қўли қилич солди маст,
Қуёш бўлиб учди тилла бош.
Дўстлар, кўкда юлдузлар эмас,
У — Улутбек кўзидаги ёш.
Ерда қолган, о, танним манним,
Ўзбекистон, Ватаним манним.

Кўз олдимдан кечар асрлар
Кўз-кўз этиб нуқсу чиройин.
Сарсон ўтган неча насллар
Тополмасдан туғилган жойин.
Америка — сеҳрли диёр,
Ухлар эди Колумб ҳам ҳали,
Денгиз ортин ёритди илк бор,
Берунийнинг ақл машъали.
Колубмда бор алашим манним,
Ўзбекистон, Ватаним манним.

Кўн жаҳонгир кўрган бу дунё,
Ҳаммасига гувоҳ — ер ости.
Лекни, дўстлар, шеър аҳли аро
Жаҳонгири кам бўлар, рости.
Беш асрким, назмий саройини
Титратади занжирбанд бир шер.
Темур тиги етмаган жойини

Қалам билан олди Алишер,
Дунё бўлди чаманим маним,
Ўзбекистон, Ватаним маним.

Боболардан сўзладим, аммо
Бир зот борким, баридан суюк:
Буюкларга бахш этган даҳо,
Она халқим, ўзингсан буюк.
Сен ўзингсан, энг сўнгги нонин
Ўзи емай ўғлига тутган.
Сен ўзингсан, фарзандлар шонин
Асрлардан опичлаб ўтган.
Она халқим, жон-танним маним,
Ўзбекистон, Ватаним маним.

Бош устингдан ўтди кўп замон,
Ўтди ислом, ўтди зардушти.
Ҳар учраган нокасу водон,
Она халқим, ёқангдан тутди.
Сени Чингиз газабга тўлиб
Йўқотмоқчи бўлди дунёдан.
Жалолиддин самани бўлиб
Сакраб ўтдинг Амударёдан.
Сенсан, ўшал, саманим маним,
Ўзбекистон, Ватаним маним.

Толеингда бор экан яшаш,
Гоҳ қон ичдинг, гоҳида шароб.
Бўлмай туриб, юртим, хомталап,
Бош устингга келди инқилоб.
Чора нстаб жанг майдонидан
Самоларга учди унларинг.
Шаҳидларнинг қирмиз қонидап
Алвон бўлди қора тунларинг.
Қонга тўлди кафаним маним,
Ўзбекистон, Ватаним маним.

Лекин офтоб поймол ўлмас,
Кавакларда қолмас ой нури.
Қўлин чўзди Ленин беғараз —
Мазлумларнинг буюк ғамхўри,
Қилич серпаб толе тонгида
Ўзлигингни таниб қолдинг сен
Ва Ҳамзанинг қатра қонида
Ўзбекистон номин олдинг сен.
Номи қутлуғ гулшаним маним,
Ўзбекистон, Ватаним маним.

Тинч турарми бу кўҳна олам,
Тинч турарми доғули замон.
Оромингни бузди сенинг ҳам
Фашист деган ваҳший оломон.
Қоним оқди Данцигда маним
Собир Раҳим йиқилган чоғда.
Лекин, юртим, кезолмас ғаним
Ўзбекистон аталган боғда.
Сен-ку, номус ва шаъним маним,
Ўзбекистон, Ватаним маним.

Кеч куз эди, мен сени кўрдим,
Деразамдан боқарди биров.
У сен эдинг, о деҳқон юртим,
Турар эдинг ялангтўш, яёв.
— Ташқарида изиллар ёмғир,
Кир, бобожон, яйрагил бир оз.
Дединг:— Пахтам қолди-ку ахир,
Йиғиштирай келмасдан аёз.
Кетдинг, умри маҳзаним маним...
Ўзбекистон, Ватаним маним.

Сен кетарсан балки йироққа,
Фарғонада балки, балқарсан.
Балки чиқиб оқарган тоққа,

Чўпон бўлиб гулхан ёқарсан.
Балки устоз Ойбекдек тўлиб
Ёзажаксан янги бир дoston.
Балки Ҳабиб Абдулла бўлиб,
Саҳроларда очажаксан кон.
Тупроғи зар, маъданни маним,
Ўзбекистон, Ватаним маним.

Майли, юртим, кезсанг ҳам дунё,
Фазоларга қўйсанг ҳам қадам,
Ўзлинггни унутма асло,
Унутма ҳеч, онажон ўлкам.
Бир ўглингдек мен ҳам бу замон
Кечмишингни қилдим томоша.
Иқболингни кўролдим аён
Коммунистик кенгликлар оша.
Иқболи ҳур, шўх-шаним маним,
Ўзбекистон, Ватаним маним.

Завол кўрма, ҳеч қачон, ўлкам,
Завол билмас шу ёшинг билан.
Музаффар бўл, голиб бўл, ўктам,
Дўсту ёринг, қардошинг билан.
Асрларнинг силсиласида
Боқий тургай кошонанг сенинг.
Улуғ Совет оиласида
Мангу ёруғ пешонанг сенинг.
Мангу ёруғ масканим маним,
Ўзбекистон, Ватаним маним.

ҚАРШИ ҚУШИҒИ

Отамга бағишлайман;

Мен бу чўллар қўйишида тугилиб топдим камол,
 Кўҳна сардобаларда кўмпилб қолди дардим.
 Лекин нар арелондан сут талаб қилган мисол
 Олис шаҳар, тоғлардан илҳомимни ахтардим.

Гоҳо топдим мен уни, гоҳида қолдим ночор,
 Огир ўйлар ҳам сурдим Сирдарё бўйларида.
 Шеърлар битдим гоҳида ўжар ва мажнуншиор,
 Саргашта булбулларнинг беусул куйларида.

Дўстлар орттирдим бунда турфа хил, турфа одат,
 Гоҳо бирисин топсам, бирисини йўқотдим.
 Меҳмон бўлди бу ерда қалбимга илк муҳаббат,
 Олис кечалар унинг гуссаесини ҳам тортдим.

Мана бу кун, эй юртим, гоз турибман қошингда,
 От айланиб жойини тонар, деганлар доим.
 Сен ҳақингда шеър битиш шарафи бор бошимда,
 Эй, сен саҳройи халқим, эй сен, тугилган жойим.

Ким айтади қўйинингда илҳом бор деб доимо,
 Хусусан саратоннинг ёниб турган палласи?
 Бир нафас таклифингга ташриф этса мабодо,
 Ҳар қандай шоирнинг ҳам пир бўлади ҳафсаласи.

Бу ерларнинг бори шу: қип-қизил саҳро бари,
Бақат сароб жимирлаб чорлар сирли базмга.
Унча ҳам сулув эмас саҳронинг жонзодлари,
Часрга ярашмаса, ярашмайди назмга.

Лекин унинг баҳори, о сен, чўллар баҳори,
Чинтирган онамнинг дийдори сендай, ширин.
А кун қовжирашдан бўлса ҳам дилда зори,
А каби хавдону тубда доғи яширин.

Қўланган қўзидай довдирар елда майса,
Кўм-кўк мовий осмонда кезиб юрар оқ булут.
Тўрт тараф қисиб келиб, ногаҳон жала қуйса,
Оламга анқиб кетар минг хил кўкат, минг хил ўт.

Лекин офтоб забтидан қочиб боради баҳор
Чошуд сайёд дастидан қалби қон оҳу каби.
Ҳайр энди баҳорим кўришгунча то дийдор,
Маҳшар келмай юмилди баҳорнинг қақроқ лаби.

Шундайин шитоб билан ўтди-ю кетди кўклам,
Заъфарон адирларда тентирар энди қуюн.
Бамисоли шаддод қиз бир бора айлаб карам,
Сўнгра лабин чўччайтириб қилгани каби ўйин.

Қайноқ бир тўзон ичра гуркирар энди осмон,
Бош устингда ўт пуркар самонинг аждаҳоси.
Аста-секин куп қайтар, босилар қайноқ тўзон,
Елар оқшом пафаси — салқин тун ибтидоси.

Ҳар недан гўзалроқдир балки чўл кечалари,
Уфқлар кафтдек равон, кўк сочган бор бисотин.
Термулсанг кўрингайдир жаннатнинг гўшалари,
Юлдузлар чуғурлашиб сўйлашар тафсилотин.

Сизни жондан севаман, о юлдузли кечалар,
Қўйнингизда ниҳондир сирли ва дилбар хаёл.

**Сизни суронли кунлар қўмсаганман нечалар,
Сиз билан танҳоликда сўзлашсам, деб бемалол.**

**Лекин шаддод ҳаётнинг юлдузда борми иши,
Инсонлар бор юлдуздан юлдузлар қадар йироқ.
Инсонлар бор ўзидан бўлак йўқдир ташвиши,
«Савдойи» — деб атайди шоирни улар кўпроқ.**

**Гина қилиш энди бас, гапни ҳар ёққа бурсанг,
Хилма-хил кудуратлар чиқа берар қатма-қат.
Хуллас, гул ва юлдузни бир четга қўйиб турсанг,
Бу ерларнинг бори шу — қип-қизил сахро фақат.**

**Йўл юрсанг — ҳар жойларда работлар вайронаси,
Искандар, Қутайбадан қолган сонсиз даҳмалар...
Бу ерларда илк бора янграган Темур саси,
Чингизийлар бошига солиб қўрқув, ваҳмалар.**

**О, улардан не қолди? Турфа ривоят фақат...
Бирови қурганини бошқаси қилди вайрон.
Вақтинг бемалол бўлиб, сўйлай берсанг ҳикоят,
Ҳаттоки Фирдавсий ҳам боқарди сенга ҳайрон.**

**Ва лекин шу фурсатда қалбимда ҳасрат билан
Ўзбегим диёрининг кечмишини ўйлайман.
Мен бу кун дўстларимга афеус-надомат билан
Ерга чўп қадамаган амирлардан сўйлайман.**

**Менинг манғит элимдан уйқучи Саид Олим
Чўл ошиб Ҳисор томон чиққани маҳал йўлга, —
Жилводори бўлмаса юган тортмаган золим,
Қайси ҳафсала билан сув чиқарсин бу чўлга?**

**Шу боисдан саҳронинг қалбида бир гўр ётар,
У менинг бобом қабри, қизимнинг бобожони.
Ҳар ўтганда руҳимга туганмас қайғу ботар,
Қултум сув ҳасратида узилган йигит жони.**

У бир замон қудуқнинг тубида қолган экан,
Сув кўзин очай деса — босиб қолибди тупроқ.
Шум ажал боққинининг пойидан чалган экан,
Тўғрироғи, муҳтожлик дастини қирққан кўпроқ.

Мен бу кун саҳар чоғи, заррин қуёшга боқиб,
Шу шўрлик аждодимнинг номини шеърга солдим.
Масканин ёритмоққа қалбимда шуъла ёқиб,
Лавҳи ёдин битмоққа тунлардан сиёҳ олдим.

Мен унинг набираси, қўлимда қалам билан,
Қалбимда алам билан пойнга қўйдим қадам.
Унинг-ку иши йўқдир бу тирк олам билан,
Лекин орзуси бор-ку, ният топмас-ку барҳам.

Ҳа, қудуқлар тубида кўмилиб кетмас армон,
Ҳар қандай заволнинг ҳам бордир сўйинги, ҳудуди.
Қабрлар тепасида ёнган ўт ҳам бегумон
Биронта ўксик қалбнинг чақнаётган умиди.

Бу жойлар обод бўлар, албатта эрта-индин,
Гўристон гулистондир, Муқимий айтган мисол.
Лекин ўтган боболар бу ишни билармикин,
Билармикин, теграсин қуршаб турганин иқбол?

Биз ҳам бир кун ўтармиз бу дунёи қадимдан,
Бизнинг ҳам қалбимизда кетгуси балки армон.
Балки кимдир бизни ҳам хотирлаб қўйса зиндан,
Парчалаб қабр тошин келурмиз ўша замон.

Мана бу кун боболар арвоҳи чаппар урар
Менинг азамат юртим — ўзбекнинг саҳросида.
Ҳазрати Хизр эмас, Жайҳуннинг саси юрар,
Саксовул босиб ётган чўлларнинг маъвосида.

Мен-ку шеър ёзмасам ҳам сахроларга сув чиқиб,
Шу буюк мамлакатим обод бўлиши тайин.
Лекин она халқимнинг ўтмишига кўз тикиб,
Келажаги ҳақида ўй сургум келар майин.

Иложин топса агар, кетмоннинг дастасин ҳам
Ерга қадаб термулиб, кўкартиргувчи бу халқ.
Жазм этса кўкка бўяр жаҳон харитасин ҳам,
Бугун чўлга чиқибди, нияти топсин барҳақ.

Бугун у Жайҳун сувин келмоқчи чўлга бошлаб,
Жайҳун бу — ўз халқимнинг ўз армони, дунёси.
Ярашмас, бу дарёга ўтирсанг қармоқ ташлаб,
Жайҳун бу — кучга тўлган Ватанимнинг дарёси.

Мен унинг бўйларида ўйларга толдим узоқ,
Қирговул хониш қилган тўқайларга бурдим юз.
Бир томон Туркман эли, бир томон Қорақалпоқ,
Ё насиб, деб Жайҳунга чўкка тушиб тиккан кўз.

Дарё-чи, шамшир каби ялтираб ётар дарё,
Тушовидан бўшалган от каби чопар сарсон.
О, сен, дарбадар дарё, о, сен, серхатар дарё,
Бунчалар вазминсану бунчалар қув, ўжарсан!

Сен қайга ҳовлиқасан, эрта-кеч билмай тиним,
Сен қайга ҳовлиқасан, бекапору кўр, басир?
Азизим, бу дунёда йўл юрсанг йўқдир қўним,
Азизим, ўжарликни ёқтирмас бизнинг аср.

Мен сенинг висолингни кўргани келдим атай,
Мавжларингга қўшилиб жўша билмадим бироқ.
Сен билан суҳбат қуриш қўлимдан келмас, петай,
Сен буюк бир наҳрсан, мен бўлсам оддий ирмоқ.

Ҳа, дайр денгизида якка инсон — зарра қум,
Замонлар соатидан ўтар у қатор-қатор,
Лекин сен борсан, Аму, денгиздай теран руҳим,
Лекин сен борсан, халқим, кўкрагим Помирча бор.

Помирдай юксакликдан теграмга боқсам агар,
Кўзимга кўрингайдир Ватаним, она халқим.
Унинг-ку қучогида чўллардан қолмас асар,
Абадий музликлар ҳам гул очиб кетар балким.

Чунки дастурин берди халқимга буюк замон,
Буюкликдан буюклик туғилиб келган доим.
Сен ҳам шу буюк элда яшнай бер доим шодон,
Эй, сен азамат халқим, эй, сен туғилган жойим!

* * *

Дўрмон боғларига тинч оқшом чўкди,
Чинор баргларига инди куйларим.
Шаҳарда зерикиб, боғ томон чиқди
Эски танишларим — ошно ўйларим.

Бу жойлар баҳаво, гўзал ва лобар,
Офтоб ҳам кўз узмас ёна ва ёна.
Юксак аргувонлар, огочлар сербар,
Бу шеър кошонаси, бу ижодхона...

КЕНГЛИК НУҚТАСИ

Ҳисор тоғларининг нақ этагида
Макоп бор хушҳаво, сарбаланд, юксак.
Ажиб бир осмон бу, осмон тагида
Юлдузлар қўл чўзсанг шундоқ етгудак.
Она табиатнинг хуш санъати бу,
Инсон ва юлдузлар салтанати бу.

Бу ердан ўтибди ернинг белбоғи,
Беқасам тўн демак бу рангин диёр.
Фалакда юлдузлар чақнаган чоғи
Нишондор ўзбекнинг суврати тайёр.
Улугбек помида зўр кошона бу,
Дунёда бешдан бир расадхона бу.

Бу ерга термулиб паришон дунё
Тўғрилаб олади қўлда соатин.
Не ажаб, пайт келиб айтолсак ҳатто
Жумлаи жаҳоннинг хуш саодатин.
Шундоқ қутлуғ жой бу, қутлуғ макоп бу,
Не қутлуғ, жонажон Ўзбекистон бу.

Атрофда водийлар товланар ҳал-ҳал,
Минг йиллик чинорлар кўкка боққан тек.
Бу ерда, во ажаб, юз йиллар аввал
Дунёга келибди султон Улугбек.

Ажиб тасодиф ё шахри Ҳумой бу,
Ҳойнаҳой, даҳоси туганмас жой бу.

Оқшом тушмасидан бунда бесабр
Ушлаб кўз термулар осмон-фалакка.
Бу Зуҳал, мана бу дубби Акбардир,
Зухраой пиқирлар бир четда якка.
Юлдузлар васли бу, васли жаҳон бу,
Ошиқ мунажжимга айши ниҳон бу.

Тонг отиб чиқар-ку, ишбоши офтоб
Қошида бош эгиб қолма тағин жим.
Замон шиддатини қилолмаи ҳисоб
Ер чизиб турибди ёш бир мунажжим.
Азизим, гам чекма, ваҳму гумон бу,
Охир тизгинингга келгай, замон бу.

Ҳар зумда дунёнинг бурчакларига
Хабарлар жўнайди қатор ва қатор.
Хоҳласанг, учавер Марсдан нарига,
Хоҳласанг фалакнинг у бурчига бор.
Қўлингга тап-тайёр ҳадди ҳисоб бу,
Ҳадди ҳисоб берган шахри Китоб бу.

Қутлуг жой кўп эрур ушбу дунёда,
Юлдузни кўзлаган лочин ҳам талай.
Ҳар нечук, шу соат, шу сонияда,
Она юрт, мен сени созимга солай,
На мақтов, на олқиш, на пуч занаҳ бу.
Она юрт қалбимга солган фараҳ бу.

Кездим бу ерларда танҳо шодумон,
Юлдузларга яқин, кўзлардан йироқ.
Қалқиб турган каби теппамда осмон
Англаб етармидим маъносин бироқ.
Ҳар нечук, билганим, юлдуз фишон бу,
Порлоқ Ватанимдан битта нишон бу.

**Бор бўл, тафаккурга ёр бўлган дён,
Бор бўл, юлдузли тун, оқшомлар майин
Битта мунажжимнинг мисоли бедор,
Она юрт, мен сенга мафтун ўтайин.
Балки шоирлик ҳам яхши отдир бу.
Улугбек юртидан хотиротдир бу.**

ҲАМИД ОЛИМЖОН ХОТИРАСИГА

Ўрик гуллаганмиш кечаги тунда,
Баҳор муждаси бу, яйрагин, эй жон.
Йиллар ўтар экан, бугунги кунда
Олтмишга кирибсиз, устоз Олимжон.

Бир ёнда Ҳулкар бу, бир ён Омон бу,
Бир ён шоирамиз — машҳури олам.
Сизнинг тегрангизда аҳли замон бу,
Сизнинг тегрангизда дўстлар бўлмиш жам.

Барҳаёт Ойбек бу — қутлайди мамнун,
Қутлар Ғафур Ғулом — донгдор замондош.
Сизни қутлаётир Россия бу кун,
Қутлар Ўзбекистон — мағрур эгиб бош.

Етимтов бағридан чиққан навқирон,
Сиз бу — шеъримизнинг энг жаранг саси.
Сизнинг сатрингизда қурмиш онён
Учирма қуш каби шеър илоҳаси.

Олтмишга кирибсиз, ёдингиз аммо
Шабнамдай маъсуму кўклам каби ёш.
Ахир қанча қадим бўлмасин дунё
Бағрида пур борки, қаримас қуёш.

**Ҳаёт бўлсайдингиз турардингиз шод
Улкан шу давранинг энг ўртасида.
Дасти кўкка етган ватанга кушод
Достон иншо этиб, битиб қасида.**

**Ҳаёт бўлсайдингиз, ҳар салқин саҳар
Ошно булоқларга қўярдингиз лаб.
Юрардингиз элда азиз, мўътабар,
Сонсиз шогирдларнинг манглайини силаб.**

**Яхшиям боқийдир дилбар шеърият,
Самандар мисоли ўлим билмас жон.
Миннатдор юрт сизни қутлайди фақат,
Қутлуғ бу аёмда, устоз Олимжон.**

**Юрт бу кун карвонлар бошида нордир,
Юрт бу кун Шарқ ичра тенгсиз бир диёр.
Юрт бу кун оҳудай хўп ишвакордир,
Сир каби сермавждир, Помирдай пойдор.**

**Толе юлдузининг қутлуғ зиёси
Саодат буржида балққан замон бу.
Бепоён ватан бу — йўқдир қиёси,
Ажиб бир бўстон бу — Ўзбекистон бу.**

**Устоз, созга солай боқий ҳаётни,
Боқий шеър қошида бош эгай бир он.
Шодлик ва бахтини куйлаган зотни
Шодлик билан эслар одатда замон.**

ҚИРҒИЗ ДИЕРИ

Чингиз Айтматовга

Азамат Манас юрти, Тўқтагулнинг ватани,
Алпомиш ва Навоий юртидан сенга салом.
Юксак тоғлар ўлкаси, мовий кўллар маскани —
Қирғизлар диёрига ўзбеклардан эҳтиром.
Мангу оппоқ қор билан ялтирайди Олатов,
Бамисоли қирғизнинг бошидаги оқ қалпоқ.
Ям-яшил водийларда сон-саноқсиз оқ ўтов
Қирғиз халқин қалбидай бегубору тоза, пок.
Эй қадим Осиёнинг абадий ёш ўлкаси,
Ялангтўш ва меҳнаткаш ўзбек билан инисан.
Қирғизларда женгайдир ўзбекларнинг бекаси,
Шошу шараф осмонин чақнаган чақинисан.
Бутун дунё билади ижодкор Чингиз номин,
Азамат халқ, шуҳратинг бундан ҳам бўлсин зиёд.
Не ажабми, барҳаёт Гафур Гулом каломин
Қирғизлар ҳам унутмай: айлаб турган бўлса ёд.
Чорвадорсан, ботирсан — қўлда қўбининг билан,
Пахтакорсан, ишчисан, дарёни бурувчисан.
Роса термилиб боқсанг шу қийиқ кўзинг билан
Куппа-кундуз кунда ҳам юлдузини кўргувчисан.
Шу бепоён ватаниннг бағрида тенг фарзандмиз,
Завқ олурмиз баробар замона куйларидан.
Азал-абад ҳамдаммиз, азал-абад дилбандмиз,
Салом келтирдик сенга Спрдарё бўйларидан.
Кетмасин бошимиздан асло бахт беланчаги,
Янграсин дўстлик куйи, янграсин шеър, тарона.
Бор бўл, эй Қирғизистон — қуёшнинг келинчаги,
Бор бўлсин мангуликка Ленин тузган замопа.

Кузак шамоллари эдилар яна,
Сокни юрагимда туйгулар қўзгаб.
Келгил, паривашим, келгил жимгина,
Келгил самолардан мезонга ўхшаб.
Оқшом туманида кезайлик хушҳол,
Тўнган юлдузларга боқайлик тўйиб,
Шивалаган ёмгир, дайдиган шамол,
Майли, изимизни кетсинлар ювиб.
Боғларда хазонлар шовиллар қуюқ,
Улар соялардир, жонгинам, фақат.
Улар билмайдилар, билолмаслар, йўқ,
Нақадар буюқдир бизнинг муҳаббат.
Поёнсиз оламга боқайлик сўзсиз,
На ҳасрат, на сўзнинг бордир кераги.
Бизнинг теграмизда ёнаётган куз
Қайси бир ошиқнинг сўнган юраги...

ИЛТИЖО

Юзларишги майлига яшир,
Керак эмас, нозлар, имолар.
Гўзалликнинг қошида ахир
Чўкка тушган ҳатто Фудолар.

Кимга фойда беҳуда жунун
Ва дунёга гавго солишдан.
Айрилиқдан қўрқмасман бу кун,
Мен қўрқаман севиб қолишдан.

УРМОН

Яланғоч, сарғайған, кимсәсиэ ўрмон,
Бошингда чарх урар кузги довуллар.
Сенинг япроқларинг эса беармон
Баҳор қўшиғини айтиб шовуллар.

Арчазор ортидан сайрар бўғиқ қуш,
Уфқлар сўнгида қора бир рўё.
Узоқ-узоқларда ғамгин ва бехуш
Чўзилиб ётибди улкан бир дарё.

Ўрмон қўйнидадир сеҳр ила жоду,
Бундадир хаёлнинг сокин онлари.
Нақадар сулувсан, нақадар инжу,
Эй, сен, шимол юртин чўнг ўрмонлари.

Сенинг қучоғингда оқшомлар майин —
Туйдим туйгуларнинг соз напъасини,
Заъфарон зулфингга тақиб кетайин
Олис чўлларимнинг бинафшасьни.

ҚУТЛОВ

Йиллар ўтаётпр пояма-ноя,
Йиллар — умидларга оташни чарог.
Замон-ку фазода билмас ниҳоя,
Ўтган фурсатлар ҳам қайтмагай бироқ.

Умрдан йил ўтса, яширмоқ нечун,
Юрак симоб янглиг титрагай ҳар гал.
Устоз лутф этгандай, ҳар фурсат учун
Қудратли қўл билан қўяйлик ҳайкал.

Кечган ҳар онингга назар солсанг гар,
Шоирнинг шоҳ сатри раводир балким.
Олтин уйди ахир фазолар қадар
Менинг бобо юртим, азамат халқим.

Ҳали офтоб ишга шимармасдан енг,
Ҳали Зухро кўкдан боққанда яккаш,
Туманли далалар қўйнида кездинг,
Менинг сингилгинам, мунис, жафокаш.

Сенинг меҳнатингдан тупроқ очиб зар
Ватаним беқиёс бўстон бўлгуси.
Сенинг шавкатингни ёзаверса гар,
«Шоҳнома» янглиг бир дoston бўлгуси.

Мадҳу санолардан хижолат каби
Қизларнинг ёноғи ёнади гулгуң,

Бу кўҳна оламнинг ҳар тўрт тарафи
Не ажаб қутласа сизларни бугун.

Бунчалик шон-шуҳрат учрамас тайин
«Мишг бир кеча»ларнинг афсонасида.
Юртим, сени яна қутлаб қўяйин
Қутлуғ Янги йилнинг остонасида.

Мангуллик водийси узра билмай ҳад
Йиллар-ку югурик ел каби ўтгай.
Халқим, юксалавер офтобдай баланд,
Қутлуғ замон сенга елкасин тутгай.

Сенинг шавкатингни улуғлаб юрсин
Буюк анжуманлар, олтин сатрлар.
Тегарангда лол қотиб, бош эгиб турсин
Ўтган ва ўтажак йиллар, асрлар.

МЎМИН МИРЗО

Ҳазрат Навоийнинг назари тушган,
Юрагида балки шеър қони жўшган,
Гунчадек қалбида оҳи увншган
Мўмин Мирзо, укам, сени ўлдирдилар.

Қўлингга солмишлар тилладан занжир,
Шаҳзода йиғитга ҳурмат бу, ахир!
Бу нечук қабоҳат, бу нечук таҳқир,
Мўмин Мирзо, укам, сени ўлдирдилар.

Гўрингда ўт ёнгул амирлар худбин,
Билганлар на номус, на виждон, на дин,
Майпараст бобонг ҳам букибди қаддин
Мўмин Мирзо, укам, сени ўлдирдилар.

Сенга салтанатнинг қандай дахли бор,
Сен-ку маъсум гўдак, покиза дилдор,
Олим бўлармидинг, балки санъаткор,
Мўмин Мирзо, укам, сени ўлдирдилар.

Укам, ёвузларнинг топганлари шу,
Ўз ўглини ит бўлиб қопганлари шу,
Ўз қалбини кафавлаб ёпганлари шу,
Мўмин Мирзо, укам, сени ўлдирдилар.

Топганлари заҳар, тўкканлари қон,
Қандай замон экан, дўстлар, у замон.
Болам деб, оҳ чекар Бадиуззамон,
Мўмин Мирзо, укам, сени ўлдирдилар.

Сен-ку йўқсан, аммо қотиллар яшар,
Ҳамон гўдакларга қилич қайрашар.
Қачон пок бўларкан булардан башар,
Мўмин Мирзо, укам, сени ўлдирдилар.

Беш юз йил берида эсладим бирнас,
Лекин бу беҳуда мотаминг эмас,
Қалбимни ўртади аллақандай сас...
Мўмин Мирзо, укам, сени ўлдирдилар.

НОМАЪЛУМ ОДАМ

У на шоир эди ва на машҳур зот,
Лекин дунё билан бир эди дарди.
У ҳам бошқалардай кечириб ҳаёт,
Шошиб ишга бориб, секин қайтарди.
Англарди дунёни у ҳам хўп терап,
Маънос боқар эди ботгувчи кунга.
Баъзида юраги ёнгани билан
Парво қилмас эди ҳеч қачон бунга.
У қабр устида сўзламади нутқ,
Табрик ҳам айтмади тўйларда хандон.
Ўлим бу — нишонга бориб теккан ўқ,
Тугилиш — шиддат-ла тортилган камон.
Шон-шуҳрат талашган турфа хил ғариб,
Шўрлик кимсаларга кулиб боқарди.
Юрмасди ҳар қайда илинж ахтариб,
Қалбида бир дарё гувлаб оқарди.
Бировнинг у билан бўлмади иши,
У ҳам дуч келганга очмади юрак,
Насаб, икир-чикир мол-мулк ташвиши
Уни этолмади зарра жонсарақ.
Лоқайдни дўппосла, деса эҳтимол
Унга ёнишарди нокаснинг бари.
Унинг кўзларида ёнарди беҳол
Йироқ юлдузларнинг сирли нурлари.
Оламнинг бу майда галваси нечун?
Бари ўтадиган, бари нокерак.

Тариқдай заминнинг устида беун
Яшаб ўтди шундоқ буюк бир юрак.
Қайдан келганди у? Билмади кимса,
Қабрга ҳам жимжит кириб кетди у.
Менимча, дунёнинг устида роса
Мириқиб қаҳ-қаҳа уриб кетди у.

НЕКРАСОВ ҲАСРАТИ

(Шоирни ўқиб)

Пушкин шеъри ҳали янгради мағрур,
Лермонтов чарақлар назм осмонида.
Шоир бўлиш қийин,
Шоир бўлиш оғир
Шундай буюкларнинг қаҳқашонида.

Шоир хаёлларга берилади, бас,
Ерёмушка йиғлар саҳар чоғида.
Фақат шоир бўлиш...
Бу ҳали етмас —
То кишан бор экан юрт оёғида.

Нечун кулфатларга тўла бу ҳаёт,
Нечун мужик ҳолия бўлмайди куйлаб.
Сўнгсиз ҳасратларга кўмилган бу зот
Кезади кимсасиз Петербург бўйлаб.

Некрасов ҳасрати, о, рус ҳасрати,
Поёнинг бормикан, ҳаддинг бормикан?
Сенсан — бу аёвсиз Сибирь даҳшати
Ва мужик қалбига санчилган тикан.

Шоир қаламида ҳасратлар қат-қат,
Шоирни чулғайди ўйлар дафъатан.
Яшаб қолармикан шеърим оқибат?
Озод бўлармикан нотавон Ватан?

**Пушкин шеъри ҳали янгарди мағрур,
Лермонтов чарақлар назм осмонида.
Шоир бўлиш қийин,
Шоир бўлиш оғир
Бундай буюкларнинг қаҳқашонида.**

* * *

Келдим қошигизга чопп, эптикиб,
Майсага бурканган тоғ этаклари.
Уч ой иўлингизда ётдим кўз тикиб,
Эй, баҳор бекаси — май чечаклари.
Гарчанд юрагимга гул рухсоридан
Хазон япроқлари энди яқинроқ.
Ҳар нечук қиш фасли тунд дийдоридан
Жажжи капалакнинг васли ширироқ.
Қалдироқ гумбурлар юксак тоғларда.
Чилтор қилларидай таралар ёмғир.
Шамол шовиллайди қадим боғларда,
Буюк кўҳна дунё кўпчийди оғир.
Мен унинг қўйнида кездим сабодай,
Қорлардан лоларанг оловлар ёқдим.
Бир зум шаҳаншоҳлик теккан гадодай,
Умр ўтар, дедиму дунёга боқдим.
Қучоқ оч, дилбарим, шу гул наҳорга,
Туманли туйгулар босмасин оғир.
Илтифот қилмасак жажжи баҳорга,
Нуроний куз бизни сийламас ахир.

МАКТУБ

Ғазаллар тўқирдим сенга бир замон,
Қўшиқлар айтардим тунлар бошингда.
На чора, ушбу кун ўзга бир инсон,
Ўзга бир муҳаббат турар қошингда.
Эшитдим, хазонли боғларда танҳо
Ўтказар эмишсан сокин пайтларни.
Саргайган дафтаринг варақлаб гоҳо
Такрорлар эмишсан маҳзун байтларни.
Мен ҳам тонглар баъзан йўлга қарайман
Мунаввар қуёшга кўксимни очиб.
Сенинг хаёлингдан мадад сўрайман,
Сенинг хаёлингга бораман қочиб.
Лекин қутулмоқ йўқ ҳижрон дастидан,
Фақат қалбимизда бардош ва сабот.
Дунёда жамики ҳислар устидан
Қаҳқаҳа уради қадим бу ҳаёт.
Надомат нимага ва афеус нечун?
Оламда неки бор ўчар бешафқат.
Бизнинг вазифамиз кўникмоқ беуц,
Бизнинг вазифамиз унутмоқ фақат.
Йиллар ўтиб кетар такрор ва такрор,
Ёшлик ҳам ўтади бенишон, бесас.
Лекин ўша чоқ ҳам хўрсиниб, бир бор
Севгандим, набирам, дея олсак бас...

ЧОРЛАШ

Дўсти ғариб кел, қўлингни тут,
Юрагингда ёқай аланга.
Кел, бир зумга дунёни унут,
Кўтарайин сени баландга.
Пастда қолсин нобакор хилқат,
Пастда қолсин танбал булутлар.
Юрагингда чақнасин фақат
Ёруғ хаёл, самовий ўтлар.
Юксакларда чарх уриб айлан,
Руҳинг мангу турсин ёришиб,
Ўлганда ҳам вужудинг билан
Кетмагайсан ерга қоришиб.

ЕЛҒИЗЛИК

Кўкда ой кезади бесару сомон,
Йироқ замин узра ташлаб ҳоргин из.
Мана, ўтса ҳамки неча минг замон.
Кўкда ой танҳодир, кўкда ой ёлғиз.
Одамлар моҳтобга яйраб қарашар,
Елғизлик негадир ойга ярашар.

Кўкда қуёш кезар, у мунис она,
Миллиард юлдузларнинг шамен талъати.
Юлдузлар бўлса ҳам гарчи парвона,
Елғизлик бўлибди лекин қисмати.
Ҳар нечук офтобнинг йўриғи бошқа,
Елғизлик ярашар она қуёшга.

Боболар гоҳида ўкинчада қолиб,
Шоҳларнинг помига нома битганлар.
Инсонлик шарафин хотирга олиб,
Тангрининг ёдини зикр этганлар.
Деганлар боқиниб сирли самога:
— Елғизлик ярашар фақат худога.

Мен на ой, на қуёш, на ер, на само,
Шуълага интизор гиёҳдай ўедим.
Елғизлик ҳасратин тортмайлик асло,
Бор бўлсанг, ёдга ол мени ҳам, дўстим.
Елғизлик ҳасратин кўрсатма, тақдир,
Елғизлик инсонга ўлим-ку, ахир...

СУВ

(Ҳазил)

Жуда ажойбдир инсон удуми,
У сувни жуда ҳам, жуда ҳам суяр.
Дейлик, бирор жойда ниҳол кўрдими,
Албатта, тагига сув қуяр.
Чанқаб келганда-ку бирор ташна лаб,
Албатта сув ичар, мириқар, тўяр.
Ортиб қолганин ҳам ҳатто авайлаб
Эгнидан ё бошидан қуяр.
Сув омборларин-ку айтиб ўтирмай,
Инсон бундай ишни жойига қўяр.
Учраган пучмоқни ковлаб эринмай,
Албатта, у ерга сув қуяр.
Хўш, ундан кейин-чи,
Хўш, ундан кейин,
Инсон сувдан яна қандай завқ туяр?
Бекор қолганида, баъзида секин
Бир-бирин тагига сув қуяр.

ҲАНГОМА

Қор ёгарди бўралаб,
Қолишмасди довулдан.
Тўйга айтиб кетишди
Шундоқ қўшни овулдан.

Йўлга чиқди икки чол,
Тўйга бориш қарз, бешак.
Бирови отга минди,
Бирови минди эшак.

Қор-чи ҳамон ёгарди,
Ёгар эди гушиллаб.
Йўлни эшак бошлади,
От эргашди лўкиллаб.

Гапга тушди икки чол,
Суҳбат у ёқ-бу ёқдан.
Ўтган-кетган, баланд-паст,
Гоҳ калла, гоҳ туёқдан.

Суҳбат деган саз нарса,
Қолмасанг бас сургашиб.
Йўргалар эшак ҳамон,
От боради эргашиб.

Аста-секин кун қайтар,
Уфқларда ўчган ранг.

Қор оралаб қайдадир
Бир юлдуз чақнар аранг.

Чоллар-чи, ҳамон йўлда,
Суҳбат ўша-ўшайди.
Бири деди:— Оқсоқол,
Кун ботганга ўхшайди.

— Йўғ-э, уста,— дер бири,—
Кўздан қолибсиз буткул.
Тўрт чақирим овулга
Наҳот юрсак бир кун йўл.

Аммо бу гап рост эди,
Юлдузлар чақнар бот-бот.
Олдинда эшак борар,
Орқада лўкиллар от.

Овулдан-чи, дарак йўқ,
Оппоқ эди қир-қия,
«Адашиб кетдикмикан,
Куппа-кундуз кунни-я?»

Гап босдими ё гафлат,
Тавба, бу қандоқ ўйин?»
Қор тиндию чолларнинг
Ичига кирди қуюн.

— Қора қишда тўй қилмай,
Баттар бўлгур нокас, гов.
Баччагарнинг аслида
Феъли совуқ эди-ёв.

Қайдадир чўзиб-чўзиб
Увлаб қолди-ку қашқир.

Ким ҳам, айтинг, бундай чоқ
Ташвишга тушмас ахир?

Хусусан, кексайганда
Хафа бўлиб кетасан.
Айтайлик, ўша қашқир
Ғажиб кетса нетасан?

Қора совуқ тиш қайраб
Қовургани эзарди.
Кенг сайҳонда икки чол
Йўл ахтариб кезарди.

Йўл қаёқда, тўрт тараф
Қалин, оппоқ қор эди.
Энг баттари — совуқда
Жон сақлаш душвор эди.

Қайтай деса изига —
Белги ҳам йўқ, из ҳам йўқ.
Қалтирайди икки чол,
Таскин ҳам йўқ, сўз ҳам йўқ.

— Не бўлса ҳам топширдик
Яратганнинг ўзига!
Таваккал деб от бошин
Қайирдилар изига.
Пешонада борини
Кўрар инсон деган зот.
Йўл солдилар қайгадир
От бошин қўйиб озод.

Бир кор-ҳол бўлмай энди
Уйни топиб борсак бас.
Сургалади от ҳорғин,
Орқада эшак бесас.

То тонггача икки чол
Юрди, турди, суринди.
Узоқларда бир маҳал
Қора нарса кўринди.

Бўготи бор, ҳайтовур,
Ухшаб турар қишлоққа.
«Худога минг шукур», деб
Юрдилар ўша ёққа.

Туман нчра дов-дарахт
Турар эди ялтираб.
Тонгга яқин қишлоққа
Киришдилар қалтираб.

Тугаганди бардош ҳам,
Тугаганди бор сабот.
Етмай бир дарвозага
Тўхтаб қолди шўрлик от.

— Жой сўрайлик, нарёги
Бир гап бўлар, оқсоқол,
Қамчин билан тақа-туқ,
Дарвозани қоқди чол.

Изгирин-чи, изгирди,
Еру кўкда ҳорғин тус,
Бир кампир чиқди шу тоб,
Қўлида хира фонус.

Сўз бошлади чол титраб,
Ҳалқумига келиб жон:
— Бир кечага бизларга
Жой берсангиз, янгажон.

Қора қуюн чарх уриб
Қўз олдини тутарди.
Кампир келиб яқинроқ
Фонусини кўтарди.

— Ҳой, сенми бу, ер юткур,
Имонингдан кечдингми?
Алжирайсан ё тўйда,
Ароқ-пароқ ичдингми?

Алқисса шу: от йўлни
Уй томон бурган экан.
Чол-чи, ўз кампиридан
Жой сўраб турган экан.

* * *

Болалик йилларим элайман оз-оз —
Босиқ уйқу ичра ётганда олам,
Тонглар қулогимга келарди овоз;
«Ғафлатда ётмагил, эркатой болам».
У жажжи баҳорнинг шўх саси эди,
У мунис опамнинг нафаси эди.

Йиллар ўтди, бир оз улгайдик, бу кун
Ватан хизматига бир қадар дастёр.
Олам ташвишидан юракда тўлқин,
Ватан қудратидан қалбда гурур бор.
Энди сен чорласанг, токи танда жон,
Лаббай деяжакмап, Ватап — онажон.

САОДАТ

Механизатор Саодатга

Токи голиб экан музаффар ўлка
Шаънингга шеър айтмоқ шоирга одат.
Бу гулшан водийда ўзингсан бека,
Эй, менинг пахтакор синглим Саодат.

Сирдарё бўйида мезон ялтираб
Ажиб хаёл билан банд бўлмиш кўнгил
Ва лекин бу сафар мен сенга қараб
Йўндим қаламимни меҳнаткаш сингил.

Ўзбекнинг минг йиллик одати эрур
Она деб, сингил деб чекмаклик малол.
Қалбимни не учун босмасин ғурур,
Қаршимда сен турсанг етук, барқамол.

Шоён меҳнатингнинг нишонаси бу —
Қора қошларингга қўнган чанг, ғубор.
Сувори экансан — заҳматинг эзгу,
Замона Барчини — меҳнаткаш, дилдор.

Юртинг голиб эса — толеинг балқсин,
Хипча қоматингда лоларанг тасма.
Айтгил Муборакка, ошга ўт ёқсин,
Айтгил Софияга, келтирсин ўсма.

**Шаддод Асибаю дилдор Анзират,
Айтгил, чилдирмасин айласин тайёр.
Юлдузлар базмида ой ҳам бир зийнат,
Даврада Фарҳодинг турсин бахтиёр.**

**Зафар айёмида чехралар гулгун,
Тушин даврангизга кўк юлдузлари.
Таҳсин, ташаккурим сизгадир бу кун,
Эй, она юртимнинг она қизлари.**

МУАЛЛИМ

Муаллим ҳақида сўзим ушбудир:
Муаллим камолот ичра кўзгудир.
Ўқидим Геродот, тарихни кўп бор,
Форобий, Дантени такрор ва такрор.
Барини ўқидим, лол қолди ақлим,
Барига устозсан ўзинг, муаллим.
Алишер қалбига солган сеҳр-файз
Сенсан, эй, муаллим, устоз Абул-Лайс.
Қутлуғ хонадонда қутлуғ калом бу,
Ҳамид Олимжон бу, Ғафур Ғулом бу.
Улуғ Ленин сендан топгандир таълим,
Сен шундоқ, азиз зот, азиз муаллим.
Рост айтсам, ўзингсан энг аввал даҳо,
Сен ҳаёт ганжида дурри бебаҳо.
Улуғ айёмингда шеърӣ калом бу,
Шогирдлар номидан қутлуғ салом бу.

ҚҰШИҚ

Қўшиқ учар эди кўкда беармон,
Учарди янгротиб осмон, уфқни.
Бадкирдор одамлар бир кун беомон
Ярадор қилдилар қўшиқни.
Мажруҳ турна мисол қулаб тушди у,
Шодлик қулаб тушди арипи аълодан.
Мана, минг йилларким қўшиқ серқайғу,
Ҳамон ҳасрат чекар ўша балодан.
Шикаста юрак бу чекмасин озор,
Жаҳон шоирлари турар қошида.
Чоллар дуо қилса, оналар бедор
Алла айтиб чиқар, унинг бошида.
Ҳаммасининг армони — соғайсин қўшиқ,
Заррин қанотидан чевилсин осмон.
Шодлик билан тўлсин тўрттала уфқ,
Кулги билан балқсин бу қадим жаҳон.
Бедор термиламан қўшиққа мен ҳам,
Майли, ҳасратида рангим сарғайсин.
Балки кўролмасмиз биз уни хуррам,
Болалар бахтига қўшиқ соғайсин...

ҚОЗОҒИСТОН

Улжасга

Тиниқ чашмалар бор ҳаддан зиёда,
Мовийдир Балхашнинг суви ҳам бироқ,
Бироқ, қозоқ халқини қалби дунёда
Барча чашмалардан кўра тиниқроқ.
Нур билан чўлғониб ётибди шоён
Буюк Олатовнинг кўркам келбати.
Олатов кўркамдир, лекин бу замон
Ундан ҳам кўркамроқ қозоқ савлати.
Қозоқ саҳроси — бу беадад саҳро,
Хаёлдай бепоён, чексиз ва йироқ.
Чиндан ҳам буюқдир бу саҳро, аммо
Қозоқ бағри эса ундан ҳам кенгроқ.
Шундоқ ажиб юртсан, жон Қозоғистон,
Қардошим, қурдошим, бовурим азал!
Буюк Шарқ қўйнида бахти нурафшон
Ўзбек диёридан саломим бу гал!
Бирдир элимизнинг оташ каломи,
Бирдир бошимизда порлаган байроқ.
Бирдир элимизнинг насаби, номи,
Бирдир кўкимизни ёритган чақмоқ!
Абай ҳикматию, Навоий сози
Кўркам хонадоним муаттар этган.
Буюк замонага бўлсин тавозе,
Удир бахтимизни баробар битган.
Дийдор бошлаб келди, қани узат қўл!
Улжасим, жўлдасим, дўстим, қарогим!
Таъзим, эҳтиромим айлагил қабул,
Эй улкан қозогим, улкан қозогим...

ҚОЗОҒИСТОН ОҲУСИ

Кўкчатовда кўк камзулли бир оҳу кўрдим,
Таажжубки, оёғида қизил этикча.
Кўв узолмай узоқ маҳал термилиб турдим,
Сўнг изидан кетавердим бошим эгикча.
Шўх, чиройли сўқмоқларда қадам-бақадам,
Ўқ етмасга қадар чиқдим изидан бориб.
Оҳу эмас, афсонага дуч келдим шу дам,
Во дариго, қайтиб тушдим чарчаб ва ҳориб.
Ойнакўлга бориб қолдим айлаб мен шитоб,
Кўк камзулли у оҳуни излаб сарсари.
Ойнакўлнинг тубида ҳам кўринди шу тоб
Оҳу эмас, Ўлжас шеърин тоза мавжлари.
Сайёҳликнинг ўжар қалби тутиб қўлимдан
Кетавердим, кетавердим сарсон-саргардон.
Мовий кўллар, чўнг ўрмонлар чиқди йўлимдан,
Оҳ, бунчалар кенг экансан, жон Қозоғистон.
Излайвериб, ҳориб бўлгач оқибат бир тун
Кўк тепага чиқиб олиб ўй сурдим узоқ.
Олмаота чарх урарди теграмда бутун,
Сўзласанг-чи, бу қандай ҳол, муҳтарам қозоқ?
У мен кўрган оҳу қани, қайда у жайрон,
Қайси жойни макон этган у нозик ниҳол?
Дедиларки, қозоқ элин кезабер ҳайрон,
Ҳар қайда ҳам у бир карра кўргазгай жамол.
У Абайнинг армонидир — нозланиб турган,
У Олатов сулувининг мақоми эрур,
Кечагина нортуяни қувалаб юрган
Қозоқларнинг карашмали илҳоми эрур.

СОҒИНЧ

Парчагина булут,
Чексиз осмон,
Адир ортидаги ёлғизоёқ йўл...
Барча ташвишларни унутиб, шодон
Қайтгим келаётир қошингга буткул.
Қисмат майин ичдим — аччиқ ва тахир,
Туйдим эҳтироснинг самовий кучин.
Дунёда одамзод яшамас, ахир,
Фақат иродасин синамоқ учун.
Парчагина булут,
Чексиз осмон,
Адир ортидаги ёлғизоёқ йўл...
Барча ташвишларни унутиб, шодон,
Қайта олсам эди қошингга буткул.

ЯХМАЛАК

Қизим Шоирага

Яхмалак отасан, шодон қийқириб,
Овозинг жаранглар биллурний боғда.
Қизим, болаликнинг фаслига кириб,
Илк бора яхмалак отдинг шу чоғда.
Илк бор ҳаётингда қор сайлидир бу,
Изингдан шуъладек югурар кўзим.
Қўрқма, полапоним, чекмагил қайгу,
Йиқилсанг турғизиб қўяман ўзим.
Оппоқ қор қўйнида нуроний олам,
Қучоги бувингнинг бағридек юмшоқ.
Яйраб қол шу мунис оғушда, эркам,
Ёруғ дунё сенга қучоқ очган чоқ.
Яйраб қол, майли, шу кумуш майдонда,
Яйраб қол, чойшабин йиққунча фалак.
Чунки, она қизим, ёруғ жаҳонда
Равон йўл битта шу: бу ҳам яхмалак.
Ҳали улғаярсан, униб-ўсарсан,
Гапларим маъносин англарсан ҳали.
Олис яхмалакни эслаб қўярсан
Йўллар машаққатин тортган маҳали.
Ҳозир-чи, кезавер, майли, бепарво,
Мурғак юрагингда ғусса тутмагин.
Бахтинг бутун бўлсин, қизгинам, аммо
Дунёдан яхмалак отиб ўтмагин.

Пиманки ёзма касалхопада —
У сўнгги ишингдек туюлаверар.
Ғалати туйғулар кезар дунёда,
Ҳаммаси миянгга қуюлаверар.
Гоҳо ваҳималар бағрингни тилиб
Роса чўчитади, юришмас ишинг.
Лекин нагоҳонда эшик очилиб
Кириб келиб қолар дўст ё танишинг.
Яна олам ёруг, юракда ғулу —
Хонанг сеҳрли бир нурга тўлади.
Жуда оддий гапдир бир қарашда бу,
Лекин қўшиқ қилиб айтса бўлади.

НАСИҲАТ

(Ҳазил)

Насиҳат тинглаймиз умрда қанча,
Ҳатто баъзисини тортолмайди от.
Дўстлар, насиҳатнинг ўрни бўлакча,
Ўгит берар ахир шу билан ҳаёт.
Мен ҳам ўз-ўзимга анчадан буён
Насиҳат беряпман қатъий, бешафқат.
Чунки, бир насихат тинглаган замон
Эсдан чиқиб кетар ўзга насихат.

ДЕҲҚОН БОБО ВА ҰН ИККИ
БОЛАКАЙ ҚИССАСИ

(Болалар учун)

Деҳқонбобо Москва
 Сафаридан қайтарди.
 Учқур поезд «тақа-туқ»
 Қўшиғини айтарди.
 Нима узун дунёда?
 Йўл узундир, албатта.
 Боз устига «почтовой»
 Тўхтар ҳар бир бекатда.
 Кўз олдидан бирма-бир
 Ұтарди набиралар.
 Кичкинтой Зарифаю
 Қаҳрамон, Нодиралар.
 Шу чоқ қўшни вагондан
 Шамол каби гуриллаб,
 Ұн иккита болакай
 Келишди-ку пириллаб.
 — Бобо, биз ҳам сафардан
 Елмоқдамиз,— дедилар.
 — Ҳозир-чи, суҳбат учун
 Келмоқдамиз,— дедилар.
 — Танишайлик, аввало,—
 Деди кулиб доно чол.
 Болалар ҳам, албатта,
 Қулоқ солишди дарҳол.

— Қани, айтинг-чи, бир-бир,
Ўсган жойингиз отин.
Билармисиз, болалар,
Ўлкангизнинг ҳаётин?
Қўл кўтарди бетўхтов
Биринчи бўлиб Анвар.
Деди:— Шаҳримиз Тошкент
Ўлкада пойтахт, раҳбар.
— Мен Оролнинг бўйида
Ўсганман,— дер Матмурод.
— Бобом балиқчи донгдор,
Мўйноқда чиқарган от.
Бир чоғ Мадамнижоннинг
Илҳоми ҳам жўшди-ку,
Пахтакорлар дарғаси
Андижонни қўшди-ку.
Фарғонанинг номидан
Йўлдошали айтди сўз.
Наманган боғларини
Фаттоҳжон қилди кўз-кўз.
Хоразмни Одамбой
Мақтаб қолди йўлакай.
Беруний бобосини ҳам
Эслаб қўйди болакай.
Лапас деди:— Жиззахда
Чўлқувар менинг отам.
Орзумдир богбон бўлиш
Ҳам пахтакор чинакам.
— Ниятингга етгайсан,—
Деди унга Сўнагул.
— Мана бизнинг томонлар
Мирзачўлмас, Мирзагул.
Бирдан гапга қўшилди
Қашқадарёлик Жовли:
— Пахта экамиз бизлар
Сурхон билан бир ҳовли.

Когонлик қиз Зевархон
Сухбатга бериб оро,
Деди:— Олтинга кондир
Бизнинг қадим Бухоро.
Охири тилга кирди
Самарқандлик Ҳакимжон,
Деди:— Бизнинг шаҳарни
Билади бутун жаҳон.
Дехқонбобо жилмайиб:
— Қувноқлар, балли,— деди.
Ватанингиз бепоён,
Билгайсиз ҳали,— деди.
Сиз атаган ҳар бир жой
Битта бўстон бўлади.
Ҳаммасини қўшсангиз,
Ўзбекистон бўлади.
Шу кунларда ўлкангиз
Кирди роса элликка.
Қардошлар қаторида
Етишгансиз тенгликка.
Сухбатни бошланг, қани,
Келибсиз атай буён.
Болакайлар бобони
Саволга кўмди шу он.
Тўхтатамиз қиссани
Шу келган еримизда.
Қолганини ёзамиз
Кейинги шеъримизда.

ҚАСОСКОР ҲАҚИДА БАЛЛАДА

(«Қорақум» фильми учун ёзилган)

Сахро оташида қоврилар гуллар,
Чарх урар бошида маҳзун булбуллар,
Гулшанга қаҳрингиз сочманг, эй, чўллар,
Сизнинг ўзингизни ёндирар қасос.
Қон йиғлар ярали оҳу боласи,
Фалакка чирмашар ғамгин воласи.
Ҳаққа етганида унинг ноласи
Сайёдни қонига қондирар қасос.
Шамширга қўлинг чўз, титрама, эй, жон,
Рақиблар устига от сол беомон.
Номусу ор учун жангга кир, ўғлон,
Тоғларни ўзидан тондирар қасос.
Қўлида ғамгин соз — куйлайди бахши,
Ҳасратга тўлмасин бу эллар дашти.
Адолат йўлида кимки адашди,
Сойларни қон билан тўлдирар қасос.
Қисмати хору зор ўтди боболар,
Ажал шамширини тутди боболар,
Бир-бирин қонини тўкди боболар,
Муҳаббат гулларин сўлдирар қасос.
Бу мунгли қиссага шулдир интиҳо,
Қасос деб оламни босмасин бало.
Бўлса гар дунёда адолат, вафо,
Хайру саховатга йўл берар қасос.

ГЕНЕТИКА

Мен ҳам яшайман ўз замонимда,
Давримдан қайга ҳам тушардим йироқ
Ва лекин билмадим, менинг қонимда
Қайси бир бобомнинг хислати кўпроқ.

Барчага баробар мерос бу башар
Отадан қош-кўзни олган ўғилдек.
Билмадим қонимда қай аждод яшар,
Балки Бобо Кайфий, балки Улугбек.

Тунлар қулоғимга чалинар элас
Тулпорлар кишнаши, отлар гурроси.
Балки Муқанна бу — тиниб-тинчимас,
Балки Панипатда Бобур урҳоси.

Балки танглайимни кўтариб кетган
Дарбадар бир ошиқ ва ё сарбадор.
Балки бирор бобом шаҳаншоҳ ўтган,
Балки вужудимда дарвеш қони бор.

Мен яхши англайман, мозий не демак,
Тарихда ҳар кимнинг бор ўз замони.
Лекин танимизда кезар-ку бешак
Олис боболарнинг минг йиллик қони.

Нечоғли сабот бор ёвқур Широқда,
Эрйигитов тўпа кўксин босар жим.

**Раҳимов ганимга тапшланган чоқда
Алпомиш шиддати пайқаманган ким?!**

**Оҳу боласи бу — оҳудай боққан,
Шерваччада эса шернинг шиддати.
Авлодлар қонида минг йиллаб оққан
Буюк боболарнинг турфа хислати.**

**Неки эзгулик бор жаҳонда пойдор
Жойлаб ола билдик барчасин қонга.
Асрлар сўнгида толе келиб ёр
Фарзанд бўла билдик буюк замонга.**

**Сингди руҳимизга, мангу барҳаёт
Алишер шеъри-ю, Пушкин баёти.
Сингди руҳимизга голиб ҳиссиёт —
Жасур Матросовнинг тенгсиз саботи.**

**Сингди қонимизга шу оташ дунё,
Сингди қонимизга муҳаббат, ғазаб.
Йироқ авлодларга бизлардан аммо
Қай бир хислатимиз қоларкин, ажаб?**

**Нима қолар экан? Қай эзгу тилак,
Қай ҳис, юракларда тополган камол?
Йироқ авлодларга бизлардан мерос
Қолар курашларда тобланган хаёл.**

**Шу ёвқур асрда яшадик рўй-рост,
Ранжу балолардан ҳайиқмай тақир.
Йироқ авлодларга бизлардан мерос
Буюк бардошимиз қолгуси ахир.**

**Яшадик шу рангин дунёда масъул,
То эллар кўз ёши бўлмасин чашма.**

**Ўзни бағишладик курашга буткул,
Демакки, яшадик оромга ташна.**

**Ташна яшадик биз меҳрга мутлоқ,
Ишққа, муҳаббатга ташна ўтдик биз.
Гоҳ эса қуёшдек порлоқ ва йироқ
Ҳаққа, ҳақиқатга ташна ўтдик биз.**

**Ташна яшадик биз нурга, зиёга,
Қаси кетмоқдасан, эй учқур замон?!
Оқибат бел боғлаб келди дувёга
Бизнинг асримизда коммунист инсон.**

**Тўфон, қасирғалар қочар-ку ҳали,
Кечади авлодлар қатор, галма-гал.
Балки оро топиб башар сайқали,
Тугилар энг олий инсон, мукамал.**

**У ўзин танигай шунда дафъатан,
Тўфон, қасирғалар босириқ бир туш!
Шу буюк сайёра — ягона Ватан,
Инсон ўз бахтидан ўзи ҳам сархуш.**

**Мунис нигоҳини қадаб қуёшга
Турар у нурдай пок, ишқдай безавол.
Кечмиш камолотин кўтариб бошга,
Йироқ асрларга кўз тикиб хушқол.**

**Турар у гўдакдай бегубор кулиб,
Балки кулгиси ҳам биздан мерос бу.
Риштаи жонида бир зарра бўлиб
Бизнинг ҳам қонимиз гупургай, рост бу...**

**Боболар дунёдан ўтдилар шундоқ,
Биз ҳам етукликка бўлмадик тимсол.**

**Лекин сен бўларсан бокира мутлоқ,
Лекин сен яшарсан фаришта мисол.**

**Каҳкашон сайрида ҳур қуёш билан
Кезарсан то абад шодумон, хуррам.
Лабда табассуму кўзда ёш билан
Сенга талпинман, буюк набирам...**

ДЕНГИЗГА

Йўлим бошладн то кездим дала-тоғ,
Кездим не юртларни — чиройи тенгсиз.
Насиб этган экан сен билан бу чоғ,
Илк бора рўбарў келдим, эй денгиз.
Саҳройи ўзбекман, толеим кулиб,
Муқимман, ўз юртим билан ҳаётман.
Ва лекин, дунёда шамолдай елиб,
Денгиздай кенг қалбни ахтарган зотман.
Қалбим очай дейман сенга ушбу чоқ,
Лекин тинглармидинг, баҳри беомон.
Менман бу — қошингда зарра бир ушоқ,
Сен — кўкка шаъшаа ташлаган уммон.
Нени англар эдинг, сен-ку бир хилқат,
Миллиард туйгулардан қотган шарора.
Сенга дил очмоқ ҳам фол кўрмоқ фақат,
Инсон ўз қалбини англаса зора.
У соҳир ҳислардан кечди беомон,
Афсунгар туйгулар бўлганлар ғойиб.
Бешафқат тафаккур асри бу замон,
Ғариб дейми уни ва ё ғаройиб.
Унинг пойидадир замин — зироат,
Унинг пойидадир ҳаттоки само.
Қайда шеър? Қайда сир? Қайда синоат?
Қайда Мажнун учун дашти Карбало?
Денгиз, таниб олгин уни бир карра,
Ҳазрати инсондир — ўзи қўйган от.

Денгиз, шеър эмассан, энди сен зарра,
Сен — пўлат занжирлар забтидаги зот.
Ҳа, буюк шоврлар қадами ўчган,
Ҳеч ким мавжларингдан ўқимас туйғу.
Хитобмас тўлқинлар бағрига тушган,
Қайси бир балиқчи ташлаган тўр-ку.
Фарзандман шу буюк асримга бешак,
Мен ҳам унинг учун дилини ўртарман.
Оҳ, лекин кўксимда ёнган шу юрак
Бир кун тош қотмаса дея қўрқарман.
Олис уфқларда ёнган бу маёқ,
Афеус, мен учун ҳам хаёлмас асло,
Бўронлар қалбимга солмагай титроқ,
Иўқдир мен учун ҳам сеҳр ила рўё.
Тўшлар гумбурлаши, ваҳшат садоси,
Қутқуларга тўлган ушбу кун замон.
Ташландиқ ушоқнинг бўлиб гадоси
Тўп-тўп чағалайлар оҳ чекар нолон.
Юлдузлар ёнади, офтоб чарақлар,
Кукунга айланар вужуд ҳам, аммо
Яралган эканки Инсон бир вақтлар,
Наҳот туйғудан у бўлгай мосуво?!
Сарсон, соҳилларда тентираб яна
Ўйга ботармикан берух ошиқлар?
Денгизлар уфқига боқиб мардона
Куйлармикан ҳеч ким ўтли қўшиқлар?
Мовий далаларда ўзни унутиб,
Шабнам ичра кезса малла ранг тойчоқ,
Фазогир Миррихнинг меҳридан кечиб
Боқармикан унга энтикиб, муштоқ?
Улуг илоҳасин — тилсиз жамолин
Унутиб қўймасми бир кун одамзод?
Буюк насибасин — тенгсиз хаёлин
Шу буюк тафаккур этмасми барбод.
Илҳомнинг дилимда, хайр, эй денгиз,
Гарчанд висолнингдан асло қонмасман.

**Лекин ёшлигим ҳам ўтар-ку эсиз,
Бир вақт ёнганимдай балки ёнмасман.
Балки сайр этгали мавжларинг бўйлаб,
Тагин қайтажакман, эй ошно уммон.
Сен-чи, куйлайвергин ҳамиша гувлаб,
Инсонлар қалбига солиб ғалаён.**

АЛЛОМА

Бирор жойда топилса ногоҳ гавҳар донаси,
Чўнтаги тешик ҳар ким даъво қилган ҳамиша.
Мен ҳам орзу этардим, яхши ном баҳонаси
Мени ҳам ёдга олса гайри эл, шуҳратпеша.

Қаича буюк зотларга макон бўлган Хоразм,
Ўтган, кетган тарихинг барчага кундай аён.
Сира ажаб эмасдир Машҳад ҳам айлаб базм,
Бир Қиёт фарзандига таъзимда бўлса жаҳон.

Қайтди буюк аллома ўз юртин қучоғига,
У боис қалбим яна гурур билан тўлибди.
Во ажаб, шундай бир зот ўз қадрин топмоғига
Унча-мунчамас, роса минг йил керак бўлибди.

Ҳолини билмаганга рўбарў келсанг агар
Қалбингдаги арслоннинг мўйловига чўзгай қўл.
Мен-ку, оддий инсонман, лекин шундай дам баттар
Ун минг йиллик гурурим қўзғалиб кетгай буткул.

Халқим, тенгсиз фарзандлар бергансану дунёга,
Зар қоғозга ишқибоз мурғдай устин ёпгансан.
Сўнг юз йиллаб фаромуш кўзинг тикиб самога,
Дафинаи ганжингни эслатишса топгансан.

Беруний бобомиз шу, исми ҳам Абу Райҳон,
Ба форси гуфтаам гар аз замони пур Сино.
Бу зотни етиштирган қадим шарқ, кўҳна жаҳон,
Кумуш соқол, тилла бош, асл қомусий даҳо.

Шарафан замондан боқадӣ у беписанд,
Буюк шарқ тафаккурин беназир хазинаси.
Мустабид Маҳмуд эмас хаёлини этган банд,
Билгисиз эллар шавқи, юлдузлар нашидаси.

Шунчалик бўлар ахир аллома деганлари,
Агарчи, қисмат чигал, ношукур ул замона.
Жавоҳир истеъдоднинг меваси бунинг бари:
«Осор-ул боқия»ю, «Ҳиндистон»у «Сайдана».

Ушоққина одамман, жуссам отамдан ҳадя,
Лекин майда ҳисларни ёқтирмас асло жиним.
О, буюк Шарқ, буюк Шарқ, сенинг шавкатинг дея
Не буюк фарзандларинг заҳмат чеккан бетиним.

Қайда улар? Қайси бир пучмоқларда бенишон...
Афеуски, ўз қадрини билмас доим одамзод.
Бу кун Абу Райҳонга таъзимда экан жаҳон,
Бу — буюк бобомизга замонадан бир имдод.

Довотим қуримади, мудом фахрия битай,
Энг улуг аждодлардан хаёлимга ёгсин нур.
Шундай зотларни берган халқимга таъзим этай,
Ғуруримга гурурдош замонга минг ташаккур.

БАЙРАМ ШЕЪРИ

Кун кеча устозларнинг шукрона шеърин ўқиб,
Инқилоб Ватанига таъзимда бўлган авлод,
Сира ажаб эмасдир ўзи ҳам ашъор тўқиб
Инқилоб шарафини айлаб қўйса дилдан ёд.

Мана шу чексиз осмон, чаман кета-кетгунча,
Беҳад кенгликлар аро осойиш топган Ватан.
Хаёлда маҳобатин бир чамалаб етгунча
Ажиб бир туйғу билан ҳаққирар дил дафъатан.

Манов Жайронхонадан олис Тувага қадар,
Хадрадан Арбатгача, Ушдан тортиб то Сибирь —
Бутун сайёра бўйлаб бўй таратган муаттар,
Шу Ватан бизникидир, шу Ватан бизникидир.

Бир кун туз ичган жойга қирқ кун саломдир жониз,
Оқибатли халқимда мақол бор шундоқ қадим.
Ушалса гар орзулар инқилоб бўлиб боис,
Нечоғ эҳтиром даркор, даркор нечоғлик таъзим

Жаҳонда Фурқат каби тентимадим бемурод,
Ватан тупроғин аммо кездим фарсаҳ-бафарсаҳ.
Каттакон Ватан меҳри этса дилни қанча шод,
Она юртим ишқи ҳам бахш этди шунча фараҳ.

Гарчи мен ҳам аямам дўстлардан ҳимматимни,
Агарчи жаҳон аро мен ҳам доим ўздекман.

**Ва лекин ёлбормадим ҳар кимдан қимматимни,
Унвои бошараф, яъни инқилобий ўзбекман.**

**Эринмай элтсанг агар битта пахта чаноқни
Жунглидаги овчи ҳам ўзбек деса, ажабмас.
Шу пахта обрўлади миллион деган саноқни,
Толасига халқимнинг юрак риштаси пайваст.**

**Йўлдоши содиқ эса, дўст бўлса сўл-соғида
Ингит ҳам тулпорини жабҳаларга бурибди.
Кенг Ватан қучоғида, дўстларнинг ардоғида
Халқим ҳам Октябрни байрам қилиб турибди.**

**Байрам чоғи байрамнинг шеъри ҳам ўзга мақом,
Ғолиблар гурунгида давра севар хандонни,
Фарзандлар сафида шод қутлайман ушбу айём,
Олтин узукда кўздек юртим Ўзбекистонни.**

МУЗАФФАР УЛКА

Озод Вьетнамга

Неча йил бу замин ўт ичра қолди,
Неча йил бурқсиди бу юрт самоси.
Неча йил дилларни ларзага солди
Мўъжаз бу ўлканнинг фарёд садоси.

Гарчи туғилмадим у ерда, лекин
Унинг иқболидан дил уйим обод:
Чунки, голиб келди оламда тагин
Қиргин урушлардан ҳорган одамзод.

ТУРМУШ ТАШВИШЛАРИ

(Ҳазил)

Турмуш ташвишлари,
Турмуш ташвишлари,
Биз сендан баландроқ тура олсайдик,
Биз сендан баландроқ юра олсайдик,
Балки ўнғаярди дунё ишлари,
Турмуш ташвишлари,
Турмуш ташвишлари.

Хотин иш буюрар,
Бола йиглайди,
Богча деб қайгадир югурмоқ даркор.
Балки шу ташвишлар бўлмаса эди,
Шоир бўлармидим анча улугвор.
Турмуш ташвишлари,
Турмуш ташвишлари.

Қассоб огайним бор —
Қароқчи — «пират».
Суякни қўшмаса кўнгли тўлмайди.
Ахир, қофияни еб бўлмас «брат».
Наҳот сен бўлмасанг турмуш бўлмайди,
Турмуш ташвишлари,
Турмуш ташвишлари.

Улуг режалар бор менда ҳам ахир,
Хусусан, бир ишни битказмоқ даркор.

Унда қаҳрамоним ёвқур фазогир.
Кошкийди, сен шуни билсанг, нобакор
Турмуш ташвишлари,
Турмуш ташвишлари.

Шириндир шу ҳаёт,
Холи фироқдан.
Майли, битмасин ҳеч унинг ишлари,
Ҳаволаб кетсак гоҳ
Тортсин оёқдан,
Турмуш ташвишлари,
Турмуш ташвишлари.

ТАНИШЛАР

(*Ҳазил*)

Шоирларнинг азал танишлари кўп,
Улар ўтгандан сўнг яна кўпаяр.
Ҳар хил шаҳарларда яшашар тўн-тўп,
Баъзан гап йиғишар, баъзан гап ёяр.

Балки бирга ичган бир пиёла чой,
Ҳамсуҳбат бўлгандир замона талаб.
Гар шундай бўлдими, аҳволингга вой,
Тириклай устингга ташлар гап қалаб.

Бошга тушганда-чи ногаҳон савдо,
Уларнинг бировин қани, топиб кўр.
Шоир, бундайларга қилмагин парво,
Танишсиз қолсанг ҳам шоир бўлиб юр.

НИЯТ

Умрим китобидан бир варақ ўтди,
Бир саҳфа шодлигу бир саҳфа заҳмат.
Кимдир дўстим дея, қўлини тутди,
Кимнингдир дастида санги маломат.

Ҳаёт дегани шу, қалбнинг тубида
Қолгуси шодлик ҳам, қайғу ҳам қатор.
Ва лекин умримни аввал-сўнгида
Ватансиз тасаввур этмоғим душвор.

Сокину улугвор бонг урар соат,
Ўйларим чароғини яна ёқурман.
Янги йил дарича қоққан бу фурсат
Ўлкам камолига хушнуд боқурман.

Борми ундан бўлак менга ҳеч шодлик,
Борми ундан ўзга толе ва аъмол?
Орзум не, не бахтга бўлолдим молик?
Ундан айри бахтни этдимми хаёл?

Дувё бепоёндир, турфадир Инсон,
Юлдузлар мисоли беадад қисмат.
Лекин бахтга ошён бўлсин бу жаҳон,
Инсонга осойиш ёр бўлсин фақат.

Соатнинг интиҳо бонги ҳам тинди,
Қолди зафарли йил орқада кўркам.
Қани, қўлларингни узатгил энди,
Эликка тўлурсан, навқирон ўлкам!

УМР

(Ҳориждаги шеър)

Қалбимда гоҳ гурур, гоҳида фараҳ,
Шу учқур дунёни турфа кўрибман.
Юртма-юрт, элма-эл, фарсаҳ-бафарсаҳ
Умрим доволларин ўлчаб юрибман.

Умр-ку ўтади гулдурос солиб,
Унинг қайтганини ким ҳам кўрибди?
Во ажаб, қай бир зот, ўз умри қолиб,
Менинг қадамимни ўлчаб юрибди...

ОНАМНИ ЭСЛАБ

Шамол увиллайди,
Қор, бўрон тошиб,
Тепалнк тўшига ўзни уради.
У ерда тупроққа бағрини босяб
Танҳо бир сағана маъюс туради.
Қошига чиқай деб бўзлаб йўл юрдим,
Кўкрагимни тилди изгирин, тикан.
...Нетай, онажоним, қанча одам кўрдим,
Сендан яқин кишим йўқ экан...

ОЙБЕК НОМЛИ СОВХОЗДА

Икки дарё туташмиш бунда,
Бири Чирчиқ ва бириси Сир.
Шуъла ўйнаб кумуш тўлқинда
Хаёлингни айлаган асир.
Икки дарё туташмиш ажаб,
Бири назм, бири насри пок.
Бири замин — табаррук матлаб,
Бирида бор шуълаи афлок.
Термуламан бу хуш чиройга,
Хўп зуккосиз, одамлар, мудом.
Икки дарё туташган жойга
Ойбек дея қўйибсенлар ном.

ГЛОБУС

(Болалар учун)

Глобусни боболар
Курраи арз, дебдилар.
Яшаган сайёрангни
Билмоқлик фарз, дебдилар.
Столимнинг устида
Глобусе турар ҳар чоқ,
Укам Абдурайимнинг
Боши каби юмалоқ.
Узун-узун дарёлар
Ётишибди узалиб,
Синглим Озода чизган
Чизиқ каби чувалиб.
Шаҳар ёки қишлоқдир
Манов кичик нуқталар,
Чинор барглари каби
Парча-парча қитъалар.
Яшил матога ўхшаш
Манов жойлар денгиздир.
Сизга айтсам, аслида
Денгиз улкан, тенгсиздир.
Бир гапни билдим, аммо
Айтмаса ҳам дадамлар,
Ерда яшар жуда кўп,
Турли-туман одамлар.
Мана бу жой Африка,
Аниқроғи Занжибар.

Занжибарда бадапи
Қора тусли занжи бор.
Люксембургдир манов жой,
Конго эса бундадир.
Бу-чи, ҳаммага таниш
Қаҳрамон юрт — Кубадир.
Ўзимча фикр қилдим
Тажрибасиз калламда:
Эҳ-ҳе, қапча эл-элат
Яшар экан оламда.
Телевизорда кўрганман
Неча-неча марталар.
Кичик кичикка ўхшар,
Катталарга катталар.
Боқсам, у ҳам эркатой,
Бошқаларга ўхшайди,
Ҳайронман, у болани,
Одаммас, деб ким айтди?
Қайси кун қувноқ монгол
Иссиқ тортди кўзимга,
Бундоқ ўйлаб қарасам,
Ўхшар экан ўзимга.
Шундай экан, одамни
Хилламоқ нечун керак?
Менимча, ҳаммада ҳам
Бир каллаю, бир юрак.
Уйламанг, бу гапларни
Аллақайдан тўқидим.
Ҳаммасини мапа шу
Глобусдан ўқидим.

КОМСОМОЛ

Еш бир жойни қоралаб,
Сочга ҳам оқ оралаб,
Тургандим ёшлигимга энди алвидо айта,
Қарангки, дўст-душамани, паст-баландни саралаб,
Комсомол йигитларнинг сафига келдим қайта.

Элгинчи йилларнинг тонглари ёдимдадир,
Эриган новвот каби субҳидам ширии уйқу.
Фақатгина эзгулик, ишонч бисотимдадир,
Хаёлларим бегубор, яғир бўлмаган туйғу.

У маҳаллар чўлларда армондан бўлак не бор,
Бечора чорвадорга қайдадир рақтин жаҳон.
Бир қаламкаш устозим айтгани каби ночор —
Саҳройи йигитларда қайдан бўлсин ҳаяжон...

Лекин иноқ эдим мен аслим — табиат билан,
Бепоен хилқат билан тунлар бўйи суҳбатдош.
Кўчат ҳам ўтказардим кўп яхши ният билан,
Билсам-да жазирага бера олмасин бардош.

Назаримда у чоғлар бутун олам пок, тоза,
Камалак орау эса, офтобдир кўз қароғим.
Эсимдадир, ўзда йўқ қувонган эдим роса
Кашшофлар бўйинбоғин илк бора таққан чоғим.

**Йўқ, асло унутмасман у йилларнинг илҳомин,
Қизалогим бастига меросдир ўшал ҳадя.
Бир кун кўксимга тақдим ВЛКСМ нишонин,
Бошим кўкларга етди комсомол бўлдим дея.**

**Дўппимни ерга олиб, энди ўйлаб қарасам,
Ешлик дегани асли поклик экан, бегубор.
Донмо хаёл эзгу, донмо эзгу қасам,
Ўртада бурда нону қаноат топган қарор.**

**Ундан буюғи эса демак очилган гунча,
Турфа шамоллар билан долғаланган бир ҳаёт.
Ташвишсиз умрнинг ҳам қизиги йўқдир унча,
Хаёллар тинган билан тинмагай ҳеч гирдибод.**

**Оҳ, ажиб гулшанда ҳам бўлмаса дейсан тикан,
Одам-ку бу — одамзод, бетимсол, буюк, кабир.
Лекин одам ичра ҳам оласи учрар экан,
Ҳайрат билан боқмоқдан ўзга чоранг йўқ тақир.**

**Орзую армонимни шеърый йўлда қайтадан
Сўзлаб турибман балки ёшлик баҳона бўлиб.
Муқаддас замон ҳаққи ёқа тутиб айтаман:
Қанийди куйлайверсанг ҳамини бахтни тўлиб.**

**Шу мўъжаз ҳаётимда кўрдим қанча лўттибоз,
Кўрдим гоҳо шеърфуруш, гоҳо сур, мансабфуруш.
Зарра бир мақтов десанг томдан ташланар шоввоз,
Лекин ишдан гап очсанг бера билмайдн туриш.**

**Яхши ҳам бундайларнинг дасти қисқа замонда,
Йўқ эса кўрсатмасин буларнинг амалини.
Ўз ҳайкални қўярди учраган ҳар майдонда,
Агдариб ташлаб ҳатто Павоний ҳайкалини.**

Ганг чаққандай гарансиб, нохуш бир туйғу билан,
Турган эдим, лол, ҳайрон катта йўл ёқасида.
Ўтиб қолди бир гуруҳ оташин қутқу билан,
Порлоқ келажак учун айтганича қасида.

Бу покиза ёшликнинг номини ота Ильич,
Азалдан комсомол деб атаб кетган рўй-рост.
Бу насл коммунистлар йўлидан тоймаган ҳеч,
Билъакс жабҳаларда от сурган гурос-гурос.

Етмишинчи йилларда қари бир ўемир бўлиб,
Қўлтиқда «Данте» билан унинг ортидан чопдим.
Қитмир йўлдошларимнинг феълидан роса тўйиб,
Укам қаторилардан самимиятни топдим.

Оддий шеърки, пок бўлса қадри ошар жаҳонда,
Бетимсом авлод учун бўлармикин топиб сўз.
Эй менинг ёшлик дўстим, яша дейман омонда,
Қўлдошимсан қалби соф, йўлдошимсан ёруғ юз.

Одамлар бор, падарин мазоридан йиғнаб бож,
Бемерос йиғлаёлмас, таъма бор аъмолида.
Сен-чи, Ватан бағрига отганида кимдир тош,
Жон топширдинг ҳеч сўзсиз Даманск оролида.

Кўрганман Саян узра ўй суриб турганингни,
Кўрганман — сен фазогир, камтарин, дилкаш инсон.
Кўрганман, гоҳ ҳовлиқиб, югуриб юрганингни,
Кўрганман, гоҳ Мажнундай Лайлисига тиккан жон.

Одамзод, одамга хос неки бўлса дунёда,
Сенинг ҳам қалбинг аро жой топгани аниқ гап.
Хислатнинг мўл ва лекин ҳаммасидан зиёда,
Сен покиза ёшликсан, бегубору тоза қалб.

Камолингни ушбу кун соларкан таронага,
Демасман ғазлинг сенинг ғойибдан бир аломат.
Бое шулким, фарзандсан энг порлоқ замонага,
Бое шулким, устозинг коммунистдир валломат.

Истагим сенга ушбу: покдомон бўл ҳамиша,
Ҳамиша музаффар бўл, ҳамиша бўлгин дилшод.
Сафдошим, йўлдошимсан, чин инсон бўл ҳамиша,
Ота Ильич фарзанди — асл комсомол авлод.

ҲАМЗА МОНОЛОГИ

Мени ўлдирдилар Шоҳимардонда,
Юртимнинг қонини текин сўрганлар.
Мени ўлдирдилар дорилзамонда,
Ўзимнинг тилимда сўйлаб юрганлар.
Улар кимлар эди? Тўрвадан бўлак
Илижи бўлмаган гадои хурофот.
Улар кимлар эди? Ватанни лак-лак
Ақчага сотмоқчи бўлган мусовот.
Фаҳминни еб бўлган қай бир ногирон
Демишки, кўр бўлсин буткул бу дунё.
Янги йўлга кирса каттакон жаҳон,
Мен уни танисам айбиммиди ё?
Уруш қилай десанг оллоҳ на ҳожат,
Топилар жаҳонда баҳона бисёр.
Сармойянг ушбу кун бўлганда горат,
Шовирга тошингни отдингми, ғаддор!
Қарадим дунёнинг ичу тошига,
Султонлар хоҳини султондай қолмоқ.
Йўқ эса шартмиди юртнинг бошига
Босмачи қиронин келтириб солмоқ.
Буюк Алишерни юрган унутмай
Элнинг шони қани? Қани зақоси?
Валлоҳи аъзамдан парига ўтмай
Қанча йигитларнинг сўнди даҳоси.
Улугбек самога янтилганда тик,
Элнинг шуурига чулғаб бир рўё —

Хўкизининг шохида хира пашнадек
Мингирлаган сен-ку, хурофий дунё.
Бурнинг қани деса қулогин тутган.
Хонни хоқон деган бечора тўра,
Каттакон дунёни аён эшитган
Элни бошлармиди олдинга сира.
Шўро деган сўзни мен тўқимадим,
Унинг илдизи кенг, шаҳоби катта.
Ҳаққа муҳтож инсон қадимдан қадим
Интилиб келганди унга, албатта.
Не судки, Шимолдан эсди бу насим,
Не судки, Шимолдан чиқди бу даҳо.
Шимол ишчиси ҳам қувнарни, балким
Шарқдан бориб қолса бу янлиг сабо.
Файласуф эмасман, аскардирман чин,
Шонрман, газалхон аҳли турганда.
Йироқ уфқларни ўйлардим лекин
Мен «Яша, Шўро»ни куйлаб юрганда.
Эй баттол ғанимим, англаб ол рўй-рост,
Сенга аён этсам дилда ниятни:
Умримни яшадим курашчига хос,
Кураш билан топдим абадиятни.

ПРОДА

Ошга етганида йигитнинг дасти,
Тошларга тегмасин боши ҳеч қачон.
Сен инсон таянчи, сен башар бахти,
Эй буюк прода, тўзим билмас жон.

Фарзандин қабрида она жигархун,
Унинг фарёдидан дунё ғамхона.
Бу ғамдан тоғлар ҳам дол қотмиш бутун
Ва лекин оёқда тик турди она.

Қирқ йил заҳмат чекди қай бир закий зот
Бир кун этмоқ учун фикрин ифода.
Унинг буткул умри кетарди барбод
Агар сен бўлмасанг, собит прода.

Сен борсан — топталиб кетмас заковат,
Сен борсан — одамзод етгай шарафга.
Йўқ эса қалбида тоғдай матонат
Яшашдан не маъно эди Машрабга.

Аччиқ кўз ёш бўлиб оқди у баъзан
Муҳаббат ўтига дуч келгани он.
Лекин прода бу — ёнди қайтадан,
Ўтли қўшиқларга айланди ҳижрон.

**Не бир буюк зотлар бош эгди пачор
Томугдан йўл топмай нурли ҳаётга.
Лекин прода бу енголди такрор
Таянч бўлганида Лениндай вотга.**

**Неларни кўрмагай ипсоннинг боши,
Неча бор қоврилиб, тирилган жаҳон.
Барига етаркан сабру бардоши,
Демак, продадан яралган инсон.**

МУАЛЛИМЛАРГА

Нечог бахтиёрман, таъзимда шу тоб
Сизнинг шаънингизга битмоқдаман байт.
Не одам бўлардим, қўлимда китоб,
Бирор ҳарф танимай турсайдим лоқайд.
Сиз-ку «Алифбо»дан «Қомус»гача то
Бари-барисини танитган устоз.
Илк бор Сиз кўрсатган дурахшон Зухро
Бу кун шеърим ичра ташбиҳдир мумтоз.
Сиз мўъжаз юракда ёқолган ёғду
Оқибат қуёшдек соча олур нур.
Буюклар ҳаққига қасамёд гап бу:
Сиздан бошланади асли Тафаккур.
Оламда кўп эрур муборак онлар,
Табаррук зотлар ҳам гарчанд кўп эрур.
Сизгадир илк раҳмат, азиз инсонлар,
Мунис муаллимлар, Сизга ташаккур.

ЧҮЛИ БОБОНИНГ НАБИРАЛАРИГА ДЕГАНИ

**Йиллар, ойлар ўтса, Ватан топса сайқал,
Богларда очилса сўлмас лолалар.
Шу жойлар чўл эди десак бир маҳал,
Ишонармикансиз, болалар.**

**Мовий кўллар узра сузса чагалай,
Адирларда кезса оққув галалар.
Шу жойда ҳаёт йўқ эди десак, ҳар қалай,
Ишонармикансиз, болалар.**

**Бу жойларда ўтган ҳасратли аждод,
Томчи сувга зору кўз ёш жолалар.
Уларнинг ҳасратин шоир этса ёд,
Ишонармикансиз, болалар.**

**Мен-ку ишонаман, саҳролар гуллаб,
Сизнинг қий-чув билан тўлгай далалар.
Ўшанда фидойи отларни эслаб,
Таъзим қилармикансиз, болалар.**

САЛОМНОМА

Баҳор чоғи чулдираган ирмоқлардан,
Сўқмоқлардан ва зангори ўтлоқлардан,
Адирларда кечган шодон, хуш чоғлардан
Салом бўлсин саховатли йил бошига,
Салом бўлсин яшил кўклам наққошига.

Саратоннинг қуёшидан бўлсин салом,
Қор сўраган тоғ-тошидан бўлсин салом,
Танги деҳқон бардошидан бўлсин салом,
Салом бўлсин ойларнинг энг эзгусига,
Салом бўлсин унинг оппоқ инжусига.

Яқин қўшни салом, деган куз чоғи бу,
Ноз-неъматга тўлиб турган қучоғи бу,
Тўй чоғи бу, режаларнинг юз чоғи бу,
Салом бўлсин тўйни бирга тўйлашганга,
Салом бўлсин бир девордан бўйлашганга.

Одамлар бор, бир умрлик толега ёр
Ва истайди дўстларига толе бисёр.
Эзгу йилда эзгу ўйлар топсин қарор,
Салом бўлсин хуш саодат айёмига,
Салом бўлсин зафарнинг илк паёмига.

**Саломларнинг барчасидан шулдир маъно:
Бўй таратсин олам бўйлаб яшил маъво,
Гуркирасин, кучга тўлган юрт доимо,
Салом бўлсин ўн икки ой сарварига,
Салом бўлсин йилнинг тўнғич Январига!**

ҲАВАС

Баҳор осмонида чақнаса чақин
Кўксингдан отилар оловли нафас.
Эй, сен жавон шоир, ўспирин оқин,
Ўтли юрагингга қилурман ҳавас.

Кўкда юлдуз эмас, у сирли қўшиқ,
Интизор йигитнинг чашмига сингган.
Муҳаббат дардига мубтало ошиқ
Сенга ҳавас билан боқурман чиндан.

Беланчак бошида ўйнар парча нур,
Жажжи чақалоққа бор дунё абас.
Шу парча шуълада кўрдинг не сеҳр?!
Гўдагим, мен сенга қилурман ҳавас.

Лочин юракдир бу яшиндай шаҳди,
Ғаддор қояларга ургувчи қанот.
Сенга ҳавас билан боқурман, рости,
Ўлимга тик кўксин тута олган зот.

Бахтлидир, қай қалбда ёниқ нур, зиё,
Бахтлидир, қай қалбда ёниқ ҳаяжон.
Шу сабаб дастида бўлса ҳам дунё
Ўтли ёшлигини қўмсайди инсон.

* * *

Ғаним бўлолмасмиз иккимиз сира,
Дўст ҳам бўлолмасмиз балки ҳеч қачон.
Балки эмасдирсан сен ҳам бокира,
Балки эмасдирман мен ҳам покдомон.

Иккимиз учун ҳам ёлғиз шу офтоб,
Иккимиз учун ҳам ягона замин.
Мен ҳам сенинг учун битмадим китоб,
Сен ҳам шуҳратимни этмассан таъмин.

Кимга нима керак? Нечун сохта шон?
Нечун мангуликдан беҳуда талаб?
Ахир иккимиз ҳам сўнг манзил томон
Кетмасмиз дунёнинг юкин орқалаб.

РАЙҲОН

Фурсат-фурсат инсонга кўринганда тор жаҳон
 Яхшилар дийдорини қўмсайди доим кўнгил.
 Боболарим юртида тутқаздинг даста райҳон,
 Бошим кўкларга етди, Шамсиқамар, жон сингил.
 Хонанишин кунлардан безиб келгандим асли,
 Чексиз чўллар гардини айласам девдим тавоб.
 Руҳ менда тийра фасли, айни жазира фасли
 Жаннатмакон гўшангдан гул тутқаздинг босавоб.
 Бу жойларда кезгандим тентираб йиллар бурун,
 Сахро узра ташнаҳол тўрғай каби уриб чарх.
 Куйлагандим гоҳ тўлиб боболар орзуларин,
 Гоҳ майин истиқболнинг ўйларига эдим гарқ.
 Саҳрода сарбонларнинг оқарган сўнгаллари,
 Жаҳаннамий дашт узра ялтираб турган сароб...
 Абадий орзулардан сўйларди бунинг бари,
 Жаҳоний дилларга ҳам солгудай зарб, изтироб.
 Мен-ку бу юрт ўглиман, жон ишим унга пайваст,
 Иқболи иқболимдир, армони бўлса — армон.
 Ота юрт вайрон эса, фарзандга жаҳон абас,
 Печундир менга у чоқ танҳо шуҳрат, ёлғиз шон?
 Шул сабаб, арқонга ҳам қил қувват, деган мисол,
 Қадимий Жайҳун сари келдим айлаб шитоблар.
 Гоҳида йироқларда соғинсам, қўмсаб висол,
 Йўлладим қасам тўла турли шеърий китоблар.
 Қалбда турфа ният қайнаган зотлар аро
 Соғинмас ким ҳам ахир каттакон дунё юзин.

Кўкка боқсам ўйимни чулғади чексиз само,
Ерга боқсам дилкаш деб тингладим Жайҳун сўзини.
Мана бу кун турар у қаршимда виқор тўкиб,
Йўқ, йўқ, у дарё эмас, у — армон, у — бир ҳаёт.
Кечиб не-не асрлар, қанчалар замон ўтиб
Шу қондош парча ер ҳам топар бўлмишдир нажот.
Бугун ота юртимга келмишдир улуг Жайҳун,
Ҳайратдадир бўзтўрғай: «Ахир бу нечук сайхон».
Саҳрода қарор топмиш ҳаттоки дилбар жунун:
Бўй сочиб турар, мана бир даста садарайҳон.
Синглим, шу райҳонингда бир армоним парчаси,
Умиримнинг бир гуссаси барҳам топди муқаррар.
Ундадир ҳали чексиз чаманзорларнинг саси,
Назар сол, кенгликларга, жон синглим, Шамсиқамар.
Қўлларингда жон топмиш минг йиллик орзу, ҳали
Зангори уфқларга узанган чаман бўлғай.
Инсон буюклигидан нишона ушбу, ҳали
Буюк Ватан ичра сен яратган гулшан бўлғай.
Дунёда тариқ каби беданабоп гап ҳам мўл,
Дунёда ташвиш ҳам мўл қисгудек юракларни.
Лекин бу кенг оламда бахтиёр ўшал кўнгил —
Сигдирилса ўзига энг олий тилакларни.
Замину замон яшнаб, ўчганда тамом саҳро,
Пешкаш бўлурман мен ҳам туганмас меҳрим билан.
Турфа ранг чаман аро, сен тузган гулшан аро
Етиб келурман мен ҳам райҳондек шеърим билан.

«ҲАДДИМ БОРМИ СИЗГА...»

**Ҳаддим борми сизга бир сўз демакка,
Ҳатто узр айтмоққа сиғарми ҳаддим?..
Сизнинг ҳуснингизга боққали якка
Қанча савдоларни бошдан ўткардим.
Сизга икки олам борица нисор,
Сиз икки оламдан баландсиз мутлоқ.
Сизга фақатгина термулмоқ даркор,
Сизга фақатгина лозим сиғинмоқ.**

«СЕН БОРСАН...»

**Сен борсан, мен учун бу ҳаёт гўзал,
Сен борсан, мен учун дилбар қонот.
Сенсиз қолар эдим зулматда тугал,
Сенсиз қолар эдим буткул бемурод.**

**Сенинг висолнингда умрим яширин,
Чечаксан, мен учун асло сўлмассан.
Шу қадар дилбарсан, шу қадар ширин,
Афеус, шундайлигининг ўзинг билмассан.**

ГЕНЕРАЛ

Музаффар зотларга мотам пожайз,
Уларнинг ҳаққидир фақат ифтихор.
Биз магрур бош эгсак ўшалар бонс,
Уларга лойиқдир энг олий анъор.

Жасур нажоткорлар саф, қаторида
Ўзбек йигитининг номи ҳам кунод.
Ғалаба айёмини бу наҳорида
Собир оғамизни этмоқдамиз ёд.

Ватан деган чоғда оддий ошён,
Улан тўпагини англаганлар мўл.
Мадад сўраганда чорасиз жаҳон,
Сиз Тошкент бағридан узатгансиз қўл.

Қайси бир мамлакат, қайси сарҳадда
Нажоткор дўстларни зор кутган тупроқ.
Мурғак хаёлимда шундоқ ҳолатда
Тасаввур этолдим мен Сизни кўпроқ.

Бани одам учун нажот ахтариб,
Жон берган шаҳидлар руҳига қасам.
Одамзод яловдай юргай кўтариб
Ўзбекининг шу қатра, тоза қонин ҳам.

Билмадим у соат, у сўнги фурсат
Нелар кечган экан Сизнинг хаёлдан.

**Балки, она-Диёр кўкида қат-қат,
Варрақлар кўргансиз ўзгир шамолдан.**

**Балки қаршингизга келгандир мунис
Бева келинчакнинг сўник рухсори.
Балки кўрингандир Москвада тигиз,
Музаффар лашқарнинг голиб сардори.**

**Балки, сўинги дам ҳам умидга тўлиқ,
Ёруғ бу кунларни этгансиз хаёл.
Менинг бешигимга отилган ул ўқ
Сизнинг умрингизни узган аҳтимол.**

**Буюк Ватан бермиш бус-бутун гурур
Ва қийиқ кўзларда мерос жасорат.
Жасур сафлар аро от сурияб магрур,
Энг гаддор ёвларни этгансиз горат.**

**Сиздек фарзандларга шарафдир пеша,
Сизга мангуликнинг хуш таронаси.
Сиздек ўғлонларни ёдлар ҳаминша
Мунис Ўзбекистон — мардлар онаси.**

АВЛОДЛАР ҲИКОЯСИ

Ярим тун.
Овулдан йўлчи ўтмоқда,
Тулпор туёғидан чақнайди тошлэқ.
Ногоҳ от дупури кириб қулоққа
Чўчиб уйғонади кекса чол мудроқ.
— Кексалик қурсин-да...
Уф тортар узун...
Хотирада Бойсун,
Чақнаган ўқлар...
Чол то саҳаргача юммайди кўзин,
Набираси эса донг қотиб ухлар.

ИККИ СОНИЯ

Уйда тиңчи бўлени йигитнинг аввал,
Сўнгра бутун бўлени дўстнинг имони.
Инсон юрагини тилкалар азал
Шу икки нарсанинг буюк армони.
Биридан бошланар шу ёруғ олам,
Дунёга қўйилгай остонадан от.
Уйдан боши эгик чиқдимиз одам,
Ўша кун тор унга буткул киннот.
Йигитнинг бир умри дўст билан бутун,
Дўст билан шириндир заққум ҳаёти.
Дўстдан панд еган чоғ не бор унинг-чун!
Бад унга ҳаттоки бор инсон зоти.
Буюк шиддат билан жўшаркан ҳаёт,
Шу икки нарсага биз гоҳ бепарво,
Шу икки сония ҳамдам бўлган зот,
Менинг назаримда, энг азиз сиймо.

ШУКРОНА

Шукрона айт аввал парча пон учун,
Сўнг қултум сув учун шукрона такрор.
Чунки бу оламда, яширмоқ печун,
Сенга шуларни ҳам кўп кўрганлар бор.
Буюклар бахтига ҳавас қил, аммо,
Инсонлигинг учун шукр айтгил зинҳор.
Чунки бу оламда сен учун ҳатто
Оддий инсонликни кўп кўрганлар бор.

КАКЛИГИМ

Тоглар элчиси деб хуш кўрдим сени,
Қуш ичра энг ажиб қуш кўрдим сени,
Ишжа дийдорингни туш кўрдим сени,
Манзили тоғ билан дарё каклигим.

Олис Боботоғдан бир тоғ маҳали,
Келдинг дўстим билан мени кўргали,
Зиёрат гоҳ инсон, гоҳ қушнинг гали,
Хуш келдинг, дедим, оҳ, зебо каклигим.

Кафтимдан беҳадик донлар терардинг,
Теграмда товланиб яйраб юардинг.
Мунчоқ кўзларингни тикиб турардинг
Чўмсам хаёлларга гоҳо, каклигим.

Билмадим не бўлди — кетдинг бедарак,
Дўрмон боғларини кездим жонсарак.
Қушдан дўст топгандим кўп кўрди фалак,
Энди қайлардасан, ошно каклигим.

ТАРБИЯ

*Кенгга кенг дунё,
Торга тор дунё.
Халқ мақоли*

Биринчи машғулот

Жиндаккина феълингизни
Кенгроқ қилвинг, домлажон,
Шунда сизга кўрингайдир
Кўп ғалати бир жаҳон.
Дўппингизни олиб аввал
Қаранг у ён-бу ёнга,
Дуч келгайсиз энг аввало
Ҳаёт деган уммонга.
Унда сиздан бўлак яна
Яшайди кўп одамлар,
Елкасида ва ё шодлик,
Ва ё ташвиш, ё гамлар.
Дунёи хос деб аталган
Бир макон бу, ҳар қалай,
Гам-ташвишлар қаторида
Шодлик ҳам бор бир талай.
Билмам нечун сизнинг нигоҳ
Бир нуқтада қотмишдир,
Чексиз гўзал дунё сиздан
Юз ўғриб ётмишдир.
Кенг бўлсангиз у чоқ сизга
Очилгайдир кўп сирлар,
Кўрингайдир кўҳна мозий
Ва келажак асрлар.
Ҳиммат нури кўзингизни
Еритолса бирор он,

Рухингизга ҳимматлар ҳам
Егилгайдир бегумон.
Хўжа Ҳофиз девонида
Булбул сайрар сиз учун,
Оҳ, нақадар гўзал эрур,
Бу тириклик, бу очун.
Мусиқа бор бу дунёда,
Шеърят бор, сафо бор,
Худди гўдак кулгусидек
Муҳаббат бор, бегубор.
Мовий кўкка боқиб тингланг
Турфа қушлар воласин,
Субҳидамда ошиқларнинг
Чеккан чексиз ноласин.
Энди азиз каллангизни
Буриб бу ён бир қаранг,
Товланади тегрангизда
Япроқчалар тилла ранг.
Сиз уларнинг ҳолига ҳам
Боқинг холис ниятдан,
Япроқ умри битса ҳамки,
Сўзлар абадиятдан.
Қаранг, нечоғ гўзал эрур
Қир-адрлар зангори,
Шундай пайтда дилни ўртар
Мангу яшаш хумори.
Жилдираган ариқчага
Бир зум қараб тургайсиз,
Ишонаман, сиз унда тоғ,
Қорликларни кўргайсиз.
Очилгайдир қаршингизда
Юксак юртлар жамоли,
Чўққиларга тирмашгайсиз
Тоғ серкаси мисоли.
Оқшом чўқар ва қўзгалар
Тўрт тарафдан шамоллар,

Огушига олгай сизни
 Кўн ажойиб хаёллар.
 Юлдузларга термулгайсиз,
 Учгайсиз ҳам самога,
 Кўз ташларсиз кенгликларга,
 Уфқларга, дунёга.
 Қалбингизда на адоват,
 На ҳасад бор, на кадар,
 Руҳингизда улугворлик
 Ҳис қилгайсиз бир қадар.
 Энди ерни фаҳм этгайсиз,
 У нок каби йўқ банди,
 Домла, мўъжаз шу нок узра
 Яшар одам фарзанди.
 Одам зса сизга қавмдир,
 Замондошдир, ўлкадош,
 • Бирор йиртқич даф қилганда
 Енингизда елкадош.
 Аннқ шариф шажарангиз
 Қаршингизга келсин сал,
 Сиз ҳам одам фарзандисиз,
 Унутмангиз ҳеч маҳал.
 Руҳингизни чулгамаса
 Ногаҳоний бир бало,
 Миянгизнинг тархи энди
 Очилгайдур иншоолло.

Иккинчи машғулот

Баъдаз, мавжуд аҳволингиз
 Тавсиф этиб атайин,
 Бошқаларга ибрат учун
 Майли айтиб ўтайин.
 Тирик жонсиз тонгми-нешин
 Ўрнингиздан турасиз,

Одамсиз-ку, балки аввал
 Туш таъбирлаб кўрасиз.
 Уингингизда тунов кечган
 Турли бадбин ўй-хаёл
 Тушингизда дўзах бўлиб
 Акс этгандир, эҳтимол.
 Қийин сизга, қандоқ қилиб
 Бу ҳолатдан қочасиз.
 Заҳрингизни энг аввало
 Болаларга сочасиз.
 Қурбон бўлар балки илк бор
 Шўриешона бир чивин,
 Тутиб олиб эзгилайсиз,
 Тополсангиз гар эвин.
 Болалар-чи, оҳ, болалар,
 Тарбиясиз, қув, суюқ,
 Шох билан дум битса агар
 Шайтондан ҳеч фарқи йўқ.
 Хотин-чи, у хотин эмас,
 Дам сўзлаб, дам тўхтайди,
 Супургини миғиб чоған
 Алвастига ўхшайди.
 Қовоқ уйиб, ижирганиб
 Энди ишга жўнайсиз,
 На бирор гап чиқар сиздан
 Ва на гапга унайсиз.
 Кучукчаиғиз дуч келади,
 Бир тепасиз, «ванг» дейди,
 «Ванг» дегани, ким билади,
 Балки «фезлинг танг» дейди.
 Остонадан боиланади
 Ана энди кенг ҳаёт,
 Сиз-чи, ишга йўл оласиз
 Гоят-гоят эҳтиёт.
 Мусофирдек кўча-кўйда
 Жавдирайсиз аланглаб,

Бамисоли ўғри мушук
 Тўрт томонга жалаглаб:
 Ана, Тошмат ўтиб кетди,
 Пайқамоди муттаҳам!
 Пайқаса ҳам сўрашмади,
 Демак, душман ўша ҳам!
 Чойхонада уч-тўртта чол
 Чақ-чақ суҳбат қилади,
 Суҳбат қайда, айшаганлар,
 Сизни гийбат қилади.
 Жой бермади трамвайда
 Аллақандай бир башанг,
 Касофатини касри уриб
 Яна тагин сиз тажанг.
 Инхонангиз қарши олар
 Пештоқлари ялтираб,
 Гул тувакда чечаклар ҳам
 Нозиккина қалтираб.
 Сиз-чи, дилгир, маҳкамага
 Уввос тортиб кирасиз,
 Ўзингизни ўргимчакдек
 Бир бурчакка урасиз.
 Варақлайсиз газетани,
 Дуч келасиз оловга:
 Мукофотни беришибди
 Падарлаънат ановга.
 Ахир қандоқ бедодлик бу,
 Миянгизга урар қон,
 Қолмаётир бу дунёда
 На инсофу на виждон!
 Бошланади яна қайта
 Игво, фитна, ур-сурлар,
 Одам эмас бу юрганлар,
 Худо ҳаққи, унсурлар.
 Қўлингиздан келса агар
 Тўкиб тимсоҳ ёшини,

Айлантриб ташлайсиз ҳам
 Ҳатто дўстлар бошини.
Ташқарида эса ҳаёт
 Уммон каби тошади,
Қитъалардан қитъаларга
 Чўнг булутлар ошади.
Қайлардадир ҳал бўлади
 Буткул эллар тақдири,
Юз йилларга арзигай гоҳ
 Сониялар ҳар бири.
Буюк тарих чархпалағи
 Гувлар бетинч ҳар қачон,
Кониотга сачраб кетар
 Учқунлари, алъамон.
Бизга насиб бўлмиш яшаш
 Шундоқ улуг дунёда,
Буюк инсон қадамидан
 Гурсиллар ер зиёда.
Энди гапни очиқ айтаман,
 Кўрсичқонга ўхшайсиз,
Бароқ мошини кўрмагунча
 Ҳеч бир гапни уқмайсиз.
Ҳолбуки эл ҳиммат, меҳри
 Пенкаш эрур сизга ҳам,
Дил очсангиз жамъи одам
 Дилкаш эрур сизга ҳам.
Ҳолбуки эл заҳмат чекар
 Сиз учун ҳам кун-бакун,
Сиз-чи, фақат ўйлагайсиз
 Ўзингизни, хўш, нечун?
Не бир зотлар умрин тикиб,
 Кезади кўк бағрини,
Сиз бўлсангиз кўрмагайсиз
 Бурпингиздан нарини.
Тушунаман, умр қисқа,
 Ҳақ дасти ҳам қисқароқ.

Аммо нечун шу умрда
 Бунча бадбин яшамоқ?
Бир қарашда закий зотсиз,
 Бир қарашда доносиз,
Аммо билмам қай жин урмиш,
 Яшолмайсиз игвосиз!
Одам ўғли, завол кўрма,
 Бўлма одам заволи,
Тушунтирдим ҳамма гапни
 Кўрга ҳасса мисоли.
Эндиги сўз... хуллас, феълни
 Кенгроқ қилниг, домлажон,
Сизнинг кўрган бу кун эса
 Кун эмасдир ҳеч қачон.

Дунёда ҳар ишнинг бордир ўз гали.
Олис хотиралар ҳамроҳ ишимга,
Шоирлик ёдимдан чиққан маҳали
Чўпонлик йилларим тушар эсимга.

Қўйлар сурувни ҳайдайман борҳо,
Сибизга чаламан баъзида бегам.
Сурувим ичида кўраман гоҳо
Мени чўпон деган кимсаларни ҳам.

ҚУЛЛУҚ ПАХТАКОРИМ

Бир йиллик чўнг меҳнат топди-ку яқун,
 Ҳар нечук орқада қолди-ку захмат.
 Хирмон тепасида ястанмоқ учун
 Етдик шу кунларга голиб, саломат.

Буюк оилада тенг, камарбаста
 Дўстликдан бахт топган ўзбек халқимиз.
 Бахт билан оҳангдош бизнинг шу пахта,
 Оппоқ толасидек ойдин бахтимиз.

Боши кўкда юрар бу фурсат ҳар ким,
 Тагин забт бўлди деб улуғ бир марра.
 Минг бора ташаккур сенга, эй халқим,
 Қуллуқ, пахтакорим, миллионлаб карра!

Хирмоннинг устивор сўзингга кўзгу,
 Шараф сатрин сенга қанча ёзсак кам.
 Эл юкин кўтарган Момохолдир бу,
 Тўлан бу, бу — толмас, талаба укам.

Кема деганлари бир замон танҳо
 Сузиб юрар эди сувлар қаърида.
 Не ажаб, бугун у фалакмас, ҳатто
 Чарх урар ўзбекининг пахтазориди.

Манглайда қийиңча, лаб узра енгил,
 Ошно шамоллардан ҳарирдай губор.

**Малика, Саодат — сувори сннгил,
Сиздек голибларга ташаккур минг бор.**

**Сочдаги оқ тола йиллар чангимас,
Пахтазор қўйнидан қўнгандир бошга.
Тиларман, чекилган заҳмат ҳар нафас
Эгасин шарафини элтени қуёшга.**

**Бугун бошланмаган ахир бу йўллар,
Пахтадир элимнинг бардавом ризқи.
Халқим юрагида неча минг йиллар
Парвариш топган шу пахтаинг ишқи.**

**Хирмон тепасида таяти ялангтўш,
Э, голиб полвоним, э, бободехқон.
Сенинг ҳимматингдан аҳли олам хуш,
Сенга таъзим қилса арзигай жаҳон.**

ҚИШ КЕЧАСИ

Тақиллайди эшик ногаҳон,
Кимсан?— дейман, тугаб саботим.
— Очгил,— дейди.— Мен сенга меҳмон,
Билмоқ бўлсанг — Ташвишдир отим.

Тақиллайди эшик ногаҳон,
Кимсан?— дейман тугаб саботим.
— Очгил,— дейди.— Бу — мен, қадрдон.
Билмоқ бўлсанг — Бардондир отим.

Танқарида шамол увиллар,
Туни бўйи юймайман кўзим.
Туни бўйи баҳс қилар улар,
Тун эса-чи, жуда ҳам узун.

СЕНИНГ ОВОЗИНГ

**Ўмгир ёгаётир кўкдан, отажон,
Жилгалар кўчада дарёдай тошар.
Жажжи опаларим эса бу замон
Жилгалар бўйига жилгадай шошар.**

**Менга сизнинг кўз ёш ўмгирдай абад,
Масканимга синггай оҳанг сингари.
Менинг қулогимга етгайдир фақат,
Сизнинг қалбингизнинг соғинч унлари.**

ТАФАККУР МОНОЛОГИ

I

Билмасман, қайдадир менга ибтидо,
Билмасман, қайдадир менга иштиҳо.

Асрлар қаъридан ўтаман сокин,
Менга бари бирдир — ким қул, ким ҳоким.

Сизнинг қутқу билан зарра ишим йўқ,
Шундай салобатли карвонман улуғ.

Меннинг қўнғирогим эшитолган зот
Ўзин бахтли деса арзир умрбод.

II

Мени атадилар худо деб аввал,
Пайгамбар дедилар ва даҳо тугал.

Буюкман баридан минг-минглаб карра,
Худо ҳам, даҳо ҳам менаи бир зарра.

Мен асли ҳосила эрурман гарчанд,
Лекин бугун ота кечаги фарзанд.

Теграмда чарх урсин майли замон, вақт,
Мен-чи, ўз-ўзимга масъулман ғақат.

**Қаршимда гердаяр тоғлар ҳам бекор,
Улар менинг учун шунчаки сангзор.**

**Баҳри Муҳит нима? Нима у денгиз?
Чайқалган сувлардир, рангенз ва нуренз.**

**Офтоб, сайёралар чарақлаб ётар,
Мен учун оддий ҳол: борлиқ мухтасар.**

**Ҳайрат нималигин билмасман асло,
Ҳатто чексизлик ҳам идрокимга жо.**

III

**Ҳа, менга ҳеч эрур кошот, жаҳон,
Лекин мени қийнар фақат бир армон.**

**Мени қачонлардир яратган зотдан
Қарздормаи яъниким, одамизоддан.**

**У гоҳ буюк эрур, гоҳ забун барбод,
Спра тушунмадим мен уни, ҳайҳот.**

**Фақат идрокимга занжирдир шу гам,
Сени эллолмадим, жувоимарг одам.**

БИР ТАНИШИМ ҲАҚИДА БАЛЛАДА

Эслайман, болалик чоғимда бир куп
Безори тош отди менга бесабаб.
Ингладим бир четда багрим бўлиб хуп,
Атрофга кўз тикдим ночор, мўлтираб.
Албатта, бирор-бир мадад истардим,
Ахир, тушунарли бундақа ҳолат.
(Бола бўлгансиз-ку сизлар ҳам қадим,
Демакки, эласам тортмам ҳижолат.)
Хуллас, кимдир келиб йўл канорида
Саёқ рақибимни ушлади маҳкам:
— Қутуриб қолдингми кучинг борида,
Бошингга тушганда биларсан, бўтам...
Анча мулзам қилиб жўпатди уни,
Сўнг келди мен томоп жилмайиб, ёввош:
— Сен ҳам тортаверма ҳадеб бурунни,
Керак бўлар, ука, ҳали кўп кўз ёш...
Ҳушёр тортиб қолдим шунда, албатта,
Ҳатто дадиллашиб қолгандим бир оз.
Унинг-чи, кўзлари порларди катта,
Мард ва майин эди ундаги овоз.
Дедим:— Хизирмисиз, бобом айтгандек,
Мадад берасизми шундай чоғларда?
У маъносил жилмайиб, қош чимирди тек:
— Боласан, хаёлинг кўп узоқларда.
Майли, Хизирманми ё Хизир эмас,
Ҳар нечук турибман қошингда аён.

Бирор ножўя иш рўй бердим, бас,
Кимдир ажрим қилса — ўша мен, ўғлон.
Болага, албатта, ҳикмат бир чақа,
Чиллак ўйин каби аниқ тасаввур.
У исмин айтди-ю, кетди бир ёққа,
Мен ҳам ҳайё-ҳайт деб кетдим ҳайтовур,
Ким кўп бу дунёда, ҳар хил бола кўп,
Биримиз бесарроқ, биримиз ёввош.
Мен ҳам қанчасига озор бердим хўб,
Қанчасин дастидан тўқдим сўнг ҳам ёш.
Бироқ, йиллар ўтиб, улғайган сайин
Ўйга келар экан бошқача гаплар.
Ўйга солар экан, тайин-нотайин,
Ҳар хил нарсадаги ҳар хил тарафлар.
Қуршай бошлар экан миялғни ров-ров,
Нега? Нечун? деган саволлар ўжар,
Дейлик, фалончининг ўгли-ку, меров,
Нега имтиҳондан қатнашмай ўтар?
Бунақа гапларни тафтиш қилишни
Ўргатмаган эди агарчи отам.
Лекин кўра бериб шул каби ишни
Лол қота бошладим энди чинакам.
Буткул ҳодисотининг сабабини аммо
Англаб етмоқликка ўтмасди тишим.
Шундай маҳалларда кўзимга гўё,
Кўриниб кетарди ўша танишим.
Бир кун гузарда денг, Тўхта лапашанг
Сув тўла кўзасин чил-чил сипдирди.
Ўйга келгач эса, айбдор деб қаранг,
У ўғай акасин тутиб урдирди.
Тавба демоққа-ку ёш эдим ҳали,
Бовужуд, қайга ҳам етарди арзим.
Ўша танишимга ўша маҳали
Ҳатто хат ёзмоққа этгандим жазм.
Қайга жўнатардим мактубни аммо,
Қайларда юрибди гаройиб ул зот.

Олис кечалари у билан танҳо
Суҳбат қурар бўлдим хаёлаи бот-бот.
Басваса дейсизми, рўё дейсизми,
Допо фикрингизга ҳавола бу ҳол.
Бир кун забтга олиб тасаввур изми,
Тушда кўрдим уни аниқ ва яққол.
Арзим баён этдим биратўласи,
Нега келмайсиз, деб тутдим сўроққа.
Тўхта лапашангнинг ўгай акаси
Кетиб қолганини айтдим, узоққа.
У маънос жилмайди:— Биладан барин,
Ахир, юмушим кўп оламда, укам.
Бирини эпласам, эпложмам бирин,
Қандай улгурайин, ёлгизман мен ҳам...
Шундай деб танишим кўздан йўқолди,
Яъни, тўғрироғи, бузилди уйқум.
Унинг шаҳди аммо ёдимда қолди,
Мардона эди у ҳамда камсуқум.
Йиллар ўтиб кетди, озми-кўп, мана,
Олам ишларидан бўлдим хабардор,
Биладан, Хизир ким ва бидъат нима,
Биладан, ёшлик ҳам кетди бетакрор.
Бари ўтиб кетди бир туш мисоли,
Эслайман гоҳ маҳзун, гоҳида қувноқ.
Фақат ўша сиймо, унинг хаёли
Менинг шурримга ўрнашди мутлоқ.
Дунё ишларига бўлиб юзма-юз,
Гоҳо келолмасам ўзим-ўзимга,
Унинг дийдорини қўмсайман ҳануз,
Кўринсайди дейман бир зум кўзимга.
Балки кўришмакка энди фурсат йўқ,
Балки кута бериб ўзим ҳам толдим
Ва лекки дунёда у зотнинг аниқ
Иши кўнлигига ишониб қолдим.
Меҳрибон устозлар назарида гоҳ
Унинг нигоҳини пайқаб қоламан.

Кимдир ҳушёр бўл, деб айласа огоҳ,
Ўша учрашувни ёдга оламан.
Наби ҳам, расул ҳам эмас эди у,
Лекин у мен учун беқиёс, порлоқ.
Балки келмагайман энди рўбарў,
Лекин у йўлимни ёритган чароқ!
Унинг ёди билан умрим сарафроз,
Усиз ҳаёт менга машаққат эди.
Эслайман, қомати дол эди бир оз,
Номин эса унинг Ҳақиқат эди.

МАЛОМАТ ТОШЛАРИ!

Ҳушёр боқ, то фоний умр кечади,
Тегрангда турфа хил тошлар учади.
Бирн қора ҳасад ё гараз тоши,
Бирн ёвуз тухмат, ё мараз тоши.
Майлига қай бирн келмасин, қачон,
Улардан муддао ҳамиша аён.
Улар сабр косанг тўлдирмоқ бўлар,
Улар умринг гулин сўлдирмоқ бўлар.
Бошимдан ўтганин этсам гар баён,
Ҳушёр боқ уларга ҳамиша, ўғлон.
Ва лекин дунёда ўзга тош ҳам бор,
У сенга етказмас беҳуда озор.
У асло кўксингга ўқ каби ботмас,
Танинг зирқиратиб, бурнинг қонатмас.
Умринг йўлларига бўлмагай у банд,
Ё кўнгил шишасин этмагай парқанд.
Сен томон нолакор, қай он етар у,
Ғафлат фариштасин бедор этар у.
Идрокинг мавжигга теккани замон,
У мудроқ руҳингга солгай ғалаён.
У виждон тамали, диёнат тоши,
Маломат тоши бу, маломат тоши!
У балки аликсиз қолган бир салом,
У балки авжида бўлинган калом.
У балки дўстингга очиб дил-юрак,
Тўйида айтилмай қолган бир тилак.

Фарзанди дуч келгай балки аломат,
Жажжи қўлларида санги маломат.
Қабр теңасидан тош ҳайкал боқур,
Олисе хотиралар гулханин ёқур.
Сен унга сўнги дам эгганмидинг бош,
Оҳ, нечоғ шафқатсиз тош эрур бу тош.
Инсоннинг то фазлу фалокати бор,
Унинг бир-бирига маломати бор.
Таширфга кўз тиккап беморлардан то
Шоҳлар дилигача маломатдир жо.
Бахтсиз кимсаларнинг кўздаги ёши,
Асли, яратганга маломат тоши.
Жанглардан қайтмаган фарзанди учун
Оналар дилида маломат тугун.
Қадим одамзодга неча минг замон
Маломат тошлари ҳамроҳ ҳар қачон.
Асрий қошопага то офат келур,
Нолакор мозийдан маломат келур.
Минг йиллаб самога боқди одамзод,
Фалакдан тилади мадад ва имдод.
Ва лекин топгани фалокат бўлди,
Шул сабаб ҳар сўзи маломат бўлди.
Чорасиз Машрабнинг қиёмати бу,
Инсоннинг худога маломати бу!
«Мен одам эдим-ку, инсон фарзанди!»
Бу — етим Ғафурнинг маломат банди.
Ҳануз сарҳадлардан гамгин сас келур,
Маломат тошлари басма-бас келур.
Одамни маҳв этур фарзанди одам,
Одам эрур аммо томоншарин ҳам.
Етим гўдакларнинг кўздаги ёши,
Бу — жумла жаҳонга маломат тоши.
Гар буюк замонга фарзанд эрурмиз,
Адолат бирла гар найванд эрурмиз.
Одам қадри магар буюкдан буюк,
Лекин қай дилларда маломат тугув.

Не деб сўзлаганкин, боқиб биз сари,
Бетимсол Ойбекнинг ҳоргин кўзлари?!
Саргайган саҳфалар аро қараб тек,
Қодирий қабрини сўрар Отабек.
Пироқ соҳилларда таралиб охи,
Кезар Альенденнинг қонли арвоҳи.
Ҳа, қону тер билан йўғрилиб кам-кам,
Шундоқ барпо бўлди даврон муҳташам.
Ҳар лаҳза мозийга гарчанд кетажак,
Лекин олдда бизни кутар келажак.
Гар қолур биздан ҳам эзгулик, карам,
Лекин дегайларми бизни мукаррам?!
Мудроқ виждон учун, сохта шоп учун,
Беҳуда тўкилган қанча қон учун,
Заминнинг тузалмас жароҳати деб,
Мовий дунёларнинг ҳаловати деб,
Бир кун эгилмасми одамзод боши,
Бизга ҳам ёгмасми маломат тоши?
О, буюк мавжудот, ҳазрати инсон,
Сенинг аслинг гаҳи гафлати инсон.
Гаҳи сен баркамол бўлиб кўрпидинг,
Гаҳи бечораҳол бўлиб кўрпидинг.
Юлдузин бошингдан сочса ҳам само,
Гоҳо ўз қадрингни билмадинг, аммо.
Эзгулик йўлида ҳар битта қадам
Раҳмат муҳри арур сенга, эй одам!
Олам узра букуни кўтармишсан қад,
Унутма, буюксан, буюксан беҳад.
То кезар бошингда ҳиммат қуёши,
Сенга ёгмаса бас, маломат тоши!..

ХОТІРА

Билмадим, сен қандай йўлчи қуш эдинг,
Бир зум қўниб ўтдинг ошиёнимга.
Билмадим, сен қандай сирли туш эдинг,
Кўз очсам, ҳасратлар солдинг жонимга.
Менга-ку ариқда оққан сувни ҳам
Гоҳо миннат билан узатди дупё.
Нетай, полапоним, бу зиқпа олам
Сенга ўшани ҳам кўрмабди раво.
Яшамоқ сенинг ҳам ҳаққинг эди-ку,
Ажал қўнгироғини не учун чалдинг.
Сен онанг дилида тирик бир қайғу,
Отанг юрагида чақиндай қолдинг.
Келиш-кетишингдан не эди матлаб,
Не учун бошимга солдинг бунча ғам.
Анор донасидек қаторинг ўртаб,
Бағримдан ситилиб кетдинг-ку, болам...

ОМАД ҲАҚИДА

Омад деган нарсa дунёда бор гап,
Бу ерда ҳар қандай хурофот бекор.
Ҳозир сен шеъримни турибсан тинглаб,
Демак, сен — ҳаётсан, омад сенга ёр.

Бошқача қисмат ҳам мавжуд-ку, ахир,
Балойи қазодан асрасин зинҳор.
Мен сенга шеър ўқиб турибман ҳозир,
Демак, мен — ҳаётман, омад менга ёр.

Қолган ўртадаги гапларни энди
Нима деб атасанг сенда ихтиёр.
Фалакда ҳаттоки қуёш бекинди,
Бизлар барҳаётимиз, омад бизга ёр!

СУВРАТ ВА СИЙРАТ

Майли, сувратимга боққилу қувон,
Лекин сийратимга ташлама назар.
Бир ёқдан туганмас бахт берди жаҳон,
Бир ёқдан туганмас ўкинч ва кадар.

Чарогон умримни ёритган қуёш
Торгина кулбамга боқмади гоҳо.
Заминдек айланган савдоли бу бош
Қолди қисмат ичра заминдек танҳо.

Оҳ, нечоқ рангларга тўлиқ бу жаҳон,
Оҳ, нечоқ ширин шу тириклик кадар.
Майли, сувратимга боққилу қувон,
Фақат сийратимга ташлама назар.

БАҲОР СЕНИКИДИР

Ҷизим Юлдузга

**Баҳор сеникидир,
Югур, энтикиб,
Югур, адирларнинг лозаворига.
Мен эса қувонай кўзимни тикиб
Тоғларнинг ҳаётбахш, тоза қорига.
Баҳор сеникидир,
Толма елишдан.
Югур, сочларингга баргаклар тақиб.
Мен эса қувонай қаҳратон қишдан
Омон чиқа олган илдишга боқиб.**

СУРУР

Қиш чоғин бегубор тонгидир ушбу,
Тўрт тараф қор ичра — томоша кўзгу,
Ҳали кўзларингда новвотранг уйқу,
Ҳар нечук, наҳоринг муборак бўлсин!
Не бахтки, сен билан эгизак сурур,
Майли баҳордир у, майли қиш эрур.
Осойиш замондан қалбингда ғурур,
Ватанинг, диёринг муборак бўлсин!
Сендан нелар кутар бу олам-жаҳон,
Бир ёнда замину, бир ён қаҳкашон.
Эҳ-ҳе, сафларинг ҳам неча минг, милён,
Шу чексиз қаторинг муборак бўлсин.
Ҳали тонг қуёни тоғу тондадир,
Не ёруг ўйлар ҳам мудроқ бошдадир,
Сен олти, Ватанинг олтмиш ёшдадир,
Қўшалоқ баҳоринг муборак бўлсин.

ҚАҲРАМОН

Мивбарга судраклаб чиқмасанг агар,
Четда тураберар, демай бирор сўз.
Ҳолбуки, номи бор элда мўътабар,
Ҳолбуки, кўксида чарақлар Юлдуз.
Балки гапиролмас гапни дўндириб,
Сувратдан ҳам боқмас ажиб зотсимон.
Турар дўпписини қия қўндириб,
Ҳолбуки, номи бор элда, қаҳрамон!
Олий биноларнинг энг тўрида у,
Режалар тузади — суҳбат баҳона.
Болаларга у-бу харид қилару
Яна даласига бўлар равона.
Ана энди кўринг унинг кимлигин,
Тенгсиз заҳматларга кўксин очар тек!
Бошқа жойда қандоқ, билмадим, лекин,
Бизда шунақадир қаҳрамон ўзбек!

НИСБИЙЛИК

Жуда яхши!— дейсиз, мана бу нарса,
Гўё ҳукм каби янграр сўзимиз.
Уйлаб кўрганмизми ҳеч бирор марта,
Киммиз ўзимиз?

Жуда ёмон!— деймиз, мана бу нарса,
Гўё ҳукм каби янграр сўзимиз.
Уйлаб кўрганмизми ҳеч бирор марта,
Хўш, ким ўзимиз?

Кимгадир ёқамиз биз ўзимиз ҳам,
Кимгадир ёқмаймиз биз ҳам ўзимиз.
Шунақа чархпалак экан бу олам,
Демак, нисбий эрур ҳар бир сўзимиз.

МОМО ОФТОБ

*Энг кичик заррадан Юпитергача
Узинг мурабийсан...*

Ғ а Ғ у р Ғ у л о м

Эй сен, момо қўёш, эй биби офтоб,
Елгиз сен чарогсан, ёрсан бошимда.
Зардуштий мисоли юкнииб шу тоб,
Ўтиниб турурман йянгит ёшимда.
Сўнгги дам чорасиз Муқанна сифат
Дил сўзим ўзингга айтай саросар.
Офтобим, шу келар йилда ҳам фақат
Шодликлар таратгин элга баробар.
Зулмат гўшаларни тундан эт фориғ,
Бахт томсин шуълангнинг зар қанотидан.
Офтобим, ҳимматинг тутмагил дариг
Дунёда ҳеч битта инсон зотидан.
Ойдин деразадан кириб бор аввал
Умидвор беморнинг хонаси томон.
Бахш этгил унга ҳам умри мукамал,
У ҳам баҳорларга етолсин омон.
Тонгги шуъланг каби тарат табассум
Маъсум гўдакларнинг дудоқларига.
Қатра ёш томмасин асло, бирор зум
Мунис оналарнинг яноқларига.
Балки саҳар чоғи кўз очиб ўқтин,
Кекса чол сен томон боққай интизор.
Балки у тилагай умридан бир кун,
Офтобим, унга ҳам раҳм этгил зинҳор.
Офтобим, гарчи бу киннот аро
Мўл сенга айтгулик орзу ҳам тилак,

Мангу бир армонга бовар эт аммо,
Ҳануз кўп дунёда муз қотган юрак.
Офтобим, майлига бир тонг, бирор зум
Тафтингга чулғама дала-тузларни.
Уша зотларга ҳам қилгил тараҳҳум —
Эрит диллардаги қотган музларни.
О, қанча юракни этмишдир асир
Ҳасад деб аталган қора бир бало.
Офтобим, шулар ҳам кун кўрсин ахир,
Зулмат қалбларига юбор нур, зиё.
Сенинг-ку, даргоҳинг беҳад, бепоеъ,
Мана бу Ғарб бўлса, мана бу Машриқ.
Пойингда бу жаҳон мисли бир ошён,
Ипсон бамисоли сочилган тариқ.
Устоз лутф этгандек, оламда не бор —
Барига мураббий сенсан доимо.
Офтобим, шу мунис заминни зинҳор
Меҳру шафқатингдан этма носуво.
Дўстлар сафида шод тарона айтиб,
Мен ҳам дилдан сенга қилурман хитоб,
Ҳар ўтган зум учун шукрона айтиб,
Сенга топшурман, эй момо офтоб!

ҒАЗАЛ

Бу ишқ сиррин китоб этдинг, китобинг ичра мен
борман,
Уқурман деб хитоб этдинг, хитобинг ичра мен
борман.

Ярашгайдир, ажаб, сенга ажаб нозу тамаишлолар,
Кетурман, деб шитоб этдинг, шитобинг ичра мен
борман.

Юзинг ҳажри билан оққан лаболаб чашм селобин
Ичурман, деб шароб этдинг, шаробинг ичра мен
борман.

Умид узгил, дединг, ошиқ, муҳаббат риштасин узгум,
Узурман, деб азоб этдинг, азобинг ичра мен борман.

Қаён қолди ўшал сўзким, муҳаббат кўшқини, эй ёр,
Тузурман, деб сароб этдинг, саробинг ичра мен
борман.

Дилимда қолган ушбу ҳар на манзил кулбаи ишқни
Бузурман, деб хароб этдинг, харобинг ичра мен
борман.

Муҳаббат гулшани ичра олиб Абдулланинг қалбин
Чалурман, деб рубоб этдинг, рубобинг ичра мен
борман.

ҚОР

Бул ажойиб кун эрурким,
Ялтирар ҳар ёнда қор.
Кўкда офтоб, ерда юлдуз,
Гарчи йўқ осмонда қор.

Бул ғаройиб шеър недур деб
Парпирар Юлдуз қизим.
Мен дегайман, боқ, азизам,
Хадраю Дўрмонда қор.

Еттига тўлмиш, тўкилмиш
Катта қизнинг тишлари.
Оқ садафми ушбу ёнда —
Дур каби дандонда қор.

Суҳбат айлаб турган эрдим
Мен Зариф қизчам билан,
Кимдир айди: кўп йўталманг
Иккинги, балковда қор.

Ушбу қорким эрта-индин
Сув бўлар, бўстон бўлар.
Сочда кўрдим тўртта тола
Бул асл бўстонда қор.

* * *

Туман тушаётир қирларга сокин,
Дўрмон боғларида биллур қаҳратон.
Мажнунтол уватда ҳоргин олар тин,
Оппоқ сочларини ёйган паришон.
Ногоҳ уйқу ичра қарсиллар эман,
Атрофда сукутнинг ҳоргин нафаси.
Балки далаларга чўккан бу туман —
Йироқ юлдузларнинг сирли шарпаси.

ЙИЛЛАР АРМОНИ

Кимгадир яхши гап айтдик, биродар,
Кимдир бир умрга ранжиб ҳам кетди.
Кун кеча ёш дердик ўзни бир қадар,
Бугун-чи, балогат пайти ҳам етди.

Инсон ўз умрини ўйласа кўп вақт
Қийнайди ўзидан ўтган қусурлар.
Кимгадир айтилмай қолган бир раҳмат,
Кимдандир сўралмай қолган узрлар.

Мукамал кўрмоқчи бўлдик дунёни,
Етук бўлолмадик ўзимиз бироқ.
О, йиллар армони, йиллар армони,
Армон кўрмадим ҳеч сиздан буюкроқ.

Инсонга тобемас замон, инчунун,
Инсон юрагида аламлар қат-қат.
Фақат бир таскин бор, барчаси учун
Афсус чекабилсанг шу ҳам бир давлат.

ОЛТМИШ ЕШЛИ ВАТАННИНГ ОЛТИ ЕШЛИ УҒЛОНИГА

Ваъда деган нарсага
Вафо кўзгу бўлади.
Укам, сенга аталган
Шеърим ушбу бўлади:

Тонг саҳардан майдонда
Карнайлар жарангоси.
Тешгудайин фалакни
Чилдирмалар садоси.

Гитара қилларидан
Таралади хуш овоз.
Қоплаб олмиш ер-кўкни
Юзлаб оҳанг, юзлаб соз.

Бир томонда дўмбира,
Қўбизлар таронаси.
Гумбирласа ногора,
Зурнадир парвонаси.

Бу нечук байрам дея,
Боқарсан балки ҳайрон.
Турли-туман созлардан
Жаранглар улкан майдон.

Рус Мишанинг ёпида
Украин, ўзбек, қозоқ.

Қўлни беришиб қўлга,
Рақсга тушарлар қувноқ.

Укам, сенга бир чоғлар
Айтай девдим ҳикоят.
Мана бу кун фурсати
Келиб қолди ниҳоят.

Гўзал юртинг қатори
Ватанинг бордир улкан.
У мисоли зўр денгиз,
Ой гўёки оқ елкап.

Аму соҳилларидан
Камчаткага етгунча,
Оймакондан то Брест —
Ватан кета-кетгунча.

Бамисоли картанинг
Ранг-баранг чизиқлари,
Москвага элтади
Ушбу йўлларнинг бари.

Олтмиш йил аввал роса
Қарор топган бу Ватан.
Олтмиш йилки, мутасил
Барор топган бул Ватан.

Чарогон этган уни
Дўстлик қуёши эрур.
Бобонг Ильяч бу тўйда
Асл тўйбоши эрур.

Шул сабабдан ҳар ёнда
Жаранглар турли созлар.

**Олтмиш асрга арзир
Олтмиш йиллик парвозлар.**

**Укажоним, шу тахлит
Улкан тўйдир Ватанда,
Куйлайверсак сафма-саф
Қўшиқлар бўлмас канда.**

**Улгаярсан бир кун сен,
Бўлурсан етук, бардам.
Кезарсан Ватанингни
Сен ҳам қадам-бақадам.**

**Порларсан юлдуз мисол .
Юлдузлар ўлкасида.
Ҳозирча сайр эт, майли,
Дадангинг елкасида.**

ЯНВАРЬ

Яна далаларнинг шовқини тинди,
Яна раққосадек тинди момик қор.
Январь оқшомлари, айвонда энди
Хаёл сурмакликни этдинг ихтиёр.

Бу — ойнакўл эмас, қиш — бу, замҳарир,
Кўнгил тубларида сирли хаёллар.
Борлиқ ҳам мисоли ўйчан мусаввир
Нақш этмиш деразанг узра саволлар.

Зангори баҳорни ётар туш кўриб,
Қайдадир, уммонлар тубида қуёш.
Момо қиш оқ жужун тўқир ўлтириб,
Келинчак заминга ягона сирдош.

Оппоқ рўмолига ўраб куртагин,
Ухлайди қиш бўйи бу зангор чирой.
Фақат, ором ол, деб сўйлаб эртагин,
Кезади далалар тепасида ой....

ИКАР

Талабаларга

Фазога илк бора қанот қоққанни
Инокор деб атамин хаёлан инсон.
Ўзини беаёв ўтда ёққанни
Унутмай юради абадий жаҳон.

Икар битта эмас, йўқ, битта эмас,
Саноғи юлдузлар мисоли катта.
Кимки илк савобга из очдимиз, бас.
Шу йўлнинг Икари бўлмай, албатта.

Яроғим йўқ дея илк бора қўлин
Саломга чўзган ҳам Икар аталмай,
Тарк этиб гордаги асрий манзилин,
Илк чайла тузган ҳам Икар аталмай.

Икардир Прометей номини олиб,
Ўт излаб худолар қошига борган.
Икардир илк севги домида қолиб
«Яллама ёрим»ни куйлаб юборган.

Одамзод бошидан ўтиб не кунлар,
Икарсиз қолмаган лекин ҳеч қачон.
Бировин жигарин чўқиб қузгунлар,
Бирови ўтларда ёнган беомон.

Гуллар майдонида анқийди ҳануз
Жасур Брунонинг жизгинак дуди.

**Евқур Спартакка бурайми ё юз,
Ё раб, Икар зотин борми ҳудуди.**

**Нурга, рўшноликка бахш этиб ўзин
Не зотлар ўтмади қадимдап-қадим.
Не ажаб, ҳаттоки Гулсара қизин
Икар деб аташга айласам жазм.**

**Жасорат тимсоли Икардир абад,
Жисми гар ўтларда кетгандир ёниб.
Музаффар фазогир учаркан баланд
Замона Икари деймиз қувониб.**

**Эй, менинг давроним, ўзинг босабот
Кўкда ҳам кўкрагинг кериб турибсан.
Ҳар қадам, ҳар зумда битта кашфиёт,
Бесаноқ Икарлар бериб турибсан.**

**Инсон даҳосига борми ҳад-ҳудуд,
Соат чиқ-чиқидек тин билмас дунё.
Одамзод гор ичра қоларди маҳдуд,
Уша бир Икари бўлмаса, аммо.**

**Замину замонда ўзингсан голиб,
Эй, менинг диловар, оловқалб укам.
Сен ўзинг устозсан, сен ўзинг толиб,
Сен ўзинг армоним, умидларим ҳам.**

**Сен борсан, бу даврон дастурхонида
Офтоб ҳам бамисли қўрдан чиққан нон.
Сен борсан, нур порлар юрт осмонида,
Сен борсан, собитдир бу қадим жаҳон.**

**Замон қўлларингдан тутмишдир бу кун,
Улмас боболарнинг руҳи бўлсин ёр.**

Арслон жуфтгарчиси¹ каби ва лекин
Обру юқи билан яшама зинҳор.

Ҳаққинг бор, дилингда аждод гурури,
Устозлар қошида майли эггин бош.
Унутма ва лекин улар ҳар бири
Икар бўла олган асрига йўлдош.

Фахру гурурингга келмасин малол,
Оқмаган дарёнинг номидир тақир...
Сиямас қанот билан — буюклар мисол
Икар бўла олгин ўзинг ҳам ахир!

¹ Жуфтгарчи — шер ва арслонларнинг емиш топишида воситачилик қилувчи ҳайвон.

ИЗҲОР

Қанча диёрларда сайр этиб юрдим,
Қанча мавзилларда туздим ошён.
Ва буюк ҳикматга ахир юз бурдим,
Сийланган жойида азиздир инсон.

Юртим, сенда экан насибам тугал,
Сен ўзинг масканим, сен ўзинг шоним.
Сен онам, сен синглим, ёримсан азал,
Эй жоним, жаҳоним Ўзбекистоним.

Иста, қисматимга ўзинг бер барҳам,
Иста, яхши кунда номим қилгил ёд.
Менсиз ҳам мукаммал экан бу олам,
Менсиз ҳам бахтга ёр экан одамзод.

Юртим, фақат сенинг қўлингдан тутиб,
Болангдай эргашиб кета олсам бас.
Сен пирӣ комилсан, мен сенга муҳиб,
Сени танимаган мени ҳам билмас.

УМР УРТАСИ

Эсган бу илк баҳор шамолими ё
Қайдадир адашган кеч кузнинг саси.
Ранги ҳам, туси ҳам ноён дунё,
Қирқми ё эллик бу, умр ўртаси.

Хипчишин чуҳ-чуҳлаб, этаги боғлиқ
Болакай шовқини келар у ёқдан.
Унгири қоққанча кўк соқол отлиқ
Чиқиб кетаётир ҳозир бу ёқдан.

Сокин муюлишда кокилин ўйнаб
Ёр кутган дилбарга тушдими кўзинг.
Ўтабер фалакнинг чархини ўйлаб,
У, сенинг эҳтимол, қизинг — юлдузинг.

Кўрган бир тушингга топмадинг таъбир,
Ям-яшил тоғ эмиш, теппаси-чи, қор.
Қай кун қабр узра ҳам дўстинг учун бир,
Ва ўзинг учун ҳам йиғладинг бир бор.

Ажиб сукут ичра милтирар олам,
Офтоб ҳам қиздирар, тик келиб бу чоқ.
Самода камолнинг авжими, қайдам,
Ё завол палласин алами кўпроқ.

Қайга шошаётир умри равонинг,
Не топдинг ва недан бўлдинг мосуво?

**Бир зум гупурса ҳам вужудда қонинг,
Бир зум барчасидап сукунат раво.**

**Ўтмишу келажак бир зум ёнма-ён,
Гоҳи паст, гоҳ баланд бўлиб сурингай.
Етти оғайни ҳам кўкда ногаҳон
Савол аломати бўлиб кўрингай.**

**Қарайсан, йирокда бир йўлчи танҳо,
На ортга бурилар, на чиқар саси.
Бошда тож, дилда ўт ва қўлда асо,
Ўша кетаётган умринг ўртаси.**

ХАЙРИХОҲ

Ҳамдам ахтаради ҳар қандай одам,
Дўстим деб атайди топса бегумон.
Дўст излаб беҳуда кезгунча олам,
Оёғинг остига боқсанг-чи, инсон!
Мунис кўзларини тикиб, мўлтираб,
Болакай юзингдан узмайди нигоҳ.
Унда не мурод бор? Унда не талаб?
У сенга сомеъдир, сенга хайрихоҳ.
Изингдан термулиб қолди кекса чол,
Кўзда таважжуҳи, дуоси тилда.
У сенга тилади барака, иқбол,
Яна бир хайрихоҳ топибсан элда.
Сен ғаним атаган қай битта инсон
Сен учун қайдадир чекди танҳо оҳ.
Ўша ҳасрат ҳаққи келтиргум имон,
У сенга хайрихоҳ, чиндан хайрихоҳ.
Хайрихоҳ одамлар, бетама ҳамдам,
Олам бир бутундир шу иноқликдан.
Ахир муҳаббат ҳам, ахир дўстлик ҳам
Бошланган эмасми хайрихоҳликдан?
Улар бор, руҳингга ғам келмас ғолиб,
Майли, гадо бўлгил, майли, бўлгил шоҳ.
Гар дўст йиқитса ҳам оёғинг чалиб,
Бошингни силайди ўша хайрихоҳ.

ҲОЛАТ

Бир нафас қуёшни ўз ҳолига қўй,
Оташин дилиннга этмагин қиёс.
Бир нафас қуёшдай кўрсатсин у рўй,
Бир нафас қуёшдай порласин қуёш.

Бир зум денгизга ҳам боққил бетуйғу,
Дема, ўйларимдай у теран, тенгсиз.
Бир зум балиқларга ватан бўлсин у,
Бир зум денгиз бўлиб гувласин денгиз.

Шамолнинг бўйнига осилма бир дам,
Елмасин майли у хаёлинг мисол.
Бир зум ўз ҳолича яйрасин у ҳам,
Бир зум шамол бўлиб тентисин шамол.

Бир зум сен заминни қўйгил беқутқу,
У ахир кўп туйди туйгулар таъмин.
Бир зум майсаларга она бўлсин у,
Бир зум замин бўлиб яшасин замин.

Бир зум ўз ҳолимга қўй сен ҳам, болам,
Аён-ку менга ҳам Инсон матлаби.
Бир зум одам каби яшайин мен ҳам,
Мен ҳам яшай бир зум бир одам каби.

ВИСОЛ

(Қора денгиз шеъри)

**Сира кўз ўнгимдан кетмас ушбу ҳол:
Қоя тепасида ёнарди ялов.
Ҳарир либосини ечди-ю, дарҳол
Денгизга ташланди бир парча олов!**

**Бу не қисмат эрур? Бу не фалокат?
Бундайин висолга борми ҳеч чора?
Билмай не қиларин, тўлганиб фақат,
Уҳ тортиб юборди денгиз бечора...**

ЗАФАР ИНИСИ

Комсомолнинг 60 йиллигига

Бу —

оддий календарь варағи эмас,
Ёки навбатдаги шеърнинг туйғуси.
Тарих томирига жон ипинг пайваст,
Ешлик, сен — Ватаннинг шонли келгуси!

Олтмиш йит ўтибди, нечанд шиддаткор,
Юрт чарм камзулни унутмас асло.
Эгнингга илмишсан турфа жомакор,
Фазокор либосин кийгунингча то.

Олтмиш йил масъулсан Ватанда, демак,
Олтмиш йил бошингда музаффар қуёш.
Эл-юртга бўлгунча дастёр ва тиргак,
Қапча ёв тигига айладинг бардош.

Тили бўлса агар, сўйлар мовий Дон,
Сўйлар муқаддас юрт чегаралари.
Авлодлар бахти деб бўлдилар қалқон
Шонли адашимнинг неваралари.

Меҳнатинг сингмаган гулшан бормикан
Цимлянскоедан Мирзачўл қадар.
Ажиб бир саодат сенга ёр экан,
Тағлайинг кўтарган Лениндай падар.

**Йўқ, асло жўн эмас олтмиш деган ёш,
Муборак маррадир қадимдан-қадим.
Коммунист оғамга сенсан елкадош,
Зафар иниси деб сени атадим.**

**Ҳа, тоғни қаршилаб олса-да такрор,
Янги деб атайди ҳар кунли одам.
Комсомол умрини яшамай бир бор
Бизда олтмиш ёшга қўйилмас қадам.**

АФФОНИСТОН ЁШЛАРИГА

Ҳиндикуш тоғида гулхан ёнмоқда,
Ҳирот тепасида олов жоласи.
Ҳолинг нима кечди? Жабҳанг қайқда?
Жайҳун ортидаги ўзбек боласи.

Сен тугма ҳиравий, ўспирин авлод,
Қўҳна шажарамда битта бақдимсан.
Қонинг не боболар қусридан озод,
Сен менинг бокира жигарбақдимсан.

Инқилоб юз бермиш хонадонингда,
У сенга гуруринг бахш этгай такрор.
Огоҳ бўл, укажон, шундоқ ёнингда
Улуғ бобомизнинг уйгоқ қалби бор.

Инқилоб нелигин сен мендан сўра,
У нури ҳидоят, у нури жаҳон.
Токай ётар эдинг жаҳолат ичра,
Токай юрагингда дардларинг пинҳон.

Ҳозирча ўспирин, балки раста сен,
Балки буюқлигинг келмас ўйингга.
Билиб қўй, шоҳларнинг қанча-қанчасин
Халқинг алишмагай битта мўйингга.

**Дунёда кулфатнинг миллати бўлмас,
Миллати бўлмагай саодатнинг ҳам.
Бошингга инқилоб келибдими, бас,
Толенинг кулгани шул эрур, укам.**

**Ҳали бу йўлингнинг поёни узоқ,
Ҳали сарҳадларда агёрларнинг мўл.
Қўлингда Ватанинг тутқазган байроқ,
Сен ўтли сафларда камарбаста бўл.**

**Улуғ бобомизнинг ҳеч ўчмас номи
Сен билан тоабад ёдга олурман.
Қўтлуғ диёримнинг йўллаб саломин,
Сенга ёруғ кунлар тилаб қолурман.**

ЛЕНИН, ИНҚИЛОБ, ВАТАН

Кўндир мамлакатда эллар, элатлар,
Қадим ва ноқадим халқлар, миллатлар.
Ҳар бири ўз тили, ўз эли билан,
Эл ичра ҳар бири ўз феъли билан,
Ранг-баранг суратли одамлар яшар,
Ишлашар, куйлашар ҳамда курашар.
Балки кимдир кимни учратмас минбаъд,
Айрича намоён шодлик ва кулфат.
Тўйлар давом этар, бола тугилар,
Чўққи забт этилар, китоб ўқилар.
Чорраҳалар тизгин, бозорлар гужгон,
Улфатлар, мажлислар, йигин, оломон...
Ҳар бири гўёки ўз сирин билан,
Алоқаси йўқдай бир-бири билан.
Мана шу турфа хил эллар барини,
Улфатни, йигинни, ёшни, қарини
Бирлаштириб турар битта ном лекни,
У замон дарғаси — барҳаёт Ленин!

Кўндир мамлакатда кентлар, овуллар,
Кўчалар, шаҳарлар, бекатлар, йўллар.
Кўмир сепилгандай тупроқлар кўрдим,
Не-не водийлару қумлоқлар кўрдим.
Узоқ қутб ёқда музлар қарсиллар,
Жануб тоғларида гулхан чарсиллар.
Ўзинча ҳар бири ўзга маъводир,

**Узича ҳар бири ажиб дунёдир.
Ҳар бири гўёки ўз сири билан,
Алоқаси йўқдай бир-бири билан.
Аммо шу турфа хил, рангдор тупроқни,
Кентлар ва овуллар, шаҳру қишлоқни
Туташтириб турар яхлит бир хитоб,
Ўн еттинчи йилги Улуғ Инқилоб!**

**Замон кечар экан ҳар қандай дамда,
Кўламли қувончу ё ногоҳ ғамда.
Дадил қанот қоқса жасур фазокор,
Ялпи ҳисоб берса ёки пахтакор.
Қай юрт муҳтож бўлса дейлик мададга,
Тош отса ё ғаним қутлуғ сарҳадга,
Ўша кўчалару кентлар, овуллар,
Шаҳарлар, қишлоқлар, бекатлар, йўллар,
Турфа одамларнинг бари, бариси,
Элати, миллати, ёшу қариси
Ягона куч бўлиб бирлашар дарҳол,
Тарихда бўлмаган бундай улуғ ҳол.
Ленин ва Инқилоб унга жону тан,
Мана шу биз учун жопажон Ватан!**

* * *

(Ҳазил)

Оқ қоғоз, юзингга сирим айтаман,
Мени бу сафар ҳам тинглагил, дўстим.
Кеча битта ўзим сайр этиб чаман,
Бир гўзал дилбарнинг домига тушдим.

Оқ қоғоз, оқ қоғоз, сенинг юзингда
Қанча гўзалларнинг тасвирлари бор.
Аmmo минг йил ўтиб, келиб ўзингга
Бундай гўзал юзни кўрмабсан зинҳор.

Турардим қошида беҳис, безабон,
Андиша босарди елкамдан оғир.
Нетай шеър бағишлаб қизга ўша он
Байт айтдим ўзимни тутолмай охир.

У мени тинглади мисли нилуфар,
Ақиқ лабларида тар шабнам эди.
Лекин қайрилди-ю, шоир бўлсанг гар
Шеърингни қоғозга бориб айт, деди.

Оқ қоғоз, юзингга сирим айтаман,
Мени бу сафар ҳам тинглагил, дўстим.
Кеча битта ўзим сайр этиб чаман,
Бир дилбар гўзалнинг домига тушдим...

КАВКАЗ

Кавказни севаман

Лермонтов

Яшил Нарзананинг ўтлоқларида
Ўйнайди шамол ва тойчоқ басма-бас.
Абадий сукут бор осмон қаърида,
Абадий сукуват қаърида Кавказ.
Замин арзандаси, э, кибор маъво,
Аянч қисматларга гувоҳ салтанат.
Бир елкангда Демон — у ёвуз даҳо,
Бир елкангда шоён инсони ҳазрат.
Кавказ, кимларга сен иқбол даргоҳи,
Кавказ, кимларга сен қатоғон диёр.
Сенда насорону ислом илоҳи,
Сенда бари, бари бўлмиш барқарор.
Ёвуз кимсалардан қочиб, улоқиб,
Кимлар ахтармаган бағрингда макон.
Мовий осмонингга ҳасратда боқиб
Лермонтов пойингда берган эди жон.
«Кавказни севаман, севаман, Кавказ»,
Бу — не даҳоларнинг эзгу нидоси,
Бу жойга келтиргай қувгин ё ҳавас,
Бу жойда ҳар зотнинг бор ўз худоси.
Одам зурёдига не бўлса жоиз,
Мен ҳам юрагимга ошно билганман,
Кавказ, қучоғингга на бирон бонс,
Увоқ туйгулардан қочиб келганман.
Қор каби покиза, тоғдек сарбаланд
Ўтирак инсонлар дийдори армон.

Инсон дасти кўкка етса ҳам гарчанд,
Ғариб туйғуларга тутқин у ҳамон.
Ҳамон қайлардадир ҳасад, хусумат
Энг олий ҳисларни топтагай мутлоқ.
Юксаклик истасанг тоққа чиқ фақат,
Теранлик истасанг денгизларга боқ.
Кавказ, сайёҳ сўзим маъзур тут бир дам,
Кавказ, ҳасратларга йўқ менда ружу.
Дунёда ҳиммат ҳам, дилозорлик ҳам
Инсон фарзандига ҳамроҳдир мангу.
На ҳаёт, на ўлим, на бахт, на кулфат
Мени ҳам ҳайратга солмас бу замон.
Юксак чўққиларнинг қўйнида фақат
Хаста юрагимга топсайдим дармон.
Кавказ, шарқ уфқида эй, тенгсиз диёр,
Эй, буюк шеърият дорилбақоси.
Ўзбек тупроғидан келибман бу бор,
Сенгадир ошифта қалбим сафоси.
Энг олий ҳисларга ким бўлса гадо,
Кўтарил, о, Кавказ, чўққилар томон.
Ғариб туйғуларнинг бандасин аммо
Бўронларинг билан ғарқ эт беомон!

БАҲОР ХОСИЯТИ

**Қарангки, баҳорнинг вазифаси йўқ,
Бирор маҳкамадан маош олмас у.
Унга кор қилади на араз, на дўқ,
Сафарга чиқдими, келмай қолмас у.**

**Юксак қасрларни буркар чечакка,
Гадо кулбасини безар саросар!
Эзгулик бобида фақат у якка,
Фақат у барчага тенг ва баробар.**

**Кўнгли даричасин очиб қўйинг ланг,
Ғуссали дилда ҳам кулади баҳор.
Умидвор инсонлар, уни олқишланг,
Фақат хосиятли бўлади баҳор.**

..

ОНАЖОНИМ, ШЕЪРИЯТ

Ҳамдам бўлдинг мен билан
 Ҳар қандайин кунларда,
Юлдуз бўлдинг чароғон
 Энг қоронғи тунларда,
Суҳбат қурдик гоҳ шодон,
 Гоҳо ҳазин унларда,
Энг олий бахтим менинг,
 Онажоним, шеърият.
Топган тож-тахтим менинг,
 Жонажоним, шеърият.

Сен билан бақамти то
 Бу оламда юрдим мен,
Турфа хил инсонларни
 Ҳам танидим, кўрдим мен,
Дўстлар билан гоҳ шодон
 Давронимни сурдим мен,
Энг олий бахтим менинг,
 Онажоним, шеърият,

Эсингдами, азизам,
 Утди қанча доvonлар,
Утди қанча тўфонлар,
 Утди қанча ёbonлар.
Яхшиликдан сўз очдик
 Гоҳ дуч келса ёмонлар,

Энг олий бахтим менинг,
Онажоним шеърият,
Топган тож-тахтим менинг,
Жонажоним шеърият.

Ҳамдам бўлиб сен билан
«Хамса»дан сабоқ олдим,
Йироқ-йироқ юлдузлар
Сеҳрини дилга солдим,
Меҳмон эмас, қасрингда
Балки бир умр қолдим,
Энг олий бахтим менинг,
Онажоним, шеърият,
Топган тож-тахтим менинг,
Жонажоним, шеърият.

Ҳар қисматга ҳар кимнинг
Даврони сабаб бўлгай,
Шеър ун чекса шоирнинг
Армони сабаб бўлгай,
Мен фахр этсам умримнинг
Ҳар они сабаб бўлгай,
Энг олий бахтим менинг,
Онажоним, шеърият,
Топган тож-тахтим менинг,
Жонажоним, шеърият.

Гарчи мушкул кўп бўлди
Мўъжаз менинг муҳитда,
Зухур этдим барчасини
Ҳасратли бир сукутда,
Ҳақ йўлини топдим лексини
Сен билан ёнган ўтда,
Энг олий бахтим менинг,
Онажоним, шеърият,
Топган тож-тахтим менинг,
Жонажоним, шеърият.

Англадимки, оламда
Юрт танҳо, Ватап танҳо,
Банд этган хаёлимни
Тенгсиз шул чаман танҳо,
Нокаслар эмас, йўқ, йўқ,
Елгиз сен баланд, танҳо,
Энг олий бахтим менинг,
Онажоним, шеърият,
Топган тож-тахтим менинг,
Жонажоним, шеърият.

Умид ёрким, етгаймиз
Сен билан йироқларга,
Мақсудим ёқиб турган
У нурли чироқларга,
Дуч келмасак бас энди
Турфа хил фироқларга,
Энг олий бахтим менинг,
Онажоним, шеърият,
Топган тож-тахтим менинг,
Жонажоним, шеърият.

Ҳақ сенга мурод ўлсин,
Шавкатинг на зар, тилло,
Ҳақ деганиннг умри ҳам
Ҳақ каби узун, илло,
Бошин эггай ҳамиша
Остонанда Абдулло,
Энг олий бахтим менинг,
Онажоним, шеърият,
Топган тож-тахтим менинг,
Жонажоним, шеърият.

КАРВОН

Устоз Миртемир хотирасига

Сизга ташланмади оҳ не-пе «зот»лар,
Улар ҳар мўминга ташланар эди.
Ташланмаса дили гашланар эди,
Улар пучак жонлар, аҳли бедодлар.

Жиндеккипа позик феълингиз билан
Сокин бир қўнгироқ чалиб ўтдингиз.
Ёруғлик кунларни бедор кутдингиз,
Дардлашдингиз фақат элингиз билан.

Нечоғлик хокисор эдингиз, устоз,
Ялангтўш, меҳнаткаш, қалам деҳқони.
Қадим Туркистоннинг танти ўғлони,
Покиза эдингиз мисли оқ қоғоз.

Не-не ўлкаларнинг не даҳолари
Сиз боис ўзбекча сўйлаган эди.
Сизнинг лафзингизда куйлаган эди
Кошғарийдан қолган тил садолари.

Шеърингиз учқуру ўзингиз карвон,
Манзилга шопилмай келар эдингиз.
Оҳ, устоз, ҳолбуки билар эдингиз,
Югурик даврондир асли бу даврон.

**Сизнинг армонингиз яшар қароғда,
Балки у бўйлағай асрларни ҳам.
Во дариг мана шу сатрларни ҳам
Ёзсам бўлмасмиди сиз тирик чоғда.**

ЕШ РАССОМЛАРГА

Бамисли Бойсунда бойчечак гуллаб,
Тошкент томларида ёнди қизгалдоқ.
Ё товус патларин ёйгандай хиллаб,
Намоён бўлдингиз айни кутган чоқ.

Даврада ўрнингиз, ўтинг, марҳабо,
Юртимнинг гаройиб ўғлонлари Сиз.
Қайда юргандингиз ўйчан ва шайдо,
Ўзбек санъатининг имконлари Сиз.

Ҳозирча номингиз билмайди жаҳон,
Ҳозирча келини чизмоқдан сиз шод.
Билмайсиз, елкангиз оша шодумон
Кузатиб турганин Музаҳҳиб, Беҳзод.

Сизга муштоқ ҳали турфа оҳанглар,
Устоз Чингиз Аҳмар бор бу бўстонда.
Билмайсиз, сиз четдан ахтарган ранглар
Кўмилиб ётганин Чаганиёнда.

Сизни кутиб турар ҳали кўп маъни,
Дехқоннинг киприги узра қўнган чаңг.
Сизни кутиб турар оппоқ пахтанинг
Бағрида яширин қанча сирли ранг.

**Бугунча аслига ўхшаса сурат,
Заррин рамкаларга қувнаб солгайсиз,
Юз рангда товланиб келганда шуҳрат
Сувратин чизолмай шошиб қолгайсиз.**

**Узун сочингизга бир кун оқ тушар,
Сезмай ҳам қоларсиз умр ўтганин.
Чизган расмингизга ўглингиз бесар
Нотаниш бўёқни чаплаб кетганин.**

**Майли, юрсангиз ҳам дарвишдай кезиб,
Бўяб чиқсангиз ҳам майли жаҳонни,
Фақат бир ўтинч бор, бергайсиз чизиб,
Онамиз суврати — Ўзбекистонни.**

ИНСОН ҚАЛБИ:

**Инсон қалби билан ҳазиллашманг Сиз,
Унда миллат яшар, унда тил яшар.
Унда аждод фахри яшайди сўзсиз,
Унда истиқомат қилади башар.**

**Инсон қалби билан ҳазиллашманг Сиз,
Унда она яшар, яшайди Ватан.
Уни жўн нарса деб ўйламанг ҳаргиз,
Ҳайҳот! Қўзгалмасин бу Қалб дафъатан!..**

ШОИР ВА ИЛҲОМ

Айни тонг чогида кўз очди Илҳом,
Боқди атрофига солланиб, кушод.
Порларди чашмида илҳомий пайгом,
Илҳом кайфияти эди буткул шод.

Адо этмоқ учун эзгу хизматин
Илҳом қалби сўнгсиз шавқ билан тўлди.
Ўша ажиб ҳамда хуш кайфиятин
Таниш шоирига етказмоқ бўлди.

Шуълага чулғади қанотин аввал,
Юлдузлардан осди бўйнига маржон.
Тугиб юрагига ҳисларин тугал,
Илҳом замин сари йўл олди шодмон.

Умидвор эди у, заминда бу кун
Бунёд бўлажакдир ажиб бир ижод.
Сатрида юлдузлар сочажак учқун,
Ўқиган ҳар бир дил фаровон, обод.

Илҳом пайдо бўлди таниш кўчада,
Ўшандоқ безанган — қанотлари вар.
Аммо бу гал уни хилват гўшада
Кутиб турар эди осий Игвогар.

**Зарра очирмасдан Илҳом кўзини
Игвогар ненидир гапириб солди.
Шоир ўгирган деб сендан юзини
Маржонларини бир-бир юлқилаб олди.**

**Тортиб олди ҳатто зиракларини ҳам,
Илҳомнинг бошига солди қиёмат.
Илҳом нари кетди маъюс, боппи ҳам,
Бу қандай кўргулик? Бу не маломат?!**

**Илҳом шоир томон йўл олди ночор,
Дилида минг шубҳа, бошида минг ўй.
Аммо дарвозанинг тагида бу бор
Кутиб турар эди уни Ҳасадгўй.**

**Чўлтоқ ҳассасини ўқталиб Ҳасад
Илҳомнинг бошига туширди чунон:
— Ким қўйибди сенга парвозни, номард,
Бизлар ер юзида юрсак саргардон.**

**Шундоқ деб Илҳомнинг нозик ва майин
Қанотларини Ҳасад юлиб ташлади.
Бу ҳам етмагандек, шафқат қилмайин,
Илҳомнинг юзига лойлар чаплади.**

**Хайҳот! Не қиларин билмайин Илҳом
Илк бор кўз ёш тўқди шу тонг, аслида.
Беқанот, белибос, дийдираб тамом
Турарди қандайдир махлуқ шаклида.**

**Илҳом дарвозани чор-ночор қоқди,
Билолмасди шўрлик ҳануз айбини.
Шоир дарвозани очдию ёнди:
Танимайман, деди, сендай дайдини.**

ОИЛА

Каттаси кетганди балиқ овига,
Чўмилиб-нетмасин,
ишқилиб.

Турли тасаввурлар олар довига,
Кампирнинг нафаси келар тиқилиб,
— Ҳой, сиз ҳам болани ўйлапг-да бундоқ...
Кампир эрк бергунча пуч хаёлига,
Кафғирни қайгадир илиб, ўша чоқ
Танбеҳ бера бошлар чолига.

Чол-чи,
кўзойнагин артганча бот-бот
Китоб варақлайди:

Бедилми, Машраб...

— Мошинда кетувди кенжаси шаддод,
Юрсин-да, ишқилиб, кўзига қараб...
Кун ҳам эрта ботди, билмадим, кузми,
Биттаси кечкида ўқийди.

— Сен ҳам ўйлагин-да анови қизни?
Чол ҳам кампирини нуқийди.

Ҳеч жойда ҳеч гап йўқ, шундоқ икковлон
Бир-бирин бесабаб койир, туртқилар.
Лекин иккиси ҳам биледи пинҳон:
Болаларни ўйлайди улар.

Сўнгра

бир маҳалда

узун-қисқа бўлиб

Болалар ҳам келар

галма-гал.

Дастурхон атрофи боради тўлиб,
Хайрият, ҳаммаси жам, тугал.

Кампир:— Шукур,— дейди,

қимтинар лаби,

Чол ҳам жилмаяди,

Тушунар...

Дунёда ҳеч бир гап бўлмаган каби
Болалар овқатни туширар.

* * *

Ҳикматли гапларга қулоқ солмоқ даркор,
Қулоқ солмоқ даркор халқнинг сўзига,
Лекин одамларнинг бир одати бор,
Мақол тўқийдилар мослаб ўзига.
Масалан, ит — вафо, демишлар, ҳайҳот,
Ит эгалари бунга тўқиганлар заб.
Бировлар итидан бўлгил эҳтиёт,
Ўзингники бўлса бошқа гап...

САМОВИЙ МЕҲМОН, БЕШ ДОНИШМАНД ВА ФАРРОШ КАМПИР ҚИССАСИ

Хабар келди Фан шаҳрига
Олис Жунгли томондан.
Ўтган кеча алланарса
Ёниб тушмиш осмондан.

Юлдуз деса юлдуз эмас,
Ё йўлдошми бир дайди.
Ҳар ҳолда у шов-шув солган
Тарелкага ўхшайди.

Бу хабардан илм аҳли
Бир зум ўйга толдилар.
Яна бирор миш-мишдир деб
Шубҳага ҳам бордилар.

Чархлаб туриш керак аммо
Туйғу билан ақлни...
Ҳар эҳтимол жўнатдилар
Жунглига беш вакилни.

Бешови ҳам тенгсиз олим,
Беш қитъадан бўлмиш жам.
Дунёдаги барча илм
Шул бешовда мужассам.

Илми нужум, тиб ва тарих,
Жуғрофия, ҳандаса.

Ўликни ҳам тирилтирар
Агар улар хоҳлашса.

Дунёдаги тилларни-ку
Беш бармоқдай билишар.
Керак бўлса қушлар билан
Хандон суҳбат қилишар.

Хуллас, бешов йигиллишиб
Жунгли томон елдилар.
Ҳатто фаррош кампирни ҳам
Бирга олиб келдилар.

Дарҳақиқат, Жунгли нотинч.
Не дарахтлар шалпайган.
Урталикда алланарса
Ётар эди, ялпайган.

Ойнакларни тутиб бешов
Уёгидан ўтдилар.
Бу қанақа гап бўлди деб
Буёгидан ўтдилар.

Ва ниҳоят сирли уйни
Уриб очиб олишди.
Ичкарига қараб бирдан
Анграйишиб қолишди.

Ётар эди ўриндиқда
Аллақандай бир махлуқ.
Бир кўзи бор... манглайида,
Иккинчиси мутлақ йўқ.

Лаб-даҳани одамга ҳам
Ўхшаб-ўхшаб кетарди.

**Қўл-оёғи узун-узун,
Сап-сариқди ранг зарди...**

**Беш донишманд ўзни энди
Йўқотишди тамоман.
Ҳазилакам гапми ахир
Меҳмон тушмиш самодан!**

**Энг олий, зўр муаммо!
Ураб олди уни бешов,
Миқ этмасди у аммо.**

**Кўрсатишди унга дастлаб
Чексиз олам тарҳини.
Сомон йўли, альфа, бета
Буржларининг фарқини.**

**Меҳмон эса қимир этмай
Ётарди жим, сулайиб.
Манглайда битта кўзи
Боқар эди дўлайиб.**

**Кўрсатдилар унга яна
Ёзув, шакл, формула.
Мозийни ҳам кўрсатишди
Кино қилиб бир йўла.**

**Дунёдаги тилларни-ку
Лугат қилиб уйишди.
Шу жумладан ўзбекча ҳам
Бир-икки сўз дейишди.**

**Меҳмон ҳануз қимир этмай
Ётарди жим, сулайиб.**

Манглайда битта кўзи
Боқар эди дўлайиб.

Кармикан деб қулогига
Бақриб ҳам кўрдилар.
Соқовми деб имо билан
Чақриб ҳам кўрдилар.

Таҳдид билан ҳатто бир оз
Сиқувга ҳам олишди.
Охир чарчаб, ўзлари ҳам
Сулайишиб қолишди.

Иш чиқмади, демак бизни
Тушунмади у тараф!
Ўша пайт денг фаррош кампир
Кириб келди тентираб.

Фаррош-да у, уни-буни
Йиғиштирмақ унга тан.
Ўриндиқда ётган зотни
Кўрди кампир дафъатан!

— Вой бечора болагина,
Дард заптига опти-ку!
Ҳолдан тойиб бошқа кўзи
Юмилиб ҳам қопти-ку!

Рангини кўр, сомон дейсан,
Сувданмикан ё ўтдан!
Шундоқ дея фаррош кампир
Бўла кетди гиргиттон.

Азбаройи меҳр билан
Бошгинасен силади.

Тиканакдай тикка ўстан
Сочгинасин силади.

Кампир билмас, ким бу махлуқ,
Ё билса ҳам унутди.
Ичақолгин, жон болам, деб
Ҳатто унга сув тутди.

Ушанда денг, ҳалигининг
Қон чопди-я юзига.
Дувва-дувва ёш ҳам келди
Биттагина кўзига.

Жон киргандай бўлди бирдан
Оёқ-қўли қимирлаб.
Жилмайгандай бўлди ҳатто
Гапиргандай шивирлаб.

Айлантириб битта кўзин
Боқди уёқ-буёққа.
Бир маҳал денг дабдурустдан
Меҳмон турди оёққа.

Олимларнинг ушбу ҳолдан
Чимирилди қошлари.
Бу қанақа сир бўлди деб
Тамом қотди бошлари.

Кор қилмади шунча илм,
Этди қанча саргардон.
Фаррошларнинг юлдузидан
Тушдимпкан ё меҳмон.

Не бўлса ҳам мурод ҳосил,
Фан шаҳрига елишди.

**Фаррош кампир сирин эса
Сал кейинроқ билишди.**

**Олимларнинг хизматлари
Йўқ, бекорга кетмапти.
Шунча ишни қилишибди,
Фақат Меҳр етмапти.**

АЁН БЎЛГАЙ

Агар ёринг хиром этса,
 Саболардан аён бўлгай,
Такаллуми чаман берган
 Садолардан аён бўлгай.
Агар ёринг қуёш бўлса,
 Анга асло боқиб бўлмас,
Камолингми заволнинг ё,
 Самолардан аён бўлгай.
Агар ёринг ҳусн шоҳи
 Ўтар бўлса шаҳарлардан,
Гузарларда қолиб кетган
 Гадолардан аён бўлгай.
Агар ёринг жафокордир,
 Жафокор деб отин айтма,
Унинг асли ўзинг чеккан
 Жафолардан аён бўлгай.
Агар ёринг садоқат деб
 Сенга кўнгил қўяр бўлса,
Куйиб агёрларинг, бахти
 Қаролардан аён бўлгай.
Агар ёринг муҳаббатни
 Ниҳон сақлар, гумон этма,
У бир ганждир, бироқ ҳадди
 Адолардан аён бўлгай.
Агар ёринг бўлиб Ширин,
 Агар ўзини десаиғ Фарҳод,

Қиёсинг чин ва ё лофдир
Вафолардан аён бўлгай.
Агар ошиқсан Абдулла,
Қаноат қил сабр бирла,
Надур ҳолинг, сенга боққан
Балолардан аён бўлгай.

БАХМАЛЛИК ГИЛАМ ТУҶУВЧИ ҚИЗЛАРГА

Бахмал бағридаги мўъжаз дастгоҳда
Бахмал гилам тўқир уч нафар сингил.
Уччовлон бекачдир бу гул даргоҳда,
Номлари Мукаррам, Буойша, Ойгул.
Неча ранг ва неча анвойи бўёқ
Ажиб бир санъатга айланар бунда.
Қизлар қалбидаги меҳру иштиёқ,
Ранг-баранг ип бўлиб бойланар бунда.
Қизлар ўтинч қилди:— Бўлса гар имкон
Шоирлар номиниз шеърга қўшсалар.
Қизлар, йўлингизда пешкашдир жаҳон,
Илтифот бўларми шеърга бунчалар.
Сизнинг бу яратган мўъжиза санъат
Юз йил тўзим билмай турмоқлиги рост.
Яшаса шоирнинг шеъри шул муддат,
Дўпписини кўкларга отарди паққос.
Фурсат қаршисида боқий нима бор?
Шеърми у, қасрми, гиламми, палак?!
Сизнинг қошингизда менинг бу ашъор
Бамисли гулзорга қўнган капалак.
Арзигаё номингиз ёйсак оламга,
Шул эрур менинг ҳам умрлик дардим.
Ва лекин аслида, сизнинг гиламга
Битгулик байт ёзсам бахтли бўлардим.

**ПАХТАКОР АБДУРАЙИМ АКА
БИЛАН БАХТ ҲАҚИДА СУҲБАТ**

Бахт нима? Ҳаётми ва ёким хаёл?
У недур? Мулкми ё умр безавол?
Ё у спра ўчмас муҳаббатмикан?
У ё меҳнатмикан? Ё санъатмикан?
Ишдан ҳориб қайтдинг, дилгир ҳойнаҳой,
Рафиқанг узатди бир пиёла чой.
Унут бўлди шунда чарчогинг, зоринг,
Кўнгилдан бир нафас кетди губоринг.
Балки бахт ўшадир? Сезмагандирсан,
Уни ўзинг билмай излагандирсан?
Сизнинг касбингиз шу, пахтазор ичра
Эртадан то оқшом тинмайсиз сира.
Йиллар чангидир бу сочингизда оқ,
Меҳнатдан, юмушдан қолмабсиз бироқ.
Қарайсиз — бир ёқда ўглингиз ўктам,
Бир ёнда қизингиз, сафдадир у ҳам.
Замон тинч, орзулар дилда аломат,
Лекин энг муҳими — борсиз саломат.
Балки бахт дегани мана шу ҳолдир,
Балки шу муҳташам толе, иқболдир.

Бахт нима? Ҳаётми ва ёким хаёл?
У недур? Мулкми ё умр безавол?
Менинг назаримда буларнинг бари
Бахт деган дарахтининг шохобчалари.

**Бахтга ўша чой ҳам дахлдор эрур,
Ақл ҳам, чирой ҳам дахлдор эрур.
Ҳаётнинг галвали гулдуросидан,
Қувончи, ташвиши, хуш садосидан
Йироққа тушмасак бахтдир мана шу,
Қандайдир муаллақ манзил эмас у.
Бахт тенгдир шоиру бастакорга ҳам,
Абдурайим деган пахтакорга ҳам.**

ЗНЕ

Не зотлар ўтдилар ҳасратга тўлиб,
 Кунлари зимистон, туни сим-сиё.
 Фазога термулиб, Улугбек бўлиб,
 Йироқ дунёлардан ахтарди зиё.
 Шоҳлар юрагида балқирмиди нур,
 Расуллар меҳридан порларми дунё?
 Тубсиз зулумотда банд бўлган шуур
 Бир-бирин қалбидан ахтарди зиё.
 Оламини пайпаслаб мисли ногирон,
 Топганлари бўлди жаҳолат, риё.
 Валий наздида ҳам бенурдир жаҳон,
 Магар ўз қалбида бўлмаса зиё.
 Қандай замошларга гувоҳман, устоз,
 Ерга тушган каби хуршид ҳам гўё.
 Кўк эмас, ушбу кун замин сарафроз,
 Фалакка заминдан таралар зиё.
 Абас, йўқликларга кетди жаҳолат,
 Асримиз уфқида у мисли рўё.
 Бу қандай сир эрур, қандай синоат,
 Одам одам учун таратгай зиё?
 Шуурга нур сочиб, машъал кўтарган
 Сиздек устозларга олам маҳлиё.
 Дейман хуш айёмда Сизни қутларкан:
 Қалбингизда сира сўнмасин зиё!

НАЖОТ ҚАЛЪАСИ

Эшитган эдимки, ярадор оҳу
Излармиш тоғлардан мумиё, нажот.
Йўқ, асло хаёлий бир гап эмас бу,
Неки мавжуд бўлса, масъулдир ҳаёт.

Шаҳримда музайян қалъа бор баланд,
Офтоб жига унга ҳар тонг палласи.
Ярадор бир оҳу эмасман гарчанд,
Лекин у мен учун нажот қалъаси.

Мен унда ҳис этдим қутлуғ имонни,
Меҳрни, шафқатни унда кўрдим жам.
Мен унда ҳис этдим шу кенг жаҳонни
Ва мўъжаз ўлкамнинг муҳаббатин ҳам.

Шоирман, дилимда пинҳон гапим йўқ,
Қалъам, сен таянчим, пок ҳаётимсан.
Мен учун ҳақиқат қадарли улуг,
Қалъам, коммунистик эътиқодимсан.

Оҳу, тоғ-тошларда кезавер ййраб,
Шоир, тизавергин марварид ашъор.
Сайёд қолаверсин қиличин қайраб,
Нажот қалъаси бор оламда пойдор.

ДАВОМ ЭТАЕТИР БУЮК ИНҚИЛОБ

**Боболарим юрти,
Отам маскани.
Онамнинг муборак хоки барқарор.
Бир фарзанд мисоли қутлайман сени,
Эй, оташ заминдан яралган диёр.**

**Туққан хонадонин ҳар ким ёд этган,
Сен ҳам менинг учун шундоқ маъвосан.
Тониб қайга бордим, бобомдан ўтган,
Толeimга битган Қашқадарёсан.**

**Азалий халқинг бор бир эл қатори,
Тантию меҳнаткаш, тўғрисўз, ҳалол,
Ҳисор тепасида Муқанна ғори
Минг йиллик умрингдан сўзлар, эҳтимол.**

**Жаҳонгир мана бу, Бедил мана бу,
Кўкдан тушмагандир улар, ҳойнаҳой.
Буюк Улуғбекнинг чашмига кўзгу
Кўкда ҳамон кезар ўша тўлини ой.**

**Мозийни ёд этмоқ савобдир гарчанд,
Лекин замон эрур замон сараси.
Каттакоп Ватанга жон ипинг пайванд,
Сен ҳам улуғ элнинг бир шажараси.**

Кун кеча Нишонда ёвшап оралаб
Нортуя қувганлар айтсинлар аён,
Қашқадарё дея сўзга очсанг лаб
Чексиз бир саҳрони англарди жаҳон.

Кун кеча эмасми, багринга боқиб
Шеърый ҳасрат билан ёнган ҳар сўзим.
Нечун қувонмайин бугун мен балқиб
Яшнаса минг йиллик саҳройи азим.

Жайҳун шамолига очган кўксини
Чўли бобом, мана, бурканган шонга.
Бир замон чўлдан у олган исмини,
Бугун ҳайкал бўлиб боқар бўстонга.

Ўтиб не бир даврон, ўтиб не замон
Қув дарё саҳрога чиқди айқириб.
Не ажаб, қатраси ташна дил томон
Тенгсиз зиё каби боролса кириб.

Не ажаб, сароблар қолиб, йўқликда
Истиқбол хаёли аён барқ урса.
Не ажаб, китоблик мунажжим кўкда
Қарши пахтазорин аксини кўрса.

Айб эмас, тўпланиб дўсту ёр билан
Кечган кунларингни айлаб қўйсанг ёд.
Назар сол юртинга ифтихор билан,
Она Ўзбекистон шунчалар обод.

Назар сол, кўрганинг не бор, барида
Олтмиш йил муқаддам бошланган шитоб.
Инсон онгидаю замон қаърида
Давом этаётир буюк инқилоб.

ОЗАРБАЙЖОН

Хаёл оти билан кезгил ҳар ённи,
Топмасса бундайин қутлуғ замонни.

Муҳр этди дилларга замон инчунун
Дўстлик деб аталмиш олий эҳсонни.

Эъозлаб турибди, кўтариб бошига
Бу кун озар эли Ўзбекистонни.

Сўйласин минг йиллик мўйсафид тарих,
Бу дўстлик билганми шубҳа, гумонни?

Ўзбекман, англамай қаёққа бордим,
Шу инжа озарий тилни, забонни.

Дўстлик бу — муҳаббат янглиғ фараҳким,
Билгай у на ҳадни ва на довонни.

Асли Муқаннага қиёс этгулик
Бобакнинг қалбидан тошган тугённи.

Низомий болидан ҳалво пишурмиш
Навоий забт этиб туркий жаҳонни.

Бир лаҳза қўлидан қўйганми ўзбек,
Ўзинг айт, Фузулий битган девонни.

Азизим, дилимда асраб юрилмап
Насимий қолдирган собит имонни.

Вургуннинг шеъри деб жон чекса ўзбек,
Озар ҳам аярми Гафурдан жонни.

Сен билан инқилоб жанггоҳларида
Бирга таниганмиз яхши-ёмонни.

Тарих-ку муҳташам ёдгордир олий,
Сўйлайин шу кунни, айни шу онни.

Қардошлик яловин кўтариб кушод,
Тавоб этмоқдамиз гулгун маконни.

Хазар коса бўлсин, яъни жоми Жам,
Сипқорғил, шарафла давру давронни.

Мен сендай мезбонни топмоғим гумон,
Сен ҳам тополмассан мендай меҳмонни.

Мавжуд бўлмасайди оламда агар,
Ўйлаб топар эдим Озарбайжонни.

ИНСОН МАИЗАРАСИ

Баъзан ўйлаб дейман, не бўларди гар
Қудратин кўргазса табиат ҳассос.
Ва инсон сувратин унинг муқаррар
Феълу атворига айлаб қўйса мос.

Бунёд бўлар эди ажиб бир ҳолат,
Не-не инсонларнинг абас ор-шармп.
Намоён бўларди аввал хушомад,
Эмаклаб юрарди бу қавмнинг барп.

Бешак яширарди турфа қилмишин
Издихом ичида бадкор мунофиқ.
Таниб бўлмас эди лекин юришин,
Яъни ўз феълига мос ва мувофиқ.

Қанчалар ранг-баранг инсон ҳаёти,
Бари очиқ-ойдин шундоқ турарди.
Оёғи осмонда нгвогар зоти
Айри тили билан изғиб юрарди.

Ҳа, магар чеврилса олам шу тахлит,
Имон келтирардим бир ҳолга бешак:
Оёғин заминга қадаган собит,
Комил инсон зоти не чоғлик юксак.

**Фақат у мавжудки олам ғайзиёб,
Фақат инсонликка унинг ҳаққи бор.
Устивор инсонлар, сиз нечоғ ноёб,
Сизни учратган қалб нечоғ бахтиёр...**

ҚҰРИҚХОНА

Асраймиз ўсимлик хилларин тайин,
Асраймиз ҳайвошлар камёб зотини.
Ҳатто атрофларин ўраб атайин
Қўриқхона деймиз сўнгра отини.

Саёқ овчиларга уён йўл бўлсин,
Жарима соламиз, қамаймиз ҳатто.
То у жонзодларин тивчига қўйсин,
Қирилиб битмасин тирик дунё то.

Мунис мавжудотга меҳру шафқат бу,
Бу инсон қалбида балққан ҳамият.
То яшар қайдадир бу янглиг туйғу,
Ҳар нечук қирилиб кетмас табиат.

Оламда кўп нарса камёб бир қадар,
Не-не туйғулар ҳам камёбдир, алҳол.
Мен дердим соф қалбни учратган сафар,
Дарҳол ўраб олинг атрофин, дарҳол.

Инсоф йўқолмасин, ўранг мустаҳкам,
То уни юзсизлик этмасин хароб.
Эзгуликни асранг, оламда у ҳам
Тождор турна каби бўлмасин камёб.

Оқибатни асранг, оқибат гўё
Айиқдай қайдадир топмасин завол.

Ҳаёни асрангиз, куймасин ҳаё
Оташга дуч келган полапон мисол.

Имонни асрангиз, у донм танҳо,
Ундадир мужассам инсон матлаби.
Авлодлар ахтариб юрмасинлар то
Уни аллақандай Қор одам каби.

Виждонни асрангиз ҳар недан ортиқ,
Ягона заминни асрагансимон.
Боболардан қолган ноёб бу тортиқ
Токи авлодларга етолсин омон.

Эзгу, латиф ҳислар бўлмасин таҳқир,
Булбулни бойқушга топширманг зинҳор.
Худбин ва дилозор кимсанинг ахир
Оғзи қон йиртқичдан қандай фарқи бор?!

Тўқайга ўт кетса ёнгай бус-бутун,
Адолат борлиққа ёлғиз онадир.
Дунё ҳам, инсонлар қалби ҳам бугун
Ёвузликдан зада Қўриқхонадир.

ДУСТЛАРИМГА АЙТГАНИМ

Дунёда кўп нарса унутилади:

Қашшоқлик, мартаба, қувонч, қайгулар.

Унутилиб борар муҳаббат дарди,

Унутилар йиллар, йўллар, туйгулар.

Қирқ йиллик адоват унутилар секин,

Унутилар ҳатто юракдаги дарз.

Яхшиларнинг меҳри унутилмас лекин,

Унутилмас улар олдидаги қарз.

УЧИНЧИ ОДАМ

Инсонлар бир-бирин юрса ардоқлаб
Уртада восита асли зиёда.
Ҳар икки одамни тургувчи боғлаб
Учинчи Одам бор лекин дунёда.

Учинчи Одам бу — ўзи бир хилқат,
Ўшадир дунёга илк қўйган қадам.
Икковлон ўлжани келтирган фурсат
Ўчоққа ўт ёққан учинчи Одам.

Пайгамбар шаклида у соҳиб қутқу
Бандага худони далолат этган.
Не ўжар шоҳлардан элчи бўлиб у
Гоҳо бош келтирган, гоҳ боши кетган.

Муҳаббат бобида у-ку бир маҳрам,
Унингсиз висол ҳам йўқдир аслида.
Шоирнинг ёр учун битган сатрин ҳам
Ед олган ўшадир — шеърхон шаклида.

Унинг бир унвони ҳакамдир азал,
Шунчалар муҳтарам учинчи бу хот,
Токи бу оламда меҳр нотугал,
Мен фақат ўшандан қўрқаман, ҳайҳот!

Ахир у эмасми дўстни ғаниму
Ғанимни дўст қилиб қўйгувчи одам.

Магар у бешафқат бошласа гулу
Дунёга гавғолар солгай чинакам.

Рўёни рост деса, миттини кабир,
Жанубни Шарқ деса айлаб имолар.
Куфрли дунёда оз эмас ахир
Ўшанинг измидан юрган «сиймо»лар.

Учинчи бу одам тирикдир токи
Дунёнинг чайқалиб турмоғи аён.
Сергалва асрда бу зот ҳаттоки
Салтанат шаклида бўлур намоён.

Оламда, аслида, бордир дўст ва ёв!
Орзум шул: покиза кўрсам виждонни.
Кимсанинг номидан кимсага биров
Сотиб юбормаса, дейман, имонни.

Қўлларим кўксимда, бетинч, бетоқат,
Таъзимлар қилурман сенга ушбу дам.
У — менми, у — сенми, ким бўлма, фақат
Сенга инсоф берсин, учинчи одам!

ИЛТИМОС

Сенга балки аён, балки ноаён
Бир ҳаёт ҳадисин айлаини баён.
Майли, сувлар кечгин, майли, ўтда ён,
Ҳаргиз илтимосга кунинг қолмасин.

Саргардон, йўлларда қолсанг ҳамки оч,
Сабру қаноатни қилгил бошга тож,
Нотанти йўлдошга бўлма ҳеч муҳтож,
Ҳаргиз илтимосга кунинг қолмасин.

Таънадир дунёда ёмондан ёмон,
Нон бериб рангингни этгайдир сомон,
Ақлинг бутун бўлса, тўрт мучанг омон,
Ҳаргиз илтимосга кунинг қолмасин.

Бўри эмас дейсан одам одамга,
Кўзинг каттароқ оч, боққил оламга,
Биров отамга дер, биров онамга,
Ҳаргиз илтимосга кунинг қолмасин.

Саховат аҳлига гарчи юз бурдим,
Гоҳи дам ҳайратда лол қотиб турдим,
Норнинг ит олдида чўкканин кўрдим,
Ҳаргиз илтимосга кунинг қолмасин.

**Оҳ, дўстим, демагил қайдан бу туйғу,
Шеърим сен учун ҳам бўлсин кўзгу,
Менинг бир жайдари фалсафамдир шу:
Ҳаргиз илтимосга кувинг қолмасин.**

ТУЛКИ ФАЛСАФАСИ

— Устоз,— деди бир кун тулки тулкига,
Нечун биз нишонмиз доим кулкига?

Ўрмонда бўри ҳам, ҳатто жаноб шер,
Бир-бирин туртишиб:— Тулкисан-а, дер!

Бошқалар устидан кулмаслар нечун,
Бу ҳол қоронғудир биз ёшлар учун.

— Ука,— деди шунда тулкига тулки,
Бундай ҳодисотнинг сабаби шулки,

Касбини эпллмай қолса аксари
Тулкилик қилади ҳайвонлар бари.

Кўпинча иложсиз қолган фурсатда
Тулкилик қилади шер ҳам, албатта!

Лекин бизнинг ишни эпллмас улар,
Шу сабаб ўрмонда масхара бўлар.

Сен-чи, бундай ҳолдан асло ўкинма,
Бошқалар сингари четга бекинма.

Тулкисан, бундай чоғ тулкилик қилгин,
Тулки деб кулсалар, қўшилиб кулгин...

ДУНЕНИ ҚИЗҒАНМА

Дунёни қизғанма мендан, азизим,
Мен сенинг кўчангдан ўтмасман зинҳор.
Менинг бу оламда ўз айтар сўзим
Ва ўзим сигинар мозорларим бор.

Дунёни қизғанма мендан, азизим,
Сен ичган булоқдан ичмасман асло.
Сен юрган тоғларда қолмагай изим,
Сен кечган дарёдан кечмасман асло.

Дунёни қизғанма мендан, азизим,
Қалбингни ёқмасин шубҳа ва сўроқ.
Мен ўзга манзилга тикканман кўзим,
У сенинг кулбангдан жуда ҳам йироқ.

БОБО ВА НАБИРА

**Имиллаб боради йўлда мўйсафид,
Утган асрларнинг хаёли бошда.
Енида типирлар набираси хит,
Қўйворса етгудай шахди қуёшга!**

**Чол-чи, тутмиш унинг қўлидан маҳкам,
Набира кўзида андишаю зор.
Ота, набиярангни озод қўй бир дам,
У ҳали узоққа кетмоғи даркор.**

**У ҳали номингни кўксига жойлаб,
Самолар қўйнида ургусидир барқ.
Уни қадамингга ташлама бойлаб,
Қўйвор набиярангни, отажоним, Шарқ...**

ШАРҶ ҲИКОЯСИ

Аниқ йили эсимда йўқ,
Аллақайси замонда,
Бир қишлоқда ота-ўғил
Яшар экан омонда.

Улар гоят тотув экан,
Ўртада мол, жони бир.
Минг қилса ҳам ота-ўғил,
Минг қилса ҳам қони бир.

Бир куни денг шу икковлон
Қайгадир йўл олишди.
Минай деса от-улов йўқ
Ўйланишиб қолишди.

Қуриб кетсин йўқчилик ҳам
Ким неларга зор эди.
Икковининг ўртасида
Битта эшак бор эди.

Гарчи у ҳам бир оз ягир,
Гарчи андак бедармон.
Шу эшакни минсакми деб
Ўйлаб қолди икковлон.

Ота деди:— Ўғлим, бундан
На сен, на мен тингаймиз.

Ўгил деди:— Ота, буня
Галма-галдан мингаймиз.

Ота доим ота ахир,
Яъни мудом иззатда,
Эшакка у минди дастлаб,
Ўгил яёв, албатта.

Бир қишлоқдан ўтардилар
Икков секин тиқирлаб,
Ортларидан тўрт-беш одам
Кулиб қолди пиқирлаб.

— Аҳмоқ экан манови чол,
Аҳмоқ ҳаддан зиёда.
Ўзи улов миниб олган,
Ўгли эса пиёда.

Ғалати бир ҳисни туйиб
Шартта пастга тушди чол.
— Кела қолгин, ўғлим,— деди,—
Эшакка сен минақол.

Энди ўгил тўқимдаю
Ота яёв кетарди.
Энди улар бошқа қишлоқ
Кўчасидан ўтарди.

Борардилар сўзсиз, секин,
Аста-аста тиқирлаб.
Ортларидан тўрт-беш одам
Яна кулди пиқирлаб.

— Аҳмоқ экан манов бола,
Аҳмоқ ҳаддан зиёда.
Ўзи улов миниб олган,
Отаси-чи, пиёда.

Ёш эмасми, бирдан унинг
Орияти қўзғолди.
Шартта настга тушди у ҳам,
У ҳам яёв йўл олди.

Юриб-юриб иккаласи
Неча адир, қир ошди.
— Боре,— дея сўнг эшакка
Иккови ҳам мингашди.

Аммо тагин бир манзилдан
Ўтар бўлди икковлон.
Не кулфатки, бу жойда ҳам
Тинч қўймади оломон:

— Аҳмоқ экан булар роса,
Инсофи йўқ лаванглар,
Икки одам бир эшакни
Миниб опти, қаранглар.

Маломатдан ота-ўғил
Тамом ҳориб толдилар.
Ғазаб билан бир-бирига
Термулишиб қолдилар.

— Айтмабмидим,— деди ота,—
Гап уқмадинг, тирранча.
Элу юртнинг ўртасида
Бўлдик роса бўлганча.

Қўл силташди бир-бирига,
Қолди фойда-зиён ҳам.
Ота у ён кетиб қолди,
Бу ён кетди ўғлон ҳам.

**Қондошликнинг миллион йиллик
Ришталари узилди.
Ўртага бир эшак тушиб
Оралари бузилди.**

СЕН ҚАЙДАН БИЛАСАН

Сен қайдан биласан,
Балки юлдузлар
Менга сирларини
Сўйлаётгандир.
Сен қайдан биласан,
Балки бу кўзлар
Унсиз бир қўшиқни
Куйлаётгандир.
Сен қайдан биласан,
Балки кенг олам
Шу мўъжаз қалбимга
Бўйлаётгандир.
Сен қайдан биласан,
Балки мени ҳам
Кимдир қайдадир жим
Ўйлаётгандир...

ИШОНЧ

Табиат, ишончдан айирма сира,
Айирма, ўчмасин дилдан шукуҳинг.
Бенишон йўқолиб кетгандан кўра
Яхши-ку тентираб юрса гар руҳинг.

Тимқора осмонга ой чиқса дилбар,
Заминга тўкилса нури сарсари,
Булутлар ортидан боқолсанг агар
Абадий йўқликдан афзал-ку бари.

Сен юрган боғларни бахтга тўлдириб,
Сайр этса шомларда дўст ила ёрон.
Уларни ўргулсанг шаббода бўлиб,
Ахир бу толенинг нимаси ёмон.

Бир куни фарзандинг ўксик дилида
Уйғонса ғамларни енгган муҳаббат.
Капалак мисоли учиб йўлида,
Сен уни қутласанг, ахир бу не бахт.

Ғамгин ва беиқбол ёринг оҳ уриб
Болишга бош қўяр, кўз ёши тахир.
Сен унинг тушига билдирмай кириб
Тасалло беролсанг, саодат ахир.

**Сенки, хор вужудни бир кун табиат
Юлқиб оларкансан дилбар ҳаётдан,
Мени шу ишончдан айирма фақат,
Айирма сен мени шул бир бисотдан.**

* * *

Умр қисқа эди,
Қисқартирдик яна.
Озгина бахтни ҳам бўлиб ташладик.
Кулфат оқибатда қилди тантана,
Шундагина кўзни ёшладик.
Жаҳлдор табиат энди юз ўгирди,
Боқмади, чопсак ҳам йиглаб ортидан.
Тирик от ўрнига ёғоч отни берди,
Уйни эса бирди ернинг остидан.

ДАВРА ҚЎШИҒИ

Бош кўтарган ҳар бир жондор гарчи кас эмас,
Назар солгин пойингдаги у бир кас эмас.
Лайло бўлсанг у ҳам Мажнун, асло паст эмас,
Сен учундир бор ҳаётим, шуҳратим-шоним,
Қўлларингни бергил менга, ширинзабоним.

Дўстларинг ҳам бу даврада, яйрасанг нетгай,
Умрдир бу, чорласанг ҳам тўхтамай ўтгай,
Шоир сенга пок муҳаббат жомини тутгай,
Сен учундир бор ҳаётим, шуҳратим-шоним,
Қўлларингни бергил менга, ширинзабоним.

Муҳаббатим лол қотган ул тоғларинг айтсин,
Тонгда оҳим такрор этган боғларинг айтсин,
Менсиз ўтган ҳар бир лаҳза чоғларинг айтсин,
Сен учундир бор ҳаётим, шуҳратим-шоним,
Қўлларингни бергил менга, ширинзабоним.

Келармидим қошингга гар бўлса ихтиёр,
Жон риштаси боғланмишдир пойингга, эй, ёр,
Шоду хуррам бу даврада яйра, эй, дилдор,
Сен учундир бор ҳаётим, шуҳратим-шоним,
Қўлларингни бергил менга, ширинзабоним.

УСТОДИ АВВАЛ

Нега шеър ёзмайин юракдан ёниб,
Нега таъзим этай сизга бу маҳал.
Нега хизматингиз қилмай қувониб
Эй, азиз муаллим, устоди аввал.

Сизнинг таълимингиз олмаган ким бор,
Сиз-ку юракларда илк зиё ёққан.
Олимми, шоирми ва ё санъаткор —
Илк бор сизга томон устоз деб боққан.

Қадрдон Ильичнинг падаридан то
Надя бувигача бари муаллим.
Ҳамза бу — маърифат кўкида якто,
Қори Ниёзий бу — берган илк таълим.

Митти гўдак чоғидан то умр бўйи
Сизнинг чехрангизга мамнун боқамиз.
Сизгадир юракнинг жарангдор куйи,
Оқил Шарафиддин, машҳур отамиз.

Битта ҳарф дардида риёзат чекиб,
Оқибат кўкка ҳам чиқолган инсон.
Не ажаб сизларни бахтиёр этиб,
Ўрнидан даст туриб, бош эгса шу он.

Елғиз фарзандимиз қолса тумовлаб,
Тушамиз ваҳима, васвасасига,

**Сиз-чи, дош берасиз неча ўн йиллаб
Минглаб митти зотнинг машмашасига.**

**Буюк Алишербек лутф этган мисол,
Савод ўргатдингиз қанча ранж билан.
Қоплаб бўлармикан бу қарзни алҳол,
Узиб бўлармикан юзта ганж билан.**

**Шафқат ҳам, меҳр ҳам қалбингизда бут,
На ранжу, на ҳориш, оҳу волалар.
Сизнинг қаршингизда сақлайди сукут
Олтмишга кирса ҳам шогирд болалар.**

**Дилда зиё борки умр сарафроз,
Майли у ҳамниша бахт билан тўлсин.
Эй, азиз муаллим, эй, азиз устоз,
Буқун байрамнингиз муборак бўлсин.**

ОЛОМОНГА

Машраб осилганда қаёқда эдинг?
Лорка отилганда қаёқда эдинг?

!

Суриштирганмидинг Қодирийни ё
Қалқон бўлганмидинг келганда бало?

Хукмлар ўқилур сенинг номингдан,
Тарихлар тўқилур сенинг номингдан.

Нимасан? Қандайин сеҳрли кучсан?
Нечун томошага бунчалар ўчсан?

Қаршингда ҳасратли ўйга толаман,
Қачон халқ бўласан, сен эй,— оломон?!

ЎЗБЕК ПАХТАСИ

Дунёда қутловлар бор
 Бири биридан гўзал,
 Дунёда табриклар бор
 Бири биридан эзгу.
 Ва лекин бу оламда
 Топилмас ҳеч бир маҳал
 Она-юрт қутловидан
 Баландроқ бирор туйғу.

Шу мўъжаз ҳаётимни
 Эл-юртга боғлабман то,
 Бир кетмончи ўглидай
 Унга эшман, тирикман.
 Каҳрабо тизимчанинг
 Донаси каби гўё
 Мустаҳкам шу қаторнинг
 Тақдирига шерикман.

Тонг билан Ватан бўйлаб
 Бир хабар қоқди қанот,
 Ўзбек яна ўз сўзин
 Устивор дўндирипти.
 Бетимсол талатўпда
 Музаффару босабот,
 Ўзбек яна дўпписин
 Қиялаб қўндирипти.

Миллион йиллик сўз эрур
Пахта бизнинг лугатда,
Жўякларда бошланган
Оналар тўлғоқ дарди.
Мабодо ўсимликка
Забон битса албатта,
Пахта нави энг аввал
Ўзбекча гапирарди.

Одатий нурия сочар
Оламга ҳар кун қуёш,
Бағрида не сирлар бор,
Сигмайди тасаввурга!
Шу бир чаноқ пахта ҳам
Зоҳирдан маъсум, ювош
Ва лекин заҳматлари
Сигмас онгга, шуурга.

Дунёда инсонлар бор
Майда бир армон сабаб
Бир-бирин ёқавайрон,
Туироққа қоришади...
Оламнинг эгни бутлаш —
Ўзбекда шудир матлаб,
Шу армон, деб чўнг халқим
Бир умр олишади.

Бизнинг уйган хирмонга
Чамбар қилсанг чечакдан,
Юлдузлар шабнам мисол
Бўларди унга инжу.
Боласи уйда қолган
Муштипар келинчакдан
Хизирсифат чолгача —
Барчанинг меҳнати бу!

Халқим, сенсан элларга
Тўкин дастурхон тузган,
Неъматинг ўзингга ҳам
Барқарор бўлсин, дейман.
Уйган бу хирмонинг ҳам
Қуёшга қўлин чўзган
Муҳташам ҳайкалингга
Пойдевор бўлсин, дейман!

ДОНИШМАНД ДЕДИКИ...

Донишманд дедики,
Осонни кутма,
Имкондан ортиқ бир имконни кутма.
Дарёдан дарёни талаб айлагил
Ва лекин ҳеч қачон уммонни кутма.

УЎ

Ижроқўм уй бермиш,
Кўзларингда ёш...
Шунчалар кўпмиди дилингда дардинг,
Етар, таъзим билан эгаверма бош,
Етар, юрагимни эзиб юбординг.

Сеники аталар шу ер, шу вамин,
Ё уни назарга илмаганмидинг?
Уни Ленин сенга хатлаб берганин
Олтмиш йил ўтибди, билмаганмидинг.

Ижроқўм уй бермиш,
Бағоят савоб,
Лекин кўрмай сени муте шаклида.
Ўн еттинчи йилги буюк инқилоб
Сен учун бўлганди, билсанг, аслида.

* * *

Бахтиёр ҳар дилга ошно топилгай,
Ғуссали юракка лекин йўқ ҳамдам.
Дўстлар эшиги ҳам тақ-тақ ёнилгай
Ғуссали қалб у ён гар қўйса қадам.
Ҳорғин бир йўлчингман, дарвозангин оч,
Бошлаб келди дема кулфат, қайгуни.
Ногоҳ кўзларимда кўрсанг қатра ёш
Согинч ёшлари деб қабул эт уни.

* * *

Бунчалик камолот, айт-чи, кимда бор,
Кимда бор бунчалик латофат, ҳусн.
Шу чирой, шу ишва, шу ноз, шу виқор
Бахтиёр жуфтингга муборак бўлсин.

Севганинг қалбида билмам қай ният,
Демасман, шаънингга шеърлар битсин деб.
Сени яратгандир асли табиат
Бир шоир ҳажрингда куйиб ўтсин деб...

БОЛАЛАР ШОИРЛАРИГА ҲАЗИЛ

— Соат бўлди тўрт ярим,—
Деди Дилбарга Карим.
Буни эшитди Ғулом,
Салим билан Дилором,
Шоира-ю, Гулноза,
Хадича билан Роза.
Алишер-у, Бахтиёр,
Хуршид, Витя, Ихтиёр,
Азим, Майли, Дадашвой,
Шукур, Аҳмад, Адашвой,
Мавлуда-ю, Илҳомжон,
Ғайрат, Саъди, Инъомжон,
Тошпўлат, Юлдуз, Зоҳир,
Акмал, Равшан ва Тоҳир,
Зарифа, Маҳкам, Омон,
Миразиз, Сафар, Раҳмон,
Шавкат, Йўлдош, Узоқбой,
Болта, Теша, Тузоқбой,
Эшмирза, Элдор, Журъат,
Муқимий билан Фурқат...
— Энди соат беш ярим,—
Деди Дилбарга Карим.

ЕЗГУВЧИЛИККА АРИЗА

(Бир ғаламис тилидан)

Мени назарига илмайди биров,
Сизга шу гапларни айтайин тикка.
Кеча бир даврада ўйнадим гаров,
Мени қабул қилинг, ёзгувчиликка.

Ҳар хил союзлар бор.
Масалан, кино,
Демангиз мен ўзни унга ураман.
Сабил техникаси қийинмиш, аммо
Томоша қилишни яхши кўраман.

Рассом бўлмишликка тоқатим ҳеч йўқ,
Чунки зарил бунда ғалат истеъдод.
Масалан, хўтиikka ўхшасин хўтик,
Шарманда қилади бундақа ижод.

Бастакорларда ҳам бор эмиш союз,
Бу ҳам тўғри келмас, ростини айтсам.
Виждоним йўл бермас, чидамайди юз,
Қўшиқ айтмаганман умримда ҳеч ҳам.

Шоирлик-чи, тегсин худо урганга,
Сотиб олайнми текин кулгуни.
Дуб-дуруст жумлалар қатор турганда,
Тескари айтмоқлик шартмикан уни.

**Ёзгувчилик эса, оҳ, бу ғаройиб,
Менинг талантимга шу соҳа нуқта.
Пасту баландларга турфа, ажойиб
Мактублар битганман ғоявий пухта.**

**Хуллас, ўртоқ раис, айлангиз имдод,
Мен сизга ҳақ гапни айтаман тикка.
Кўпириб ётибди менда истеъдод,
Мени қабул қилинг ёзгувчиликка.**

ЗЎР АРМОИ

(Бир ношуднинг деганлари)

Ҳамма ҳар нарсага эрур ишқибоз,
Кимдир марка йнгар, кимдир ит боқар.
Кимларга қиш яхши, кимларгадир ёз,
Менга эса фақат қарсақлар ёқар.

Осонми, дунёда яшадим қанча!
Қочиб, пусиб юрдим замонлар ўтиб.
Мана, савлатим бор, ёшим ҳам анча,
Ва лекин ўртандим қарсақни кутиб.

Ажабо, халқ бунча бўлмаса ўжар,
Бунчалар хасис у оддий қарсақка.
Нечун бошқаларни шон-шуҳрат қучар,
Бу ҳолдан фигоним чиқар фалакка.

Эй, сиз студентлар, инсоф борми ҳеч,
Бунчалар шаккоксиз, бунчалар нодон?!
Сиз қарсақ чаляпсиз кимга эрта-кеч,
Мен-чи, қолавердим бир четда нолон.

Гарчанд, баъзи жойда тондим эътибор,
Кўкеимда нелардир таратур зиё.
Дашном эшитдим-у, умримда кўн бор,
Қарсақ тингламадим нечундир асло.

Дунёнинг ишлари чиндан нотугал,
Сиз унинг хатосин бир бор тузатинг,
Дўстлар, ўлган чоғим, раҳм этинг бир гал,
Мени қарсақ чалиб гўрга узатинг.

* * *

Муаллақ гапларни сўйлама менга,
Энди мен ер узра топганман қўним.
Инсон деб фалакка ҳайқирмоқ нега,
Инсон ёнингда-ку, у меннинг қўшим.

Иқбол деб беҳуда чекасан ёҳу,
Оҳнинг бу, фолбиннинг дарақларидир.
Асрим, асрим дейсан, асринг нима у!
У — тўзгоқ календарь варақларидир.

Богингда бир ниҳол гуллабди бу кеч,
Эрта қийғос бўлар олма напармон.
Илк баҳор захрини ўйладингми ҳеч,
Заминда не армон, сенда не армон.

Бир вақтлар илҳомнинг ўтли тигида,
Фалакни кўзларди меннинг ҳам созим.
Лекни икки дарё оралигида,
Қолиб кетди меннинг ўша овозим.

Дунёда диёнат ҳали мавжуддир,
Ҳали мард йигитлар яшаб юрибди.
Оналар оқ сути ҳамон оқ сутдир,
Қуёш ҳам фалакда порлаб турибди.
Ҳали қай дилларда яшар тангри ҳам,
Ҳали афсоналар ўлиб кетмаган.
Ҳали соф туйгулар топмаган барҳам,
Инсон орзусига ҳали етмаган.

ШОИР УМРИ

**Дарахтни ҳаминша ўрайди шамол,
Шоирни ташвишлар чулгар ҳаминша.
Сен шоир умрини дема безавол,
Унинг ҳам ҳар они ташвишга пеша.**

**Қара-я, ўтибди қирқ йил муттасил,
Янабман юлдузлар остида қарахт.
Оҳ, шоир умрига ҳавас қилмагил,
У қуюн ичида унган бир дарахт.**

ХАЙРЛАШУВ

Хайр, эй беармон кезган қирларим,
Хайр, эй, йпроққа қочган сўқмоқлар.
Хайр, эй, масканим, туққан ерларим,
Хайр, эй, саҳролар, хайр, эй, тоғлар.
Энди сизни қайта қуча билмасман,
Ишжа дийдорингиз энди ўзгадир.
Шамоллар, сиз билан уча билмасман,
Чечаклар, энди сиз менга беқадр.
Ошино кенгликларга ташлаб жим назар,
Тирқираб келади кўзларимдан ёш.
Шамоллар ҳолимдан олгандай хабар,
Бир лаҳза теппамда тингандай қуёш.
Улардан ногаҳон тинглайман хитоб:
— Шоирим, сен қайга қайтмоқ бўлибсан?
Ким сени бадарга қилмиш, бер жавоб,
Сен нечун алвидо айтмоқ бўлибсан?
Олтин болалигинг ўтган тупроқда
Наҳот топилмаса сенга бир мадад?
Наҳот онанг руҳи қолмиш йироқда,
Наҳот боболаринг қўлламас минбаъд?
Гўзал бу дунёга келиб кетмоқлик
Наҳотки шунча жўн, шунчалар осон?!
Юлдузлар шивирлар, диллари доғлик:
— Ё ўзга сир борми? Айтгил, қадрдон!
Иўқ, дейман ва лекни сим-сим йинглайман,
Қирқ кўзгу келади қаршимга бот-бот.

Дилбар кунларимни бир-бир илгайман,
Мисли оинага боққандай Фарҳод.
Энди қайтиб келмас у дамлар сира,
Шул сабаб дилда ғам, кўзларимда ёш.
Қолди қайлардадир ёшлик бокира,
Қудуқ тубларига чўккандай қуёш.
Мен кўрар эндиги бу гўзал олам
Сирли у дамларнинг мавҳум сояси.
Шул сабаб қалбимни ўртайди алам,
Шул сабаб ғамимнинг йўқ ниҳояси.
Ҳаяжон бу — ўлим, кулфатдир қўшиқ,
Қилт этган шамолдан титрамас юрак.
Унга энди на дард, на қувонч, на ишқ,
Балким тўнгиб қолган бир ором керак.
Бир ҳовуч кул эмиш оташ қисмати,
Мен ҳам ёна-ёна тиндим ногаҳон.
Энди тилларимда видо ҳасрати,
Энди кўзларимга тийрадир жаҳон.
Олам тин олади, тинурман мен ҳам,
Энди у сирларин сўйламас ортиқ.
Фақат деразамда бир қушча бегам
Менга қўшиқларин этади тортиқ.
Ҳаёт деб аталган хуш тилак билан
Кечалар беҳудуд ўйга толурман.
Тош қотган, ногирон шу юрак билан
Мўйсафид қуёшни қарни олурман.

Ердан ўзга жойда ҳаёт йўқ эмиш,
Йўқ эмиш самода бирор-бир жонзод.
Олимлар шундайин қарорга келмиш,
Сира ажабланманг бу ҳолдан, устод.

Улар хўп тинчибди, толеи кулиб,
Асли йўқ нарсани ахтармоқ бекор.
Мен эса то ҳануз умидга тўлиб
Излайман заминда дўсти вафодор.

ҚИРҚ ЕШ

Қирқ ёш ҳам келдию қўлимдан тутди,
Борман на эртақда, на афсонада.
Қирқ йилнинг нақ ярми йўлларда ўтди,
Ярми эса ўтди беморхонада.
Шу мўъжаз уйимда ёнени деб чироқ,
Не азиз зотларга ёндошдим гоҳи.
Бирини ака дедим, бирини ўртоқ,
Баъзан ном чиқардим: даврон маддоҳи!

Ким алам чекмабди умрида бир бор —
У мени англамас, англамас асло!
Ким ҳаққа ташнадир, ким меҳрга зор.
Мен унга умримни этгумдир фидо.
Минг бора розиман она юртимдан,
Кўрди у эркалик чоғларимни ҳам.
Кимдир тош отса ҳам гоҳо ортимдан
Қошимда бош эгди келиб сўнги дам.

Қирқ йиллик умримнинг энг авж палласи
Келажак кунларга мунглиг қарайман.
Укажон, навбатинг етди чамаси,
Энди мен сафларга қандай ярайман?!
Бир вақтлар жўр бўлиб ўтли ёшликка
Юрардим ҳеч сўнмас тилагим билан.
Бугун-чи, дардлашиб турибман якка
Шу мажруҳ, шу ҳаста юрагим билан.

**Афросиёб каби вайрондир дилим,
Чўнг ларза юз берди унда ногаҳон.
Оҳ, фақат кўмилиб кетмасин йўлим,
Фақат ўтиб турсин кўчамдан замон!**

Москва

МЕНИ ОЛИБ КЕТИНГ...

Тиш эди ҳаммаёқ, тиш эди ҳар ён,
Титради гўёки ер билан осмон.
Бошимга хасталик тушди ногаҳон,
Мени олиб кетинг ўз диёримга.
Иссиқ жон дейдилар, жон бўлса бўлар,
Пайт келса чечак ҳам саргаяр, сўлар.
Ким билгай паймонанг қай ерда тўлар,
Мени олиб кетинг ўз диёримга.
Гинам йўқ бу юртнинг на ҳавосидан
Меҳрибон докторнинг на давосидан.
Қайтарманг хастани муддаосидан,
Мени олиб кетинг ўз диёримга.
Шаънимга гаюрлар бир сўз демасин,
Ҳар ким ўзи тортар умр кемасин.
Ҳеч кимни муштоқлик дарди емасин,
Мени олиб кетинг ўз диёримга.
Талпинган диёрим — у Ўзбекистон,
Сеҳрини айтишга борми ҳеч имкон!
Йўқ, ўзга юртларда беролмасман жон,
Мени олиб кетинг ўз диёримга.

Москва

РАНГЛАР

Иринага

Қачондир Шимолнинг оппоқ қоридан
Сени яратганди зукко табиат.
Кўзингга ранг берди осмон қаъридан,
Шул сабаб мовийдир бу кўзлар беҳад.
Сунбул сочларингни яратган чоғда
Заъфарон шафаққа бўяб олди у.
Боқиб лабларингга, ўзи ҳам доғда,
Қонталаш бир рангни бера қолди у.
Роса пардоз қилди табиат тўлиб,
То ойдин ранглари тортгунча хира.
Барча ранг устидан қўриқчи қилиб
Қора Отеллони яратди сўнгра.

Москва

НОЗИМ ҲИКМАТ

Шоир таваллудининг 80 йиллигига

Сиз бизни севардингиз, устоз Нозим,
 Севардингиз бизни Сиз, устоз Нозим.
 Лекин бу муҳаббат,
 Урфимиз,
 Тилимиз бирлиги учунмас,
 Болқондан то Сибирь чўзилган,
 Хазардан Энасой қадарли
 Ёй каби эгилган,
 Ёқут ва Олтойлар сингари,
 Хакасу Туванинг эллари,
 Барчасин-барчасин қўшганда,
 Кўп қадим китоблар бўйича,
 Кўпинча
 Чалкаш тушунча —
 Туркийлар ерлиги учунмас...

Сиз бизни севардингиз, устоз Нозим,
 Севардингиз бизни Сиз, устоз Нозим.
 Лекин бу улуг дунёда
 Урфини сотганлар озми?
 Лекин бу улуг дунёда
 Тилини сотганлар озми?
 Олам бозорида сира кинрик қоқмай
 Юртини, элини сотганлар озми?
 Увоқ мақсад учун тарихни чаплаб,
 Ҳомийларни,

Закийларни сотганлар озми?
Сиз-ку Туркия учун ҳасрат чекдингиз, устоз,
Лекин умуман,
Туркийларни сотганлар озми?

Сиз бизни севардингиз, устоз Нозим,
Севардингиз бизни Сиз, устоз Нозим.
Лекин бу меҳрининг боиси недур?
Нега биз хуш кўрдик бир-биримизни?
Не боис топишиб бу шонли йўлда
Бир нпа боғладик тақдиримизни?
Бу улуг бирликнинг
Сабаби биттадир, устоз Нозим,
Яъни барча коммунистларнинг
Матлаби биттадир, устоз Нозим.

Ман фахр эдарам, токи тирик бу турки лисон,
Верди давр бано инқилобий Нозим киби инсон.
Шу боисдан Туркиядан то Тува қадар,
Хакаسدан то Олтойгача, ё Қува қадар,
Славян ё можор,
Ҳинд, араб, чин, булгор,
Еқутдан то Болқон,
Қозону Туркистон —
Жаъмики шеърпараст,
эркпараст инсон,
Ғоянгизни ялов қилиб кўтарди, устоз Нозим,
Шеърингизни олов қилиб кўтарди,
устоз Нозим.

Раҳмат бўлени чўнг Шарқнинг Сиз каби
шоирига,
Ўтли даврон назмининг Сиз каби моҳирига.
Ишонаман, дунёда токи журъат яшагай,

**То яхшилик яшагай, токи ҳиммат яшагай.
Инқилобий аерда токи шиддат яшагай,
Ленин йўли мангудир то бу қудрат яшагай,
Ҳа инонгум инсонда то муҳаббат яшагай,
Армонли бу дунёда то шеърят яшагай,
Позим Ҳикмат яшагай!..**

БИЗНИНГ ШЕЪР

Бизни писанд қилганларга минг бора қуллуқ...
Пахтакорлар ва ишчилар писанд қилдилар.
Зиёлилар, юмушчилар писанд қилдилар,
Студентлар, тўқувчилар писанд қилдилар,
Мактабдаги ўқувчилар писанд қилдилар,
Бизни писанд қилганларга минг бора қуллуқ.

Лекин бизни анча «зот»лар писанд қилмади,
Яёв эдик, самаи отлар писанд қилмади,
Шоҳ сургандик, бироқ мотлар писанд қилмади.
Таажжубмас, шеърга ётлар писанд қилмади,
Бизни писанд қилганларга минг бора қуллуқ.

Шоирни ҳеч таниганимиз ҳиссиз димоғдор,
Муқимийнинг авлодимиз камтар ва ночор.
Лекин шоир сўзи билан ҳамиша пойдор,
Аминихўжа бу борада гувоҳдир зинҳор.
Бизни писанд қилганларга минг бора қуллуқ.

Шоир зоти юрагига бўлибдир маҳкум,
Ижро бўлмас, у бўлса-чи ўқийди ҳукм.
Асрлардан қолиб келган оқибат шулким,
Қулоқ солмас унга баъзан ошно ижроқўм.
Бизни писанд қилганларга минг бора қуллуқ.

**Мен кичкина увоқдирман, дунё тоmidан
Сўзлагайман ўтган-кетган шоир номидан.
Ҳар ким ичгай шўр қисматнинг аччиқ жомидан,
Лекни дегум бу давроннинг хуш айёмидан,
Бизни писанд қилганларга минг бора қуллуқ.**

ҲАЙРОНЛИК

Чиндан ғалат эрур дунё ишлари,
Миянг ғовлар кетар ўйлаган сари.
Диёнат, хиёнат аралаш бари,
Боқиб бу савдога, ҳайрон ўтдик биз.

Кўрдик инсон феълни ўру қирини,
Баҳам кўришарлар аввал сирини.
Сўнгра нимта қилар бири бирини,
Боқиб бу савдога, ҳайрон ўтдик биз.

Гоҳо сендан азиз остингда отинг,
Гоҳ бир ғаламисга боғлиқ ҳаётинг,
Яхшиям қаторда бордир баётинг,
Боқиб бу савдога, ҳайрон ўтдик биз.

Сен дейсан, дилим пок, рашкдан йироқман,
Сен ундинг, мен эса ҳануз тупроқман.
Йўқ, дўстим, мен сендан бечорароқман,
Боқиб бу савдога, ҳайрон ўтдик биз.

Не қилай, ёмонга ўқийми лаънат,
Ё шодон қўшиқлар айтайми фақат.
Бировда меҳр мўл, бировда нафрат,
Боқиб бу савдога, ҳайрон ўтдик биз.

Ҳар қалай бахтлимиз, тирикмиз магар,
Қолган гаплар эса ўтар-да кетар.
Бамисли карнайга ишқи тушган кар,
Боқиб бу савдога, ҳайрон ўтдик биз.

ЛЕНИН ВА МИРЗАЧЎЛ

Зеҳнида мамлакат толеи кулган
Доҳий харитага турибди қараб.
Менинг ҳам ташвишим кўнглида бўлган,
У улуг инсонга абадий шараф.

Ана харитада Мирзачўл, Жиззах,
Ҳозирча тимсоли заъфарон ранглар.
Ҳозирча у ерда ловулар дўзах,
Ҳозирча у ерда мунглуғ оҳанглар.

Ҳа, Ленин меҳридан муждадек учиб,
Декрет етиб келди бизга ўша чоқ.
Энди бу ерлардан сўник ранг ўчиб,
Ям-яшил манзара бунёд бўлмиш, боқ.

Боқ, зангор кемалар юрибди сузиб,
Бу асли Лениндан келган кабутар.
Истиқбол режасин турибди тузиб
Шу замин фарзанди, пахтакор падар.

Халқим етиштирган ҳосил чўғига
Баланд тоғлар ҳайрон қараб турибди.
Мамлакат дарғаси юртим туғига
Энг олий нишонни қадаб турибди.

Меҳмондўст ўзбекнинг қадим заноси
Инқилоб туфайли тополди ривож.

**Дўстлик офтобининг сўнмас зиёси
Дастурхонда неъмат, бошимизда тож.**

**Мана юрт довуғи ўрламш кўкка,
Миллиард кўз билан турибди қараб.
Ҳа, улуғ Лениндан миннатдор ўлка,
Ҳа, улуғ Ленинга абадий шараф.**

* * *

Сенга, бу дунёнинг гули, неъмат,
Сенга, эй, қайбир дам яралган санъат.
Сенга ошуфта бу дилнинг рағбати,
Сенга, оҳиста бу арзи муҳаббат.

Йиллар ўтиб кетмиш, қаёқда эдинг,
Қайси гулшанларда яшардинг, армон.
Хазонли бу боққа нечун ҳам кирдинг,
Нечун хаста дилга солдинг галаён.

Собит эсам-да, гар тополмасман эп,
Қаршимда, осмонни паст қила қолдинг.
Сен ўтган дунёга қайдан йўл топиб,
Кечмиш бир инсонга қасд қила қолдинг.

ЎЗБЕГИМ ТОЖИК БИЛАН

Дўсту қардошдир азалдан
Ўзбегим тожик билан,
Иккиси бир байт ғазалдан
Ўзбегим тожик билан.
Қай йўсин айлай қиёс мен
Бул ширин дўстлик сўзин,
Тотлидир болдан, асалдан,
Ўзбегим тожик билан.
Бахтга ёр донм Навоий то
Жомий бор экан,
Биз улар қўйган тамалдан,
Ўзбегим тожик билан.
Фаҳм этиб боқсанг агарда,
Биз қўша сайёрамиз,
Бу Али сўзлар Зуҳалдан,
Ўзбегим тожик билан.
То етиб даврон мукаррам
Тутдилар Ленин йўлини,
Инқилоб бўлган маҳалдан
Ўзбегим тожик билан.
Бир эгатнинг боши сену
Бир эгатнинг боши мен,
Ер экиб тинмас ҳамалдан
Ўзбегим тожик билан.
Бул қадрдон икки дўстга
хоҳишимдир, то абад
Топса бир маъно масалдан,
Ўзбегим тожик билан.

САВОБ

Авжи саратонда ҳансираб, ёниб,
Қоврилиб оловли йўллар тафтида,
Муздайин булоқдап сув ичгач қошиб,
Ҳордиқ олганмисан чинор тагида.

Руҳингда сафою танингда мадор,
Умидбахш қўшиқлар куйлагазмисан?
Уша пайт, ўша он ҳеч қурса бир бор
Чинорни ким эккан, ўйлаганмисан?

Рўбару келдинг сен тошқин дарёга,
Қолдинг соҳил узра чорасиз, гирён.
Лекин йўлиққандек ажиб рўёга
Қаршингда бир кўприк бўлди намоён.

Бамисли узала тушган хор вужуд,
Кўтаргай у турфа инсонлар корин.
Ўтдинг сен дарёдан саломат ва бут,
Лекин ўйладингми кўприк меъморий.

Ўрмонлар бағрида сайр этган сайёҳ,
Чангалзор қўйнида саргардон овчи,
Мўъжаз бошпанани кўрдингми ногоҳ,
Уни қолдирмишлар қайбир йўловчи.

Қолдирмиш у сенга қора кун учун
Бир чимдим туз билан бир жуфт чақмоқ топи,

Уйлаб кўрганмисан, бу ҳиммат нечун,
Уйлаб кўрганмисан, кимдир у ғамдош?

Ҳа, Инсон умрининг кечмиши ажаб,
Гоҳ тўнғар, гоҳо у яшнар қулф уриб...
О, балки қайси бир фидоий сабаб,
Юрибсан сен ҳаёт нашъасин суриб.

Айт, ахир ўзинг ҳам то борсан собит
Кимсага насиба узатганмисан?
Кўчангдан лапанглаб ўтганда тобут
Сен уни тўрт қадам кузатганмисан?

Чорасиз бир инсон учраган дамда
Унсиз сўроғига қилдингми жавоб.
Айт-чи, билармисан, ёруғ оламда
Буларнинг барчаси аталгай савоб.

Йўқ, йўқ, ўзга эрур бидъат ва карам,
Ҳиммату саховат тирикларга хос.
Боболар бетама қурган дунё ҳам
Асли савоб учун қолган бир мерос.

Кимдир тузар уни, кимдир бузади,
Кимдир борини ҳам қилади барбод.
Кимдир таъма билан дунё кезади,
Кимдир ўкеук дилни этади обод.

Савоб деб инграйди дунёмиз беҳол,
Зордир у нажотбахш ҳислар сеҳрига.
Жангларда толиққан мажруҳ зот мисол
Суяниб яшар у инсон меҳрига.

То ҳаёт эканмиз савобга зормиз,
Йилт этган шуъладан диллар файзиёб.

**Гоҳ ғамгин, гоҳ эса умидга ёрмиз,
Йўқолмаса деймиз дунёдан савоб.**

**Ахир унинг билан гуллагай очун,
Ахир унинг билан умрлар шоён.
Фақат савоб борки, жаҳон бус-бутун,
Фақат савоб борки, азиздир Инсон!**

КИРИБ БОРГАНИМДА ҚИЗИЛ МАЙДОНГА...

У кун ҳам назмда бир халфа эрдим,
Лекин замонамни кўйласам дердим!
Қаранг, насиб бўлди шундайин тақдир,
Давримни мадҳ этдим кўплар қатори,
Тириклик ўзи ҳам бахт эрур ахир,
Ундан рози кетмоқ — толеннинг бори...
Бизга маъво бўлди улуг мамлакат,
Мақону замонда чексиз салтанат!
Қай чоқ бир суҳбатда деганди отам:
Бобонг йилқисини чиқмиш ахтариб,
Уфққа дуч келиб қуёш ботар дам,
Кенгликдан ҳайратга тушмиш у гариб!..
Ҳа, гоҳо чекланди аждодим фикри,
Гоҳ маҳдуд қолди хаёли, вистри.
Гарчанд шуурига жо бўлди уммон,
Уни таъқиб этди тарих бепафқат.
Даҳони сифдирмай бағри тор замон
Ўзининг буржига жойлади фақат.
Кеча гувоҳ бўлдим ажиб бир онга,
Кириб борганимда қизил майдонга.
Сўзлашиб турарди иккита ўзбек,
Боқиб у ҳаётбахш мақбара томон:
«Шукур, шу жойда ҳам юрибмиз ўздек,
Ахир бу Москов-ку, ахир бу жаҳон!..
Қутлуг тақдир учун шукрона айтдим
Ва бўлди менинг шу дилдаги байтим;

**Майли, маъзур тутсин авлодлар мени,
Авлод ташбиҳимни уқсин дафъатан.
Шу қизил майдонда учратдим сени,
Эй, узоқ адирдан бошланган Ватан!**

АРСЛОН ЧОРЛАГАНДИ...

Эркин Воҳидовга

Биз ҳам юксакларга тиккандик кўзни,
Бизда ҳам бор эди матонат, бардош.
Арслон чорлаганди қошига бизни,
Лекин қумурсқалар бўлди сафардош.

Жамъи тирикликка таниш шу хатар,
Қумурсқа яралган ёппа таларга.
Дўстим, алам қилар, арслон беҳабар,
Ем бўлиб кетсак шу қумурсқаларга.

* * *

Сен узоқ яшайсан,
Ҳаммадан зиёд.
Ҳали тойчоқларинг ўйнаб юрибди.
Мени-чи, шум ажал эшакда, ҳайҳот,
Эгарланган отдай кутиб турибди.

Сен балки бахтлисан,
Умрингда кўклам,
Тунлар ранг олади ҳали сочингдан.
Мен-чи, назарингда ёвқур бўлсам ҳам,
Бир кунда тўрт фасл кечар бошимдан.

Юз йил яшаб ўтар дунёдан биров,
Фурсат манглайига сололмас излар.
Йўқ, йўқ, йиллар эмас умрга эгов,
Уни емиради беомон ҳислар...

**Ироқ Европада, Охрит баҳрида,
Жаҳон шоирлари жам бўлган оқшом
Кимдир шеър ўқиди бошоқ ҳақида,
Ризқини таниди ҳамма шу айём.**

**Фаластинлик шоир арз этди додин,
Мен ҳам инсонман деб, бўлай деб отлик.
Сўнг дарё қаърига отди китобин,
Унинг бир талаби эди озодлик.**

**Ҳа, нону туз билан тириқдир инсон,
Эрк берган инқилоб менинг ҳам жоним.
Хайрият уст-бошинг бутундир жаҳон,
Пахтагни ўйладим, Ўзбекистоним.**

ТОШКЕНТ ШАЪНИГА

Гоҳо оддий маскандай туюлади, очиқ гап,
Ҳар куни яшайвериб кўникиб қолган уйинг.
Тошкентим, ажиб кентсан,

мухташам қўргонсан заб,
Минг-минглаб қақиримдан
кўриниб турар бўйинг.

Неча-неча элларда дуч келдим турфа зотга,
«Тошкан» десанг югурар юзларига табассум.
Тошкент сўзи уйқашдир тинчлик билан ҳаётга,
Тошкент деса анланур меҳр билан тараҳҳум.
Шундай пайт гоҳ ўйлайман бунинг боиси недур,
Печун шоир тилидан тушмайдиган назмсан!

Ахир, бунда ҳар бир гишт

тарихдан мужда эрур,
Беруний таъриф этган кўҳна шаҳри азимсан.
Ғафур Ғулом сўзиши ҳар лаҳзада ёд этиб,
Тошкентнинг камолдан
менинг ҳам кўкда бошим.

Нега ушннг довруги оламини кетмас тутиб,
Бу ерда ижод этса довругли замондошим.
Тошкентдир камон ясаб дегрезларга бўлган жой,
Бугун ўзбек юртининг энг катта корхонаси.
Ун тўрт гўдак ҳайкални кўргандирсиз ҳойнаҳой,
Уша турфа миллатнинг Тошкент бўлган онаси.
Жаҳон воқеотида сенинг таърифинг шоён,

Неча зотлар меҳрингдан
илҳому завқ олмишдир.
Мен ҳам камтар фуқаронг,
мадҳ этурман бу замон,
Менинг ҳам қатра қоним
тупроғингда қолмишдир.
Ҳамиша устувор бўл, барқарор бўл ҳамиша.
Эй, кўҳна Шарқимизнинг
ҳеч сўнмас машғаласи.
Номинг каби мустаҳкам, пойдор бўл ҳамиша,
Дўстлик, бахт, муруватнинг
мангу боқий қалъаси.

* * *

Магар келганда ҳам қиёмат қойим
Ер бўлсин йигитга нияти доним.

Табаррук кексанинг гапин эшитдим,
Бошинг тошдан бўлсин дерди илойим.

Диловар дардида тортдим узанги,
Мен ким деб адо-ю, кимдир адойим.

Гоҳида сафардош бўлдим ганимга,
Содиқ дўст тополмай қайтганда роийм.

Бошимга чиқди гоҳ пойим тўзони,
Улуглар қошида гоҳ бўлди жойим.

Қисмат қаҳр билан йўлим пойлади,
Агар-чи, бахт менга боқди мулойим.

СИЗДАН НИМА КЕТДИ

Гарчи, яшамадим беиқбол, вигун,
Гарчи, давраларим нурлик, оташлик,
Нега, менинг дилим, титрайсан нечун,
Нечун юрагимни тирнайсан, ғашлик.

Не бу, эрта кетган ёшлигимиз бу
Ёки дўстларимдан орттирган ҳасрат?
Не бу, қандайин ҳис, қандайин туйғу,
Қандай номсиз меҳр, исмсиз нафрат?

Қирқ йил ҳам ўтибди мисли бир дамдек,
Қолгани не кечар, менга ноаён.
Вайрона тагида мажруҳ одамдек
Тирмашиб яшайман ҳаётга томон.

Сиздан нима кетди, эй дўсти азиз,
Соғинманг менга ҳам бир зум ёмонлик.
Мендан нима кетди, сизга ҳам чексиз
Саодат тилайин, тилай омонлик.

БАҲОР ТИЛАКЛАРИ

**Нечун кўклам мадҳи тушмас ғазалдан,
Шоирлар баҳорни куйлар азалдан?**

**Ошиқлар зангори кенгликка боқиб,
Қўшиқлар айтади бағрини ёқиб.**

**Табаррук чолларнинг чаккасида гул,
Момолар уйида баҳордир нуқул.**

**Бир лаҳза яшарар қари қўрғонлар,
Ажиб дилбар бўлиб қолар инсонлар.**

**Ҳа, баҳор мисраси менда ҳам талай,
Бу ҳолнинг босиб бордир ҳарқалай.**

**Азизим, гунчага назар сол бир он,
Бағрида ҳозирча турфа ҳол пинҳон.**

**Ранглар яшар унда балки пушти, оқ,
Ажаб, тикони ҳам ҳозирча юмшоқ.**

**Тонг чоғи шаббода кўтаради бош,
Оҳ, нечоғ латифу нечоғлик ёввош.**

**Асли қаҳратоннинг набираси у, -
Нашъу намолари ҳозирча эзгу.**

**Инсон феълл қизлқ, япагай ҳурқиб,
Шерваччани силаб, шердан-чи қўрқиб.**

**Баҳор норасида гўдакдай ширин,
Қўйнида эзгулик армон яширин.**

**Наптар бўлмасидан гунчанинг хори,
Ширин туюлади унинг дийдори.**

**Бўронга айланмай шаббода — гўдак
Озурда дилларни яйратар бешак.**

**Одам боласига доим умид ёр,
Шул сабаб баҳорга тилаги бисёр.**

**Оламга қабоҳат захри сочмаса,
Маъсум юракларда яра очмаса,**

**Қопламаса басдир еру самони
Мудҳиш қиргинларнинг қора тўзони.**

* * *

**Яшасанг дунёда ёруг юз билан,
Ҳурмат кўргузсанг ва бўлса пазатинг!
Кетсанг, эсласалар ширин сўз билан,
Яхши номинг қолса, қолса хизматинг.**

**Ғаним нафратингга келолмаса бас,
Кулсанг, сидқидилдан яйраб кулолсанг.
Дилда ғашилик бўлмай яшасанг, хуллас,
Бахтли одамлардай бахтли бўлсанг.**

БОБУР

Мен-ку оддий одам,
Шундоқ бўлса ҳам
Шукур, бас, деганча ганимларим бор.
Шарт эмас уларга таъриф чинакам,
Бири жунунсифат, бирови ҳушёр.

Бировига ёқмас живдек журъатим,
Бировига ёқмас мен юрган йўлак.
Ногоҳ бирор жойда чиқса сувратим
Бири ухлай олмай қийналса керак.

Биз шундай ўтамыз,
Яъни кун кўриб...
Майдагина кучсиз, майдагина зўр.
Ҳаётнинг мана шу буржидан туриб
Мен Сизни ўйладим ҳазрати Бобур.

Сиз — зобит, дастини чўзган дунёга,
Сиз — шоир, мангу бир аланга ёққан.
Наинки бандалар, Сизнинг сиймога
Не-не салтанатлар кек билан боққан.

Баҳодирлик ичра ёр Сизга Хумой,
Сиз улуғ зотларнинг изин босган эр.
Назмий саждагоҳда Сизга, ҳойнаҳой,
Имомликка ўтгай фақат Алишер.

**Ҳа, ёлғиз шеър қолди, бошқаси, абас,
Етти иқлим аро дoston нақлингиз.
Не бахт, парчин бўлиб тож деган қафас,
Бизга етиб келди олмос ақлингиз.**

**Айтинг, не топдингиз Сиз кезиб дунё,
Ҳануз боқишарлар шўришга тўлиб.
Шоирсиз, яхшиси қолингиз, Мирзо,
Мушфиқ юртингизда бир шоир бўлиб.**

БИР СИРКИ...

Дедингки, мумкинмас сенга ҳаяжон,
Кулфатдан йироқ юр, май ҳам шарт эмас.
Магар ер юзини босса ҳам тўфон
Сенинг тўпинингга чиқмаса, шу бас!

Ҳа, дўстим, ҳаяжон энди муваққат,
Шодлигу гамни ҳам тотганман бир оз.
Тўфон боғанда ҳам ер юзин, фақат
Қутулиб қоларди ўрдак ёки гоз.

Лекин огоҳ этайи сени бир сирдан,
Балки, таниш сенга бу ҳолнинг фолл.
Айт-чи, қай аҳволга тушардинг, бирдан
Елкангда ўрмалаб қолса чумолл.

О, кибор туйғулар, эзгулик, виждон...
Булар ҳаётдаги мавжуд бир ишдир.
Ўзингни осмонда санама, Инсон,
Сени енгадиган... майда ташвишдир.

ҒАФУР ҒУЛОМ

Қанчалик йироқдан эшитилмасин
Арслоннинг наъраси арслонларга хос.
Ҳеч кўмиб бўлгайми офтоб шуъласин,
Олмос ушоғи ҳам ҳамиша олмос.

Устоз Ғафур Ғулом тирикдан тирик,
Ўзбек шеърятин жамоли кўркам.
Шу улуғ бинога асос бўлгудек
Ярқираб турибди у қўйган гишт ҳам.

Туз ичган жойингга қирқ кун салом қил,
Нечун бу ҳикматни айламайин ёд.
Шоирнинг минг кўзли булоқдай асл
Назмий чашмасидан баҳраманд авлод.

Буюк замонанинг янгроқ сасида
Улмайин яшамоқ бахт эрур олий.
Авлодлар тирик деб, кўрса сафида,
Бахтиёр шоирга шул эрур толе.

Сиз эллар кезасиз, тарки хоб айлаб,
Инқилоб шуурин дилга қилиб жо.
Шу боис ёд этар Сизни шарафлаб.
Юртимнинг энг улуғ минбари ҳам то.

**Бир етим бошини силай олган қўл
Пайт келса бургутдай чанг солар ёвга.
Балқди шърингизда музаффар усул
Ватан дуч келган чоғ оғир синовга.**

**Момиқ пахтамининг тафтида ахир
Сизнинг ҳам қалбингиз илиқлиги бор.
Халқимнинг ўзидай мунис, кенг бағир
Сиз дўстлар шаънига атаган апъор.**

**Ўзбекнинг камолин муҳташам кўриб
Ленин даҳосига таъзим этган зот.
Не ажаб, мангулик нашъасин суриб
Яшаб қола олса элда умрбод.**

**Ўтади саксон ҳам, юз ҳам, балки мишг...
Фақат эзгуликдир умрга сайқал.
Фаромуш айламас бир нафас халқинг
Магар юракларда қўёлсанг ҳайкал.**

**Апа, Гафур Гулом, эрка, шўх ҳамон,
Доно шоир учун жом қуй, эй соқий.
Шунчалик ардоқлаб турибди замон,
Бу умр боқийдир, бу умр боқий!**

ДУСТИМ МУРОД ҲАМРОЕВ ХОТИРАСИГА

Мен кўриб турибман
Ер-осмон парчин.
Фарзандинг фиғони кўкларга ўрлар.
Бир ёнда ўзбеклар эғибди бошин,
Бир ёнда болам деб йиғлар уйгурлар.
Нима қилиб қўйдинг,
О, дўстим Мурад,
Наҳот ўлимда ҳам сен бўлдинг пеша.
У аҳду паймонлар бўлди-ку барбод,
Якка ов қиларкан ажал ҳамиша.
Минглаб йил ўтса ҳам осмон қаърида
Тўқнашмас фалакнинг икки тўзони.
Не бахтким, ўзбекнинг мунис бағрида
Менга дўст бўлгандинг, уйгур ўғлони.

Нега яхшиларга нотанти ҳаёт,
Нега ганим қолиб, дўст кетар, нега?
Зукко олим эдинг, ўзинг айт, Мурад,
Табиат ишига бормикки эга?
Нетай, жанозангга кечикдим ўзим,
Ногоҳ бу зарбадан қолдим довдираб.
Кимга хитоб айлай, Мурад, азизим,
Боқурман қабрингга энди жовдираб.

ҚУЁШ ШАҲРИ

Энг тираи чашмадек тиниб, сизилиб,
Асрлар қаъридан келади хабар.
Икки минг йил бурун чайла бузилиб,
Қўрғон барпо бўлди, яралди шаҳар.

Турои юлдузларин силсиласида
Чақнади яна бир қўлбола қуёш.
Улуг шаҳарларнинг бўйсирасида
Абадий ўрнини тона олган Шош.

Тошкентим, офтобсан, Шарққа нур сочган,
Қуёшдай тутилдинг неча боралар.
Тош магзинг чақолмай тамшаниб қочган
Неча Қутайба-ю, неча Доролар...

Ўзбекка мақтанш одатмас, гарчанд,
Бағримни тўлгазар ушбу кун гурур:
Тошкенту Бухоро, Хевоқ, Самарқанд,
Ҳар бири жаҳоннинг беағи бўлур.

Қалбинг кўзи билан назар сол, Инсон,
Мана бу Мингўрик, манов Кўкалдош.
Мозийга битсайди забон ногаҳон,
Эрк деб қўзгаларди буида ҳар бир тош.

**Тошкент бор Лениннинг сардафарида,
Россиядан тушмиш муборак назар.
Шул боис асримиз тонготарида
Инқилоб жарчиси бўлган бу шаҳар.**

**Қадимий Насафда топдим таваллуд,
Танишдир Кушоннинг биёбонлари.
Не бахтким, дилимга солди шеърини ўт
Тошкентнинг сеҳрли хиёбонлари.**

**Бўронли кунларнинг гувоҳи мана,
Харсанг қиёфали ўн тўртта нозир.
Ва ўн тўрт етимга бўлган она —
Баҳрихон аямиз, Тошкент бу ахир!**

**Фарзандман, бағрингда кезурман мен ҳам,
Сенсан менинг учун маскан мўътабар.
Тошкентдан бошланур менга ҳам олам,
Денгизлардан нари қитъалар қадар.**

**Не-не зилзиладан чиқолган омон
Манглайи ярқироқ маконсан буюк.
Байналминвал маъво, асл қаҳрамон,
Жаҳон тарихида номинг бор суюк.**

**Яна бир бош ўсдинг, улғайдинг яна,
Марказқўм сен учун қўл қўйган они.
Ҳақнинг бор, Тошкентим, қилғил тантапа,
Кўксингда турибди Ленин нишони.**

**Ишчисан, олимсан, арбобсан, меъмор,
Сенга ҳам мунтазир боқар ер юзи.
Тинчлик деган жойда Тошкент руҳи бор,
Тошкент деган жойда осойиш сўзи.**

Не улуғ тарихлар кечди бошингдан,
Хислатинг не эрур, олам билади,
Бугун ҳар буржингдан, ҳар бир тошингдан
Фақат дўстлик деган садо келади,

Пироқ африкалик саргашта адиб,
Бомбай ғазалхони шошар сен томон.
Эзгу ниятларнинг байроқдори деб,
Сени парафлайди замингу замон.

Тошкентим, порлаган пойтахтсан бу кун,
Юксалди кўксингда пе-пе қасрлар.
Сир эмас, бунчалик камолат учун
Керак бўлар эди неча асрлар.

Сен қуёш шахрисан, фаҳримсан азал,
Омон бўл ҳамиша, ўзбеки ерим.
Сенсан Коммунистик шарқимга ҳайкал,
Тухфа бўла қолсин сенга бу шеърим!

ЖАНГДАН ҚАЙТМАГАН ШОИРЛАРГА

**Исмниг балки Султон, балки Қодирсан,
Сен жангдан қайтмаган шаҳид шоирсан.
Лекин голибеанки — сафда ҳозирсан,
Сен сақлаб қололган жаҳонниг менда.**

**Уруш деганига бўлени минг лаънат,
Неки тирик бўлса — айлагай горат.
Сениг қаламниг ҳам сипдирмиш бевақт,
Етиб-етолмаган армонниг менда.**

**Без кетмади, йўқ, шаҳидлар қони,
Қузгундан асради масъум дунёни.
Букуп кўкка етмиш ҳур Ватан шони,
Асраган байроғниг — алвонниг менда.**

**Ҳар нечук, шоирман — сен билан жондош,
Тўйингда тўйдошман, тирик елкадош.
Дегайман, ёш умринг ўйлаб, эй, қондош,
Битгум, битилмаган дostonниг менда.**

СҮНГГИ УРУШ

*...Наҳотки, инсоният ўз каш-
фи билан ўзини ўзи вайрон
этади.*

Ж а в о ҳ а р л а ʼ л Н е р у

Бир қадам қўйсанг бас нарёғи ўлим,
Бир қадам қўйсанг бас шакеиз ҳалокат.
Одамзод бошида турибди шу зум
Қазойи муаллақ, мудҳиш фалокат.

Этикиб кетади ногоҳ юрагим
Машъум бу сўзларни тинглаганим дам.
Бугун фақат, тошлар бефарқдир, балким,
Бугун, балки, фақат булутлар бегам.

Аерлар сўнгида яралган инсон
Наҳот энди ўзин айласа барбод.
Наҳот охиратга юз бурса жаҳон,
Наҳот кароматлар ҳақ чиқса, наҳот.

Навойи абасдир, Пушкин ҳам абас,
Рим йўқ, Самарқанд йўқ... даҳшат, алҳазар!
Мозийдан бирор ном қолармиди, бас,
Келажакнинг ўзи бўлмаса магар.

О, одам, таңрига топнидинг нечун,
Айт, у ярадимни бирор бир корга!!
Фаллоҳ манглайдан ўқ ейди бугун,
Сигиниб турган чоғ парвардигорга.

Йўқ, бу пок диллардап йироқ маломат,
Бу, бани одамга кўргулик, шўриш.
Бу — шўрлик заминга чанг солган офат,
Бу — дўзах, бу — ўлим, бу — сўнгги уруш.

Алҳазар, оламда нанки одам,
Ҳаётнинг ўзи ҳам кирса қабрга.
Копнот қаърида заминдан у дам
Паҳот эшитилса сўнгги қасирга.

Наҳотки таггри ҳам, иблис ҳам кўр-кар,
Осий банда билан кетса жонҳалак.
Айт-чи, собит кучинг бор бўлса магар,
Бизни не муродда яратдинг, фалак?!

Бу бари асримиз кашф этган бало,
Бу — ёвуз сармоя, ҳаминша басир.
Бошимиз устида турибди гўё
Бир соч толасига боғланган шамшир.

Уммон ортидаги митти қиз Смит
Жаҳон тақдири деб жар солар бу чоқ.
Ҳайҳот, ўшал жойда қайсидир палид
Унинг қисматига қайрайди пичоқ.

Мунис Ватанимнинг осойиш чоғин
Куйламоқ менга ҳам бахтдир безавол.
Йигирма миллион фарзанднинг доғин
Унутмоқни лекни ким қилар хаёл.

Ҳар ким она дейди мушфиқ ерини,
Оҳ, не ғам, онани кулфатда кўриш.
Майли, шоир ёзсин сўнгги шеърини,
Фақат, бўлмаса бас, сўнгги бу уруш!

Тўртликлар

Мен қувонар бўлсам сен сабаб,
Уйга толар бўлсам, сен сабаб.
Мен ўлишни истамасман, йўқ,
Ногоҳ ўлар бўлсам, сен сабаб.

ҚАЛАМ

Эркалангиз қаламни олиб,
Униб қўйинг уни мулойим.
Шўрлик ўзи яланғоч қолиб
Кийинтирар эгасин доим.

Гоҳо ер меҳрини ўйларкан,
Эсга тушар дорнинг сиёғи.
Ажаб ҳикмат, одам ўларкан,
Узилганда... ердан оёғи.

Жажжи гўдак, сен тугилдинг, сен учун
Ким беланчак ясаб турар шу дамда.
Кимдир сенга учқур тулпор эгарлар,
Кимдир сенга ҳасса йўнар шу дамда.

ҲАЙВОНОТ БОҒИДА

Баъзан хўи ажибдир дунёнинг иши,
Ким ҳам бу савдони ўйлаб кўрибди.
Ҳайвонот боғида бир телба киши
Маёмунни масхара қилиб турибди.

* * *

Оҳ, ўтган у кунлар қайтмагай зинҳор,
Ўчган муҳаббатнинг ёнмоғи душвор.
Нигоҳинг қадама қароғимга сен,
Унда тўкилмаган кўз ёшларим бор.

* * *

Демангиз, дунёнинг ташвиши қолиб,
Ўзини ҳар ёнга уради шоир.
Тоғдай огир юкни кифтига олиб,
Қушдай енгил бўлиб юради шоир.

МЕН АНГЛАБ ЕТГАН ФАЛСАФА

Бозорга ўхшайди асли бу дунё,
Бозорга ўхшайди бунда ҳам маъни.
Иккиси ичра ҳам кўрмадим асло,
Молим ёмон деган бирор кимсани.

* * *

Ногоҳ энтиқдию эгилди камон,
Ўқ учди белгисиз ёқларга томон.
Кекса отасининг қаддин дол этиб
Кетиб борар эди фарзанд шу замон.

* * *

Булбул ўгай эрур зоғлар орасида,
Юғурик сув ўгай тоғлар орасида.
Муҳаббат дардидан бемор қалблармиз,
Ўгай бўлсак не тонг соғлар орасида.

* * *

Ошиқни тасвирлай дегандим бирров,
Беҳуда ишни қўй дедилар дарров.
Уйқуда сўзлаган кимсадек ошиқ,
На ўзи тушунгай на уни биров.

* * *

Тингла, бу абадпй садо бўлади,
Гадонинг душмани гадо бўлади.
Иккови бир-бирин еғунича то
Уртада бу дунё адо бўлади.

* * *

Саҳро сўқмоғида бошин эғиб жим,
Бир кимса кетмоқда, билмасман у ким.
Агар у сен бўлсанг, қошингга борай,
Агар у мен бўлсам, тезроқ кел, дўстим.

ТАҚЛИДЧИ ШОИРГА

Тақлид қила бергин етса бардошинг,
Модомики сенда бор экан ҳавас.
Фақат бир қора кун кўтариб бошинг,
Асл нусхаман деб, дод солмасанг бас.

ТАРЖИМАИ ҲОЛ

Дўстлар учрашади:— Салом!— Яхши қол!
Аслида мана шу таржимаи ҳол.
Ғанимлар дуч келар, жанг бўлар пухта,
Таржимаи ҳолга қўйилар нуқта.

* * *

Кониот гултожи инсондир азал,
Ундадир энг олий тафаккур, амал.
Ҳатто у тубанлик ичра ҳам танҳо,
Ё фалак, ижодинг бунча мукамал.

МИШ-МИШ

Унинг миш-мишидан ранжиманг асло,
Нима бўлса асли наслида бўлган.
Она қорниданоқ ўзи ҳам ҳатто,
Асли миш-миш билан дунёга келган.

ЖУМБОҚ

Идроким борича яшадим фақат,
Фаҳм этдим дунёни банмкон, қат-қат.
Елгиз бир жумбоққа ақлим етмади,
Қайдан тугилади, билмадим, ҳасад.

* * *

Оқар дарёга ҳам кимдир банд берган,
Ҳаёт кимга заҳар, кимга қанд берган.
Эй, гофил, саркаш деб мени камситма,
Ғаним сенга эмас, менга панд берган.

БИР УСТОЗ УГИТИ

(Ҳазил)

Топган-тутганини халққа бер, қўзим,
Сен фақат ўшанда топгайсан тўзим.
Лекин бир маптиқни унутма асло
Яъни, мансубдирман халққа мен ўзим.

ИСТАК

Орзум шул, ўчмасин ёнган чароғинг,
Юлдуздай нур сочсин чашминг, қароғинг.
Магар чинор бўлсанг чинордай яша,
Бевақт узилмасин бирор япроғинг.

* * *

Ҳар қалай қўлимда шарбат тўла жом,
Гар маҳзун бўлса ҳам қалбимда илҳом.
Энди бир самимий дўст ҳам топсайдим,
Бахтли санар эдим ўзни батамом.

* * *

Ҳўкизининг бўйинига тақсанг тақинчоқ,
Томоша аҳлига бўлгай овуинчоқ.
Сен одам шаклида юрган бир говсан,
Хайф сенга на нишон, на оддий муинчоқ.

ЭШИГРАММА

Сен ўлсанг нимагни кўмамиз экан,
Шуни ўйлаб қолдик билониҳоя...
Сен ахир жисми йўқ кўланкадирсан,
Сен ахир бировдан тушган бир соя.

Офтоб ботиб кетди, эгилди бошим,
Юлдуздек сочилди кўзимдан ёшим.
Ҳажрингда багримни ерга берурман,
Тун бир лаҳад бўлса, ой қабр тошим.

Раво кўр, юзингда бир хол бўлойин,
Кўрсат агёрингни завол бўлойин.
Каттакон тўй қилиб погора чалгин,
Тўйингда сув ташиб ҳаммол бўлойин.

Замин айланади, чиқади қуёш,
Ҳаргиз кибр билан кўтармагин бош.
Оёқ остингдаги харсангин тенма,
Балки ҳайкал бўлар сенга ўша тош.

Тугилсанг бахт билан камол ўшадир,
Тарк этсанг оламин завол ўшадир.
Охир чоғ тунрогинг устига келиб
Кимдир ёд айласа, иқбол ўшадир.

Самода юрибди ҳануз ёлғиз ой,
Танҳолик қийнайди уни ҳойнаҳой.
Йўқликдан ахтардим сенинг васлингни,
Ким қайга сизинса, Каъба ўша жой.

* * *

Азизим, пайт келди кўнглим ёраман,
Инсонман, сен ҳорсанг, мен ҳам ҳораман.
Отинг қамчилама ўзгирман дея
Сен борган у жойга мен ҳам бораман.

* * *

Биламан ўтади шодлик билан гам,
Биламан, ганимат эрур ҳар бир дам.
Пайгамбар атадим ҳар зотни, аммо,
Муридим демади ҳеч битта одам.

* * *

Сизга тилакларим бир жаҳон бўлсин,
Бошингиз офтобли осмон бўлсин.
Кундузининг гаройиб чоғидир оқшом,
Саодат бирла у нурафшон бўлсин.

* * *

Шукур айтай, кўн яхши умр кўрдим мен,
Гоҳ яйдоқ шамолдай даврон сурдим мен.
Лекин сени кўрсам булут олдида
Чорасиз йўлбарсадай ҳайрон турдим мен.

ҲАСАДГУЌИ ҲАҚИДА

Ўзи оддийгина,
Кам йўқ ишида,
Тонналаб кўмир бор
Лекин ичида.

Жаннатга йўл

Драматик достон

Иштирак этувчилар

Игит	Фаришталар
Она	Дўст
Ота	Ўзга одам
Тарозибон	Успирин
Югурдак	Қария
Чол	Кимса
Хур қиз	Садо
Фаришта	

БИРИНЧИ КЎРИНИШ

Маҳшар саҳросида гужгон оломон. Тарозибон
ҳузурида Игит ва Ўзга одам.

Игит

Машҳар тонгги аста-секин оқариб келар,
Кўз олдимда содир бўлди Улуғ Қиёмат.
Неча юз йил давом этди билмам, бу йўллар,
Тарозибон қошига ҳам етдик, ниҳоят.
Тарозига тушар эмиш гуноҳ ва савоб,
Қайси бири кўпроқ экан пешонамизда?!
Не бўлса ҳам, тарозиси бўлмасин нобон.

Ўзга одам

Тарозибон не деса шу, ишонамиз-да!
Қайси кун ийглаб кетди бир мўйсафид чол,
Етти бора ҳаж савоби бўлмабди қабул.

И г и т

Нечук энди?

У з г а о д а м

У дунёда юз бериб қай ҳол,
Отасини сансираган экан бир бор ул.

И г и т

Минг мартаба шукур бўлсин парвардигорга,
Мендан рози кетган экан қиблагоҳларим.
Эс билмаган гўдакликни йўйсак бекорга,
Сенсираган эмасман мен, йўқ гуноҳларим.
Дўстлар билан калтаклашган чоғларим бўлган,
Ҳар хил куфр ишларим ҳам кўндир, билмадим.
Балки менинг гуноҳ халтам лиммо-лим тўлган,
Лекин ота ҳурматини капда қилмадим.

Т а р о з и б о н

Билдик, сипо зот экансан, на хору на хас,
Навбатинг ҳам етиб қолди, титрама, юр сен!

У з г а о д а м

(титраб тарозибонга яқинлашади)

Салом, тақсир, бисемиллоҳир раҳмонир раҳим.

Т а р о з и б о н

(қўлида дафтарчасини варақлаб)

Бу ёққа тур. Исминг нима? Ҳожати ҳам йўқ,
Тамга босиб қўйган экан сенга оллоҳим.
Сенинг жойинг аросатда. Кўнглинг бўлсин тўқ.

У з г а о д а м

**Тақсир, агар руҳсат бўлса, бир саволим бор,
Умрим ўтиб илк мартаба сўз сўрашим бу.**

Т а р о з и б о н

**Ҳа, тушундим. Дўзахдан ҳам бўлма умидвор,
Сенинг жойинг аросатда тайин, дедим-ку?**

У з г а о д а м

**Тақсир, менинг энг сўнги бир аризам шулки,
Наҳот бекор кетаверса шунчалик тавоф?!**

Т а р о з и б о н

**Гапни чўзма, аросатга борасан, чунки,
Сен на гуноҳ қилгансану, на зарра савоб.**

Қани ким бор?!

У з г а о д а м тарозибондан узоқлашади.

И н г и т

Хайр, биродар. Нима бўлди?!

У з г а о д а м

Аросатга.

И н г и т

Худо сақласин!

Т а р о з и б о н

(Йигитга)

Ҳой, йигитча, имиллама, кармисан баттар,
Чидаб келган бизнинг жонни худо ёқласин.
Минг йилмикан тарозунинг бошида жойим,
Жаннат, дўзах тўлса тўлар, тўлмас бу дўкон.
Марҳаматни дариг тутмай, қодир худойим
Одамзотни санамасдан яратган экан.
Қошки булар фариштага ўхшаса сал-пал,
Шулар келиб бу дунё ҳам бузилиб кетди.

(ичкарига қараб)

Ҳой, югурдак, қара дейман, чилимга сув сол!

И г и т

Амакижон, мен келувдим, навбатим етди.

Т а р о з и б о н

Амакингни топиб бўлсан, жиндак сабр қил,
Бизларнинг ҳам жонимиз бор, биз ҳам мутеъмиз.
Наинки, сен, ишлайверсак бизларнинг ҳам, бил,
Оғзимизга келиб қолар она сутимиз.
Сен қаёққа шошмоқдасан? Шунча йил кутдинг,
Қора гўрда кўкрагининг босганча захга,
Пайт келганда барчасини наҳот унутдинг?
Шошма, йигит, улгурасан ўша дўзахга.

И г и т

Балки жаннат кутмоқдадир...

Т а р о з и б о н

Қайдан биласан?

(ичкарига)

Ҳай, чилимни келтир дейман!

Ю гурдак ғаришта

(ичкаридан)

Ҳозир, хўжайин!

Тарозибон

(Иигитга)

Сендайларга дўзах яхши, мулла бўласан.

Иигит

Агар ёрдам қилсангиз-ку жаннат ҳам тайин.
Анча-мунча савобим ҳам бордир, ўлдими?!
Қарасангиз бўлар эди тезроқ, амаки.

Ю гурдак ғаришта чилим келтирадн.
Тарозибон чилимни пешлайди.

Тарозибон

Шу ҳам ахир кайф бўлдими, чилим бўлдими.
Билмасман ҳеч, берганлари хасми, тамаки.
Бир озгина ҳордиқ олай,

(Югурдак ғариштага)

Ҳой,
сен болакай,
Ҳисоблаб кел менга бунинг қилмишларини.
Сал янглишсанг, билиб қўйгин, ҳолинг бўлар вой,

(Бир дафтарча узатиб)

Шу дафтардан топажаксан бор ишларини.
Бугунги кун ҳисобидан ўн мингинчи бу,
Дафтарчада қалам билан белги қўйганман.
Бир озгина дам олайлик, ҳориб бўлдим-ку,
Ростин айтсам, шу ишлардан чарчаб тўйганман.

(Иигитга)

Қани, ўтир, яқинроқ кел, сен ҳам ҳорибсан
Омад келиб тушиб қолсанг беҳиштга шояд,
Бу оламга анча эрта келиб қолибсан,
Бонси не, фалокатми ёки жиноят?

И и г и т

Бир фалокат юз берганди тошқин маҳали,
Қизалоқни сой сувидан қилгандим халос.

Т а р о з и б о н

Шунақа де? Аммо, лекин етмас бу ҳали,
Баъзи ишлар бўладики тасодиф, холос.
Савоб деган нарса ахир тасодиф эмас,
Етмиш икки томирдан у оқиб келгуси,
Яхши одам яхшилигин англамай қолмас,
У виждонни бир вазифа дея билгуси.
Қайси кунни бир пошукур дўзахга кетди,
Мен ўзим ҳам бир мушт урдим ростин айтганда.
Қуриб кетган, суягига ёнишган эти,
Қалби тўла ҳасад экан, пошукур банда.
Қанча-қанча бегуноҳнинг бошига етган,
Хатто бола-чақасига урмиш гуноҳи.
Ким билсин у дўзахга ҳам чап бериб кетган,
Ҳа, болакай, кенг экан-да худо даргоҳи.

И н г и т

Бизларнинг ҳам маҳаллада бор эди бир зот,
Ўша қайга борган экан, айтсангиз билиб.

Т а р о з и б о н

Ким эди у? Текинхўрми, кофирми, шаддод?

И н г и т

Салом берсанг чўнтагингни кетарди шилиб.
Кимдан зарра фойда чиқса ўша заҳоти
Бориб ётиб олар эди остонасига.
Товламачи одам эди, ўтди ҳаёти,
Тавқи лаънат осилмасдан пешонасига.

Т а р о з и б о н

Ким билди, унақалар кўп ахир, укам,
Ким ҳам ахир бундайларни йўлга солибди...
Қайси куни биттасини дўзахга ёзсам,
Гўрнинг куйгур нақ жаннатга ўтиб олибди.
Қайта олиб келишади, ёзиб юбордим,
У нокаси тиқажакман дўзах қаърига.
Инобатга ўтар ахир менинг ҳам қаҳрим,
Одамлар у, чидайдиган бари-барига.
Балки сен ҳам ўғридурсан ё нокас, суллоҳ,
Тургандирсан ноилждан бўйинингни буриб.
Балки олган сал барвақтроқ жонингни оллоҳ,
Гуноҳларни қилмагансан балки улгуриб.

Ю г у р д а к ф а р и ш т а п ч к а р и д а н ч и қ а д и ,
- қ ў л и д а г у н о ҳ - с а в о б д а ф т а р ч а с и .

Ю г у р д а к

Маана, тақсир, олиб келдим, текшириб кўринг!
Икки пайса етмас экан беҳиштга.

И г и т

Ҳайҳот!

У з г а о д а м

Ўзингни бос, пешонангни минг жойга ургин,
Узгартирмас тақдирингни на оҳ, на фарёд.
Демак, сенинг гуноҳларинг ҳаддан зиёда,
Жаҳаннамга боражаксан, начора, ахир.
Бўйинингни эг, тавба қилгин, боқий дунёда
Бошқалардай бир бандасан,
Фарқинг йўқ тақир.

И г и т

Мен дўзахдан чўчимасман, устимдан кулма,
Мен чидарман, аммо қайда ҳақиқат, имон?

Т а р о з и б о н

Ўзингни бос, ҳой йигитча, шаккоклик қилма,
Худойимнинг қаҳри ёмон, ғазаби ёмон!

И г и т

Мен дўзахдан минг мартаба даҳшатли бўлган
Ҳодисалар ва қушларни кўрганман аввал.
Мен шайтондан минг мартаба ваҳшатли бўлган
Олчоқларни кўриб, чидаб турганман аввал.
Лекин айтнинг қаёқда у олий ҳақиқат?
Кетаётиб фақат шуни билмоқ истайман.

Т а р о з и б о н

Сендақанги ботирларни кўрганман, фақат,
Майли, сенинг жавобингни бермоққа шайман.

И г и т

Нечун энди фақат менинг?

Т а р о з и б о н

Чунки бир замон
Сен қутқазган у қизалоқ менга хпзматкор.

И г и т

Е оллоҳим! Нечун энди у жаннатмакон
Хизмат қилиб юрар экан бу ерда бекор?

Т а р о з и б о н

Сабаб шуким, у бегуноҳ қизча, фаришта,
Майлига у имон тилар сенга тангридан.
Хўш, сен уни қутқазибсан, қуллуқ бу ишга,
Лекин қисмат оғирроқ-ку бунинг баридан.
Сен жаннатий иш қилибсан бунинг учун бас,
Дейлик бир зум қуллуқ билан қилайлик таъзим.
Лекин гуноҳ деган гап ҳам рўй-рост иш эмас,
Уни кўриб кўрмаслик ҳам гуноҳи азим.

И г и т

Менинг қандай гуноҳларим бор экан қани,
Илтимосим, энг оғирин берсангиз айтиб.
Яна айтинг, гуноҳ ишни кўрган маҳали
Бўлганмикан тилим тишлаб ўтирган пайтим?

Т а р о з и б о н

Айлантирма гаппи бунча, иккаламиз ҳам
Ўзимизни галварсликка солмайлик бекор.
Сени яхши танийман-ку, сен соҳиб қалам,
Сен шоирсан!

И н г и т

Валлоҳи аъзам!

Т а р о з и б о н

Шошмай тур, гап бор.
Сен шоирсан, сенга оллоҳ ёруғ нур берди,
Оташ берди, забон берди ҳам улуг юрак.
Тимсолингда бечоралар ўз дардин кўрди,
Бахтин кўрди, шодликларин кўрганлар бешак.
Боя сенга бир бандани айтиб бергандим:
Қора юрак, ҳасадгўй ҳам манфур ва олчоқ.
Ўзгасини қизиқсиниб ўзинг айтгандинг:
Товламачи ва текинхўр, суллоҳ ялинчоқ.
Танийсанми сен уларни?

(Тезага қараб)

Ё қодир эгам,
Пардаи хоб орқасидан уларни кўрсат!

Иккала арвоҳ намоён бўлади.

И н г и т

Ҳайҳот! Мени жаҳаннамда ёндиргин, бироқ
Кўрсатмагин ееп буларни, кўрсатма фақат!

Т а р о з и б о н

Танидингми?

И г и т

Ҳа, танидим.

Т а р о з и б о н

Айбингни энди

Бир оз англаб олгандирсан, зуккосан, гапир,
Улар қанча бандаларнинг бошига етди.
Сен уларни кўриб, бир сўз дедингми ахир?!
Илоҳий дил берган эди сенга худойим,
Қулоқ сол деб шўрликларнинг оҳи-воҳига.
Сен-чи, само шуъласини куйладинг доим,
Шеърлар битдинг юлдузларга, гулга, оҳуга.

И г и т

Мен иқрорман.

Т а р о з и б о н

Аmmo энди фойдаси йўқ-ку.

Ўз умрини яшаб бўлган энди одамзод.

Ачинаман сенга, иним, инимсан, чунки —

Гар қанотинг бўлмаса-да, сен ҳам паризод.

Қодир эгам муҳибларни сийлаган маҳал

Шоирларни киритмишдир пари қавмига.

Фаришталар тил фарқламас, миллат ҳам азал,

Улар фақат қулоқ тутгай кўнгил майлига.

И г и т

Бу гапларни оширдингиз меъеридан сал,
Эшитганмиз бундақанги кинояларни.

Гуноҳимга иқрорман мен тонмайман тугал,
Юзга солманг, лекин ҳар хил ривояларни.
Майли, дўзах тубларида куйиб кул бўлай,
Майли, қайноқ дарёларда оқсин суягим...
Кўзларимдан қон, ёш оқсин, зардобга тўлай,
Фақат бордир оллоҳимдан битта тилагим.

Т а р о з и б о н

Сўйла, қани, оташ тўла шу кўкрагингдан
Ҳақиқатнинг шуълалари чиқсин сўнгги бор.

И и г и т

Менга бир жой кўрсатингки дўзах қаъридан,
Токи ўша арвоҳларни кўрмайин зинҳор!

Т а р о з и б о н

Сухбатимиз маҳсулидир бундайин талаб,
Оғир талаб, ростин айстам, бундақа жой йўқ.
Билмакдаман, кўкрагингда исёнкор бир қалб,
Мен ўзим ҳам сендай эдим, ҳозир-чи, махлуқ...
Бор, сен ҳозир, аросатнинг даштини айлан,
Майли, жапнат дарвозасин қошига боргил.
Икки пайса савобни сен топишга шайлан,
Майли, йиғла, илтимос қил, майли, ёлборгил!

И и г и т

Елбормасман, йиғламасман, бу қандайин гап,
Бошқалардан савоб олсам гуноҳим учун.
Майли, кетай дўзах сари ҳеч тортмасдан тап,
Мангу азоб чекмоққа ҳам стади кучим.

Т а р о з и б о н

Кўн қайсарлик қилма, иним, бу азоб боқий,
Фоний дунё азоби ҳам сенга етарли.

И н г и т

Менга яна нечук керак ўзгалар оҳи,
Қаргини ўзи бор экан-ку, анча айтарли.

Т а р о з и б о н

Ҳар кимдан ҳам сўрамассан, албатта, савоб,
Сен деб ким ҳам роҳатидан кечар, укажон.
Сен отангни ва онангни кўрарсан шу тоб.

И н г и т

Мен уларни кўраманми?

Т а р о з и б о н

Мен айтсам, ишов!

И н г и т

Оҳ, фалакнинг юлдузлари, чақнанг тобора,
Фаришталар, бахтлимассиз мен каби алҳол.
Мен дўзахда ёнай, майли, лекин бир бора
Мен уларни кўражакман, бу нечук висол?!

Т а р о з и б о н

Ҳа, кўрасан, лекин шунинг унутма асло,
Аҳволингни баён қилгин фарзандларга хос.

**Зора улар илтижосин тинглаб таоло,
Жаннат йўлини сен учун ҳам кўрсатса рўй-рост.**

И г и т

**Раҳмат сенга, холис хилқат, олийҳиммат зот,
Сендайларни яратибди, тапгрига шукур.
Менинг учун бу йўригинг олий мукофот,
Ота-онам висолини кўрайин бир қур.
Лекин билгил, мен уларга арз этиб бешак,
Савоб сўраб йиғламасман, кечирсин худо.
Ўзларига етмас балки, менга васл керак.
Балки қайта кўришмасмиз, хайр, алвидо!
Менга висол керак фақат.**

(Чиқиб кетади)

Т а р о з и б о н

Ҳой яна ким бор?

П а р д а

ИККИНЧИ КЎРИНИШ

А р о с а т ялапглигида Й и г и т ёлғиз ўзи.

Й и г и т

Умрим ўтди сарсонликда, саргардонликда,
Яхши-ёмон замонларни кўриб келдим мен.
Баъзан маъно топа олдим чин инсонликда,
Баъзан эса уни ерга уриб келдим мен.
Мана, ўша тарозибон, у-ку фаришта,
Инсонлардан кўра юксак туражак-ку у.
У зотга ҳам қийин экан бундақа ишда,
Кўзларида алланечук норизо туйғу.
Қийин ахир уларга ҳам, қалблари бордир,
Қийин ахир уларга ҳам, бордир кўзлари.
Фақатгина фармон берар оллоҳи қодир,
Лекин қалбни англамайди қизлар сингари.
Энди қайга борсам экан бу дашт, саҳрода,
Қайга бориб, падаримни кимдан сўрасам?
Билолмасам, ким дўзахда, ким арш-аълода...

Й и г и т қаршисида Ч о л пайдо бўлади.

Ч о л

Ҳа йўл бўлсин, мулла йигит?

Й и г и т

Валлоҳи аъзам!

Ч о л

Кимсан, ўғлим? Йўлинг қайга, имонинг бутми?
Қадамингдан подшоларнинг ҳиди келади?
Лекин энди ҳаммага бир тангрининг ҳукми,
Ким жаннати, ким дўзахи — ўзи билади.

И н г и т

Ота, адам саҳросида йўлчимаи танҳо,
Дўзахиман, худойимнинг ҳукмига кўра.
Марҳаматин дариг тутмай оллоҳим аммо
Висол учун рухсат берди.

Ч о л

Эришсанг зора.
Ким билан сен учрашмоқчи бўлгандинг, ўғлон?
Гар мен билан бўлса, қани, гапир, тинглайин.
Агар қарзинг қолган бўлса, айтгин шу замон,
Ақча эмас, дуо билан, майли, тўлайин.

И н г и т

Ҳеч кимсада қарзим ҳам йўқ, олди-бердим ҳам,
Гарчанд мени таламаган нокас қолмаган.
Ақча учун икки дунё чекмасман алам,
Зотан, унинг ўзи менда сира бўлмаган.

Ч о л

Ҳойнаҳой, сен бирор қизни кўрмоқчидирсан,
Қасам ичган бўлсанг керак икки дунёга?

И н г и т

Оҳ, отажон, қанийди мен севилган бўлсам,
У қиз мени танимагай на ер, самода.

Ч о л

Унда кимни кўрмоқчисан?

И н г и т

**Ота-онамни,
Энди сўнг бор руҳларига бошимни эгсам.**

Ч о л

Бузрукворинг ким эдилар?

И н г и т

**Эл чеккан ғамни
Даф этгувчи бир зот эди, табибдир отам.**

Ч о л

**Шунақа де?! Отанг билан иккаламизнинг
Вазифамиз ўхшаш экан.**

И н г и т

Сиз кимсиз?

Ч о л

**Гўрков!
Шундоқ, гўрков, сепга айтсам, ҳар биттапгизни
Бу ёқларга олиб келган икковмиз, икков.
У ўлдирган, мен бўлсам-чи, ўзинг биласан,
Ер остига жо қилганман отанг гуноҳин.
Кўп масхара қилишарди бизларни, билсанг,
Оҳ, тириклар қайдан билсин гўрковлар оҳин,**

Менга, мапа, жапнат ато қилди худойим,
Ҳолбуки мен одамларни гўрга тиқардим.
Гап шундаки, яхшиларни кўмганда доим
Туни билан ухлаёлмай йиглаб чиқардим.
Яхшилари бор, албатта, табибларнинг ҳам,
Ана, бири ҳамроҳ бўлиб юрибди менга.
Тузук одам, ҳа, чиндан ҳам жаннати одам,
Ана, ўзи келаётир, танитай сенга.

*О та яқинлашади. Даставвал у
Й и г и т и — ўғлини пайқамайди.*

О та

(Гўрков чолга)

Хўш, огайни йўлни энди жаннатга бошла!

(Ўғлига кўзи тушиб)

Манови ким? Тушимми, ўнг?

Й и г и т

Ота, отажон!

О, оллоҳим, бошимга осмонни ташла,

Қайтдимми-а, қайтмас дея ном олган замон!

О та

(Ўғли билан кўришади ва гўрков чолга)

Менинг пушти камарим бу, суюкли ўғлим

Нуридийдам васли учун тангрига шукур.

Ч о л

Ҳарсатлашиб олинг, майли, мен кутай бир зум,

Кампирни ҳам кўрсайдингиз, бобойи тушкур.
Мен бефарзанд бир одамман...

И г и т

(Гўрковга)

Раҳмат сизга, чол,
Ер бўлгуси сизга шояд абадий роҳат.

Ч о л

(Иигитга)

Тағри сенга йўлдош бўлсин, майли, яхши қол.
Ҳамроҳимни хафа қилиб қўймагин фақат.

Г ў р к о в ч о л узоқлашади.

И г и т

(Бир неча дақиқадан сўнг)

Мендан рози кетгандирсиз ҳойнаҳой, дада,
Кимга фурсат берибди бу югурик олам.
Баъзан имкон тополмадим ростин айтганда,
Мўъжазроқ бир тош қўйгандим қабрингизга ҳам.

О т а

Марҳумларнинг ҳурматини бажо этмоқлик
Тирикларга ибрат учун топилган бир йўл.
Мурдаларга нима керак? Фақат кафанлик,
Уғлим, сендан мен розиман, розиман буткул.
Юрагингда асрадинг сен ота ҳурмати,
Мармартош ҳам қўйдинг меннинг тепамга, бироқ

Ким муносиб фарзанд бўлса, падар шавкати
Фиръавннинг эҳромидан бўлар баландроқ.
Бир қария ётар эди менинг ёнимда,
Ўгли унинг тепасига қўйди улкан тош.
Бироқ бир кун иблис кирди ўғил қонига,
Ўғил бир кун таъмасини айлаб қўйди фош:
Қабртошда ўзин исми ёзилмай қолмиш,
Сангтарошни олиб келди бир кун у нокас
Ва ўз исмин ўйдирди ҳам, бу савоб эмиш,
Йўқ, бу савоб аталмагай, манманлик, холос.
Қабристондан ўтиб қолган бирорта кимса
Ҳашаматли мрамор тошни кўриб қолган он,
О, бу тошни қўйган фалон азамат деса,
Ота эмас, ўз обрўсин билган у инсон.
Кўряпсанми, инсон зоти ўлимни ҳатто
Манманлиги учун рўй-рост ишлатмоқ бўлар.
Оқибати нима кечди? Етдию фано
Ҳаммаси ҳам йўқлик сари айлади сафар.
Мендан аввал шўрлик онанг ўтди оламдан,
Мана, бугун кўрибсанки, ҳаммамиз фоний.
Бирор хабар борми, билмам, шўрлик онангдан.

И г и т

Сизни кўриб туришим шу келганим оми,
Тарозибон қошигача юрдик неча йил
Унинг ҳисоб-китобидан сал аввал ўтдик.

О т а

Энди жаннат қучоғига борармиз, ўғил?

И г и т

Йўқ, дада, мен дўзахиман.

О т а

Нимага? Нечук?

И н г и т

**Қўйинг, бу ҳол янгиликмас мен учун, дада,
Олиб қўйган кўринади жойимни биров.
Бу дунё ҳам олгирларга боқар экан-да.**

О т а

Қўйгинг, болам, ҳазил қилма, қисмат беаёв!

И н г и т

**Бундан ортиқ қисмат бўлмас ахир, дадажон,
Жазо учун жой бормикан дўзахдан ортиқ?
Энди менга барибирдир ер билан осмон,
Дўзах экан хизматимга берилган тортиқ.**

О т а

**Не қилайин, айбламасман оллоҳ даргоҳин,
Гарчанд сенинг қисматингдан чекмоқдаман оҳ
Бор экан-да, мен билмаган оғир гуноҳинг,
Уғлим, ахир пок эдинг-ку, нур каби, э воҳ!
Сендан рози юрар эди каттаю кичик,
Гоҳо келиб розилигин менга айтарди.
Нечун энди дўзахисан? Нимага? Нечук?
Қайси нокас гуноҳини сенга ағдарди?**

И н г и т

Ҳа, дадажон. Ҳамма гап ҳам ана ўшанда.

О т а

Наҳот биров гуноҳлари сенга ёзилмиш?

И г и т

Ҳа, дадажон, ўзгаларнинг гуноҳи менда,
Нокасларнинг гуноҳлари менга ёзилмиш.

О т а

Нима учун? Жойидами эс-ҳушинг, ўғлим,
Чалкаштириб қўймоқдасан ҳар хил гапларни.
Нокасларнинг гуноҳига жавоб берар ким?
Дейлик, биров зино қилса, сенга хатларми?
Тушунмадим мен сира ҳам.

И г и т

Эшитнинг, дада.
Сиз жавобгар бўлгандингиз беморларга.

О т а

Рост.

И г и т

Сиз қанчалар қайгургансиз улар ўлганда,
Согайганда бўлардингиз хурсанд беқиёс.
Вазифамга кўра мен ҳам табиброқ эдим,
Инсонларнинг руҳларига эдим жавобгар.
Руҳи мажруҳ нокасларни кўрсам, не қилдим,
Ўз тинчимни ўйлаб нари қочганман баттар.
Улар эса бамисоли қутурган итдай
Руҳимизга солар эди ғулу, қатағон.
Ожизларни талар эди бижғиган битдай,
Бир пул бўлиб қолар эди номус, ор, виждон.
Ожиз қолган бечоралар айланиб боши
Сиздан дори сўрар экан энди ўйласам.
Барисига мен кабилар айбдордир рости,
Мен жазога муносибман, ўйлаб қарасам.
Аммо, афсус, энди қайта ўтмас одамзод,
Ўз умрини яшаб бўлди, йўқдир фойдаси.

О т а

Ўйлантириб қўйдинг мени, бу қандай бедод,
Ахир ҳар бир ҳукм жорийнинг бор қондаси.
Сен ўз қўлинг етгунича иш қилар эдинг,
Бошқасига қолар эдинг ахир ноилож.
Сен ўзинг ҳам бошқалардан ғам кўрар эдинг,
Йўқ эди-ку, ўғлим, сенда салтанат ва тож.
Наҳот энди ҳаммасига сен жавоб берсанг,
Ахир ўзинг покдомонми, шунинг ўзи бас.
Иғволарга балогардон бўлардинг, билсанг,
Наҳот ўша савобинг ҳам бўлибди абас.
Абдуллатиф гуноҳи ҳам сендадир балки,
Кечир мени, парвардиргор, ўзингсан ҳакам.

И н г и т

Дада, худо бошқармаган ҳеч қачон халқни,
Ихтиёриг берган эди лекин чинакам.
Кимларнидир йўлдан урган ҳазрати шайтон,
Кимларнидир бандам деган таггри таоло.
Шайтон гашиг муридлари бажарган обдон,
Худо йўлиг бандалари унутган гоҳо.
Ҳамма бало ана шунда, қодири гаффор
Ўша нўноқ бандаларни кечирмас ҳеч бир.
Парво қилманг, дадажоним, баҳона бисёр,
Қисматдир бу, қабрда ҳам тузалмас букр.

О т а

Хўш, бу ёғи не кечади?

И н г и т

Дўзах — надомат,
Лекин сира андуҳ чекманг мен учун, дада.

Қийноқларни кўп кўрганман аввал ҳам, фақат
Алам қилар икки пайса етмай қолганда.

О т а

Етим қолдим ёшлигимдан мен ҳам отамдан,
Одамларнинг эшигида санқидим итдай.
Ҳатто дўзах лол қотарди мен чеккан гамдан,
Лекин шайтон йўригига юрмадим қитдай.
Урушларда бўлдим қаңча, ўлмаган жоним,
Пешонамга ёзган экан фарзанд, оила.
Сизларни деб бутун умр оқарди қоним,
Фоний умрим яшаб ўтдим ташвишлар ила.
Имонимни бутун қилиб оллоҳ серкарам
Менга жаннат дарвозасин кўрсатди, шукур.
Оҳ, учма-уч келган экан савобларим ҳам,
Лекин сенга икки пайса бераман.

Й и г и т

Ҳеч бир.
Етти қават ер қаърига тиқса ҳам таңгри
Мен дадамни жаннатдан ҳеч қилмасман жудо.
Кечирингиз, дадажоним, боис сафарим,
Васлингизга келган эдим, хайр, алвидо!

О т а

Йўқ, йўқ, тўхта!

Й и г и т

Хайр, отажон, уринманг бекор,
Сизни йўлдан қолдирмайин, гарчи кетгум йўқ.
Бу айрилиқ мангуликдир, оҳ, на чора бор,
Таңгри ҳукми ҳар нарсадан олий ва буюк...

П а р д а.

УЧИНЧИ КЎРИНИШ

Жаннатдаги ғоят гўзал қаср. Бу қасрда **Она**
истиқомат қилади. Атрофида фаришталар.

Фаришталар тиловати

Парвардигор шафқатни
Ихтиёр этди,
Ўн саккиз минг оламни
Йўқдан бор этди.
Бандасига билдириб
Кўнгилларини,
Тайин этди пайгамбар
Расулларини.
Ҳазрат Одам шу тахлит
Фасона бўлди,
Малойиклар Одамга
Парвона бўлди.
Тўлсин боқий фароғат
Ушбу хонага,
Раҳмат нури даставвал
Мушфиқ онага.

Она баланд тахтада.

Она

Бир даҳшатни сезаётир юрагим тайин,
Безовтаман, безовтаман анчадан буён,
Гарчанд жаннат оромига ноил бўлмайин,
Нимагадир юрагимда ғашлик ҳукмрон.
Тавба, нечук ҳасрат экан менинг ҳасратим,
Она зоти икки дунё наҳот тинчимас.

Тугилгандан то сўнги дам фарзанд қисмати
Оналарнинг қисматига бўлганми пайваст...
Нури дийдам қайда экан? Ким ҳам биларди...
Ҳа, оллонинг даргоҳи кенг, шаҳри ҳам катта,
Имкон борми? Уни қандай кўриб бўларди?
Уйда бўлса, келар эди ўзи, албатта.
Дайди бўлиб ўсмаганди ўғлим ҳар қалай,
Кутдирмасди, узоқ қолса мактуб ёзарди.
Бу ерда-чи, кўришмоқ йўқ, афсус, на қилай,
Бу ерда йўқ биров билан бировнинг дарди.

Ҳ у р қ и з югуриб киради.

Ҳ у р қ и з

Қутулмадим, қутулмадим шулардан, э воҳ,
Ҳар қаерда бир гўр экан бу йигит зоти.

Ф а р и ш т а

Илакишиб қолдимикан бирорта арвоҳ,
Фақат, фақат нолиб ўтган бунинг ҳаёти.

Ҳ у р қ и з

Нолимайми? Ҳур кетсам-да боқмасдан, мана,
Маҳрамликка келтирдилар, жаннат беҳуда.
Сабаб нима? Сабаб — феълинг енгил дерлар, ҳа,
Ҳақиқатни тополмасдан куйганман жуда.

О н а

Не гап, қизим? Безовтасан, нима гап ўзи?

Ҳ у р қ и з

Йўқ, йўқ, бекам, афв этингиз, шунчаки бир гап,
Ногаҳонда тушди менга номаҳрам кўзи.

Бу ерда ҳам бор шекилли бир хотинталаб,
Остонада ўлтирибди меровланиб у.
Гап сўрасанг, алланечук дудуқланади,
Танир эдим сизни, дейди, шундай дейди-ю
Тупугиши ичга ютиб ҳам суқланади.

О н а

Балки бирор танишингдир, балки бир Мажнун,
Балки менинг ўғлим каби куйган бир йигит?

Ҳ у р қ и з

Танимасман, кўрганмасман, ёт у мен учун,
Балки бирор дўзахидир, шилқим, бесубут.

О п а

Ким экан у? Бу қасрда қандоқ иши бор?
Номаҳрамлар нечун буён қилибди журъат?
Ҳар хил девлар кезар бунда, қўлида чўқмор,
Лекин қадам босмас эди бандаси фақат.
Балки бирор ўткинчидир, балки эҳтимол...
Шундақалар бўларди-ку у дунёда ҳам.
Элимизда яхши одат бор эди, алҳол,
Мусофирдан аҳвол сўраш савоб чинакам.
Чақирингиз!

Ҳ у р қ и з

Бекам, ахир мумкинмас сира,
Эркак зоти бу қасрга қадам босмагай!

О н а

Мен инсонман! Агар инсон бўлса бокпра,

**Иблисларнинг қутқусига қулоқ осмагай!
Тагин шунинг унутмангки, унвоним Она!
Юрагимда не кечишин билолмассиз сиз.
Сиз-ку ахир эртаю кеч менга парвона,
Буйругимдан ўзга бир иш қилолмассиз сиз!**

Ҳ у р қ и з

**Йўқ, бекачим, бу шунчаки юзаки хизмат,
Аслида биз интизомга посбонмиз атай.**

О н а

**Шунақами? Хўп галати экан-ку жашнат,
Посбонбоши келганида бу сирни айтай.**

Ҳ у р қ и з

**Йўқ, бекачим... Мен шунчики чалгидим гапдан,
Истасангиз кирақолсин... Майлига... маъқул.
Лекин фақат гап тегади.**

О н а

**Кимшинг тарафдан?
У ниқобда кирсин майли. Хоҳишимдир шу!**

Ҳ у р қ и з ч и қа д и

**Не қилардим? Ҳар қайда ҳам нуқтаи низо,
Жаннатнинг ҳам бор шекилли ўз йўсинлари.
Ўғлим нолиб айтганидай, пойлайди мудом
Маҳаллада чойхоначи кўса сингари.**

**Ҳур қиз Иигитни ниқобланган ҳолда
олиб киради.**

Ҳур қиз

(Иигитга)

**Ниқобингни оча кўрма, йўқса бу зотнинг
Куйиб кетар савоб билан топган дунёси.**

Ҳур қиз чиқади.

Иигит

**Оҳ, у қандай зот эканки, ўртар саботни,
Ниқобдан ҳам ўтаётир унинг зиёси.**

Фаришта

**У онадир бандаларнинг ибтидосидир,
Унга ҳурмат жойиз эрур икки оламда.
Унинг меҳри самовотнинг илк садосидир,
Шу боисдан галат ҳислар қўзгар одамда.**

Фаришталар тиловати такрорланади.

Иигит

(тиз чўкиб)

**Рухсат айланг, о, буюк зот, тиз чўкай сизга
Ҳар хил чучмал тавозедан йироқман гарчанд.
Ногаҳонда кириб қолдим ҳузурингизга,
Лекин она экансизки, мен сизга фарзанд.**

Она

Етар, етар, тур ўрнингдан, олижаноб зот,
Балки кекса мураббийсан, падарсан буюк.

Игит

Ким эсак ҳам барчамизга бергансиз ҳаёт,
Онаси бор ҳар қандайин зотнинг ҳар нечук.

Она

Ҳар, барчасин тушунаман, онаман, тўғри,
Лекин буни англамади одамзод тугал.
Она ўглин ардоқлар у бўлса ҳам ўғри,
Лекин фарзанд она қалбин уқмас ҳар маҳал.
Ер юзида жанглар кечди қаттиқ, қатагон,
Оналарнинг дийдасидан оқди қонли ёш.
Унутмангки, мойил бўлса жангларга ўғлон
Она қалби шу қадарли тортади ёввош.

Игит

Номукамал эди замин шу сабабдан ҳам,
Неча-неча зотлар унда ахтаришди йўл.
Лекин ажиб тароватли эди у олам,
Жуда қийин тирикликдан узмоқлик кўнгул.

Она

Шундоқ гаплар айтар эди ўғлим ҳам доим,
Эсимдадир, сўнги нафас топширардим жон,
У деб эди: «Яратибди бизни худойим,
Начораки, унинг ўзи қилади пайҳон.
Сабр қилинг, дер эди у, бўлинг мардона».
Ажиб қувват олган эдим таскин сўзидан,

Сабр қилинг, дер эди-ю лекин хуфёна
Ўкран эди, ёш оқарди унинг кўзидан.

И г и т

(четга)

Во ажабо, онамни ҳам худди шу тахлит
Сўзлар билан кузатгандим боқий дунёга.

О н а

У ҳаётни севар эди босиқ ва собит,
У топиниб яшар эди нурга, зиёга.
Фоний дунё азобларин у татиб кўрди,
Игволардан тилка бўлди гоҳида дили.
Қайда ҳасад уруғ қўйса, билингки, дерди,
Ўша жойда баланд бўлгай игво ҳосили.
Елғиз эди дунёда у лекин чинакам
Елғизлатиб қўйган эди ҳаёт бешафқат.
Дерди мудом: «Бу дунёнинг доим бири кам,
Орзу билан яшаб ўтар одамзод фақат».

И г и т

(сергакланиб)

Ким эди у?

О н а

Ким бўларди бундақанги зот?
Ё бир дарвеш, ё бир олим, ё шоир ахир.
Шоир эди менинг болам, соҳиби ижод,
Қисматини ўйлаб тун-кун ўртанар бағир.

536

И г и т

(четга)

Қодир эгам, сўнгги бора сабот бер ўзинг,
Дариг тутма бардошингни мендан баногоҳ.
Чора қайда? Сўнгги дафъа ниқобда юзим
Волидамга дуч келишни ўйлабмидим, оҳ,
Чора қайда?

О н а

...Ғалат гаплар айтарди гоҳо,
Эсимда бор, эркаланиб деганди бир гал:
«Ҳар бир зотга ёдгорлик бор, мен бўлсам аммо
Қўяр эдим «Яхши Одам» помли бир ҳайкал.
Сабаб шулким, яхши одам азиздир, ноёб,
Сайёралар тўпи ичра қуёш мисоли».

И г и т

(четга)

Оҳ, онамнинг ҳузурида турибман шу тоб,
Езмишимда шундоқ экан унинг висоли.
Аҳволимни баён этсам кул бўлар қуйиб,
Бекор бўлиб кетажакдир топган жаннати.
Дийдорига боқолмадим бир бора тўйиб,
Ўзини ҳам ўртаётир ҳижрон кулфати.

(Онага)

Бовар этинг сўзларимга, она, онажон,
Жаннат руҳин туймоқдаман суҳбатингизда.
Гар қоида кўтарса-ю, изн этса осмон
Бўлар эдим азал-абад хизматингизда.

О н а

Кимсан ўзи? Қандай зотсан? Аён эт, ё раб,
Илтижойнинг юрак-бағрим юборди эзиб.
Сўзинг тинглаб ва шикаста бастингга қараб
Она қалбим ниманидир турибди сезиб.
Ким билади, сен сингарин ўғлим ҳам бу куп
Қайлардадир кезиб юрар овора, сарсон.
Жаннатдами, дўзахда у, мубҳам мен учун,
Лекин мени она дединг, демак, фарзапдсап.

И н г и т

Она дедим, чунки ахир онасиз, она!
Сиз ҳам ахир оналикдан тона билмассиз.
Мени болам деяверинг дилдан, росмана,
Гарчанд фарзанд дийдорига қона билмассиз.

О н а

Нетай, почор аҳволнинг турибман кўриб,
Нетай, буида турли найранг ўйлаб топарлар.
Ўзларининг рухсорларин очиқ қолдириб,
Сендайларнинг юзларига ниқоб ёпарлар.
Ким эканинг ноаёндир менга бу фурсат.
Билмасман ҳеч, мақсадинг не, муродинг нима?
Олаговур ичра ҳозир дўзаху жаннат,
Кимлигининг истасанг — де, истама — дема.

И н г и т

Мен ўткинчи бир кимсаман, муҳаббат боис
Ногоҳ тўхтаб ўтган эдим остонангизда.
Мен хуш кўрган, аммо лекин ҳур кетган бир қиз
Хизмат қилиб юрар экан кошонангизда.

Севар эдим мен бу қизни қизгин дил билан,
Барбод этган ниятимни лекин сарҳадлар.
Мендан аввал дўстим унга ошуфта бўлган,
Кўришмадим, ёздим фақат турфа хил хатлар.

О н а

Ҳа ҳур қизнинг у дунёси қорадир бутун,
У қисматга бўй бермаган, қисмат бунга ёв.
Бегонадан хуфя совға олгани учун
Бўғиб кетган буни бир кун бўлажак куёв.
Ҳа, ҳар кимнинг ўз дарди бор, мен бўлсам, мана,
Кимни кўрсам фарзандим деб хаёл қиламан.
Маъзур тутгин каловлансам, мен ахир она,
Жаннатда ҳам болам дея сочим юламан.

И н г и т

На чора бор? Оналарнинг йўриғи шундоқ,
Мана, менда икки пайса етмас жаннатга.
Аҳволимни деёлмадим онамга бироқ,
Савоб керак ўзига ҳам ахир, албатта!

О н а

Онанг билан кўришдингми?

И н г и т

Жаннатда онам,
Лойиқ қаср ато этмиш парвардигорим.
Менинг учун тирикликда у чеккан алам
Етиб ортар, шу боисдан йўқ зўру зорим.

Она

Савоб керак барчага ҳам ҳалол, бефириб,
Мана, менинг савобларим учма-уч экан.
Лекин уни кўрсайдим гар, савобим бериб
Дўзахга ҳам кетар эдим, кечирсин эгам.

Ингит

Ҳамма гап ҳам шунда, олло серкарам
Қўш яратмиш чора ила бечора сўзин.
Офтобсиз-ку маҳв бўларди зулматда одам,
Аммо тика олмасди ҳам офтобга кўзин.
Мен отамни кўриб қайтдим, отам, хайрият,
Ноил бўлмиш фароғатли жаннат васлига.
Ҳосил бўлди, иншоолло, дилдаги ният,
Мен уларни кўрмоқчийдим, кўрдим аслида.
Бошим оққан томон энди кетарман гирён,
Мен сингари чорасизлар изгиб юрибди.
Ғофур ичра тўнтарилиб ётибди жаҳон,
Биздайларни эса дўзах кутиб турибди.

Она

Қандоқ мадад берсам сенга? Ушбу маъвода
Кўз ёшидап бўлак ишга етмайди кучим.

Ингит

Йўқ, онажон, алам чекманг, нурли дунёда
Яшанг, майли дуо билан барчамиз учун.

Ҳ у р қ и з киради.

Х у р қ и з

(Иигитга)

Бўлди энди, тарк этингиз ушбу қасрни,
Посбонбоши келиб қолар, кун огаётир.

И и г и т

(четга)

- Абадиян олиб кетгум, оҳ, ушбу сирни,
Юрагимга ҳеч ёришмас тун огаётир.

(Онага)

Сизнинг билан видолашмоқ оғир нақадар,
Биздайларни кўп кўрган гар бу кўҳна дайр.
Энди сизга сўнгги сўзни айтай мухтасар,
Қуллуқ, сизга, онажоним, алвидо, хайр!

О н а

Тўхта, тўхта! Менда ҳам бор сўнгги илтижо,
Ниқобингни бир зум олгин, эй, яхши одам!

И и г и т

Йўқ, онажон, йўқ, онажон, мумкинмас асло,
Оналарнинг ҳаққи эрур роҳатбахш олам.

О н а

Не ҳам дердим, потанишсан сен менга зеро,
Одамларни ўхшаш қилиб қўяркан замон.

(Хур қизга)

Кузатингиз ушбу зотни.

(Йигитга)

Энди алвидо!

Й и г и т

Алвидо, эй меҳрибоним, хуш қол, онажон!

Х у р қ и з Й и г и т н и кузатиб чиқади.

О н а

**Маҳбус каби туравериб ушбу қасрда
Балки фаҳмим ўтмаслашган, толиққан руҳим.
Ким бўлди бу ажаб одам? Ким у аслида?
Шунчаки бир ўткинчими? Ким бўлди у? Ким?
Нимагадир танитмади ўзин, ҳар қалай,
Юрагида дарди тўла, аламзада зот.
Мурожаат қилди менга она деб атай,
Ешган дилим қайта бошдан ўртади, ҳайҳот!**

Х у р қ и з киради.

О н а

(Хур қизга)

Кузатдингми?

Х у р қ и з

**Ҳа, кузатдим, эсин қўйган еб,
Тушунмадим, муроди не? Қанақа дарди?**

Иккинчи бор видолашдим онам билан деб,
Қатта йўлда дабдуретдан йиглаб юборди.
Нима? Нима? Чақир уни, қайтаринг зинҳор,
Оҳ, жаннатинг поймол ўлсин, бошимга етди!

Ҳ у р қ и з

Фурсат ўтди, энди уни ахтармоқ бекор,
У улкан бир издиҳомга қўшилиб кетди.

О п а ҳушидан кетади.

Ф а р и ш т а

(*Ҳур қизга*)

Нима қилиб қўйдинг ахир, ҳой иблис қизи,
Бечоранинг жаннатини қилдинг-ку абас.
Бежиз сени енгилтак деб айтмаган ўзи,
Йўқса ҳозир сирни очмоқ шартмиди, нокас!

Зулмат чўкади.

П а р д а.

ТҮРТҮНЧИ КҮРИНИШ

Дўзах дарвозаси олдидаги улкан хандақ. Успирин
ва Қария пачақлашиб турган бир ҳолат.

Успирин

Галантлиман!

Қария

Талантлисан!

Успирин

Такрорла тагин!

Қария

Куни бўйи такрорладим, етмасми, бўтам,
Елвораман, бир оз тинч қўй, шафқат айлагин.
Худодан қўрқ, чол кишини қийнама кўпам.

Успирин

Биласан-ку, азалийдир бизнинг бу жанжал,
Бир томондан вакил сенсан, бир томондан мен.
Ҳозир сени бўгажакман, чунки менда гал,

Навбат етгач, ҳуварингни кўрсатгайсан сен.
Талантлиман!

Қ а р и я

Талантлисан!

Қўйвор, ҳой, кофир!
Аҳли инсоф, ёрдам беринг!

У с п и р и н

Бақир, ҳа, бақир!
Кўрамиз, хўш, қани кимнинг таланти баланд.

Қ а р и я бақира бошлайди.
И н г и т кириб келади.

И н г и т

Кимдир бунда Исрофилнинг суридан ортиқ,
Қиёматни қойим қилиб додлаётган зот?!

Уларни ажратиб, ўспиринга

Ҳой, инсофнинг борми ўзи, бу нима қилиқ,
Бобонг тенги бир чолни-я? Қўйвор, ҳой, шаддод!

У с п и р и н

(*Иигитга*)

Дўзахда ҳам тарбиячи пайдо бўлдими?
Воизмисан, нима бало, тавбангдан кетай!

Қ а р и я

(Иигитга)

Кўриб сен ҳам атвориға кўнглинг тўлдими,
Лекин навбат буникидир, чидайман, нетай.

И и г и т

Ҳеч нима тушунмадим.

Қ а р и я

Ҳа, сенинг демак
Соҳанг бошқа ё дунёдан гофилсан буткул,
Тараққиёт тимсолидир бизларнинг юрак,
Неча минг йил тортишамиз мен зўр деб нуқул.

И и г и т

Ийгиштириб қўйсангиз-чи, бу ишларни, сиз,
Чоқ кишисиз, ярашмайди сизга бу савдо.

Қ а р и я

Иложи йўқ, навбат билан тортишамиз биз,
Тангри бизга шул жазони кўрибди раво.
Кимдир айтиб кетган экан, ҳасад деган дард
Энг аввало ўз эгасин кемиргай деб. Рост!
Менга сира кун бермайди мана бу номард,
Еш бошига классикман дейди-я паққос.
Ҳозир бунинг навбатийди, мени у бўғди.

И и г и т

Сизнинг навбат келганда не қиласиз, хўш?

Қ а р и я

Не қилардим, оғзи бурни аралаш тўғри
Булгалайман ва ҳоказо, кўнглим жуда бўш.

И г и т

Е алҳазар! Шунча хорми инсон деган ном.

Қ а р и я

(Ўспиринга)

Ҳой, юр дейман, тарихни бу тушунмас экан,
Юр, четроқда ишимизни этайлик давом.
Бялиб қўйгин, ҳозир менинг навбатим етган!

Улар четга чекинадилар.

И г и т

Инсон зоти, сенинг недап каминг бор эди?
Сенга тангри берганди-ку тафаккур, имон.
Замин, ҳаво — бари сенда барқарор эди,
Нечун дилдан инсоф ҳиссин айладинг гумдон?
Ахир сен ит эмасдинг-ку, беланиб лойга,
Бир-бирингни гажисанг то суяк талашиб.
Самимият қайда эди, тафаккур қайда,
Лугатингда гар бу сўзлар ётди қалашиб.
Ҳасад, игво қайдан кирди шўрлик каллангга,
Қайдан сени чулғаб олди худбинлик, куфр.
Нечоғлик сен ширин эдинг гўдак паллангда
Ва нечоғлик балчиқ ичра кечирдинг умр.
Майли, кўкда камайса ҳам бирорта юлдуз,
Ерда битта яхши одам кўнайса, дердим.

Инсон учун асли кураш экан-ку жоиз,
Ҳа, дўзахи эканман мен, ўзимдан кўрдим.

Кимса ҳовлиқиб келади.

К и м с а

Қутқаз мени, ўн беш минут гапимни тингла,
Йўқса ҳозир келиб қолар менинг кушандам.

И н г и т

Оҳ, бечора, ҳовлиқмагин, ўзингни ўнгла,
Шўрпешона бир кимсасан билсам, билмасам.

К и м с а

Бир зўравон мени сира ҳолимга қўймас,
Топширганлар мени унинг ихтиёрига.
Шафқат деган нарсани ҳеч билмайди нокас,
Кунда бир бор пишиб олар сассиқ дорига.

И н г и т

Қандай дори?

К и м с а

Билмайсанми? Янгисан демак,
Бир ўрага тиқиб олар азиз бошимни.
Ўн беш минут сўзлаб олай, чорам йўқ бўлав,
Ҳисобга ол касалимни, кўзда ёшимни.

И н г и т

Хўш, нимани сўзлагайсан?

К и м с а

Ёмонлайман, бил!

И н г и т

Нима, нима?

К и м с а

Уқмадингни? Игво қиламан!

И н г и т

Хўш, сен кимни ёмонлайсан?

К и м с а

Менга бари бир.

Игво қилиб, ўз дардимга шифо қиламан.

Пайгамбарми, худоми у, инсонми, шайтон —

Мен ажратиб ўтирмайман, демократман чин.

Гўл экансан каллаварам, галварс ва нодон,

Одаммассаң, токи менга тушмабди ишинг.

И н г и т

Сендақалар қайда ўсган билмадим асло,

Шу ерда ҳам ҳунарингни қўймабсан, шўрлик.

К и м с а

Нега қўяй? Ўзи шундоқ яралган дунё,

Биров косиб, биров дўхтир, касб-кор турлик.

Ростин айтсам, бир сен эмас, ҳамманг ҳам пўкка,

Икки дунё ҳақиқатга ўзимман нозир.

Тарозибон устидан ҳам хат ёздим кўкка,

Олатасир, текшир-текшир у ерда ҳозир.

И г и т

Ҳа, юмушнинг огир экан.

К и м с а

Нимаси огир?

Ота-онам орасини бузганман ҳатто,
Бир-бирини заҳарлашиб ўлганлар охир,
Қайнонамни эса эсдан қилганман жудо.
Зир титради мени кўрса ҳатто тожу тахт,
Ер юзида сарҳад билмай даврон сурганман.
Хўш, жаннатинг нима бўпти? Бузуқ бир хилқат,
Унда пора олишганин ўзим кўрганман.

И г и т

Бас қил нокас, бас қил нокас, муродинг сўйла,
Яна қандай касалинг бор игводан баттар?

К и м с а

Касалимми? Огир касал. Танангга ўйла,
Тек турсам гар, бор вужудим тинмай қичишар.

И г и т

Иўқол бундан, лаънати зот!

К и м с а

(кетаётиб)

Айниди бу ҳам,
Иншоолло, яқин кунда тентак бўлади.
Бир бор ўлса Азроилнинг қўлида одам
Каминанинг дастларида икки ўлади.

П а р д а.

БЕШИНЧИ КҰРИНИШ

И г и т

(Дўзах қопқаси олдида)

Ҳали дўзах қопқасидан ичкари кирмай,
Остонада шунча савдо бўлса-я ё раб!
Умрим ўтиб кетибди-да, ҳеч нени кўрмай,
Тарозибон айтганидай, кўрмабман қараб.

(Овоз)

Аҳли нокас, тингла, тингла! Ҳозир барингни
Ахлат ўра эшигига ҳайдаб йиғаман.
Ким яширган бўлса менинг игвогаримни
Ўзини ҳам ўша жойга бирга тикаман!

Д ў с т кириб келади.

Д ў с т

(Йигитни пайқамай)

Қайдадир у, йигит умрим куйдирган суллоҳ,
Бошимга у не кунларни ахир солмади.
Менга роҳат бағишлайди уни қийнамоқ,
Чунки менга ўзга юпанч энди қолмади.

(Иигитга кўзи тушиб)

Ие, не бу сенми... ё... ё қудратингдан!

И и г и т

Сен ўзинг-чи? Ўзингми ё мавҳум нишона?!

Д ў с т

Минг розиман парвардигор, бу нусратингдан!

И и г и т

Оҳ, бормисан, биродарим, дўстим ягона!

Д ў с т

(Кўришадилар. Жимликдан сўнг)

Шунақами? Дўзах дегин. Шундоқ бўлдимиз?..

И и г и т

Шундоқ бўлди. Мана сенга сўнгги хулоса!

Ўйлагаймиз на тириклик ва на ўлимни,

Қисмат билан на низо бор ва на мурса.

Д ў с т

Неча замон бу хилқатда кездим тентираб,

Қолгани йўқ мен кирмаган биронта пучмоқ.

Ҳатто жаннат қошига ҳам бордим муқарраб,

Учратмадим, тополмадим, мен сени бироқ.

Ва сўнг тангри марҳаматини адо этай деб

Илвогарни топиб олдим бу ердан ахир.

Эрмагим шу, жазолайман алашим ортиб,
Кўп нолойиқ ишлар билан машғулман ҳозир.

Й и г и т

Тентирадим ўшанча вақт мен ҳам тахминан,
Ота-онам васлига ҳам етишдим ҳатто.
Оқибатда лоқайд бўлиб қолгандим чиндан,
На дўзаху на жаннатга бор эди парво.
Ҳа, тангрига айтай энди мен ҳам шукурни,
Ҳасратдошмиз, мана, энди шерикмиз, ҳамдам.
Икки пайса савоб боис кўрдим кўп ерни,
Олганим йўқ аммо уни ота-онамдан.

Д ў с т

Сенинг айбнинг нима экан? Гуноҳнинг қай хил?

Й и г и т

Гуноҳимми? Одамзодга ортиқ ишонмоқ!
Шу боисдан икки пайса етмади сабил,
Тарозибон дашном берди, у ҳақдир бироқ.

Д ў с т

Нимасига ишондинг сен одам боласин,
Айт-чи, унинг қай хислати сени этди ром?
Йиглаб туриб, сева туриб, дейман, тингла сен,
Ишонмадим инсонга мен, тамом, вассалом!
Осмондаги юлдузларни мумкин санамоқ,
Аммо инсон феъл-атворин борми поёни.
Сенга доим нима дердим, эслагин ўртоқ,
Хаёл билан безаб бўлмас асло дунёни!
Эсингдами, қутқазгандинг мени игводан,
Йигиштириб олмасимдан ҳали ҳушимни,

Маҳкаманинг котибаси тўсиб дафъатан
Тилаб олди оғзимдаги тилла тишимни.
Игво, найранг, ҳасад, гийбат, булар бариси,
Оҳ, азизим, очолмади кўзингни наҳот?!
Сенга вафо қилдим, хўш, илҳом париси,
Жаннат ато қилдим ё «гўзал» кoinнот?!

И н г и т

Тугатдингми?

Д ў с т

Ишмайди, хўш?

И н г и т

Ўзинг-чи, ўзинг,
Ғалва билан не орттирдинг? Айбинг не экан?

Д ў с т

Ҳа, ўйлашга мажбур этар сенинг бул сўзинг,
Ишончсизлик бўлди меннинг бошимга етган!
Тарозибон роппа-роса бир кун ўлтириб
Кўз олдимда қилмишимни чўтига солди.
Ишонмайсан менга ҳам деб, писанда қилиб,
Дафтарига қўл қўйдирди, тилхат ҳам олди.

И н г и т

Сенга қанча етмас экан?

Д ў с т

Икки пайса, ҳа,
Етишмаган менда ҳам шу маънавий томон.

И и г и т

Янглишибмиз иккимиз ҳам нозик нарсда,
Чунки инсон ўз номи-ла Ҳазрати Инсон!

Д ў с т

Ҳазрат Инсон деганинг не? Қуруқ сўз фақат!
Мен ҳам инсон, сен ҳам инсон, у ҳам инсон-ку!
Эса қайда ҳазратга хос бирор фазилат,
Булар бари биз тўқиган оддий инсон-ку!

И и г и т

Ишонмайсан, демак шулдир ақиданг тугал,
Сени ким деб атасак, хўш, одамзод учун?

Д ў с т

Ишончингни поймол қилиб қўярлар аввал,
Сўпгра уни қайта талаб қилмоқлик не-чун?
Оҳ, азизим, мени асло ёвуз деб билма,
Мен ёвузлик қурбониман, қалбимда алам.
Ушбу ғалат инсбатимдан тагин сен кулма,
Ура берсанг гаюр тортар энг ёввош ит ҳам.

И и г и т

Яшаб ўтдик тирикликнинг тунд саҳросида,
Масалан, бир набототдек, бир чечак мисол.
Яшнадик гоҳ баҳорларнинг хуш ҳавосида,
Бандимизни букиб кетди гоҳ ёвуз шамол.
Жами инсон борасида менинг бул сўзим,
Ўйлаб қара, тарихда бор ибрат доимо:
Не-не зотлар гар ўзлари топса ҳам тўзим
Одамзодга кўрмаганлар ёмонлик раво.

Эзгуликнинг йўли огир, сергалва гарчанд,
Юксакларга кўтаради соҳибин бироқ.
Майли, менинг руҳим синиқ, хаёлим парканд,
Хис қилурман эзгуликнинг офтобин порлоқ.
Асабларим қақшаб кетди, ростини айтсам,
Жаннат, дўзах галвасидан бўлдим ҳам безор,
Дўстим, сенга бир ниятим изҳор айласам.

Д ў с т

Хўш, у қандай ният экан?

И и г и т

Рад этма зинҳор,
Ҳозир икков кириб борсак, дейлик, масалан,
Тўлармиди жаҳаннамнинг чексиз маскани?
Дўстлик ҳаққи, илтимосим эшит қатъиян,
Олгин мендан етмаган шул икки пайсани!

Д ў с т

Нима? Нима? Эсинг бутми? Сенга не бўлди?
Эшитмадим гапингни мен! Қайтиб ол дарҳол!
Билсанг, ҳозир коинотнинг бели букилди,
Оҳ, сарсонлик қуриб кетсин, чарчабсан алҳол.

И и г и т

Ганим қатъий!

Д ў с т

Қуллуқ! Аммо сабр этиб бирров
Менинг айтар гапларимга қулогинг тутгин.
Яхши-ёмон ҳикматларинг ўзингга сийлов,

Фалсафангни, азиз дўстим, бир зум унутгин,
Кимманки мен, ўз дўстимдан олсаму савоб,
Елгиз ўзим кетаверсам ўша жаннатга.
Ҳақиқатнинг мезонидир азалдан инсоф,
Ҳар нарсанинг ўз йўриги бордир, албатта.
Эсингдами, Маҳшар багрин роса оралаб
Фақат сени, фақат сени ахтардим дедим?!

И г и т

Дединг.

Д ў с т

Аmmo нима эди мендаги талаб?

И г и т

Нима эди?

Д ў с т

Мен қарзимни узмоқчи эдим!
Сўнгни пайтда игвогардан қилгандинг халос,
Ҳаётимга бахш этгандинг тинчлик, ҳаловат.
Йхшилигинг қайтаролмай қарздор эдим, рост,
Бўйнимда бурч, эзилдим то рўзи қиёмат.
Менинг учун икки олам бўлди бир чақа,
Биласан-ку, қиёмат қарз деган нарсани.
Тушун ахир мени, дўстим, қулоқ тут гапга,
Савобим ол, сен ол мендан икки пайсани!

И г и т

Во ажабо, томошанинг қизиги чиқди!
Биласанми, таъма заҳри куфрдан ортиқ.
Игвогар-ку, газабингга ахир йўлиқди.
Лекин сенда қарзим бўлса, ол, сенга тортиқ!
Оғайнимдан икки пайса ўмариб шодон,
Мақтанайми падаримнинг олдида, қани?!

Аҳволимни тушун, сен ҳам, баҳаққи имон,
Сен оласан мөндан ўша икки пайсани.

Д ў с т .

Асло! Асло! Сен оласан!

И и г и т

Йўқ, йўқ, мутлақо!

Д ў с т

Сен оласан! Сен оласан! Охирги сўзим!

Тепада садо гулдирайди.

И и г и т

Тингла, дўстим, келаётир қандайдир садо!
Бирга ўсдик, бирга майли топайлик тўзим.

С а д о

Волидаю падарларга қуллуқ ва раҳмат!
Ташаккурлар бўлсин нурли инсон зотига.
Фикриягизни лекин бу ён буринг бир фурсат.
Зеҳн солинг гапнинг асл тафсилотига.
Икки дўстнинг садоқати, меҳри, ҳиммати
Коиотнинг қадридан ҳам тургайдир баланд.
Ҳеч не билан ўлчанмайди дўстлик қиммати,
Қулатгай у сарҳадларни қудрати билан.
Ҳикоятдан мурод шулким, улуг, муҳтарам
Дўсти содиқ насиб этсин ҳар кимга ҳар он.
Жаннат ато қилажакман иккингиизга ҳам,
Жаннат йўли мана, Сизга очиқ, чарогон.

Атроф бирдан ёришиб кетади.

П а р д а.

Ҳаким ва ажал

(Достон)

*Абу Али ибн Сино таваллу-
дининг 1000 йиллигига ба-
ғишланади.*

I

Жуда қадим замонларда,
Минг йилча бурун,
Бухоронинг шундоққина Афшонасида
Яшар эди, ғоят закий битта ўспирин,
Тенгдошлари қаторида ҳали расида.

Чорва билан машғул эди ота-онаси,
Тирикликдан камтаргина ком олган эди.
Лекин шундоқ оиланинг ўша боласи
Еш бошидан Ҳаким деган ном олган эди.

Бир нарсада танти эрур доим табиат,
Идрок берса қарамагай усти-бошингга.
Неча-неча саройлардан ҳатлаб ўтган бахт
Ногаҳоний Ҳумой бўлиб келар қошингга.

Ҳакимда ҳам турфа хислат эди мужассам,
Хусусан у табибликда пур ҳунар эди.
Ҳар бир гиёҳ кўзларига гўёки малҳам,
Малҳам эса гиёҳ бўлиб кўринар эди.

Болаликнинг бегамлиги ўтди кўп шитоб,
Жуда эрта ниш кўрсатди унда тафаккур.
Эрмак бўлди бобосидан қолган тиб китоб,
Табиатдай баравж ўсди, табиатдай ҳур.

Баҳор келса Ўрта чўлнинг далаларида,
Чўлиқларнинг даврасида куни ўтарди.
Гиёҳ териб гоҳо ўрим паллаларида
Хўп¹чиларнинг усулида байтлар битарди.

Ҳаким деган номни унинг тарқалиб бот-бот,
Не ҳайратки, ҳар учраган тонди кушойиш.
Келар бўлди унга энди атроф тумонот,
Ҳар беморда унга истак, ҳар соғда хоҳиш.

Бандасига берай, деса берар экан деб,
Оддийгина хулосасин чиқарди эл-юрт.
Донғи унинг Афшонага бўлган эди зеб,
Кунба-кундан ортар эди бу шон беҳудуд.

Унг билан туш, вужуд ва руҳ, тафаккур, борлиқ
Унинг зеҳну идрокида эди ҳукмрон.
Бу дунёда инсон билан не бўлса боғлиқ
Чулгар эди хаёлини мўъжизасимон.

Ҳали сукут сақлар эди ва лекин тақдир
Ўрни ҳам бўш истиқболнинг қароргоҳида.
Чорлар эди, ундар эди уни қайгадир
Қишлоғининг чангли йўли гоҳи-гоҳида.

II

Хабар келди Бухоронинг аркидан бир тонг,
Ёш малика хасталаниб ётармиш ҳолсиз.
Қолмабди ҳеч қарашмаган табиб, дуохон,
Малика-чи, ҳануз ҳорғин, ҳануз мажолсиз.

Одам иси ёқмас эмиш, тунд ва бадқовоқ,
Фақат китоб варақлармиш қараб дарчадан.

¹ Хўп — ҳўкиз билан ғалла янчиш.

На яхши-ю, ёмон гапга солмасмиш қулоқ,
Юз ўғирмиш кунпа-кундуз барча-барчадан.

Бундай ҳолдан амир ғоят ташвишда эмиш,
Эзилармиш қизгинанинг ҳолига қараб.
Хуллас, чопар буйруқ билан амирдап келмиш,
Отланиши керак эмиш Ҳаким арк тараф.

Уша кунп келтирдилар Ҳакими у ён,
Баланд-баланд мишорлардан бордилар ўтиб.
Улкан аркка етишганда, бир йигит шоён
Ичкарига бошлаб кетди илтифот этиб.

Мен Мирзоман, деди йигит, вазирдир отам,
Маликага талабгорман, тўй қилмоққа шай.
Лекин бу қиз эркак зотин хушламас ҳеч ҳам,
Кўмак учун чақиртирдик биз сени атай.

Боз устига беморман деб, уйдан чиқмас ул,
Ўжар қизин юмшатасан, бошқа гап бекор.
Қанақанги ҳунаринг бор, қўллагил буткул,
Эзиб ички бергил майли, ёзиб бер тумор...

Аввалига гангиб қолди бу гапдан Ҳаким,
Эл ичида гарчи бисёр юриши эди.
Неча-неча хасталикни даф этиб, балким
Бундақасин биринчи бор кўрини эди.

У илк марта аянч билан боқди ўзига,
Аянч эди қаршисида арк ҳ м баякбэр.
Қаради-ю, Мирзонинг у ҳиссиз кўзига,
Юриб кетди илгарига дадил, шиддаткор.

— Кўрсатишгиз менга,— деди,— ўша беморни,
Мармар саҳну зиналардан ошиб ўтдилар.

Айланшиб жуда юксак нақшин виқорни,
Зийнатланган бир эшикка бориб етдилар.

— Мана,— деди Мирзо ўйчан.— Малика шунда.
Ошённадан кўринарди равоқлар олий.
Ҳаким руҳсиз суҳан қилди, кутгайсиз бунда,
Қонда шул, иккимизни қолдиринг холи.

III

Одам лойдан бунёд бўлган дейишган қадим,
Хоки туроб бўлажак у ўлгандан сўнг ҳам.
Шак келтирди илк мартаба бу гапга Ҳаким,
Нисон билан таламарди бу уйда ҳашам.

Токчаларда ялтирарди жавоҳир, биллур,
Шамдонларининг қуббалари кескир чарақлаб.
Ҳарир нарда орқасида гўё гужум нур
Еш Малика ўлтирарди китоб варақлаб.

Қаринишда мўъжизани кўргандай тугал,
Ҳаким бир зум туриб қолди ҳиссиз ва совуқ.
Қиз эмас, бу, нари эди гоят мукамал,
У шаҳд билан дарпардага ёндошди ёвуқ.

Китобидан бош кўтарди Малика ногоҳ,
Шиквали бир қараш қилди:— Табибми сен ҳам?!
Во ажабо, қасқда бор бундайин нигоҳ,
Маликаниннг кўзларида чарақларди гам!

Бамисоли гор оғзида ўсган бир сунбул,
Соя ҳидин уфурарди бу гўзал вужуд.
Хонанишини эди бу қиз, ўй билан машгул,
У ҳаётдан бекингани, ёлғиз ва маҳдуд.

— Маъзур тутинг,— деди Ҳаким, сўз бошлаб
секин,

Ба фармони олий келдим мен ушбу ерга.
Мен табибман! Фикрат билан ин тутгум лекни,
Дардингизнинг шифоси бор, теккайсиз эрга!

Нафис чини қўлдан тушиб сипгандай гўё
Жаранг солиб кулди қиз шўх, маст каби майсиз.
Улаб кетди бироқ Ҳаким гапни шу асно:
— Йўқ, маликам, фақатгина севиб теккайсиз!

Қанчалик тез ёнган бўлса шундоқ сўнди у,
Бир зум қотди Ҳаким сари кўзларин қадаб.
Рухсиз гўзал маъюсгина қилди гуфтигў:
— Бухорода сендай табиб бор экан, ажаб...

Ошёнага илтифотсиз имо этди сўнг:
— Устозларинг дорулари ана у жойда.
Маликанинг кўзларида порлар экан мунг,
У буюрди: — Табиб бўлиб қолгунг саройда!

Аён эди Маликанинг дилидаги дарз,
У жиловлаб қўйган эди балогат кучин.
Печа йиллик армонини Ҳаким этди арз:
— Рухсат бўлса кутубхона етар мен учун.

IV

Билдирминдир амир шу кун Ҳакимга рўйхуш,
Муродига етганди у бетўсиқ, бежанг.
Бамисоли фазоларда парвоз этган қуш,
Бамисоли уммонларда чарх урган паҳанг.

Бунда асрий қўлёмалар, девонлар ноёб,
Илми нужум, илми шеърү илми тиб, бари.

Қанча-қанча ҳикматлардан жам бўлган китоб,
Бунда эди писон ақлини жавоҳирлари.

Бир кун насиб этармикаи менга ҳам шу бахт,
Мен ҳам нурли бу қасрга соларманми из?
Чулгар эди уни гоҳо орзулар хушбахт,
Утказарди тунларини Ҳаким уйқусиз.

Саҳифалар орасидан рўбарўсига
Чиқар эди турфа савол, нимага? Печун?
Ўлар бўлса писон агар тугилмоқ нега?
Наҳот мен ҳам яшайман ўлмоқлик учун!

Яратишдан мурод нима? Бундай чоғ Ҳаким
Тавба билан бош эгарди, келтирдим деб шак.
Бандаларга банда ишини буюрдинг токим,
Ҳар заррада ўзинг борсан, ўзинг бор бешак.

Лекин тунлар идрок ила қолганда якка
Йироқларга элтар эди яна хаёллар.
— Гар ажалга даво топсам етардим ҳаққа,
Ечиларди,— дерди Ҳаким,— барча саволлар.

Шундоқ ўтиб борар эди унинг кунлари,
Фикру ўйини байтга солиб тизарди баъзан.
Ҳордиқ чоғи ошиқарди Афшона сари,
У ердадир волидаси, у ота маскан!

Шухрат уни ҳар сония чулгарди аммо,
Умр деган ўтиб борар бетўхтов, шитоб.
Ҳаким бир кун эзгу ишини этди муддао,
Битсам, деди, авлодларга мен ҳам бир китоб.

Тиб илмининг уммонидан гавҳарлар тизиб,
Дафтаримда барин-барин жам эта борсам.

Илмим ила шояд фоний умрдан ўзиб
Пироқ-йироқ авлодларга ҳам етаборсам.

Боболарнинг руҳи ўзи ёр бўлени дея
Иният билан Ҳаким бир тонг ушлади қалам.
Хонасида пайдо бўлди бирдан жория:
Йўқлаб келди,— деди,— сизни, ўзи, Маликам!

V

Очиқ эди Маликанинг авзойи гоят,
Остонада ҳатто енгил айлади таъзим.
Бу таширфдан мутаассир бўлиб ниҳоят,
Бошини эгиб турар эди бир четда Ҳаким.

Жовонларга томон юрди Малика аста,
Туриб қолди ниманидир гўё варақлаб.
Саҳифадан нигоҳ узмай соқини, шикаста
Лекин титроқ бир овозда бошлаб қолди гап:

— Муҳаббатдан сўз очганинг у кун сен, табиб,
Лекин шуни унутдингки, мен ҳам муслима...
Ҳаким бир зум қараб қолди хаёлга ботиб
Бамисоли лангарини йўқотган кема.

Бухоронинг гоят теран дарди эди бу,
Юракларга ботган пинҳон игнаси эди.
Маликанинг лабларидан кўчган бу туйғу
Аёл зотин кўр қисматга гинаси эди.

— Муҳаббатни тарғиб этмоқ жоизмас, бироқ
Айт-чи, нетени ўз қалбини ахтарса ҳар ким?
Маликанинг овозида янгради сўроқ,
Бу жасур қиз қаршисида жим қолди Ҳаким.

Бу — Малика, камол топган юксак саройда,
Бўйга етиб излар эди ўзига ҳамдам.
Муҳаббатни уқдирмоқдан йўқ зарра фойда,
Ташна эди севгига қиз, ташна жуда ҳам.

Еш Ҳакимдан жавоб кутиб, кутиб бирор ун
Маликанинг кўзларида шуъла ёнарди.
Ҳаким деди:— Икки нарса муҳам мен учун,
Бирин ажал, бири эса муҳаббат дарди.

Жавонларнинг орқасида недир шу асно
Кўчган каби бирданига кетди тарақлаб.
Не ҳайратки, уй буржида турарди Мирзо
Китобларга кўмилганча, кўзи чарақлаб.

Ногаҳоний манзарадан иккиси ҳам лол,
Қалқиб кетди, чекингандай зўр рўйи баддан.
Мирзо эса терга ботиб тураркан беҳол,
— Мутолаа қилмоқдайдим,— деди зўргатдан.

Маликанинг кўзларида чақнади кибр,
Деди:— Нечук интилибди бу зот зиёга?!
Қиз эшикни ёнар экан зарб билан кескир
— Тоқатим йўқ меннинг,— деди, сендек Мирзога!

VI

Ҳар қандайин одамда ҳам бор пинҳон қудрат,
У йўналган жойин кесар лекин тиг каби.
Малика деб Мирзо гарчаид чекса ҳам ҳасрат,
Ўзга эди, бошқа эди унинг матлаби.

Гоят нозик фаҳм этарди буни Малика,
Баттар ўтда ёнар эди тахтни қизганиб.
Мирзо дилин босган эди теран таҳлика,
Туни билан ухлаёлмай чиқди тўлганиб.

Қаёқдандир келиб қолган бир табиб юзсиз
Маликага суҳбатдондир, балки ҳасратдош.
Таитиқ қизнинг ҳаёлини у банд этган сўзсиз,
Тахтга томон ўрмалаган чаён бу, авбон!

Қуритмаса бўлмас унинг изини минбаъд!
Тонгда Мирзо Ҳаким томон йўл олди жадал.
Юрагида уйғонганди сўқир бир журъат,
Жўнатмоғи керак лекин тинч ва бежанжал.

Салтанатнинг пойндадир Ҳаким ҳар қалай,
Бошини тикиб бўларми ҳеч аждар комига.
Ҳаёлини чулғаб олди режалар талай,
Қарор қилди, Ҳаким тунгай олтин домга!

Мирзо шу кун Ҳаким билан келди юзма-юз,
Обод яла гап бошлади гоят узоқдан:
— Миннатдормиз хизматингдан, бурчлимиз сўзсиз,
Мана сенга ҳамёндир, бу, туҳфа биз ёқдан.

Энди стар, жўна энди қиплогинг томон,
Сендан хижрат, менам эса бўлсин сийму зар.
Муроди не англаганди Ҳаким бегумоп,
Ёқар эди Мирзони рашк, ҳасад кўру-кар.

Бу саройда китоб эди илшжи якка,
Етишганди неча йиллик армони билан.
Ҳаким деди:— Тайини этган меня Малика,
Кетажакман фақат унинг фармони билан.

Саркаш Ҳаким қаршиенда бўшаниди Мирзо,
Чекинди сўнг афв сўраб ортига ночор.
Ҳаким ҳиссиз қўл силтади, кўҳна бу савдо!..
Сўнг киришди китобининг шарҳига тақроп.

Сарой ичра зулмат чўкиб, оққанида вақт,
Ой сафарин бошлаганда магриб томонга,
Даричани очиб Мирзо ярим кеча нақ
Лахча бир чўғ ташлаб кетди китоб жавонга.

VII

Сарой узра ногаҳоний кўринди олов,
Янграб қолди говур ичра посбонлар саси.
Қиёқ тилин минорларга чўзиб беаёв
Ешар эди амирликнинг кутубхонаси.

Хоб аралаш ҳужрасидан югурди Ҳаким,
Даричадан отди ўзини оловга томон.
Фақат сўнгги илинжигга улгурди Ҳаким,
Ёзмаларин олиб чиқди у ердан омон.

Тақдир унга берган эди беаёв фириб,
Ҳаким мунглуғ боқар эди бир уюм кулга.
Тонг чогида амирининг хос миршаби кириб,
Қайдаб кетди, уни тўғри олий қабулга.

Аён эди, бало уни кутарди сўзсиз,
Аён эди бўлмаслиги зарра ҳам шафқат.
Юксак тахтдан қаҳр билан тикканича кўз
Қарши олди уни амир, соҳиб салтанат.

— Сени Ҳаким деб билардик гоятда донгдор,
Ишонгандик шул сабабдан кутубхонани.
Сен имонсиз зот экансан, фирибгар, айёр,
Не муродда ўт қўйдинг, хўш, жавоб бер, қани?!

Ҳа, Ҳакимга тушган эди бу иш уволи,
У букилган қаддини букиб, деёлди фақат:
— Тангри воҳид, Бухоронинг шонидан холи
Шон бўлмаган менинг учун, йўқ бўлак шавкат.

Пешонада неки бўлса бандаси кўрмиш,
Жазога мен мустаҳиқман, амрингизга шай!
Лекин буюк бул гуноҳга кимки қўл урмиш
Уни улуг битикларнинг заволи ургай.

Кулфат деган келса асли келаберар, рост,
Бир чувалган иши энди тараб чиқар ким?
Китобёқар деган номни олганди паққос
Ўз умрини китобларга бахш этган Ҳаким.

Китоб эмас, олов ичра ёнганди багир,
Фақир эди, ўрганмаган мукофотларга.
Олим эди, нечук бошини кўтарсин ахир,
Ҳаким эди, донги кетган музофотларга.

Турар эди ўз ёғига қоврилиб Ҳаким,
Ожиз эди ҳодисотнинг тафсирасидан.
Жаранглади қулоқлари остида ҳукм:
— Ҳайданг буни Бухоронинг чегарасидан!

VIII

Ҳали буткул босилмасдан саройда гавго,
Ҳали поён топмасидан миш-мишлар тугал,
Маликанинг ҳузурига чорланди Мирзо,
Уни гоят ўйга солди такаллуф бу гал.

Сипо эди Маликанинг авзойи гарчанд,
Юзларига лекин ҳасрат солган эди из.
Бамисоли зўр мўъжиза рўй бериб бирдан,
Бир кечада катта бўлиб қолган эди қиз.

— Муродингга етдинг,— деди, Малика босиқ,
Ҳар ким кўргай не ёзилган шўр пешонага.
Бироқ менга айт-чи, Мирзо, жавоб бер очиқ,
У кун нега кирган эдинг кутубхонага?

Уни тафтиш қилмоқдайди Малпка аён
Ва баробар пинҳон дилин борарди ёриб.
Мирзо деди:— Юрагимни ўртагач гумон
Даричадан тушган эдим, соядек бориб.

Оҳ, маликам,— деди Мирзо,— Сиз зотенг порлоқ,
Сиз ҳилолсиз, йўқ, қуёшсиз, у-чи сўниқ шам.
У бир гадо, у бир табиб, у ялангоёқ,
Ахир печук у бўларди сиз билан ҳамдам.

Қиз дафъатан бўғриқди-ю, айлади хитоб:
— Тингла, Мирзо, мен саройнинг тантиқ нуриман.
Айбимни ё эғнимдаги бу зар, бу кимхоб,
Мен ҳам инсон шуурининг меросхўриман!

Тингла, Мирзо, мана буни дейдилар қиёе,
Бу — Бухоро Маликасин юрак ифшоиси:
Сен — тубансаң, у-чи юксаң, сен — хок, у — қуёш,
Сен — гадосан, у — тафаккур мулкин подшош.

Инсон — Ҳазрат! Инсон кабир! Бу гапни аммо
Уққаним йўқ на падарим ва на онадан.
Ақидамни топтама сен, мен уни зеро
Топган эдим сен ёққан ул кутубхонадан.

Энди тамом қуриганди Мирзо мажолн,
Сўз деёлмай Малпкага турарди қараб.
Бу қандайин сеҳр бўлди, бу кимнинг фозн.
Аёлдан ҳам чиқар жан авлиё, ё раб!

Закий бу қиз маптиқ инин олганди тутиб,
Лекин ортга бурилди-ю, бошини этди ҳам.
Секин деди:— Толеимни тургайман кутиб,
Эркак бўлсанг Бухородан чиқиб кет сен ҳам!

Сўнгги бора боқди Ҳаким она Жайхунга,
 Сўнгги бора боқди ҳазин диёри томон.
 Қолди юрти, волидаси ботганча мунгга,
 Уни олиб кетмоқдайдн ҳимматли карвон.

Яхшиямки, тақдир деган юпанч бор, магар
 У бўлмаса одам гамдан битарди қуриб.
 Бамисоли ошёнига шошган кабутар
 Шу бир сўздан паноҳ топар ҳар ким югуриб.

Мана уни қайларгадир йўллади тақдир,
 Гарчанд улуғ шуҳратига йўқ эди тараф.
 Тасбиҳ каби ўгирилиб кунлар бирма-бир,
 Ҳамадонга етиб келди карвон эрталаб.

Билмасди у, қисмат унга не қилар ҳадя,
 Бахт топарми ёки кулфат бегона жойдан.
 Бухоролик ҳозик Ҳаким келганмиш дея,
 Гап тарқалди ўша кунн карвонсаройдан.

Эл ҳамиша икки зотнинг кутгай йўлини,
 Шул икковни юрагига санагай ҳабиб.
 Бирн шонр — қуйлагувчи эзгу дилини,
 Бирн эса дарддан фориғ этувчи табиб.

Тангри уни қисмаганди бундоқ инъомдан,
 Кўзига нур, юрагига жоду солганди.
 Карвонсарой эшигини ўша кун шомдан
 Неча юз-юз мажруҳ одам ўраб олганди.

Бу ерда ҳам чуллаганди Ҳакимни шараф,
 Жопбахш қўли унинг яна киришди корга.
 Ўкинса-да, у қувғинди умрига қараб,
 Шукур, деди қадр берган парвардигорга.

Не бўлса ҳам бу мунглуғ юрт, бу унинг Шарқи,
Ошно эди болаликнинг афеонасидан.
Вайрона-ю, рудларининг йўқ эди фарқи
Олиеларда қолиб кетган Афшонасидан.

Карвонсарой эшигига шошарди ҳар ким,
Тонгдан то шом узилмасди бунда саф, қатор.
Қай бир дарду хасталикни қайт этса Ҳаким,
Китобига битар эди ўшани тезкор.

Қори-хайрга бахш этарди лаҳзаю онни,
Ортар эди китобида қайд ва саҳифа.
Бир кун ногоҳ йўллаб олий тахтиравонни,
Саройига олиб кетди уни халифа.

Х

Вазирликка тайин бўлди Ҳаким ўша кун,
Ажратдилар унинг учун олий, хос макон.
Салтанатнинг осмонига берганди ҳусн,
Йироқлардан учиб келган юлдуз дурахшон.

Ҳаким учун неки жониз, шай эди, хуллас,
Фақат унга ёлғиз шартни кўрдилар раво.
Уқтирдилар, сен Бухоро фарзанди эмас,
Унутгайсан у ношукур юртни мутлақо.

Лекин Ҳаким шуурига енгмасди бу шарт,
Хаёлида Афшонанинг гўзал осмони.
Паноҳ эди салтанатлар Ҳакимга фақат,
Ажал билан олишмоқлик эди армони.

Даф этди у неча-неча қисмат пандларини,
Неча тилу забонларни фатҳ этди осон.
Йиллар ўтиб, Шарқнинг улуг донишмандларини
Даврасига кирган эди бу жасур инсон.

У тиббиёт оламида кўтарди байроқ,
Улаб чиқди парканд, юлуқ ииларини бир-бир
Деди, тан ҳам яхлит эрур, сарғайса япроқ,
Узиб олиб обиҳаёт бермаслар ахир.

Деди, танда бесабаб дард бўлмоғи душвор,
Таралгай у асаб деган битта маёқдан.
Муҳаббат ҳам хасталиқдир, инжиқ, шиквадор,
Кириб келмас юракка у аллақаяқдан.

У асрарди дилда яна битта ниятин,
Поёнига етолмасди ва лекин пешлаб.
Кўрсам дерди тан-вужуднинг ботиниятин,
Ериб кўрсам дерди уни қўл билан ушлаб.

Лекин бундоқ манзарани ҳис этгани чоқ,
Ногаҳоний кўрқинч билан титраб кетарди.
Оспийманми? Яратдинг-ку мени ҳам халлоқ
Дея тунлар тангрига жим сукут этарди.

Боқар эди ой тамғали тоқи равоққа,
Маҳобати улуг эди, о, унинг ҳаддан.
Тенгсиз журъат керак эди ошиб ўтмоққа,
Асрларнинг ўзи тиккан бундай сарҳаддан.

Ажал билан олишувдир дерди ниятим,
Шикимиз ҳам ҳақ олдида соме ҳар қачон.
Эшик ога кирди бир кун:— Не дей, ҳазратим,
Бухородан йўқлаб келмиш сизни бир меҳмон.

XI

Ҳаким дили алланечук гувранди шу дам,
Бамисоли эшитгандай бир сўз — жон физо.
Эшик томон йўналди у шошиб, бечидам,
Остонада турар эди бош эгиб Мирзо.

Ҳаким бир зум сукут этди бекалом, бесўз,
Қаршида гоят юпуи зот эди, ҳақир.
Этагини ўнар экан Мирзо букиб тиз,
Нидо қилди: «Мени маъзур тутгайсиз, тақсир...»

Олисларда қолиб кетган севикли диёр
Кўрингандир ҳозир Мирзо шаклида балким.
Бағрин очиб лутфу карам этди ихтиёр,
Меҳмонини ичкарига бошлади Ҳаким.

Гоят узоқ кечмишини арз этди Мирзо,
Қув Малика уни юртдан бадарга қилмиш.
Жилвдори билан икков бамисли гадо
Юртлар кезиб тентирамиш, саргардон бўлмиш.

Ва ахйири паноҳ истаб келмиш бу томон,
Донги кетган улуг Ҳаким, юртдош вазирга.
Не қисмат бор, бажарармиш барин бегумон,
Фақат таъқиб этмаса бас тақдир, қасирга.

Ногаҳонда дув ёришди Ҳакимнинг юзи,
Деди: «Олгил истаганча олтин ва кумуш,
Сени менга парвардигор йўллади ўзи,
Топшираман сенга, Мирзо, оғир бир юмуш.

Қабристонга ўтажаксан сен бугун оқшом,
Харид қилиб келтиргайсан янги бир мурда.»
Мирзо ранги узилди-ю, ўчди батамом,
«Ё, ҳазратим, бу нечук шарт», деёлди зўрга.

Ҳаким деди: «Ажални меп шундоқ йўл билан,
Даф қилурман, муродимдир тажриба фақат.
Гўрковини сен рози айла бисёр пул билан,
Ҳузуримда қолай десанг, сир сақла мишбаъд».

Ўша тупда муродига етишди Ҳаким,
Содир бўлди тиб илмида пинҳон инқилоб.
Ёриб кўрди у инсоннинг танин баваҳм,
Тонг ёришмай дафи этинин буюрди шптоб.

Куши бўйи инковн ҳам дилгир, бенаво,
Ҳидлаб юрди дафъи дард деб юрак дорини.
Лекин Ҳаким билмас эди, ўша кеч Мирзо,
Келтирганди бўғизлаб ўз жиловдорини.

XII

Шу зайлда салтанатдап Мирзо топди жой,
Ном қозонди Ҳакимнинг бир юртдоши сифат.
Унга меҳру таважжуҳда қарарди сарой,
Қатнашарди донишмандлар қурганда суҳбат.

Сирдош бўлиб борарди у Ҳакимга секин,
Унинг билан интиларди шухрат томига.
Битта ҳолдан ўкинарди ғоятда лекин,
Нега бу шон келмади деб ўзин номига.

Афшонадан чиқиб қолган битта осий зот,
Лол қолдириб турса наҳот олам-жаҳонни
Мирзо олис кечалари ухламай бот-бот
Қаргар эди каж тақдирин, ўртарди жонни.

Асли Мирзо жўн тириклик гандаси эди,
Умри ўтиб билмасди ҳеч, нима олг, шуур.
У тагрининг шундайини бир бандаси эди,
Унинг учун пуч гап эди идрок, тафаккур.

Ҳаким ногоҳ чорлаб қолди Мирзони бир кун,
Узоқ муддат изҳор этди унга хуш ният.
Деди:— Улуг меҳнатимга ясадим яқун,
Китобимга нуқта қўйдим, энди, хайрият.

Кўрдим илк бор инсоннинг мен ботни аъзосин,
Тафаккурнинг номидан мен иш тутдим, Мирзо.
Тингла, Мирзо, мен ўлимнинг топдим давосин,
Ажални мен даф қилурман, сугурман, илло.

Қирқта шиша терилганди токча сафига,
Ҳаким бир-бир санаб чиқди эринмай зинҳор.
Деди:— Эшит, жон узилгач, марҳум лабига
Аввал буни, сўнгра буни томизмоқ даркор.

Қирққа етгач жонланади марҳум мутлақо,
Тилга кирар ва оёққа тургайдир бешак.
Осийликни ўзгаларга кўрмадим раво,
Қўлламадим бул доруни, келтирмай деб шак.

Мирзо кўзин қоплаганди қуюқ бир туман,
Қаршисига тушган каби осмон энилиб.
Шивирлади:— Ҳакимми бу ёки ёсуман,
Жаҳаннамда ёнмасайдим бунга қўшилиб.

Ҳаким маънос бир оҳангда сўнг этди нидо:
— Дилим очдим сенга, юртдош бўлганинг учун,
Бул доруни балки менга қўлларсан, Мирзо,
Иншоолло, умр ҳали узундир, узун.

XIII

Ҳамадонга етиб келди мудҳиш бир хабар,
Сарой аҳли ваҳм билан турди оёққа.
Кўкдан офат келтирганмиш сирли кабутар,
Бағридоғ деб аталгувчи битта қишлоққа.

Қай даргоҳга бориб қўнса бу қуш, ҳар мўмин
Ўша замон тил тортмайин адо бўлармин.
Қуш бир уйнинг ёстигин қуритса бугун,
Эрта ўзга хонадонда пайдо бўлармин.

Уша кун зуд етиб келди қишлоққа Ҳаким,
Бунча бўлмас жаҳаннамнинг даҳшати ҳатто.
Қирган эди аҳли юртни офат бераҳм,
Бир кас ийўқки, мурдаларни кўмиб келса то.

Таҳликага тушган эди Ҳаким багоят,
Улат эди бу даҳшатли, бу қора ажал.
Даф этмаса агар уни на бир вилоят,
Қирилмоғи мумкин эди Ҳамадон тугал.

Фармон қилди Ҳаким шунда: борки тирик зот
Ташлаб чиқсин уй-уйини белибос, шу он.
Олмагайлар ўзи билан на мулк, на бисот,
Иироқ кетиб, ертўлада тутгайлар макон.

Ут қўйингиз, деди сўнгра бадбахт қишлоққа,
Жону жондор, ҳатто тоши чўг бўлиб ёнсин.
Кўмиб ташланг кулини ҳам теран тупроққа,
Кетган кетди, қолган одам энди қувонсин.

Уйлади сўнг ҳодисотни Ҳаким ўлтириб,
Ҳа, дард асли кўз илгамас заррадан ўтар.
Қай бир элда эгасидан офат юқтириб,
Наноҳ излаб учиб келган дайди кабутар.

Бормикан ё тирикликда ўзга тартибот,
Чеклимикан мавжудотнинг ҳадди, санағи?
Лекин бунда маантиқ қани? Асли не мурод?
Баробарми яхши билан ёмоннинг доғи?

Қайтар экан Ҳамадонга Ҳаким бенаво
Ҳаёлига Афшонаси келди негадир.
Остонада волидаси тургандай гўё,
Дилгир Ҳаким қамчи босди отга бесабр.

Погаҳонда вужудини қоплади титроқ,
Ут ёққандай кўкрағига кириб аллаким.

От қўйди у, саройгача етмасдан бироқ,
Мирзо!— дея қулаб тушди эгардан Ҳаким.

XIV

Салтанатда олаговур бўлди чинакам,
Ётқиздилар уни хилват ўз хонасига.
Шогирдлари тепасида туриб, дам-бадам
Муз босарди ёнаётган пешонасига.

Амр этди у бирор кимса келмасин ёвуқ,
Унинг ўзи қўллайяжак буткул давони.
Ярим кеча тан увушиб, тер босди совуқ,
Чақиртирди ҳузурига шунда Мирзони.

— Тингла, Мирзо,— деди Ҳаким,— умр кетмоқда,
Ажал билан келмоқдаман юзма-юз ўзим.
Умидворман, қудратим бор уни енгмоққа,
Бухорони эслашайлик, ўтиргил бир зум.

Агар умр вафо қилса, пзи этса замон,
Афшопага кетажакман қаландар бўлиб.
Баҳор чоғи Урта чўлни кезиб беармон,
Яна байтлар битажакман завқларга тўлиб.

Агар умр вафо қилса, қолган ҳаётим
Ўтказарман мунис, мушфиқ волидам билан.
Китобимда қолди шукур илмим, саботим,
Ортиқ нимм бўлмас эди кори ғам билан.

Умидворман, бу кулфатни енгажакман мен,
Айтганимдек доруларни томизгин, Мирзо.
Шундоғ дея руҳеиз Ҳаким кўз юмди секин,
Чўмган эди тубеиз ўлим қаърига: даҳо.

Мирзо тенгсиз томошани пойлаган мисол
Доруларни олиб келди, бир-бир авайлаб.
Жонбахш сувни лабларига томизди дарҳол,
Ўзи айтган қондага риоя айлаб.

Жонлангандай бўлди шунда вужуд, ажабо,
Лабларига бир-бир дору тома бошлади.
Юзларига қирмизи ранг югурди гўё,
Во дариго, Ҳаким нафас ола бошлади.

Бундай ҳолни кўрмаганди Мирзо тушда ҳам,
Ҳайрат ичра йўқотганди тамом ўзини.
Сўнгги шиша қолганида ё қодир эгам,
Ҳаким бирдан тириклардай очди кўзини.

Ҳуши учиб тисарилди ортига Мирзо,
Бомисоли зўр гирдибод қаърига олди.
Унут бир ҳол хотирига келгандай гўё,
Қўлидаги сўнгги шиша муаллақ қолди.

XV

Яқин келди Ҳакимга у секин гувраниб,
Кўзларида ёнар эди олов бешафқат.
— Тингла,— деди,— кимлигимни энди ол таниб,
Кушандагман, етди менга охириги навбат.

Таргиб этдинг дунёда сеп ҳур муҳаббатни,
Тахт юлдузи — Малпкадан мени айирдинг.
Осий банда, мурда ёриб топдинг шавкатни,
Шуҳрат билан қўлларимни меннинг қайирдинг.

Менман ўша, Бухорода саройни ёқиб,
Сени юрту Ватанингдан жудо қилган зот.
Менман ўша, томирингда қон бўлиб оқиб,
Соя каби таъқиб этган сени умрбод.

Айт-чи энди, қайбиримиз йиқилган, йиққан?
Қани, мени енгиб кўр-чи, ажал мен ўзим.
Мен — иблисман, одамларнинг ўзидан чиққан,
Сен — закосан, йўқдир сени кўрарга кўзим.

Мен бермайман бул доруни,— шундоқ деб Мирзо,
Остонага урди чил-чил, битди матлаби.
Сўнгра хилват бу маскандан бесас, бесадо
Чиқиб кетди, буралганча улкан қурт каби.

Тонгда Ҳаким ётоғига кирдилар аста,
Гўё ҳеч сир ўтмагандай кун эди ёввош.
Ётар эди тўшагида безабон хаста,
Фақат ҳорғин кўзларида ялтирарди ёш.

Кунлар ўтди, ойлар ўтди судралиб секин,
Сўнг йиллар ҳам ўтиб борди енгиб йўқликка.
Ҳолатида бир ўзгариш бўлмади лекин,
Ётар эди ҳануз Ҳаким боққанча кўкка.

Шоғирдларнинг умри кечди унга термулиб,
Ҳаким кўзин тарк этмади нурли нишона.
Охир бир кун ундан рози писонлар келиб,
Теннасида кўтардилар улкан қошона.

Кўникдилар асрлар ҳам тақдир нишига,
Салтанатлар келиб кетди такрор ва такрор.
Фақат Ҳаким буюк чархнинг айланишига
Сукут ичра қулоқ тутиб ётади бедор.

Бу сукутнинг тугайдиган замони йўқдир,
Бу умрнинг ноёни йўқ, у вақтдан холи.
Кўради-ю, сўзлай деса забони йўқдир,
Эшитади, турай деса йўқдир мажоли.

КАЛИФОРНИЯДА ЧОЙХЎРЛИК

Ҳар бир элнинг удумлари бордир, албатта,
Гар уларни ҳурмат қилсанг сен ҳам изатда.

Одамларнинг таоми ҳам турли-туман, бой,
Дейлик, бизнинг ўзбек учун гоят азиз чой.

Майли, турфа одатларни ўтирмай сўйлаб,
Кезар эдик, хуллас, ўзга мамлакат бўйлаб.

Кезар эдик гоҳи жадал, гоҳо олиб тин,
Алланарса етишмасди бизларга лекин.

Яъни бизни тутган эди чойнинг хумори,
Унинг ўрнин боса олмас на май, на дори.

Шу муродда тўплаянишиб сайёҳлар бир куш,
Қаҳвахона томон юрдик чойхўрлик учун.

Қарши олди унда бизни хўжайин — жаноб,
Тавозеъла тутди дарҳол шарбат ва шароб.

Биз-чи, унга чой бер, дея ишора қилдик,
Мақсадимиз англагунча овора қилдик.

Буржуй соҳиб меҳмонларга айлади карам,
Ҳозир бўлди чойу чойнак ва пиёла ҳам.

Хамроҳимиз-юртда машҳур ошпаз Турсунбой
Қондасини келтирганча дамлай кетди чой.

Хўжайини-чи, ёнимизда ўлтириб шу зум,
Турсунбойини кузатарди лабда табассум.

Чамаси у ўйлар эди: шу ҳам ташвишми,
Чой дамлаш ҳам бу дунёда қийини бир иними?

Дарҳақиқат, зум ўтмайини тайёр бўлди чой,
Пилелани қўлга олди энди Турсунбой.

Аён гапки, қайтармасанг чой бўлмае ширин,
Сафардошлар яхши билар бу ҳолининг сирин.

Шундоқ қилиб чойхўрликнинг фурсати етди,
Ҳа, Турсунбой чойини энди қайтара кетди.

Даврамиз саз, маромида эди барча инш,
Лекин мезбон авзойида бўлди ўзгаринш.

Кўзларини катта-катта очиб у ҳайрон
Анқайганча қараб қолди Турсунбой томон.

Бўйини чўзиб тикилди ҳам бир-икки бора,
Бизга мўлт-мўлт қарар эди соҳиб бечора.

Турсунбой-чи, чойини тинмай шонирар эди,
Хўжайинининг ҳайратини оширар эди.

Гарчи бизнинг одатлардан кулмас экан у,
Чой қайтаринш нималигин билмас экан у.

У ўйлабди, паршонлик билан, ҳойнаҳой,
Номаъқул ин қилаётир ҳозир Турсунбой.

Пилелани чайиб, юқин тикмай пойгакка,
Қуйган эмиш қайта-қайта яна чойпакка.

**Одатимиз англагач у, дилдан кулишдик,
Ўзбекча чой мазасини бирга бўлишдик.**

**Энди чойнак-пиёлани олиб атайин,
Чой қайтариб ўтирарди ўзи хўжайин.**

**Юрган дарё дер, халқимиз, юрсанг кўргайсан,
Хўп ажойиб, суҳбатларнинг гаштин сургай-
сан.**

**Гоҳо оддий мулоқотдан яшнагай диллар,
Учрашгандай йироқ эллар, олис манзиллар.**

**Саёҳатда турфа гаплар бўлади, жўра,
Чейхўрлик соз, жанжаллашиб юргандан кўра.**

МЕКСИКА

Бобонгни бунчалар яхши кўрмасанг,
Момонгни бунчалар яхши кўрмасанг.

Бошингда қандайдир жондорнинг шохи,
Қулоққа осибсан бир уюм зирак.

Бизнинг бу асрда бобонг арвоҳи
Бунчалар азиздир, бунчалар керак.

Олис ғазоларга фикрин қаратган
Замон қудрати бор қалбнинг қўрида.

Лекин қачонлардир ацтек¹ яратган
Тош ҳайкал турибди уйнинг тўрида.

Инсон тарихида илк маданият
Сенинг тупроғингда бўлганмиш барпо.

Гапларинг не чоғ рост билмадим, фақат
Сенга қуллуқ қилгум рўйинган даҳо.

Мудҳиш босқинлардан тирилиб чиқиб,
Ўзини таниган элимга, балли.

Сонсиз кўчкиларда йиқилиб, йиқиб,
Тошдай тарашланган тилиннга, балли.

Пойингда минг йиллик қабрлар тўпи,
Бу менинг гўрим, деб йинглайсан атай.

Ўтмишга тортилган камонинг ипи,
Уқ эса олдинга учмоқ учун шай.

¹ Ацтек — Мексиканинг энг қадим туб халқи.

ЛОС-АНЖЕЛОС КЎЧАЛАРИДА

Манфаат кўрмаса сендан агарда
Мушук ҳам офтобга чиқмас, дейди халқ.
Итдай ўлиб кетсанг ушбу шаҳарда
Биров сени текип кўммаслиги ҳақ.

Салом ҳам манфаат, алик — манфаат,
Яхшилик бу жойда гаройиб бир иш.
Кимгадир кўргазсанг агар марҳамат
Сенинг номинг бўлар сарқит ва ўтмиш.

О, меҳру оқибат шу бўлса агар,
Боламга берсам гар таъма билан нон,
Майли, мен хор бўлай элда дарбадар,
Ўтмишга айланиб қолай шу замон.

САН-ФРАНЦИСКОЛИК
ТАЛАБА БИЛАН СУҲБАТ

О қ ш е ь р

Менинг гапим билан дунё ўзгармаса,
Сенинг гапинг билан дунё ўзгармаса,
Унинг гапи билан дунё ўзгармаса,
Аҳвол шундоқ экан, деб жим ўтираберсанг —
Яхшимми?

Қуёш бир кишиники эмас, шубҳасиз,
Юлдузлар бир кишиники эмас, шубҳасиз,
Ой ва Ер бир кишиники эмас, шубҳасиз,
Модомки шундоқ экан, нечун бу талотўп —
Нечун бу шўриш?

Сталинградда ҳалок бўлганларнинг,
Сопмида ҳалок бўлганларнинг,
Сабра-Шатилда ҳалок бўлганларнинг
Яшашга халқлари бормиди, ахир?
Бор эди, шаксиз!

Билъаке ҳайқирмоқ керак—жим ўтиргандан кўра,
Тирикликни талаб қилмоқ керак жим
ўтиргандан кўра,
Бақирмоқ, ҳа, бақирмоқ керак—жим ўтиргандан
кўра,
Бақир, ҳа, бақир, қулоқлари батанг бўлсин
токи—
Урушқоқ афандиларнинг...

ЮГУР, БИЗНЕСМЕН!

**Бировинг ақчасан, бировинг шамшир,
Биринг нұноқроғу бировинг абжир.
Биринг мансаб учун излайсан тадбир,
Замонинг шул экан, югур, бизнесмен,**

**Биз «Эркин дунё» деб йиртасан огиз,
Биринг оддий галварс, биринг ялмоғиз.
Биринг нұчоқ бұлсанг, бировинг мағиз,
Замонинг шул экан, югур, бизнесмен.**

**Солға тогорага чиқмайди кириг,
Ҳазрат шайтон эрур енгинган пиринг.
Хуллас, фирибгарсан, йўқ пишхон сиринг,
Замонинг шул экан, югур, бизнесмен.**

**Ҳаммадан гам арир, сендан кетмайди,
Доим безовтасан, ишинг битмайди.
Агар имилласанг кунинг ўтмайди,
Замонинг шул экан, югур, бизнесмен.**

**Сен на бой эурсан ва на камбагал,
Яшайсан бир-биринг алдаб галма-гал.
Тинчийсан қабрга кирганинг маҳал,
Замонинг шул экан, югур, бизнесмен!**

МУНДАРИЖА

Камалакдек сержило	72
Матёқуб Қўшжонов . . . 3	73
Учқун 27	74
Қушча 28	75
Юлдузлар 29	76
Тоғлар 30	77
Чўпон 31	78
Капалак ва мен 32	79
«Умр дуч қиларкан...» 33.	88
Хали олдиндадир . . . 34	91
✓ Севгисиз одам 35	92
«Кулма, кулма...» . . . 37	93
✓ Сендан йироқда 38	94
«Шовиллади...» 39	95
«Номаълум қиз» су- ратига...» 40	96
Куз хаёллари 41	97
Дарбанд дарёси 43	99
Қўл 44	100
Одамлар 45	102
Эслаш 46	103
«Деразангни...» 47	105
Уйлардимки 48	106
Пушкин 49	107
«Қўряпсанми...» 52	108
Онамга хат 53	110
Сен баҳорни соғинма- дингми? 55	112
Булоқ 56	114
Гийёҳ 57	115
«Жўнар бўлдим» 58	117
Альбомга 59	118
Мен нечун севаман Ўзбекистонни 61	119
Темир одам 62	121
«Муножот» ни тинглаб . 64	123
«Бола эдим...» 65	
Асримиз одамн 66	
Бургут 68	
Булут 69	
«Йўлим бошлар...» . . . 70	
«Сен Пушкиннинг сев- ган малаги...» 71	
«Юлдузлар...»	72
«У қўшиқ қўйлади...»	73
«Уни кўрсам...»	74
Куз манзараси	75
«Қуй дўстим тилларанг шаробдан менга...»	76
«Булут тошди...»	77
«Нега мени сева- динг...»	78
Юзма-юз	79
Қасам дара	88
«Қани пай бер менга, дўстигинам	91
«Учқур хаёл соҳиби йигит...»	92
Шундай яшар одатда одам	93
«Ловуллайдн шафақ- лар ял-ял...»	94
«Минг йилларким...» . .	95
Милтирайди митти юл- дуз	96
Чол ва коммунизм қиссаси	97
Дорбоз	99
Ўзбекистонда куз	100
Тилла балиқча	102
Маяковскийга	103
Қонли кўйлак	105
Хўрозқанд	106
Булбул	107
Аёл	108
Отелло	110
Уйқу	112
Этгали	114
Тун	115
Ҳаёт ишқи	117
Армон	118
«Оилада туғилса гў- дак»	119
Улғайиш	121
Муҳаббат	123

«Қўпдан кутган эдим...»	126	«Оталар...»	183
«Утинаман...»	127	«Умр ўтиб борар...»	184
Баҳор	128	«Дунё бир гулзор- дир...»	185
Ўйларим	133	Шоир	186
«Осмон уфқларга...»	137	Вулқон	187
Бу кун маъракадир	133	Совға	189
Авлодларга мактуб	133	Езажакман	191
«Хат ёзмадим...»	143	Минораи калон тепа- сидаги лайлак	192
Онам вафотига	144	Алишер	193
Онажон	145	Алишернинг онаси	195
Табиат	149	Бағишлов	196
Алвидо, устоз	151	Хатолар	199
Най	152	Биринчи муҳаббатим	199
Шоирлар ҳаёти	153	«Бул ажаб...»	201
Жаннат*	154	«Севгидан...»	202
«Чувалади ўйларим сенсиз...»	155	Самолётда ёзилган шеър	203
«Хайр эди...»	156	Бу кун	204
«Ёмғирли кун эди...»	157	Баҳор кунларида	205
Кетганлар ёди бу	158	Ленин	206
Сенга	160	Хотирот	208
«Оҳ уриб ҳар ёнда»	161	Она сайёра	210
Хуш келибсан, янги йил!	162	Юртим шамол	213
Созим	163	«Бу жойларга нега келдим мен...»	215
Она	165	Саратон	216
Мен сени куйламоқ истайман	166	«Оташга сизинди бир замон халқим	218
«Ўзимни...»	168	Қурашади икки тўлқин	219
Арманистон	169	Бизникилар	221
Нечун тим қорадур арман кўзлари	172	«Ёндиму ва лекин...»	222
«Алвидо, деб...»	172	Илк севги	223
Ереван кўчасида	173	Руҳим	224
«Қўйғил...»	174	Чексизлик	225
Севан кўли	175	Қанот	226
Нутқ	176	Ўзбекистон	227
Гўзаллик	177	Қарши қўшиғи	232
«Баҳор кунларида...»	178	«Дўрмон боғларига...»	238
Куз манзаралари	197	Кенглик нуқтаси	239
Оҳу	180	Ҳамид Олимжон хоти- расига	242
Севги ўлими	181	Қирғиз диёри	244
Паҳлавон Маҳмуд қаб- ри қошида	182	«Қузак шамоллари...»	245

Илтижо	246	Саломнома	313
Урмон	247	Ҳавас	315
Қутлов	248	«Ғаним бўлмасмиз...»	316
Мўмин Мирзо	250	Райҳон	317
Номтаълум одам	252	«Ҳаддим борми сизга...»	319
Некрасов ҳасрати	254	«Сен борсан...»	320
«Келдим»...»	256	Генерал	321
Мактуб	257	Авлодлар ҳикояси	323
Чорлаш	258	Икки сония	324
Елғизлик	259	Шукрона	325
Сув	260	Қақлигим	326
Ҳангома	261	Тарбия	327
«Болалик йилларим...»	266	«Дунёда...»	334
Саодат	267	Куллуқ пахтакорим!	335
Муаллим	269	Қиш кечаси	337
Қўшиқ	270	Сенинг овозинг	338
Қозоғистон	271	Тафаккур монолоғи	339
Қозоғистон оҳуси	272	Бир танишим ҳақида	
Соғинч	273	баллада	341
Яхмалак	274	Маломат тошлари	345
«Ниманки ёзма...»	275	Хотира	348
Насиҳат	276	Омад ҳақида	349
Деҳқонбобо ва ўн ик-		Сурат ва сийрат	350
ки болакай қиссаси	277	Баҳор сеникидир	351
Қасоскор ҳақида бал-		Сурур	352
лада	280	Кахроман	353
Генетика	281	Нисбийлик	354
Денгизга	285	Момо офтоб	355
Аллома	288	Газал	357
Байрам шеъри	290	Қор	358
Музаффар ўлка	292	«Туман тушаётир...»	359
Турмуш ташвишлари	293	Йиллар армони	360
Танишлар	295	Олтмиш ёшли ватан-	
Ният	296	нинг олти ёшли	
Умр	298	ўғлонига	361
Онамни эслаб	299	Январь	364
Ойбек номли совхозда	300	Икар	365
Глобус	301	Изҳор	368
Комсомол	303	Умр ўртаси	369
Ҳамза монолоғи	307	Ҳайрихоҳ	371
Ирода	309	Ҳолат	372
Муаллимларга	311	Висол	373
Чули бобонинг наби-		Зафар ишси	374
раларига дегани	312	Дфғонистон ёшларига	376
		Ленин. Инқилоб. Ватан	378

«Оқ қоғоз...»	379	Болалар шоирларига	
Кавказ	381	ҳазил	446
Баҳор хосияти	383	Ёзғувчиликка ариза	447
Онажоним шеърят	384	Зўр армон	449
Қарвон	387	Муаллақ гапларни	450
Еш рассомларга	389	«Дунёда дённат...»	451
Инсон қалби	391	Шоир умри	452
Шоир ва илҳом	392	Хайрлашув	453
Оила	394	«Ердан ўзга жойда...»	455
Ҳикматли гапларга	396	Қирқ ёш	456
Самовий меҳмон, беш		Мени олиб кетинг	458
донишманд ва фар-		Ранглар	459
рош кампир қиссаси	397	Нозим Ҳикмат	460
Аён бўлғай	403	Бизнинг шеър...	463
Бахмаллик гилам тў-		Ҳайронлик...	465
қувчи қизларга	405	Ленин ва Мирзачўл	467
Пахтакор Абдураҳим		«Сенга, бу дунёнинг	
ака билан бахт ҳа-		гули...»	469
қида суҳбат	406	Ўзбегим тожик билан	470
Зиё	408	Савоб	471
Нажот қалъаси	409	Қириб борганимда қи-	
Давом этаётир бук		зил майдонга	474
ниқилоб	410	Арслон чорлаганди	476
Озарбайжон	412	Сен узоқ яшайсан	477
Инсон манзараси	414	«Ўйроқ Европада...»	478
Қўриқхона	416	Тошкент шаънига	479
Дўстларимга айтганим	418	Қонуният	481
Учинчи одам	419	«Магар...»	482
Илтимос	421	Сиздан нима кетди	483
Тулки фалсафаси	423	Баҳор тилаклари	484
Дунёни қизганма	424	«Яшасанг...»	486
Бобо ва набира	425	Бобур	487
Шарқ ҳикояси	426	Бир сирки	489
Сен қайдан биласан	430	Ғафур Ғулом	490
Ишонч	431	Дўстим Мурод Ҳам-	
Умр қисқа эди	433	роев хотирасига	492
Давра қўшиғи	434	Қуёш шаҳри	493
Устоди аввал	435	Жангдан қайтмаган	
Оломонга	437	шоирларга	496
Ўзбек пахтаси	438	Сўнги уруш	497
Донишманд дедики	441	Тўртликлар	499
Уй	442	Жаннатга йўл (Дра-	
Бахтиёр ҳар дилга	443	матик дoston)	506
Бунчалик	444	Ҳаким ва ажал (Дос-	
Дейдилар	445	тон)	559

*Қолифорнияда чайхўрлик	581	кўчаларида	585
*Мексика	582	*Сан-Францисколик талаба билан суҳбат	586
*Лос-Анжелос		Югур, бизнесмен	587

* © Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1987.

На узбекском языке

Абдулла Орипов

МЕЧТА ПРОЖИТЫХ ЛЕТ

СТИХИ И ПОЭМЫ

Редактор *А. Шаропов*

Рассом *Ю. Габзалилов*

Расмлар редактори *А. Бобров*

Техн. редактор *М. Мирражабов*

Корректорлар: *С. Тоҳирова*

Ш. Соатова

ИБ № 3590

Босмахонага берилди 27.08.86. Босишга рухсат этилди 23.12.86.
Формати 70×90¹/₃₂. Босмахона қоғози № 1 Янги оддий
гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 21, 64 Шартли кр-
эттик 21,78. Нашр. л. 18,18. Тиражи 35000. Буюртма № 208. Ба-
ҳоси 2 с. Шартнома № 63—86.

Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти,
700129. Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриёт, полиграфия ва китоб-савдоси иш-
лари Давлат Комитети «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқар-
иш бирлашмасининг 2-босмахонаси. 702800 Янгийўл шаҳри
Самарқанд кўчаси, 44